

วารสาร การบริหารท้องถิ่น Local Administration Journal

ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 (เมษายน - มิถุนายน 2562)

Vol. 12 No. 2 (April - June 2019)

ISSN 1906-103X

วารสารการบริหารท้องถิ่น

Local Administration Journal

ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 (เมษายน – มิถุนายน 2562) Vol.12 No.2 (April – June 2019) ISSN 1906-103X

เจ้าของ	วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น โทรศัพท์ 0-4320-3124 โทรสาร 0-4320-3875
วัตถุประสงค์	เพื่อเป็นศูนย์กลางและเวทีในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ของนักวิชาการ นักวิจัย ผู้บริหาร และนักปฏิบัติ ตลอดจนประชาชนผู้สนใจทั่วไป ทั้งใน และต่างประเทศ ในประเด็นที่เกี่ยวกับการจัดการปกครองระดับท้องถิ่นในเชิงบูรณาการ หรือเป็นงานวิจัยในลักษณะสหวิทยาการ อาทิ รัฐประศาสนศาสตร์ รัฐศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ การจัดการ สังคมศาสตร์ หรือสาขาวิชาอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องกับการจัดการปกครองในระดับท้องถิ่น วารสารการบริหารท้องถิ่นตีพิมพ์เผยแพร่บทความทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทย
สาขาวิชาที่เผยแพร่	รัฐศาสตร์ รัฐประศาสนศาสตร์ และสังคมศาสตร์
กำหนดออก	ปีละ 4 ฉบับ (มกราคม - มีนาคม, เมษายน - มิถุนายน, กรกฎาคม - กันยายน และ ตุลาคม - ธันวาคม)

บรรณาธิการ

ดร. กฤษวรรณ โล่ห์วัชรินทร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ช่วยบรรณาธิการ

นางสาวณาดยา สีหามาน

กองบรรณาธิการ

ศ. ดร. นพ. กระแส ชนวงค์	วิทยาลัยบัณฑิตเอเซีย
ศ. ดร. ดิเรก ปัทมศิริวัฒน์	สถาบันบัณฑิตพัฒนศาสตร์
Dr. Charles E. Menifield	University of Missouri
Dr. Gayl D. Ness	University of Michigan
Dr. Judith I. Stallmann	University of Missouri

รายนามที่ปรึกษาประจำวารสาร

ศ. ดร. ดิน ปรัชญฤทธิ์	นักวิชาการอิสระ
ศ. ดร. ศุภชัย ยาวะประภาษ	จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ศ. นพ. วันชัย วัฒนศัพท์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ. ดร. โกวิทย์ พวงงาม	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รศ. ดร. สมเกียรติ สายธนู	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
รศ. ดร. มาลี กาบมาลา	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Prof. Dr. Hirofumi Ando	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
Prof. Dr. Richard Pratt	University of Hawaii

- บทความตีพิมพ์ในวารสารนี้ สะท้อนถึงความคิดเห็นของผู้เขียนในแต่ละบทความเท่านั้น กองบรรณาธิการไม่จำเป็นต้องเห็นด้วยกับความคิดดังกล่าว
- บทความที่ส่งมาเพื่อตีพิมพ์ในวารสารการบริหารท้องถิ่นจะได้รับการกลั่นกรองแบบ double-blind จากผู้ทรงคุณวุฒิอย่างน้อย 2 ท่าน

ติดต่อ กองบรรณาธิการ วารสารการบริหารท้องถิ่น

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เลขที่ 123 อาคารวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น ตำบลในเมือง

อำเภอเมืองขอนแก่น จังหวัดขอนแก่น 40002

โทรศัพท์ 0-4320-3124 ต่อ 316 โทรสาร 0-4320-3875 มือถือ 083 327 0101

E-mail: cola.laj@gmail.com

Website: <https://www.tci-thaijo.org/index.php/colakujournals/>

พิมพ์ที่: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยขอนแก่น

123 ถนนมิตรภาพ ตำบลในเมือง

อำเภอเมืองขอนแก่น

จังหวัดขอนแก่น 40002

โทรศัพท์ 0-4320-2100 มือถือ 099 465 5115

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิในการพิจารณาบทความ (Peer Reviewers) ที่เผยแพร่ในวารสารการบริหารท้องถิ่น

ก

ศ. ดร. กาญจนา เจริญชัย	มหาวิทยาลัยนเรศวร
ดร. กาญจนา บุญยัง	มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร. กัลยา แซ่อึ้ง	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ดร. กฤชวรรณ โล่ห์วัชรินทร์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ. ดร. กัตถัญญ แก้วหานาม	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ดร. จิระพงศ์ เรืองกุล	มหาวิทยาลัยราชภัฏธนบุรี
ดร. จักรชัย สือประเสริฐสิทธิ์	มหาวิทยาลัยบูรพา
ดร. จันทรา ธนพัฒน์วงศ์	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผศ. ดร. ชนิษฐา ชูสุข	มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์
ดร. ไชยณรงค์ เศรษฐเชื้อ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ดร. ฌาน เรื่องธรรมสิงห์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร. ณรงค์ วศินปิยมงคล	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ดร. ดารุณี พุ่มแก้ว	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
ผศ. ดร. ดลฤทัย โกวรรณะกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ. ดร. ไตรรงค์ สวัสดิกุล	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผศ. ดร. ธนศักดิ์ สายจำปา	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
รศ. อธิชัย บุญมาธรรม	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
รศ. ดร. อชเฉลิม สุทธิพงษ์ประชา	มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ดร. นคร เสรีรักษ์	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร. ประชาสรรค์ แสนภักดี	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร. ประเทือง ม่วงอ่อน	มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี
รศ. ดร. ปาริชา มารี เคน	มหาวิทยาลัยกาฬสินธุ์
ผศ. ดร. ปิ่นกนก วงศ์ปิ่นเพชร	มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
ดร. ผกาวัตติ์ พรณจิตวัฒนา	มหาวิทยาลัยรามคำแหง
รศ. ดร. เพ็ญณี แนนท	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ. ดร. ยุภาพร ยุภาส	มหาวิทยาลัยราชภัฏมหาสารคาม
ผศ. ดร. วินัย ผลเจริญ	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผศ. ดร. วิษณุ สุมิตสวรรณ	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ดร. ศิริศักดิ์ เหล่าจันทาม	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ. ดร. ศิวชัย ศรีโกคังกุล	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ. ดร. สกล บุญสิน	มหาวิทยาลัยวลัยลักษณ์
ดร. สิริภาพรณ ลีภัยเจริญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
รศ. ดร. สุวรี ฤกษ์จारी	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รศ. ดร. สมเกียรติ สายธนู	มหาวิทยาลัยราชภัฏลำปาง
ดร. อจิรภาส เพียรขุนทด	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผศ. ดร. อรทัย เลียงจินดาถาวร	มหาวิทยาลัยราชภัฏอุบลราชธานี
ผศ. ดร. อลงกรณ์ อรรคแสง	มหาวิทยาลัยมหาสารคาม
ผศ. ดร. โอรพาร ถิ่นบางเตียว	มหาวิทยาลัยบูรพา
รศ. ดร. อัครกรณ์ วงศ์ปรีดี	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รศ. ดร. อรรถพร พงษ์วาท	มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

บทบรรณาธิการ

วารสารการบริหารท้องถิ่น ปีที่ 12 ฉบับที่ 2 ตีพิมพ์เผยแพร่ภายหลังจากการเลือกตั้งสมาชิกสภาผู้แทนราษฎรเป็นการทั่วไป พ.ศ. 2562 และการแต่งตั้งนายกรัฐมนตรีเสร็จสิ้นเรียบร้อยแล้ว ในระยะที่ผ่านมา พรรคการเมืองจำนวนมาก รวมถึงพรรคร่วมรัฐบาล มีข้อเสนอเชิงนโยบายหลายประเด็นที่ให้ความสำคัญแก่การปกครองท้องถิ่นและเกี่ยวข้องกับบทบาทหน้าที่ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นอกจากนี้ รัฐบาลยังประกาศใช้พระราชบัญญัติที่เกี่ยวข้องกับการเลือกตั้งท้องถิ่นจำนวน 6 ฉบับ และคณะกรรมการการเลือกตั้งคาดว่าจะมีการเลือกตั้งผู้บริหารและสมาชิกสภาท้องถิ่นภายในปีนี้ ฉะนั้น การปกครองท้องถิ่นจึงยังเกี่ยวข้องและเป็นแนวทางสำคัญในการพัฒนาการเมือง เศรษฐกิจ และสังคมของประเทศต่อไป กองบรรณาธิการจึงมุ่งมั่นที่จะคัดสรรและเผยแพร่บทความที่มีจุดเน้นและเป็นประโยชน์ต่อการปกครองท้องถิ่นในความหมายกว้าง และยินดีพิจารณาบทความที่มีลักษณะพหุสาขาวิชาหรือข้ามศาสตร์ ทั้งภาษาอังกฤษและภาษาไทย จากนักวิชาการ นักวิจัย นักเขียนอิสระ นักศึกษา ผู้ปฏิบัติงานในองค์กรต่าง ๆ และผู้สนใจโดยทั่วไป

วารสารการบริหารท้องถิ่นฉบับนี้ ประกอบด้วยบทความทั้งสิ้น 9 บทความ จำแนกเป็น บทความวิจัย 6 บทความ บทความวิชาการ 2 บทความ และบทปริทัศน์หนังสืออีก 1 บทความ ดังต่อไปนี้

บทความแรกเป็นบทความวิจัยภาษาอังกฤษ เรื่อง “The Future Environmental Impact in the Food Industry Sector of Thailand and China as a Result of Economic and Social Growth based on Sustainable Development Policy” เขียนโดย Pruethsan Sutthichaimethee และ Yothin Sawangdee จากมหาวิทยาลัยมหิดล บทความนี้ใช้ตัวแบบทางเศรษฐศาสตร์เพื่อพยากรณ์ผลกระทบของการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและการเพิ่มขึ้นของจำนวนประชากรที่มีต่อการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในเขตอุตสาหกรรมอาหารของประเทศไทยและของสาธารณรัฐประชาชนจีน

บทความที่สองเป็นบทความวิจัย เรื่อง “ผลการดำเนินงานด้านการเงินขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น” จิรายุ โชติศิลากุล และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวล จากวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น ใช้หลักการวิเคราะห์สถานะทางการเงินมาวิเคราะห์ความยั่งยืนทางการเงินในระยะสั้น ความยั่งยืนทางงบประมาณ ความยั่งยืนทางการเงินในระยะยาว และความเพียงพอของการให้บริการ ขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

บทความที่สามเป็นบทความวิจัย เรื่อง “การถอดบทเรียนจากกิจกรรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสู่กระบวนการทัศน์ใหม่ในการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่” อัมพิกา ชุมมธยา และชาญณรงค์ ศรีสุวรรณ จากคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ได้ถอดบทเรียนจากปรับเปลี่ยนแนวคิดในการฟื้นฟูชุมชนยากจนในเมืองเชียงใหม่ผ่านการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม

บทความที่สี่เป็นบทความวิจัย เรื่อง “ยุทธศาสตร์เพื่อการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในทศวรรษหน้า” ของจิตาภา เร่งมีศรีสุข จากมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ บทความนี้ใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสมเพื่อวิเคราะห์และพัฒนาต้นแบบ และเสนอยุทธศาสตร์การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความโปร่งใส อันจะเป็นประโยชน์ต่อองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย

บทความที่ห้าเป็นบทความวิจัย เรื่อง “การประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชนเพื่อการพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดนครนายก” เขียนโดย ศุภวัฒน์ ปภัสสรากาญจน์, อานุกาฬ รักษ์สุวรรณ, มนต์รี พานิชยานุวัฒน์, และทรงพล วิธานวัฒนา จากมหาวิทยาลัยสวนดุสิต บทความนี้ศึกษาและประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชน ที่มีต่อการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และการพัฒนาความสามารถในการเพิ่มมูลค่าด้านภูมิปัญญาชุมชนและท้องถิ่น และทรัพยากรภายในชุมชนสู่วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

บทความที่หกเป็นบทความวิจัย เรื่อง “ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ กรณีศึกษาป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อ :เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว” สิ้นหนะสอน แสงจันทร์วงค์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร ได้นำเสนออุปสรรคและปัจจัยที่ส่งผลต่อความสำเร็จของการมีส่วนร่วมของประชาชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ ในบริบทของสังคมลาว

บทความที่เจ็ดเป็นบทความวิชาการ เรื่อง “ตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดและตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์การกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐไทย” เขียนโดยพิชญ์ ภูตระกูล จากแขนงวิชาการบริหารรัฐกิจ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา บทความนี้ว่าด้วยตัวแบบหลักสองประการที่นำมาประยุกต์ใช้การบริหารทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐของไทย นั่นคือ ตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุด และตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์การ

บทความที่แปดเป็นบทความวิชาการ เรื่อง “บทวิเคราะห์วิกฤตการณ์การศึกษาไทยภายใต้ทฤษฎีของคาร์ล มาร์กซ์” เตนพงษ์ แสนคำ และอัครยา สังข์จันทร์ จากคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น ได้นำกรอบคิดของคาร์ล มาร์กซ์ มาใช้วิเคราะห์ให้เห็นปัญหาเชิงโครงสร้างของระบบการศึกษา โดยตั้งอยู่บนสมมติฐานที่ว่า ความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาเป็นผลมาจากการสะสมทุนและปัจจัยการผลิตที่ต่างกัน และการสะสมทุนและปัจจัยการผลิตที่ต่างกันก็เป็นผลโดยตรงมาจากระบบเศรษฐกิจก่อนทุนนิยมของไทยที่ผ่านมา

บทความที่เก้าเป็นบทปริทัศน์หนังสือเรื่อง “เผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลง 40 ปี หลัง 14 ตุลาฯ” ของพระไพศาล วิสาโล เขียนบทปริทัศน์โดย พิชดา สารมะโน และสุริยะ หาญพิชัย จาก คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

กองบรรณาธิการของวารสารการบริหารท้องถิ่นหวังเป็นอย่างยิ่งว่าผู้อ่านจะได้รับสาระประโยชน์ ข้อความรู้ใหม่ และมุมมองที่หลากหลายจากวารสารการบริหารท้องถิ่นฉบับนี้ เราจะพบกันอีกครั้งในฉบับถัดไป

กฤษวรรณ โล่ห์วัชรินทร์
บรรณาธิการ

สารบัญ

รายนามผู้ทรงคุณวุฒิ	ก
บทบรรณาธิการ	ข - ค
The Future Environmental Impact in the Food Industry Sector of Thailand and China as a Result of Economic and Social Growth based on Sustainable Development Policy <i>Pruethsan Sutthichaimethee and Yothin Sawangdee</i>	185 - 200
ผลการดำเนินงานด้านการเงินขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น <i>จิรายุ โชติศิลากุล และศุภวัฒนากร วงศ์ธนาสุ</i>	201 - 215
การถอดบทเรียนจากกิจกรรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสู่กระบวนการทัศน์ใหม่ในการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ <i>อัมพิกา ชุมมธัย และชาญณรงค์ ศรีสุวรรณ</i>	216 - 232
ยุทธศาสตร์เพื่อการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในทศวรรษหน้า <i>จิตาภา เร่งมีศรีสุข</i>	233 - 252
การประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชนเพื่อการพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดนครนายก <i>ศุภวัฒน์ ปภัสสรากาญจน์, อานุกาพ รักษ์สุวรรณ, มนตรี พานิชยานุวัฒน์, และทรงพล วิธานวัฒนา</i>	253 - 274
ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ : กรณีศึกษาป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อ เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว <i>สินะสอน แสงจันทร์</i>	275 - 287
ตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดและตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์การกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐไทย <i>พิจักษณ์ ภูตระกูล</i>	288 - 304
บทวิเคราะห์วิกฤตการณ์การศึกษาไทยภายใต้ทฤษฎีของคาร์ล มาร์กซ์” <i>เด่นพงษ์ แสงคำ และอัครยา สังขจันทร์</i>	305 - 321
เผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลง 40 ปี หลัง 14 ตุลาฯ <i>พียดา สารมะโน และสุริยะ หาญพิชัย</i>	322 - 326

The Future Environmental Impact in the Food Industry Sector of Thailand and China as a Result of Economic and Social Growth based on Sustainable Development Policy

Pruethsan Sutthichaimethee

Yothin Sawangdee

Institute for Population and Social Research, Mahidol University

Corresponding Author: pruethsan.sut@gmail.com, yothin.saw@mahidol.ac.th.

Received: May 15, 2018

Revised: August 2, 2018

Accepted: November 6, 2018

Abstract

The objective of this study is to forecast the effects of economic growth along with population growth on Greenhouse gas emission in Food Industry sector of Thailand and China due to Economic and Social growth under Sustainable Development policy for the year 2018 to 2045. The study has found that Thailand's economic growth rate steadily rises to 23.45 percent in 2045 and the population has an increase by 7.24 percent. In the meanwhile, the greenhouse gas from the consumption in the food industry sectors would have been increased by 39.2 percent. To China's economic growth rate, there is also a continuous rise by 45.9 percent while its population grows by 5.32 percent. At the same time, its greenhouse gas from the consumption in the food industry sector has increased by 12.75 percent. However, based on the research investigated in the food industry sector from 2018 to 2045, the environmental impact of Thailand has continuously increased and its impact is much higher than in China. The main reason is that China has a strict policy and seriously implements the carrying capacity policy. In addition to this, China has succeeded at promoting the consumption of clean technology. Therefore, as far as Thailand's sustainable development is concerned, Thailand shall take a serious action to implement the rigorous policy of carrying capacity.

Keywords: sustainable development, population growth, GDP growth, income per capita, greenhouse gas, carrying capacity, clean technology, plan and policy, sustainability

ผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อมในอนาคตในภาคอุตสาหกรรมอาหาร สำหรับประเทศไทย และประเทศจีน จากการเติบโตทางเศรษฐกิจและสังคมภายใต้นโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืน

พฤทธ์สรณ์ สุทธิไชยเมธี

โยธิน แสงดี

สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล

ผู้จัดทำบทความต้นฉบับ: pruehsan.sut@gmail.com, yothin.saw@mahidol.ac.th.

ได้รับบทความ: 15 พฤษภาคม 2560 ปรับปรุงแก้ไข: 2 สิงหาคม 2560 ตอรับตีพิมพ์: 8 พฤศจิกายน 2560

บทคัดย่อ

การศึกษานี้มีวัตถุประสงค์เพื่อพยากรณ์ผลกระทบของการเติบโตทางเศรษฐกิจและการเติบโตของประชากรต่อการปล่อยก๊าซเรือนกระจกในภาคอุตสาหกรรมอาหารของประเทศไทยและประเทศจีนภายใต้นโยบายการพัฒนาที่ยั่งยืน สำหรับกรณีประเทศไทย พ.ศ. 2561 ถึง พ.ศ. 2588 พบว่า อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของประเทศไทยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องเป็น 23.45 % ในปี 2588 และประชากรเพิ่มขึ้น 7.24 % ในขณะเดียวกันก๊าซเรือนกระจกจากการบริโภคในภาคอุตสาหกรรมอาหารจะเพิ่มขึ้น 39.2% สำหรับกรณีของประเทศจีน พบว่า อัตราการเติบโตทางเศรษฐกิจของจีนนั้นยังเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องโดย 45.9% ในขณะที่จำนวนประชากรเพิ่มขึ้น 5.32% โดยก๊าซเรือนกระจกจากการบริโภคในภาคอุตสาหกรรมอาหารเพิ่มขึ้น 12.75% อย่างไรก็ตามจากการวิจัยที่ตรวจสอบในภาคอุตสาหกรรมอาหารตั้งแต่ปี 2561 ถึง 2588 แสดงให้เห็นผลกระทบด้านสิ่งแวดล้อมของประเทศไทยได้เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและผลกระทบดังกล่าวสูงกว่าในประเทศจีนมาก เหตุผลหลักคือประเทศจีนมีนโยบายที่เข้มงวดและดำเนินนโยบายกำลังการผลิตอย่างจริงจัง นอกจากนี้ประเทศจีนยังประสบความสำเร็จในการส่งเสริมการบริโภคเทคโนโลยีสะอาด ดังนั้น ประเทศไทยจะต้องมีการกำหนดนโยบายการพัฒนาอย่างยั่งยืนอย่างจริงจัง และพัฒนาขีดความสามารถให้เพิ่มสูงขึ้นอย่างต่อเนื่องต่อไป

คำสำคัญ: การพัฒนาอย่างยั่งยืน การเติบโตของประชากร การเติบโตของ GDP รายได้ต่อหัว ก๊าซเรือนกระจก ขีดความสามารถ เทคโนโลยีสะอาด แผนและนโยบายความยั่งยืน

Introduction

Currently, Thailand has been operating and carrying out on policies in which it aims to ensure on continuous economic growth. Adding to this, the government has boosted in various investment on mega projects, such as electric trains, major heavy industries and other mega projects, as well as encouraged to have a bigger number of both domestic and foreign investors (Asian Development Bank: ADB, 2014) (Office of the National Economic and Social Development Board: NESDB, 2015; Sutthichaimethee, 2017).

As of those various policies implemented, the economy continues to grow, and the people in the country also have a higher per capita income. Population has increased in consumption as there is an indication and measurement from an increased Gross Domestic Product (GDP) index. Particularly, the food industry sector is considered to be an important sector in the national consumption and generation of national revenue. Also, this sector has positioned in the significant top sectors contributing in the national income of Thailand and other ASEAN countries (Sutthichaimethee, 2016; Sutthichaimethee & Sawangdee, 2016; Thailand Development Research Institute: TDRI, 2007).

However, Thailand in the ASEAN region has continued to grow as well. In particular, China has the continuous increment in GDP per capita, and manages to increase relatively in the market share. Both countries share a similarity in term of policies used to accelerate the growth in economy, heavy industrial investment, foreign funding for a production in own country, and supportive investment policy, including investment tax levy and export activities (Sutthichaimethee & Ariyasajakorn, 2017a, b; Srieakbungrod & Sutthichaimethee, 2018). However, there is also a difference between these two countries in term of energy conservation promotion. In China, there are energy management policies, strict regulations on environmental protection and a special court to oversee the above matter. Unlike China, Thailand has no clear practice in the same matter (Sutthichaimethee & Ariyasajakorn, 2017 c; Sutthichaimethee, 2018).

As for the current trend of environmental conservation is concerned, many countries have been trying for a long time to do so. Of course, each country has different policies and approaches. There can be a policy of Eco-friendly use and consumption, Clean technology, on-going Corporate Social Responsibility: CSR campaigns as well as the implementation of various penalties for those who destroy the environment. With that, the researcher is, therefore, interested and wants to forecast how much the environment will be possibly destroyed in 2018-2045 due to the economic and social growth. By doing a comparison between two contexts of Thailand and China., Thailand can be possibly at a better sight towards the national development

in the sustainable development context (Sutthichaimethee & Ariyasajakorn, 2017b; Sutthichaimethee & Tanoamchard, 2015).

In the studies of relationship between economic growth, population growth, and environmental betterment as illustrated below, many researches were reviewed and referred. For instance, a study conducted by Mulugeta et al. (2012) has shown that energy consumption is an important driving force towards the economic growth, and the study was investigated by forming an economic growth hypothesis. In Saudi Arabia, Alkhathlan and Javid (2013) examined the relationship between economic growth, energy consumption, and CO₂ emissions. Apparently, they had found that the rise of CO₂ emissions was due to the increment of income per capita. As of a broader study scope, Arouri et al. (2012) has investigated the relationship between the real GDP, CO₂ emissions, and energy consumption in 12 selected Middle East and North African countries (MENA) using a bootstrap panel method. They found a clear evidence indicating that CO₂ emissions are significantly affected by energy consumption. Additionally, Acaravci and Ozturk (2010) studied the causality between various factors, including energy use, economic growth, and CO₂ emissions, with a sample size of 19 European countries. By using a technique of autoregressive distributed lag (ARDL) and the error-correction Granger causality test, they were able to find only the long-run relationship between those factors in certain countries, such as Iceland, Switzerland, Denmark, Portugal, Germany, Greece, and Italy. Furthermore, Menyah and Wolde-Rufael (2010) produced a similar research study on the causality between energy consumption, pollutant emissions, and economic growth in South Africa with the same approach of ARDL. As of their finding, it revealed the long-run relationship between variables. In addition to this, Sulaiman and Abdul-Rahim (2017) conducted an investigation of a three-way linkage relationship between economic growth, CO₂ emissions, and energy consumption in Malaysia during the period of 1975–2015. The study's result presented that the rise of both factors; energy consumption and economic growth, do contribute to the rise of CO₂ emissions.

In connection to CO₂ emissions, many evidences were revealed through different studies of relational focus saying about the influence of CO₂ emissions. Akpan and Akpan (2012) conducted a study pertaining to CO₂ emissions in Nigeria, and later found that an economic growth improves when carbon emissions are rising, and this rise of CO₂ emissions is positively associated with electricity consumption. While Sulaiman (2014) used an application of the Toda and Yamamoto causality test to study in the same area. He later provided a claim that CO₂ emissions do support an economic growth, while energy consumption contributes to the increase of CO₂ emissions. However, Manu and Sulaiman (2017) adapted the simple ordinary least squares (OLS) approach

to investigate the relationship between economic growth, energy consumption, and CO₂ emissions in Malaysia. This study covered the period of 1965–2015, and they later found that CO₂ emissions are reduced when the income is raised. In the meantime, it increases when the trade openness increases.

In relation to this study, it is also instrumental and necessary mentioning the Grey system and Autoregressive Integrated Moving Average by Lotfalipour, Falahi, and Bastam (2013). Their study optimized the above models to predict CO₂ emissions in Iran. Their finding has evidenced that the models could produce a more accurate result than any other method, and their estimation was up to 925.68 million tons of carbon dioxide emissions by 2020 in equivalence of 66 percent growth compared to 2010. Whereas Li (2016) evaluated the CO₂ emissions reduction under different scenarios for the year of 2016 and 2020 in Beijing. He applied the Back Propagation (BP) neural network optimized by the improved Particle Swarm Optimization Algorithm. However, his investigation showed that the model was not effective enough to provide high precision. In the meantime, Zhao, Huang, and Yan (2018) forecasted CO₂ emissions in China from 2017 to 2020 with the implementation of some selected models: the single LSSVM model, the LSSVM model enhanced by the particle swarm optimization algorithm (PSO-LSSVM), and the Back Propagation (BP) neural network model. The above prediction verified that structural factors would have a significant impact on CO₂ emissions by 2020. Simultaneously, this allows China to keep its promise to reduce greenhouse gas emissions by 2030. While Dai, Niu, and Han (2018) proposed to adapt the MSFLA-LSSVM model in CO₂ emissions prediction in China from 2018 to 2025. They concluded that China's CO₂ emissions would exhibit a slow growth trend for the next few years. With such finding, it puts China's CO₂ emissions literally in control for the future in which China could start to reduce the greenhouse effect in time.

With various researches and studies put for reviews, the study found that most above discussed literatures have demonstrated in term of the relationship focus with the implementation of old models. In addition to this, there is still a lack of variables reasoning analysis with short-term forecasting capability. Therefore, this study sees such gaps here, and later produces the VARIMAX Model as to serve in the long-term analysis at most efficient for a better future use.

Objective

The objective of this study is to forecast the effects of economic growth along with population growth on Greenhouse gas emission in Food Industry sector of Thailand and China resulting from Economic and Social growth based on Sustainable Development policy for 2018-2045.

Model and Methodology

VARIMAX Model

The VARIMAX Model is a statistical model that is used and applied in advanced statistics as to avoid spurious problems. In the construction of the forecasting model, it is necessary to use time series data, because the data is very accurate when comparing with primary data, also known as information data. Besides, the optimization of such data is very useful for analysis and later forecasting. This is because it can evaluate errors and measure performances of the model, while enabling to produce the model with the Best Linear Unbiased Estimate (BLUE) (Dickey & Fuller, 1981; Enders, 2010) in order to reduce the issue of Heteroskedasticity, Multicollinearity, and Autocorrelation (Sutthichaimethee & Ariyasajakorn, 2017c).

Vector Autoregressive -Moving Average Model (VARMA Model or VAR Model) explains the evolution of a set of k variables (called endogenous variables) over the sample period ($t = 1, \dots, T$) as a linear function of only their past values. The variables are collected in a $k \times 1$ vector y_t , which has as the ith element, y_{it} , the observation at time " t " of the ith variable. A p -th order VAR, denoted VAR(p), is

$$y_t = \alpha + \beta_1 y_{t-1} + \beta_2 y_{t-2} + \dots + \beta_p y_{t-p} + \varepsilon_t$$

where the l -periods back observation y_{t-l} is called the l -th lag of y , c is a $k \times 1$ vector of constants (intercepts), A_l is a time-invariant $k \times k$ matrix and e_t is a $k \times 1$ vector of error terms satisfying

1. $E(e_t) = 0$, every error term has mean zero
2. $E(e_t e_t') = \Omega$, the contemporaneous covariance matrix of error terms is Ω
3. $E(e_t e_{t-k}') = 0$, for any non-zero k there is no correlation across time

VAR models are a specific case of more general VARMA models. VARMA models for multivariate time series include the VAR structure along with moving average terms for each variable. More generally yet, these are special cases of VARIMAX models that allow for the addition of other predictors that are outside the multivariate set of principal interest (Harvey, 1989).

Structural VAR or The Primitive System, which is similar to the Structural Equations in the continuity equation (Simultaneous - Equation System) under the Structural VAR, Place before that, each variable is determined by the lagged variable of itself and the other variables have been determined by the other variables in the current period (Contemporaneous Value of Endogenous Variables) as well as annoy value that called “Shocks” or “Innovations”(MacKinnon, 1991). The individual annoyances show or represent changes result of the each within the variables. The details as follows;

VAR analysis is using the Impulse Response Functions, details below;

$$B X_t = \Gamma_0 + \Gamma_1 X_{t-1} + \varepsilon_t \quad (1)$$

From equation (1) would be written in terms of the variables associated with the residual

Impulse Response Function is the primary key for the VAR Model to analyze the simulation Shock results to the Endogenous variables. In forecasting and methodology used to consider the changes of Shock or Innovation as a Response to how the variable research that conducted education in the volume and direction. Which has the following steps:

- Step 1 Testify the data to be stationary data by Unit root test based on Augment Dickey and Fuller concept.
- Step 2 Find Lag Intervals for Endogenous selected models that provide AIC or SC at the lowest, comparison model by AIC or SC value. It must be a model with the same parameters and same Functional form, only the amount of Lag could be different.
- Step 3 The test for each pair of variables Impulses Response to examine relation of variables that how affect to each other in any negative or positive ways including how long the impact continued.
- Step 4 Select the model is the best model to create forecast model and monitoring forecast accuracy by using RMSE, MAPE, and MAE, and then, determine the actual value again.
- Step 5 Check for the accuracy of forecasting for the purpose of evaluating the out of sample forecast capability, the forecasting accuracy is examined by calculating three different evaluation statistics: the root mean square error (RMSE), the mean absolute (MAE), and the mean absolute percentage error (MAPE) These are expressed as follows:

$$RMSE = \sqrt{\sum_{i=1}^n (F_i - A_i)^2 / n} \quad (2)$$

$$MAE = \sum_{i=1}^n |F_i - A_i| / n \quad (3)$$

$$MAPE = \sum_{i=1}^n |(F_i - A_i) / A_i| / n \times 100 \quad (4)$$

where F_i and A_i are the forecasting and actual value, respectively, and n is the total number of predictions. For this research, the model that has MAPE value less than 30% is selected in order to find the result with the least error (Harvey, 1989; Cryer & Chan, 2008).

For most Non-stationary data, it shall be justified with Augmented Dickey Fuller method (Dickey & Fuller, 1981) as it is shown below.

$$\Delta Y_t = \delta_1 Y_t + \sum_{i=2}^p \beta_i \Delta Y_{t-i+1} + \varepsilon_t \quad (5)$$

$$\Delta Y_t = \alpha_1 + \delta Y_{t-1} + \sum_{i=2}^p \beta_i \Delta Y_{t-i+1} + \varepsilon_t \quad (6)$$

$$\Delta Y_t = \alpha_1 + \alpha_2 T + \delta Y_{t-1} + \sum_{i=2}^p \beta_i \Delta Y_{t-i+1} + \varepsilon_t \quad (7)$$

From the mentioned equations, p value is the lagged value of first difference to the variable, and this can be done by estimating the Unit Root and associating with the Augmented Dickey Fuller method as stated below:

$$\Delta Y_t = \alpha_1 + \alpha_2 T + \delta Y_{t-1} + \sum_{i=2}^p \beta_i \Delta Y_{t-i+1} + \varepsilon_t \quad (8)$$

From this equation, it considers three problems, specifically the autocorrelation in ε_t is set to have White Noise property in which the Error Term has 0 mean, and this lies constant with the hypotheses below:

$H_0 : \delta = 0$, Non-Stationary

$H_1 : \delta < 0$, Non-Stationary

If tau-statistics of the efficiency δ are in the absolute term form, more critical values are showing in the ADF table (Dickey & Fuller, 1981), and this rejects the major hypothesis, indicating

that time series of variables are stationary. Hence, it is possible to say that ΔY_t Integrated Number d represented by $\Delta Y_t \sim I(d)$.

The model must only be the Best Model as to produce a more accurate forecasting result, and the problems of the model shall be tested in order to avoid any potential errors that might occur, following these three tests.

1) Test the Autocorrelation by using Lagrangian Multiplier Test - LM test

- LM Test is applied when there are lagged variables of dependent variables appeared to be independent variables in the equation. In this test, it is not recommended to use Durbin-Watson. In addition, the LM is to find out more whether Error Terms have high level autocorrelation problem. The testing method is demonstrated below:

$$Y_t = \alpha_0 + \alpha_1 X_t + \beta_1 U_{t-1} + \beta_2 U_{t-2} + \dots + \beta_p U_{t-p} \quad (9)$$

If F Critical value is at the designated significant level, while $\chi^2 p$ and $F_{m,n-k}$ - Test Statistic is bigger than the value of Critical χ^2 , the major hypothesis is then rejected. In this context, at least one β has the value differing from 0, and this is to say that Autocorrelation problem exists.

2) Test Heteroskedasticity by using ARCH Test

- ARCH Testing is one of the methods to check Heteroskedasticity in time series data. When the Residual is retrieved, the lagged variables of the residual is computed with the Residual by using the value of F and nR^2 , that has Chi-Square distribution. Here, if there is Heteroskedasticity, the hypothesis is then rejected. This can be clarified by seeing the critical value of $\chi^2 p$ from the table at the selected significant level has lower in value than the $\chi^2 p$ statistical test.

3) Test Multicorrelarity by applying a correlation test and responses from Correlogram value compared to chi-square value.

The components of VARIMAX Model

To this VARIMAX Model, it considers four main elements, namely Auto Regressive (AR), Moving Average (MA), Exogenous Variable and Integrated (I) (Sutthichaimethee, 2017; Cryer & Chan, 2008; Dong, Coa, & Lee, 2015). The model is shown as follows.

1. Auto Regressive (AR) has the following characteristics:

$$Y_t = \alpha + \beta_1 Y_{t-1} + \beta_2 Y_{t-2} + \dots + \beta_p Y_{t-p} + \epsilon_t \quad (10)$$

Where $\beta_1 \dots \beta_p$ denotes as parameters, α goes as a content, and ε_t is the random variable (white noise).

2. Moving Average (MA) uses the error term from the forecasting to see the differences between variables that actually happen (Y Actual) with the dependent variables (Y Forecast) or $\varepsilon_t = Y_{at} - Y_{ft}$ in the past to help in forecasting the variables required needed in the future. This can be seen below.

$$Y_t = \delta + \varepsilon_t - \gamma_1 \varepsilon_{t-1} - \gamma_2 \varepsilon_{t-2} - \dots - \gamma_q \varepsilon_{t-q} \quad (11)$$

Where Moving Average of Order q or MA(q) by q means that the last order of error value is used.

3. Integrated (I) is to see the difference of variables. It is very crucial to know the difference, because the VARIMA is non-stationary. With that, it is later possible to convert it to stationary with the difference in p order.

Results and Discussion

The results of the forecasting model of the Greenhouse gas (GHG), Population growth, and Real GDP are classified by each category of the production. This research can be summarized as follows:

The result of VARIMAX Model

(1) VARIMAX Model 1 (2,1,2) for Thailand

$$\begin{aligned} \Delta \ln(GHG)_t &= -0.22 + 4.75 \Delta \ln(GHG)^{**}_{t-1} + 2.17 \Delta \ln(GHG)^{**}_{t-2} + \\ &\quad 4.69 \Delta \ln(Population)^{**}_{t-1} + \\ &\quad 3.08 \Delta \ln(GDP)^{**}_{t-1} + 2.03 MA^*_1 + 2.05 MA^*_2 + \\ &\quad 4.01 ECM^{**} \\ \Delta \ln(Population)_t &= -0.22 + 6.04 \Delta \ln(Population)^{**}_{t-1} + \\ &\quad 3.99 \Delta \ln(Population)^{**}_{t-2} + 3.01 \Delta \ln(GHG)^{**}_{t-1} + \\ &\quad 4.12 \Delta \ln(GDP)^{**}_{t-1} + 2.57 MA^{**}_1 + 2.13 MA^*_2 + \\ &\quad 3.14 ECM^{**} \\ \Delta \ln(GDP)_t &= -0.11 + 2.54 \Delta \ln(GDP)^{**}_{t-1} + 4.34 \Delta \ln(GDP)^{**}_{t-2} + \\ &\quad 2.19 \Delta \ln(Population)^{**}_{t-1} + \\ &\quad 5.72 \Delta \ln(GHG)^{**}_{t-1} + 2.01 MA^{**}_1 + 2.05 MA^*_2 + \\ &\quad 2.09 ECM^* \end{aligned}$$

Where ** is significance $\alpha = 0.01$, * is significance $\alpha = 0.05$, R-squared is 0.95, Adjusted R-squared is 0.93, Durbin-Watson stat is 2.01, F-statistic is 319.05 (Probability is 0.00), ARCH-test is 20.95 (Probability is 0.10), LM – test is 1.05 (Probability is 0.11) and response test ($\chi^2 > critical$) is significance.

(2) VARIMAX Model 1 (2,1,2) for China

$$\begin{aligned}\Delta \ln(GHG)_t &= -0.35 + 2.94\Delta \ln(GHG)^{**}_{t-1} + 4.15\Delta \ln(GHG)^{**}_{t-2} + \\ &\quad 3.09 \Delta \ln Population^{**}_{t-1} + \\ &\quad 2.75 \Delta \ln(GDP)^{**}_{t-1} + 2.76MA^*_1 + 1.05MA^*_2 + \\ &\quad 3.51ECM^{**} \\ \Delta \ln(Population)_t &= -0.34 + 5.06\Delta \ln(Population)^{**}_{t-1} + \\ &\quad 2.59\Delta \ln(Population)^*_{t-2} + 2.75 \Delta \ln(GHG)^{**}_{t-1} + \\ &\quad 2.59 \Delta \ln(GDP)^{**}_{t-1} + 2.57MA^{**}_1 + 2.13MA^*_2 + \\ &\quad 3.14ECM^{**} \\ \Delta \ln(GDP)_t &= -0.21 + 5.19\Delta \ln(GDP)^{**}_{t-1} + 4.11\Delta \ln(GDP)^{**}_{t-2} + \\ &\quad 2.41 \Delta \ln Population^{**}_{t-1} + \\ &\quad 6.54 \Delta \ln(GHG)^{**}_{t-1} + 2.54MA^{**}_1 + 1.95MA^*_2 + \\ &\quad 2.09ECM^*\end{aligned}$$

Where ** is significance $\alpha = 0.01$, * is significance $\alpha = 0.05$, R-squared is 0.94, Adjusted R-squared is 0.92, Durbin-Watson stat is 2.02, F-statistic is 199.06 (Probability is 0.00), ARCH-test is 20.15 (Probability is 0.10), LM – test is 1.97 (Probability is 0.11) and response test ($\chi^2 > critical$) is significance.

The result obtained from the Food industry sectors prediction from the year 2018 until 2045 with the use of VARIMAX Model has shown that, in the upcoming year of 2045, Thailand's economic growth rate increases continuously to 23.45%, while the growth in population slightly changes to 7.24%. Surprisingly, the change of Greenhouse gas consumption in the food industry sector continues to grow at a rate of 39.2%. For China, the country continues to rise economic growth rate up to 45.9%. The increment in the population is only 5.32%. Whereas, the Greenhouse gas from the food industry sector consumption increases up to 12.75%, indicating the fast and high rising difference of Thailand to China.

The results of this study reflect that there is a continuous growth in the Food Industry sector of Thailand accounting for 23.45 per cent during the forecasted year of 2018 to 2045, while Thailand's economic growth is still lesser than China's economic growth by 45.9 percent. This obviously shows that China has a higher economic growth compared to Thailand. In comparison with the environmental effect (greenhouse gas), Thailand has a potential environmental impact due to GDP growth and population growth by 39.2 percent. Whereas China was only affected by 12.75 percent. As of this finding, it demonstrates that China has set up a more effective sustainable development policy as compared to Thailand, while the policy could really protect the environment at higher effective than Thailand. Moreover, Thailand's population growth is higher than in China indicating the continuous growing in Thai population and bringing a potential effect on the environment.

Therefore, Thailand must ensure to a strict policy and supportive enforcement towards Carrying Capacity and the consumption of Clean technology, for instance. If Thailand aims to achieve a greater level of the sustainable development, there must be a right implementation and adaptation of Carrying Capacity, and take an action towards those who tend to destroy the environmental surrounding. Moreover, Thailand must establish more stringent laws governing and enforcing the above policies as to fulfill the national sustainable development goals.

As many literature reviews were briefly discussed, the study is able to identify an opportunity to develop another area to explore, and that allows the study to illustrate the gap, which requires a fill and differs from other research studies in term of long-term forecasting model. The above gap is evidenced by the failure of consideration of causal factors in all variables as this might create a spuriousity and error in the implementation process in particular contexts. In a policy formation and planning, it is very crucial to obtain a study finding, that can be effectively applicable to other sectors. Although existing studies, such Alkhathlan and Javid (2013), Arouri et al. (2012), Menyah and Wolde-Rufael (2010), Sulaiman and Abdul-Rahim (2017), Akpan and Akpan (2012), Sulaiman (2014), Li (2016), Meanwhile, Zhao, Huang, and Yan (2018), and Dai, Niu, and Han (2018), were able to provide a consistency in term of relational change; the economic and social growth is improved and the environment betterment drops, there still shows the failure to response towards Sustainable Development policy. Therefore, as to increase in effectiveness towards the sustainable policy formation and planning in Thailand, this study's model has to be implemented according to particular context in each sector.

As of suggestions for any interested individuals, to align with certain context of a particular country, the exogeneous variables are to be studied and optimized in the model

analysis. Also, it is crucial to perceive other influential factors, which may affect dependent variables. In addition, the set of data used shall be stationary in order to acquire the best model, and clean from Heteroskedasticity, Multicollinearity, and Autocorrelation. Those additional variables may consist of Oil Price, Industrial Structure, Carbon Intensity, Labor and Investment or other variables in line with Sustainable Development of a country where it fits.

Conclusion

In this research, with the utilization of the VARIMAX Model in the forecast, there has been given a finding of, in between 2018 to 2045, the stated rate in the result steadily rises. Besides, it indicates the sign of well-growing economy of Thailand with a positive change of population growth. Contradictable, the environmental system is prone to a destruction as the Greenhouse gas keeps increasing. Whereas, China has a rise in economy and population, but its Greenhouse gas slightly changes in rate compared to Thailand. Hence, it is obvious and necessary for Thailand to take serious actions and initiatives to ensure that the environments, economy and societies are well-developed and well-nurtured as to enhance in the sustainable developments and mitigate the possibility of any destruction to secure those assurances.

Acknowledgements

This research is supported Institute for Population and Social Research, Mahidol University, Salaya, Phutthamonthon, Nakhonpathom, Phutthamonthon Sai 4 Rd., Salaya, Phutthamonthon, Nakhornpathom, Thailand. 73170, Thailand

References

- วรวิศนันท์ ศรีเอกบุญรอด และพญพัทธ์สรณ์ สุธิไชยเมธี. (2561). ภาวะผู้นำ วัฒนธรรมองค์กร ความผูกพันต่อองค์กร และคุณลักษณะผู้ปฏิบัติงานที่มีผลต่อประสิทธิภาพขององค์กรในนิคมอุตสาหกรรมอู่ธานี. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 11(1), 78–94.
- Acaravci, A. & Ozturk, I. (2010). On the relationship between energy consumption, CO₂ emissions and economic growth in Europe. *Energy*, 35(12), 5412–5420.
- Akpan, G.E. & Akpan, U.F. (2012). Electricity consumption, carbon emissions and economic growth in Nigeria. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 2(4), 292–306.
- Alkhathlan, K. & Javid, M. (2013). Energy consumption, carbon emissions and economic growth in Saudi Arabia: An aggregate and disaggregate analysis. *Energy Policy*, 62(C), 1525–1532.

- Arouri, M.E.H., Youssef, A.B., M'henni, H. & Rault, C. (2012). Energy consumption, economic growth and CO₂ emissions in Middle East and North African countries. *Energy Policy*, 45, 342–349.
- Asian Development Bank: ADB. (2014). *Environment, Climate Change, and Disaster Risk Management* (Research report). Manila: Asian Development Bank.
- Cryer, J. D. & Chan, K. (2008). *Time Series Analysis with Applications in R*. (2nd ed.). New York: Springer-Verlag.
- Dai, S., Niu, D. & Han, Y. (2018). Forecasting of Energy-Related CO₂ Emission in China Based on GM (1,1) and Least Squared Support Leaping Vector Machine Optimized by Modified Shuffled Frog Leaping Algorithm for Sustainability. *Sustainability*, 10(4), 958.
- Dickey, D.A. & Fuller, W.A. (1981). Likelihood ratio statistics for autoregressive time series with a unit root. *Econometrica*, 49(4), 1057–1072.
- Dong, B., Coa, C., & Lee, S.E. (2015). Applying support vector machines to predict building energy consumption in tropical region. *Energy Build*, 37(5), 545-553.
- Enders, W. (2010). *Applied Econometrics Time Series*. Wiley Series in Probability and Statistics, University of Alabama: Tuscaloosa, AL, USA.
- Hao, J., Liu, D., Li, Z., Chen, Z., & Kong, L. (2012). Power system load forecasting based on fuzzy clustering and gray target theory. *Energy Procedia*, 16, 1852–1859.
- Harvey, A.C. (1989). *Forecasting, Structural Time Series Models and the Kalman Filter*. Cambridge: Cambridge University Press.
- Hsiao-Tien Pao, N. & Chung-Ming, Tsai. (2010). CO₂ emissions, energy consumption and economic growth in BRIC countries. *Energy Policy*, 38(12), 7850–7860.
- Lee, Y-S. & Tong, L-I. (2012). Forecasting nonlinear time series of energy consumption using a hybrid dynamic model. *Applied Energy*, 94, 251–256.
- Li, J., Shi, J. & Li, J. (2016). Exploring Reduction Potential of Carbon Intensity Based on Back Propagation Neural Network and Scenario Analysis: A Case of Beijing, China. *Energies*, 9(8), 615.
- Liang, Q.M., Fan, Y., & Wei, Y.M. (2007). Multi-regional input-output model for regional energy requirements and CO₂ emissions in China. *Energy Policy*, 35(3), 1685–1700.
- Lotfalipour, M.R., Falahi, M.A., & Bastam, M. (2013). Prediction of CO₂ Emissions in Iran using Grey and ARIMA Models. *International Journal of Energy Economics and Policy*, 3(3), 229–237.
- Mackinnon, J. (1991). *Critical Values for Cointegration Test*. In *Long-Run Economic Relationships*. Oxford: Oxford University Press.

- Manu, S.B. & Sulaiman, C. (2017). Environmental Kuznets curve and the relationship between energy consumption, Economic growth and CO₂ emissions in Malaysia. *Journal of Economics and Sustainable Development*, 8(16), 142–148.
- Menyah, K. & Wolde-Rufael, Y. (2010). Energy consumption, pollutant emissions and economic growth in South Africa. *Energy Economics*, 32(6), 1374–1382.
- Mulugeta, S.K., Nondo, C., Schaeffer, P.V., & Gebremedhin, T.G. (2012). Income level and the energy consumption–GDP nexus: Evidence from Sub-Saharan Africa. *Energy Economics*, 34(3), 739–746.
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2015). *National Income of Thailand* (Research Report). Bangkok :NESDB.
- Osorio, G., Matias, J., & Catalão, J. (2015). Short-term wind power forecasting using adaptive neuro-fuzzy inference system combined with evolutionary particle swarm optimization, wavelet transform and mutual information. *Renew Energy*, 75(C), 301–307.
- Sulaiman, C. & Abdul-Rahim, A.S. (2017). The relationship between CO₂ emission, energy consumption and economic growth in Malaysia: A three- way linkage approach. *Environmental Science and Pollution Research*, 24(32), 25204–25220.
- Sulaiman, C. (2014). The causality between energy consumption, CO₂ emissions and economic growth in Nigeria: An application of Toda and Yamamoto Procedure. *Advances in Natural and Applied Sciences*, 8(8), 75–81.
- Sutthichaimethee, P. (2018). An Analysis of Future Energy Consumption with A Relational Model Based on Economic, Social and Environmental Sector under Thailand's Sustainable Development Policy by Adapting a GM-ARIMAX with HP Filter. *Local Administration Journal*, 11(4), 144-161.
- Sutthichaimethee, P. (2017). VARIMAX Model to Forecast the emission of Carbon Dioxide from Energy Consumption in Rubber and Petroleum industries sectors in Thailand. *Journal of Ecological Engineering*, 18(3), 112-117.
- Sutthichaimethee, P. & Tanoamchard, W. (2015). Carrying Capacity Model of Food Manufacturing Sectors for Sustainable Development from using Environmental and Natural Resources of Thailand *Journal of Ecological Engineering*, 16(5), 1-8.
- Sutthichaimethee, P. (2016). Modeling Environmental Impact of Machinery Sectors to Promote Sustainable Development of Thailand. *Journal of Ecological Engineering*, 17(1), 18-25.
- Sutthichaimethee, P. & Sawangdee, Y. (2016). Indicator of Environmental Problems of Agricultural Sectors under the Environmental Modeling. *Journal of Ecological Engineering*, 17(2), 12-18.

- Sutthichaimethee, P. & Ariyasajakorn, D. (2017a). Forecasting Model of GHG Emission in Manufacturing Sectors of Thailand. *Journal of Ecological Engineering*, 18(1), 18-24.
- Sutthichaimethee, P. & Ariyasajakorn, D. (2017b). Forecasting Energy Consumption in Short-Term and Long-Term Period by using Arimax Model in the Construction and Materials Sector in Thailand. *Journal of Ecological Engineering*, 18(4), 52-59.
- Sutthichaimethee, P. & Ariyasajakorn, D. (2017c). The Revised Input-Output Table to Determine Total Energy Content and Total Greenhouse Gas Emission Factors in Thailand. *Journal of Ecological Engineering*, 18(5), 166-170.
- Sutthichaimethee, P. & Sawangdee, Y. (2016a). Model of Environmental Impact of Service Sectors to Promote Sustainable Development of Thailand. *Ethics in Science and Environmental Politics*, 16(1), 11-17.
- Sutthichaimethee, P. & Sawangdee, Y. (2016b). Indicator of Environmental Problems Priority Arising from the use of Environmental and Natural Resources in Machinery Sectors of Thailand. *Environmental and Climate Technologies*, 17(1), 18-29.
- Thailand Development Research Institute: TDRI. (2007). *Prioritizing Environmental Problems with Environmental Cost. Final report prepared the Thailand Health Fund* (Research Report). Bangkok. Thailand Development Research Institute.
- Zhao, H., Huang, G. & Yan, N. (2018). Forecasting Energy-Related CO₂ Emissions Employing a Novel SSA-LSSVM Model: Considering Structural Factors in China. *Energies*, 11(4), 781.

Translated Thai Reference

- Srieakbungrad, V., & Sutthichaimethee, P. (2018). Leadership, Corporate Culture, Organizational Commitment and Worker Characteristics affecting the Organizational Efficiency in Gemopolis Industrial Estate. *Local Administration Journal*, 11(1), 78 – 94. (In Thai)

Financial Performance of Khon Kaen Provincial Administrative Organization

Jirayu Chotsilakul

Master of Public Administration Student, College of Local Administration, Khon Kaen University

Supawatanakorn Wongthanavas

Associate Professor, College of Local Administration, Khon Kaen University

Researcher, Research Group on Local Affairs Administration and Smart City Development

Correspondent Author: chotsilakul@yahoo.com

Received: May 13, 2019

Revised: June 4, 2019

Accepted: June 18, 2019

Abstract

The objectives of this study were to analyze financial performance of Khon Kaen Provincial Administrative Organization (KKPAO) by considering four dimensions of financial performance indices. Data on each indicator were collected from financial and fiscal documents of KKPAO for the fiscal years 2012-2017. Content analysis was conducted to classify, group, and determine the associations. Ratios and percentage were used to indicate financial performance indicators.

The results for the fiscal year 2017 are as follows. First, cash solvency was relatively high with current ratio of 2.26 and cash ratio of 2.93. These ratios are likely to increase annually. Second, for budget solvency, self-reliance was relatively low with accumulated fund of only 0.71% and locally-collected tax of 0.40-0.55% of total expenditure. Third, long-term solvency was quite good with long-term debt of only 0.15% and net assets ratio increased to 0.81%. And, fourth, service-level solvency was not sufficient because a single KKPAO official must serve and take care of 1,693 people and local tax burden is 633 baht per capita.

The findings of this study could lead to the suggestions as follows: 1) measures regarding taxation and penalties for officials who neglected the duty should be strictly enforced; 2) the handbook or the guidelines should be prepared to clarify the loan regulations of the PAO; and 3) sufficient number of personnel should be provided for public services and personnel training or promotion should be organized to achieve correct performance of their duties.

Keywords: Financial performance, cash solvency, budget solvency, long-term solvency, service-level solvency

ผลการดำเนินงานด้านการเงินขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

จิรายุ โชติศิลากุล

นักศึกษาหลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวิสุ

รองศาสตราจารย์ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

นักวิจัย กลุ่มวิจัยการบริหารกิจการท้องถิ่นและการพัฒนาเมืองอัจฉริยะ

ผู้จัดทำบทความต้นฉบับ: chotsilakul@yahoo.com

ได้รับบทความ: 13 พฤษภาคม 2561 ปรับปรุงแก้ไข: 4 มิถุนายน 2561 ตอบรับตีพิมพ์: 18 มิถุนายน 2561

บทคัดย่อ

การศึกษครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ผลการดำเนินงานด้านการเงินขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ซึ่งพิจารณาจากดัชนีวัดผลการดำเนินงานด้านการเงินใน 4 มิติ ผู้วิจัยทำการเก็บข้อมูลในแต่ละตัวชี้วัดจากเอกสารด้านการเงินและการคลังขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น ในปีงบประมาณ 2555-2560 แหล่งข้อมูลมาจากกองคลังและกองแผนและงบประมาณขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยนำข้อมูลมาวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อจำแนก จัดกลุ่ม หาความเชื่อมโยง และใช้อัตราส่วน ค่าร้อยละเพื่อบ่งบอกดัชนีวัดผลการดำเนินงานด้านการเงิน

ผลการศึกษาในปีงบประมาณ 2560 พบว่า 1) ความยั่งยืนในการบริหารเงินสดค่อนข้างสูง อัตราส่วนทุนหมุนเวียน เท่ากับ 2.26 และอัตราส่วนเงินสด เท่ากับ 2.93 และมีแนวโน้มที่จะเพิ่มสูงขึ้นทุกปี 2) ความยั่งยืนทางงบประมาณ พบว่าระดับการพึ่งพาตนเองทางการคลังค่อนข้างต่ำ มีระดับเงินสะสมเพียงร้อยละ 0.71 และสัดส่วนของรายจ่ายจากภาษีอากรท้องถิ่นที่จัดเก็บเองร้อยละ 0.40-0.55 ของรายจ่ายรวม 3) ความยั่งยืนทางการเงินในระยะยาวในภาพรวมค่อนข้างดี โดยมีระดับหนี้สินระยะยาวเพียง ร้อยละ 0.15 และอัตราส่วนสินทรัพย์สุทธิที่มีเพิ่มมากขึ้นถึง ร้อยละ 0.81 4) ความเพียงพอของการให้บริการสาธารณะ ในภาพรวมยังไม่เพียงพอ โดยพบว่าพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น 1 คน ต้องให้บริการและดูแลประชาชนประมาณ 1,693 คน และระดับภาษีท้องถิ่นที่ประชาชนต้องช่วยกันแบกรับถึง 633 บาทต่อคน ข้อเสนอแนะจากผลการศึกษา 1) ควรมีมาตรการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดในเรื่องการเก็บภาษี และกำหนดบทลงโทษแก่เจ้าพนักงานที่ละเลยต่อหน้าที่ 2) ควรจัดทำคู่มือหรือกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการกู้เงินขององค์การบริหารส่วนจังหวัด 3) ควรจัดบุคลากรให้เพียงพอในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน และควรมีการฝึกอบรมหรือส่งเสริมบุคลากรเดิมให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง

คำสำคัญ: ผลการดำเนินงานด้านการเงิน ความยั่งยืนในการบริหารเงินสด ความยั่งยืนทางงบประมาณ

ความยั่งยืนทางการเงินในระยะยาว ความเพียงพอของการให้บริการสาธารณะ

บทนำ

การวิเคราะห์สถานการณ์บริหารการเงินการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้น เป็นแนวทางหนึ่งในการประเมินประสิทธิภาพการดำเนินงานด้านการคลังของ DiNapoli (2007 อ้างถึงในสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง, 2557) กล่าวว่า องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นโดยทั่วไปจะพิจารณาจากการวิเคราะห์ข้อมูลลงการเงินและรายงานสถิติของแต่ละท้องถิ่น ซึ่งนอกจากนั้นแล้วยังหมายถึงความสามารถในการชำระหนี้เงินกู้ กล่าวคือ ความสามารถในการท้องถิ่นในการจัดสรรทรัพยากรทางการเงิน ในด้านการจัดเก็บรายได้และการใช้จ่าย เพื่อตอบสนองต่อการบริการชุมชนได้อย่างต่อเนื่อง ทั้งนี้สถานะทางการเงินการคลังของท้องถิ่นที่มีประสิทธิภาพจำเป็นต้องพิจารณาจากปัจจัยด้านสภาพแวดล้อม และปัจจัยด้านองค์กรควบคู่กันไป ไม่ว่าจะเป็นวัฒนธรรมทางการเมือง ปัจจัยทางเศรษฐกิจ ความเสี่ยงทางธรรมชาติ ความต้องการทรัพยากรของชุมชน ตลอดจนกฎหมายและระเบียบท้องถิ่น

ความจำเป็นและความต้องการในการกู้ยืมเงินขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น เกิดจากรายได้ที่จัดเก็บเองและเงินอุดหนุนจากรัฐไม่เพียงพอต่อการจัดบริการสาธารณะแก่ประชาชนในพื้นที่ เนื่องจากมีพื้นที่ที่ต้องดูแลครอบคลุมทั้งจังหวัด และต้องให้บริการกับประชาชนจำนวนมาก ส่งผลต่อข้อจำกัดด้านการจัดซื้อจัดจ้างวัสดุอุปกรณ์สำคัญ เช่น รถจัดเก็บขยะ รถดับเพลิง การขยายโครงสร้างพื้นฐานที่จำเป็น เช่น โรงพยาบาล และโรงเรียน ในสังกัดองค์การบริหารส่วนจังหวัด ทำให้การบริการประชาชนได้รับบริการที่ไม่ทั่วถึง จึงจำเป็นต้องมีการบริหารหนี้สินอย่างเหมาะสมเพื่อไม่ให้กระทบต่อสถานะทางการเงินการคลังขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น อันจะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการบริการสาธารณะที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย ในการศึกษาครั้งนี้จึงมีการประเมินผลการดำเนินงานทางการเงินขององค์การบริหารส่วนจังหวัดใน 4 มิติที่มีการวิเคราะห์รอบด้านและคำนึงถึงขอบเขตภารกิจการให้บริการสาธารณะอย่างเพียงพอ โดยที่ได้พิจารณาจำกัดเฉพาะการบริหารจัดการด้านการเงินภายในองค์กรแต่เพียงมิติเดียว

จากข้อมูลของกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย พบว่า จังหวัดขอนแก่น เป็นจังหวัดที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีระดับหนี้สินที่เกิดจากการกู้ยืมเงินจากธนาคารพาณิชย์มากที่สุดในประเทศ โดยหนี้สินส่วนใหญ่ก็นำมาใช้เพื่อดำเนินการตามอำนาจหน้าที่ และหน่วยงานที่มีภาระหนี้สินมากที่สุดคือองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยมีระดับหนี้สินมากที่สุด ถึง 923.37 ล้านบาทจากธนาคารพาณิชย์ และมีระดับหนี้สินระยะยาวอยู่เป็นจำนวนเงิน 409 ล้านบาท (พิชิตชัย กิ่งพวง, 2556) จึงจำเป็นต้องมีการบริหารหนี้สินอย่างเหมาะสม เพื่อไม่ให้กระทบต่อสถานะทางการเงินการคลังขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น อันจะส่งผลโดยตรงต่อคุณภาพการบริการสาธารณะที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นต้องรับผิดชอบตามกฎหมาย

วัตถุประสงค์การศึกษา

เพื่อวิเคราะห์ผลการดำเนินงานด้านการเงินขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

การวิเคราะห์สถานะการเงินการคลังท้องถิ่น

ในการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานทางการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น นักวิชาการหลายท่านเลือกใช้กรอบวิเคราะห์ที่ต่างกันออกไป แต่ส่วนใหญ่มีมุมมองที่ตรงกันว่าการวิเคราะห์ผลการดำเนินงานด้านการเงินเป็นเครื่องมือทางการบริหารที่สำคัญที่ช่วยประเมินว่าองค์กรหนึ่งๆ มีศักยภาพทางการเงินการคลังเพียงพอ

ต่อการบรรลุเป้าหมายในการให้บริการได้อย่างยั่งยืนหรือไม่ Groves & Valente (1994) และ Miller (2001) เห็นว่าการคิดวิเคราะห์ผลการดำเนินงานทางการเงินควรมีมิติการประเมิน (Dimension) ใน 4 ด้านคือ ความยั่งยืนทางการเงินในระยะสั้น (Cash Solvency) ความยั่งยืนทางงบประมาณ (Budgetary Solvency) ความยั่งยืนทางการเงินในระยะยาว (Long-Run Solvency) และความเพียงพอของการให้บริการ (Service-Level Solvency) ถ้าหากมิได้วิเคราะห์ผลการดำเนินงานทางการเงินให้ครบทุกด้านแล้วอาจมีความเป็นไปได้ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจะปรับแต่งตัวเลขผลการดำเนินงานทางการเงินให้ดีขึ้นโดยการปรับลดหรือคุณภาพของการบริการลง ในกรณีเช่นนี้ผลการดำเนินงานทางการเงินที่ดูดีย่อมไม่ก่อให้เกิดประโยชน์อันใดต่อการบรรลุเป้าหมายขององค์กร

การวิเคราะห์ผลการดำเนินงานด้านการเงินขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดในครั้งนี้จะครอบคลุมองค์ประกอบหลักใน 4 มิติคือ (1) ความยั่งยืนในการบริหารเงินสด (Cash Solvency) ซึ่งให้ความสำคัญกับสภาพคล่องทางการเงิน (Liquidity) และความสามารถในการชำระหนี้และการผูกพันในระยะสั้น (2) ความยั่งยืนทางงบประมาณ (Budget Solvency) ได้แก่การมีทรัพยากรที่เพียงพอสำหรับใช้จ่ายในการจัดบริการสาธารณะภายในรอบปีงบประมาณ (3) ความยั่งยืนทางการเงินระยะยาว (Long-Term Solvency) ได้แก่ ความสามารถในการชำระหนี้เงินกู้และการผูกพันทางการเงินในระยะยาว และ (4) ความเพียงพอของการให้บริการสาธารณะ (Service-Level Solvency) ได้แก่ ความสามารถในการจัดบริการสาธารณะโดยมีปริมาณและ/หรือคุณภาพตามที่ประชาชนต้องการได้อย่างยั่งยืน ทั้งนี้สาเหตุที่ผู้เขียนเลือกใช้กรอบวิเคราะห์ใน 4 มิติดังกล่าวเพราะกรอบวิเคราะห์นี้ให้ความสำคัญกับการประเมินผลการดำเนินการทางการเงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่รอบด้านและคำนึงถึงขอบเขตภารกิจในการให้บริการสาธารณะอย่างเพียงพอ โดยมิได้พิจารณาจำกัดเฉพาะการบริหารจัดการด้านการเงินภายในองค์กรเพียงมิติเดียว และสอดคล้องกับงานวิจัยดัชนีชี้วัดผลการดำเนินงานด้านการเงินของเทศบาลใน 4 มิติ ของวีระศักดิ์ เครือเทพ (2554) โดยในปัจจุบันเครื่องมือที่ใช้วิเคราะห์ผลการดำเนินงานทางการเงินของท้องถิ่นในประเทศต่าง ๆ ได้รับการพัฒนาไปอย่างกว้างขวาง แต่เครื่องมือที่เป็นที่นิยมใช้สำหรับผู้บริหารท้องถิ่น ได้แก่ ดัชนีอัตราส่วนด้านการเงิน (Financial Ratio Analysis) ทั้งนี้เนื่องจากผู้บริหารท้องถิ่นและบุคคลทั่วไปสามารถทำความเข้าใจผลการวิเคราะห์จากดัชนีชี้วัดต่างๆ ได้ไม่ยากนักและไม่จำเป็นต้องอาศัยพื้นที่ความรู้ทางด้านสถิติหรือเทคนิควิเคราะห์เฉพาะทางแต่ประการใด

ระเบียบวิธีศึกษา

การศึกษานี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ซึ่งทำการศึกษาค้นคว้าหาข้อเท็จจริงของผลการดำเนินงานด้านการเงินขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น โดยมีรายละเอียดดังนี้

1. ขอบเขตการศึกษา

1.1 ขอบเขตเชิงเนื้อหา ศึกษาและวิเคราะห์โครงสร้างและข้อมูลด้านการเงินและการคลังโดยเฉพาะสภาพหนี้สินระยะยาวขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น และแนวทางการบริหารจัดการการเงินและการคลังขององค์กรบริหารส่วนจังหวัด และในการวัดผลการดำเนินงานด้านการเงินขององค์กรบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นโดยใช้ดัชนีวัดผลการดำเนินงานด้านการเงินใน 4 มิติ 17 ดัชนีชี้วัด คือ ความยั่งยืนในการบริหารเงินสด

(Cash Solvency) ความยั่งยืนทางงบประมาณ (Budget Solvency) ความยั่งยืนทางการเงินในระยะยาว (Long-Term Solvency) ความเพียงพอของการให้บริการสาธารณะ (Service-Level Solvency)

1.2 ขอบเขตด้านพื้นที่ การศึกษาครั้งนี้เป็นการศึกษาเฉพาะองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นเท่านั้น

1.3 ขอบเขตด้านระยะเวลา สำหรับการเก็บรวบรวมและวิเคราะห์ข้อมูลทางงบประมาณ และภาวะหนี้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น จะใช้ข้อมูลทางการเงินระหว่างปีงบประมาณ 2555 ถึง 2560

2. การวิเคราะห์ข้อมูล

ในการวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยทำการวิเคราะห์ข้อมูลไปพร้อมกับการเก็บรวบรวมข้อมูลที่ได้ ทำการวิเคราะห์ข้อมูลแบบสร้างข้อสรุปแบบอุปนัย คือการนำข้อมูลที่ได้จากการสังเกต และการสัมภาษณ์ แล้วจัดบันทึกไว้ในลักษณะบรรยายมาวิเคราะห์สร้างข้อสรุปจากสถานการณ์ที่เกิดขึ้น นอกจากนั้นยังพิจารณาถึงความพอเพียงและสมบูรณ์ของข้อมูลโดยการเปรียบเทียบกับกรอบแนวคิดการศึกษา หากยังขาดข้อมูลก็ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลเพิ่มเติม ในการอธิบายปรากฏการณ์ที่ศึกษาใช้วิธีวิเคราะห์เนื้อหา เพื่อจำแนก จัดกลุ่ม หาความเชื่อมโยงและใช้อัตราส่วน ค่าร้อยละเพื่อบ่งบอกดัชนีวัดผลการดำเนินงานด้านการเงิน

3. ตัวชี้วัดและแหล่งข้อมูล

ผู้วิจัยได้เลือกดัชนีวัดผลการดำเนินงานด้านการเงินใน 4 มิติ คือ 1) ความยั่งยืนในการบริหารเงินสด (cash solvency) 2) ความยั่งยืนทางงบประมาณ (budget solvency) 3) ความยั่งยืนทางการเงินในระยะยาว (long-term solvency) และ 4) ความเพียงพอของการให้บริการสาธารณะ (service-level solvency) ทั้งนี้สาเหตุที่ผู้วิจัยเลือกใช้กรอบวิเคราะห์ใน 4 มิติ ดังกล่าวเพราะงานวิจัยนี้ให้ความสำคัญกับการประเมินสถานการณ์ผลการดำเนินงานทางการเงินและการบริหารหนี้ระยะยาวขององค์กรปกครองท้องถิ่น ที่ต้องใช้การประเมินทุกรอบด้านและคำนึงถึงขอบเขตภารกิจการให้บริการสาธารณะอย่างเพียงพอ โดยที่ไม่ได้พิจารณาจำกัดเฉพาะการบริหารจัดการด้านการเงินภายในองค์กรแต่เพียงมิติเดียว ซึ่งข้อมูลที่จะนำมาวิเคราะห์มาจากการรวบรวมข้อมูลรายรับ รายจ่าย การกู้เงิน การบริหารหนี้ การชำระหนี้ ในปีงบประมาณ 2555-2560 โดยมีแหล่งข้อมูลมาจากกองคลัง ส่วนข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับข้อมูลประชากร เช่น จำนวนประชากรในพื้นที่และจำนวนพนักงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น มีแหล่งข้อมูลมาจากกองแผนและงบประมาณ เพื่อนำมาวิเคราะห์สถานการณ์ และวัดผลการดำเนินงาน ซึ่งประกอบไปด้วยสูตรในการคำนวณตัวชี้วัดและความหมายของตัวชี้วัดดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ตัวชี้วัดและความหมายของตัวชี้วัด

ดัชนีชี้วัด	ความหมาย
1. อัตราส่วนทุนหมุนเวียน $= \frac{\text{สินทรัพย์หมุนเวียน}}{\text{หนี้สินหมุนเวียน}}$	ค่าดัชนีสะท้อนถึงสัดส่วนสินทรัพย์หมุนเวียนต่อหนี้สินหมุนเวียน ค่าดัชนีที่สูงสะท้อนถึงขีดความสามารถขององค์กรในการใช้หนี้ระยะสั้น
2. อัตราส่วนเงินสด $= \frac{\text{เงินสดและสินทรัพย์ที่มีสภาพคล่องสูง}}{\text{หนี้สินหมุนเวียน}}$	ค่าดัชนีสะท้อนถึงขีดความสามารถในการชำระหนี้ในระยะสั้น หากค่าดัชนีอยู่ในระดับสูงย่อมสะท้อนถึงสภาพคล่องทางการเงินขององค์กร

ตารางที่ 1 ตัวชี้วัดและความหมายของตัวชี้วัด (ต่อ)

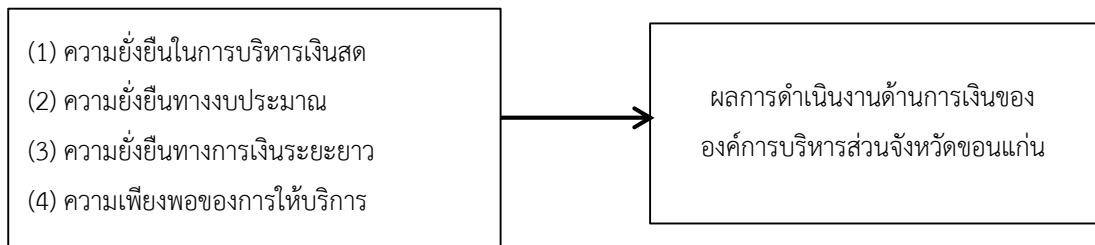
ดัชนีชี้วัด	ความหมาย
3. อัตราส่วนหนี้สินหมุนเวียน = $\frac{\text{ภาระหนี้สินหมุนเวียน}}{\text{รายรับรวม}}$	ค่าดัชนีสะท้อนถึงสัดส่วนของหนี้สินระยะสั้น หากสัดส่วนของหนี้สินระยะสั้นอยู่ในระดับสูง ย่อมก่อให้เกิดความตึงตัวในการบริหารสภาพคล่อง
4. สัดส่วนลูกหนี้ท้องถิ่น = $\frac{\text{ลูกหนี้ภาษี}}{\text{รายได้ท้องถิ่นจากภาษีที่จัดเก็บเอง}}$	ดัชนีสะท้อนถึงขีดความสามารถในการบริหารจัดการเก็บภาษีท้องถิ่น
5. อัตราส่วนการดำเนินงาน = $\frac{\text{รายรับรวมท้องถิ่น}}{\text{รายจ่ายรวมท้องถิ่น}}$	ค่าดัชนีสะท้อนถึงความเสี่ยงของงบประมาณสำหรับการจัดบริการสาธารณะในด้านต่าง ๆ
6. อัตราส่วนของรายจ่าย (ภาษีที่จัดเก็บเอง) = $\frac{\text{รายได้จากฐานภาษีท้องถิ่น}}{\text{รายจ่ายรวมของท้องถิ่น}}$	ค่าดัชนีสะท้อนถึงขีดความสามารถในการหารายได้จากภาษีที่จัดเก็บหรือจัดหาเองต่อระดับรายจ่ายรวมขององค์กร
7. ระดับเงินสะสม = $\frac{\text{เงินสะสมที่นำมาจ่ายขาดได้}}{\text{รายจ่ายรวมท้องถิ่น}}$	ค่าดัชนีบอกถึงขนาดของกันชนทางการเงิน ที่สามารถนำเงินสะสมที่มีอยู่มาใช้จ่ายเพื่อการจัดบริการสาธารณะ
8. อัตราการเปลี่ยนแปลงเงินสะสม = ร้อยละการเปลี่ยนแปลงของเงินสะสม	ค่าการเปลี่ยนแปลงระดับเงินสะสมสะท้อนให้เห็นขีดความสามารถทางการเงิน
9. อัตราส่วนสินทรัพย์สุทธิ = $\frac{\text{มูลค่าสินทรัพย์สุทธิ}}{\text{มูลค่าสินทรัพย์รวม}}$	เป็นการประเมินถึงระดับสินทรัพย์ทั้งหมด ค่าดัชนีที่สูงบ่งบอกถึงขีดความสามารถในการรับมือกับภาระหนี้
10. ระดับหนี้สินระยะยาว = $\frac{\text{ภาระหนี้ระยะยาว}}{\text{รายได้รวมท้องถิ่น}}$	ค่าดัชนีสะท้อนถึงสัดส่วนของหนี้สินระยะยาว เมื่อ หากสัดส่วนหนี้ระยะยาวอยู่ในระดับสูง ย่อมสะท้อนถึงรายจ่ายเพื่อการชำระหนี้
11. ภาระหนี้ระยะยาวต่อประชากร = $\frac{\text{ภาระหนี้ระยะยาว}}{\text{จำนวนประชากร}}$	เป็นการประเมินระดับภาระหนี้ระยะยาวขององค์กรต่อประชากรหากองค์กร สะท้อนข้อจำกัดด้านสภาพคล่องทางการเงินขององค์กรในอนาคต
12. ระดับรายจ่ายเพื่อการชำระหนี้ = $\frac{\text{รายจ่ายเพื่อการชำระหนี้}}{\text{รายจ่ายรวมของท้องถิ่น}}$	เป็นการประเมินถึงสัดส่วนของงบประมาณที่จ่ายเพื่อการชำระหนี้ระยะยาวต่องบประมาณรายจ่ายทั้งหมดขององค์กร

ตารางที่ 1 ตัวชี้วัดและความหมายของตัวชี้วัด (ต่อ)

ดัชนีชี้วัด	ความหมาย
13. อัตราหนี้สินทั้งหมดต่อเงินสะสม $= \frac{\text{หนี้สินหมุนเวียน}}{\text{เงินสะสม}}$	เป็นการประเมินว่าองค์กรมีความสามารถในการชำระภาระหนี้ทั้งหมดมากน้อยเพียงใดจากเงินสะสมขององค์กร
14. มูลค่าทรัพย์สินถาวรต่อประชากร $= \frac{\text{ทรัพย์สินของท้องถิ่น}}{\text{จำนวนประชากรท้องถิ่น}}$	การที่องค์กรมีทรัพย์สินในการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานต่าง ๆ สะท้อนถึงขีดความสามารถในการให้บริการประชาชน
15. ภาระภาษีท้องถิ่นต่อประชากร $= \frac{\text{รายได้จากภาษีท้องถิ่น}}{\text{จำนวนประชากรท้องถิ่น}}$	ระดับภาษีท้องถิ่นสะท้อนให้เห็นว่าองค์กรใช้ความพยายามในการจัดเก็บภาษีเพื่อนำไปใช้จ่ายในการจัดบริการมากน้อยเพียงใด
16. รายจ่ายขององค์กรต่อประชากร $= \frac{\text{รายจ่ายรวมของท้องถิ่น}}{\text{จำนวนประชากรท้องถิ่น}}$	ระดับรายจ่ายบ่งบอกถึงปริมาณสินค้าและบริการที่องค์กรจัดให้ประชาชน ทั้งนี้ รายจ่ายในระดับสูงสื่อได้ว่าบริการที่องค์กรจัดให้อยู่ในระดับสูงตามไปด้วย
17. จำนวนประชากรต่อพนักงาน $= \frac{\text{จำนวนประชากรท้องถิ่น}}{\text{จำนวนพนักงานท้องถิ่น}}$	ดัชนีที่บ่งชี้ว่าพนักงานคนหนึ่งสามารถให้บริการแก่ประชาชนได้ทั่วถึงเพียงใด

กรอบแนวคิดการศึกษา

จากการศึกษา พบว่า การประเมินผลการดำเนินงานด้านการเงินของหน่วยงานการปกครองท้องถิ่นตามแนวคิดของวีระศักดิ์ เครือเทพ (2554) ซึ่งประกอบด้วยองค์ประกอบหลักใน 4 มิติคือ (1) ความยั่งยืนในการบริหารเงินสด (Cash Solvency) ซึ่งให้ความสำคัญกับสภาพคล่องทางการเงิน (Liquidity) และความสามารถในการชำระหนี้และภาระผูกพันในระยะสั้น (2) ความยั่งยืนทางงบประมาณ (Budget Solvency) ได้แก่การมีทรัพยากรที่เพียงพอสำหรับใช้จ่ายในการจัดบริการสาธารณะภายในรอบปีงบประมาณ (3) ความยั่งยืนทางการเงินระยะยาว (Long-Term Solvency) ได้แก่ความสามารถในการชำระหนี้เงินกู้และภาระผูกพันทางการเงินในระยะยาว และ (4) ความเพียงพอของการให้บริการสาธารณะ (Service-Level Solvency) ได้แก่ความสามารถในการจัดบริการสาธารณะโดยมีปริมาณและ/หรือคุณภาพตามที่ประชาชนต้องการได้อย่างยั่งยืน ซึ่งสามารถเขียนเป็นกรอบแนวคิดการศึกษา ดังภาพที่ 1

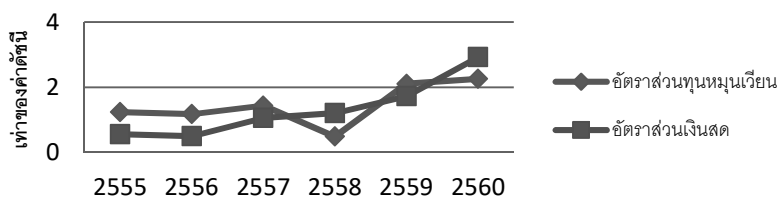

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการศึกษา

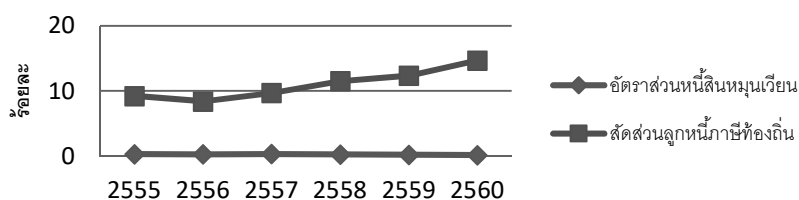
ผลการดำเนินงานด้านการเงินขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

ผลการดำเนินงานด้านการเงินขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นสามารถพิจารณาจากดัชนีชี้วัดผลการดำเนินงานด้านการเงินใน 4 มิติ 17 ดัชนีชี้วัด อันได้แก่

1. การวิเคราะห์ความยั่งยืนในการบริหารเงินสด (Cash Solvency Analysis) มีดัชนีชี้วัด 4 ตัวคือ อัตราส่วนทุนหมุนเวียน อัตราส่วนเงินสด อัตราส่วนหนี้สินหมุนเวียน และสัดส่วนลูกหนี้ภาษีท้องถิ่น ดังภาพที่ 2 และ 3

ภาพที่ 2 แผนภูมิเส้นแสดงแนวโน้มของอัตราส่วนทุนหมุนเวียนและอัตราส่วนเงินสด

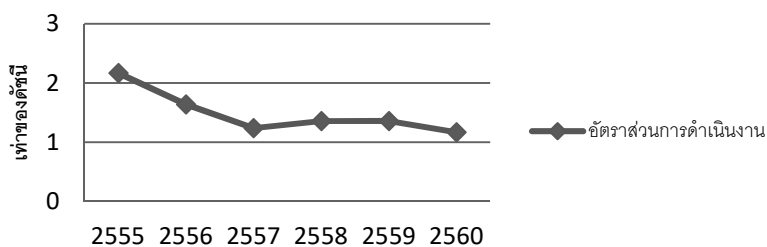

ภาพที่ 3 แผนภูมิเส้นแสดงแนวโน้มของอัตราส่วนหนี้สินหมุนเวียนสัดส่วนลูกหนี้ภาษีท้องถิ่น

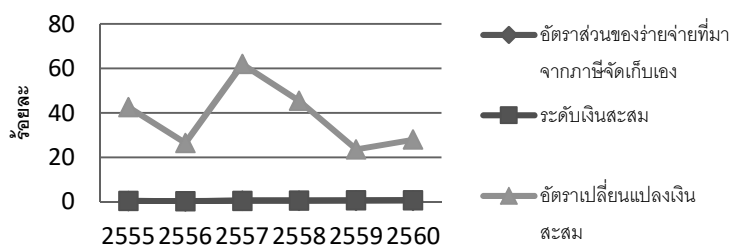
จากการวิเคราะห์อัตราส่วนทุนหมุนเวียน และอัตราส่วนเงินสด ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2555 – 2560 มีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น โดยในปีงบประมาณ 2560 แสดงให้เห็นว่าอัตราส่วนทุนหมุนเวียน เท่ากับ 2.26 และอัตราส่วนเงินสด เท่ากับ 2.93 ค่าดัชนีทั้งสองหมายความว่าองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นในปีงบประมาณ 2560 มีสภาพคล่องทางการเงินในระดับที่สูง (ภาครัฐและเอกชนทั่วไปมีค่าของดัชนีอัตราส่วนทุนหมุนเวียนและเงินสดอยู่ระหว่าง 1.5-2.0) ในด้านอัตราส่วนหนี้สินหมุนเวียนในปีงบประมาณ 2555-2560 มีแนวโน้มลดลงทุกปี โดยในปีงบประมาณ 2560 อัตราส่วนหนี้สินหมุนเวียนมีเพียงร้อยละ 0.15 ของรายได้รวม ข้อมูลดังกล่าวชี้ให้เห็นว่า

องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นมีภาระหนี้สินระยะสั้นที่ไม่สูงนัก ซึ่งเกื้อหนุนให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นบริหารการเงินได้อย่างคล่องตัวพอสมควร

2. การวิเคราะห์ความยั่งยืนทางงบประมาณ (Budget Solvency Analysis) มีดัชนีชี้วัด 4 ตัวคือ อัตราส่วนการดำเนินงาน อัตราส่วนของรายจ่ายที่มาจากภาษีจัดเก็บเอง ระดับเงินสะสม และอัตราเปลี่ยนแปลงเงินสะสม ดังภาพที่ 4 และ 5

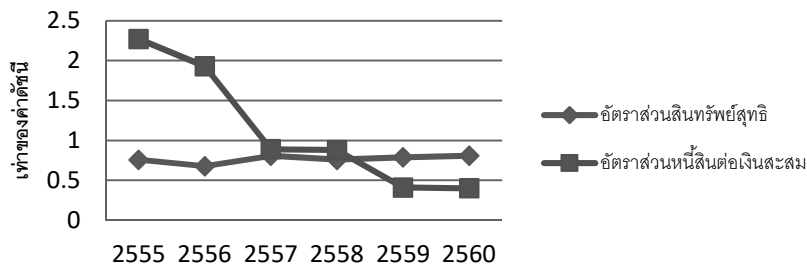
ภาพที่ 4 แผนภูมิเส้นแสดงแนวโน้มของอัตราส่วนการดำเนินงาน

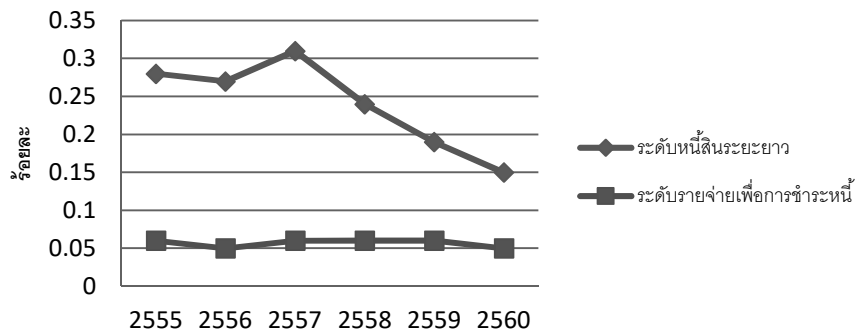
ภาพที่ 5 แผนภูมิเส้นแสดงแนวโน้มของอัตราของรายจ่ายที่มาจากภาษีท้องถิ่นที่จัดเก็บเอง ระดับเงินสะสม และอัตราการเปลี่ยนแปลงเงินสะสม

โดยในภาพรวมจากปีงบประมาณ 2555–2560 นั้นองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นมีทรัพยากรเพียงพอสำหรับการจัดบริการสาธารณะในรอบปี โดยในปีงบประมาณ 2560 องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นมีอัตราส่วนการดำเนินงานรายรับรวมต่อรายจ่ายรวมเท่ากับ 1.17 ต่อ 1 หรือหมายความว่า องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นมีรายรับรวมสูงกว่าระดับรายจ่ายรวมราวร้อยละ 17 ในส่วนของการสร้างกันชนทางการเงิน (financial buffer) นั้น แนวโน้มของระดับเงินสะสมค่อนข้างคงที่ ซึ่งในปีงบประมาณมีระดับเงินสะสมเพียงร้อยละ 0.71 กล่าวคือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นมีเงินสะสมไม่เพียงพอในการใช้จ่าย ซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสภาพคล่องและการเบิกจ่ายเงินในช่วง 3-4 เดือนแรกของปีงบประมาณก่อนที่จะถึงฤดูกาลจัดเก็บภาษีท้องถิ่นซึ่งเป็นรายได้หลักที่สามารถจัดเก็บเองขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

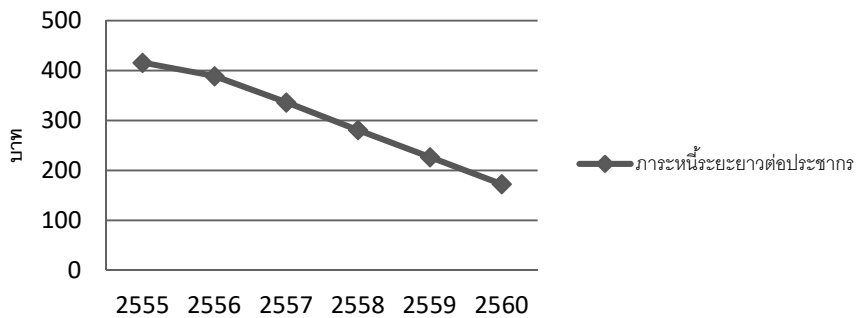
3. การวิเคราะห์ความยั่งยืนทางการเงินในระยะยาว (Long-Term Solvency Analysis) มีดัชนีชี้วัด 5 ตัวคือ อัตราส่วนสินทรัพย์สุทธิ อัตราส่วนหนี้สินต่อเงินสะสม ระดับหนี้สินระยะยาว ระดับรายจ่ายเพื่อการชำระหนี้ และภาระหนี้ระยะยาวต่อประชากร ดังภาพที่ 6, 7 และ 8

ภาพที่ 6 แผนภูมิเส้นแสดงแนวโน้มของอัตราส่วนสินทรัพย์สุทธิและอัตราส่วนหนี้สินทั้งหมดต่อเงินสะสม

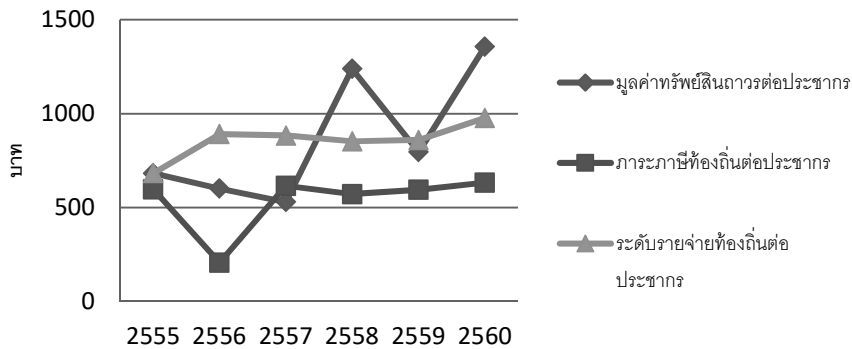
ภาพที่ 7 แผนภูมิเส้นแสดงแนวโน้มของระดับหนี้สินระยะยาวและระดับรายจ่ายเพื่อการชำระหนี้

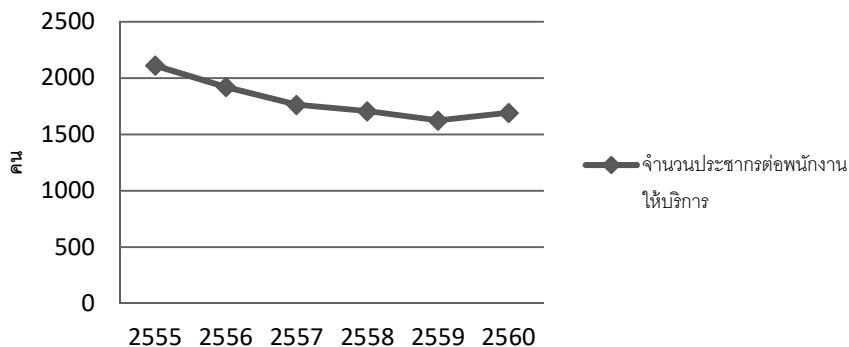
ภาพที่ 8 แผนภูมิเส้นแสดงแนวโน้มของภาระหนี้ระยะยาวต่อประชากร

ในภาพรวมตั้งแต่ปีงบประมาณ 2555-2560 อัตราส่วนสินทรัพย์สุทธิขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นค่อนข้างคงที่มีเพิ่มลดเล็กน้อย อยู่ระหว่าง 0.68-0.81 โดยในปีงบประมาณ 2560 อัตราส่วนสินทรัพย์สุทธิขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นเท่ากับ 0.81 ซึ่งหมายความว่า หากองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นจะต้องจำหน่ายสินทรัพย์ทั้งหมดที่มีอยู่ (ทั้งสินทรัพย์หมุนเวียนและถาวร) เพื่อการนำไปใช้ชำระหนี้สินทั้งหมด (ทั้งหนี้สินหมุนเวียนและหนี้สินระยะยาว) แล้วนั้น จะมีสินทรัพย์คงเหลือสุทธิประมาณร้อยละ 81 ของมูลค่าสินทรัพย์ที่มีอยู่ทั้งหมดในปัจจุบัน ระดับสินทรัพย์สุทธิดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าระดับหนี้สินขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นมิได้ก่อให้เกิดภาระทางการเงินแก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นมากนัก นอกจากนี้้องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นมีระดับหนี้สินทั้งหมดต่อเงินสะสมที่ไม่สูงมากนัก

4. การวิเคราะห์ความเพียงพอของการใช้บริการสาธารณะ (Service-Level Solvency Analysis) มีดัชนีชี้วัด 4 ตัวคือ มูลค่าทรัพย์สินถาวรต่อประชากร ภาระภาษีท้องถิ่นต่อประชากร ระดับรายจ่ายท้องถิ่นต่อประชากร และจำนวนประชากรต่อพนักงานให้บริการ ดังภาพที่ 9 และ 10

ภาพที่ 9 แผนภูมิเส้นแสดงแนวโน้มของมูลค่าทรัพย์สินถาวรต่อประชากร ภาระภาษีท้องถิ่นต่อประชากร และระดับรายจ่ายท้องถิ่นต่อประชากร

ภาพที่ 10 แผนภูมิเส้นแสดงแนวโน้มของจำนวนประชากรต่อพนักงานให้บริการ

ในภาพรวมนั้น องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นมีระดับการลงทุนในสินทรัพย์ถาวรตั้งแต่ปีงบประมาณ 2555 – 2560 อยู่ประมาณ 500 – 1,360 บาท ซึ่งต่ำกว่าค่าเฉลี่ยมูลค่าทรัพย์สินถาวรต่อประชากรทั่วไป (ค่าเฉลี่ยขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเท่ากับ 8,025 บาท) ซึ่งสะท้อนให้เห็นอย่างชัดเจนว่าทรัพย์สินต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการให้บริการประชาชนยังไม่เพียงพอ แต่อย่างไรแนวโน้มที่เพิ่มขึ้น ในปีต่อ ๆ ไปองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นอาจมีการลงทุนในสินทรัพย์ถาวรให้มากยิ่งขึ้น อันจะส่งผลให้ทรัพย์สินต่างๆ ที่จำเป็นสำหรับการให้บริการประชาชนมีความเพียงพอมากขึ้น ในส่วนของจำนวนพนักงานที่ให้บริการประชาชนนั้นพบว่าในปีงบประมาณ 2560 โดยเฉลี่ยพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น 1 คน ต้องให้บริการและดูแลประชาชนประมาณ 1,693 คน

สรุป

การศึกษาลักษณะดำเนินงานด้านการเงินขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่า 1) ความยั่งยืนในการบริหารเงินสดค่อนข้างสูงเนื่องจากอัตราส่วนทุนหมุนเวียนและอัตราส่วนเงินสดมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น

มีสภาพคล่องทางการเงินในระดับที่สูง 2) ระดับการพึ่งพาตนเองทางการคลังค่อนข้างต่ำเนื่องจากรายได้หลักมาจากเงินอุดหนุน แต่ในภาพรวมแล้วยังคงมีทรัพยากรเพียงพอสำหรับการจัดบริการสาธารณะในรอบปี 3) ความยั่งยืนทางการเงินในระยะยาว ในภาพรวมค่อนข้างดี ระดับหนี้สินมิได้ก่อให้เกิดภาระทางการเงินแก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นมากนัก 4) ความเพียงพอของการใช้บริการสาธารณะ ในภาพรวมยังไม่เพียงพอ โดยพบว่าในส่วนของการเงินของพนักงานไม่สามารถให้บริการอย่างทั่วถึง เพื่อตอบสนองความต้องการของจำนวนประชากรในท้องถิ่น

อภิปรายผล

ผลการศึกษาผลการดำเนินงานด้านการเงินขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น พบว่า

1. ความยั่งยืนในการบริหารเงินสดขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นค่อนข้างสูงเนื่องจากอัตราส่วนทุนหมุนเวียนและอัตราส่วนเงินสดมีแนวโน้มเพิ่มสูงขึ้น มีสภาพคล่องทางการเงินในระดับที่สูง อันเนื่องมาจากมีเงินอุดหนุนจากรัฐบาลในแต่ละปีเป็นรายได้หลัก ซึ่งเกื้อหนุนให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นบริหารการเงินได้อย่างคล่องตัวพอสมควร อย่างไรก็ตามในด้านสัดส่วนลูกหนี้ภาษีท้องถิ่นยังพบว่าไม่สามารถเก็บได้ตามเป้าหมายและมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ ธัญญะ จันทรัตน์ (2552) ซึ่งศึกษาการบริหารการคลังท้องถิ่น กรณีศึกษาการบริหารการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา โดยพบว่ารายได้หลักขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมาจากเงินอุดหนุนจากรัฐบาลและจากการเก็บภาษี ซึ่งทำให้สภาพคล่องทางการเงินค่อนข้างสูง แต่พบว่ามีปัญหาการบริหารจัดเก็บภาษีลูกหนี้ภาษีท้องถิ่น เช่นเดียวกับองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น อันเนื่องมาจากคณะผู้บริหารขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมาจากการเลือกตั้งโดยตรงจากประชาชน ดังนั้นเพื่อหลีกเลี่ยงมิให้กระทบต่อฐานเสียงจึงทำให้การเก็บภาษิล่าช้า หรือเกิดการระดมอ่วยขึ้นทำให้การเก็บภาษีไม่มีประสิทธิภาพเท่าที่ควร (จิตรลัดดา แสนดา และศุภวัฒน์กร วงศ์ชนวสุ 2561)

2. ความยั่งยืนทางงบประมาณโดยในภาพรวมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นมีทรัพยากรเพียงพอสำหรับการจัดบริการสาธารณะในรอบปี องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นมีรายรับรวมสูงกว่าระดับรายจ่าย แต่ระดับเงินสะสมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นอยู่ในเกณฑ์ที่ต่ำ กล่าวคือ องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นมีเงินสะสมไม่เพียงพอในการใช้จ่ายซึ่งอาจส่งผลกระทบต่อสภาพคล่องและการเบิกจ่ายเงินในช่วง 3-4 เดือนแรกของปีงบประมาณก่อนที่จะถึงฤดูกาลจัดเก็บภาษีท้องถิ่น ซึ่งเป็นรายได้หลักที่สามารถจัดเก็บเองขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น และมีระดับการพึ่งพาตนเองทางการคลัง (Fiscal Independency) ที่ค่อนข้างต่ำ ทำให้ต้องพึ่งพาเงินอุดหนุนเป็นรายรับส่วนใหญ่ ซึ่งมาจากการจัดสรรจากรัฐบาล ทำให้อาจมีความไม่แน่นอนตามสภาพของเศรษฐกิจและสภาพการคลังของรัฐบาลในแต่ละสมัย หรือนโยบายของรัฐบาลแต่ละสมัยที่แตกต่างกันทำให้เงินอุดหนุนในแต่ละปีไม่มีความคงที่ ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของชูรัตน์ พิมพ์เคณา (2551) ซึ่งทำการศึกษาปัญหาการใช้ทรัพยากรการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย โดยพบว่า รายได้ที่องค์การบริหารส่วนจังหวัดที่เป็นการจัดเก็บเองมีจำนวนน้อยมาก หากเทียบกับเงินอุดหนุนจากรัฐบาลทำให้การคลังไม่สามารถพึ่งพาตนเองได้ เนื่องจากจะต้องรอการจัดสรรจากรัฐบาลและส่วนราชการต่าง ๆ จึงทำให้เกิดความล่าช้าในการบริหารงาน (พบสุข ชำของ, 2561)

3. ความยั่งยืนทางการเงินในระยะยาว ในภาพรวมค่อนข้างดี อัตราส่วนสินทรัพย์สุทธิขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นค่อนข้างคงที่ กล่าวคือ หากองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นจะต้องจำหน่ายสินทรัพย์ทั้งหมดที่มีอยู่เพื่อการนำไปใช้ชำระหนี้สินทั้งหมดแล้วนั้น จะมีสินทรัพย์คงเหลือสุทธิประมาณร้อยละ 81 ของมูลค่าสินทรัพย์ที่มีอยู่ทั้งหมดในปัจจุบัน ระดับสินทรัพย์สุทธิดังกล่าวสะท้อนให้เห็นว่าระดับหนี้สินขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นมิได้ก่อให้เกิดภาระทางการเงินแก่องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นมากนักนั่นเอง นอกจากนี้องค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นมีระดับหนี้สินทั้งหมดต่อเงินสะสมที่ไม่สูงมากนัก มีแนวโน้มของอัตราส่วนหนี้สินทั้งหมดต่อเงินสะสมลดลง ซึ่งเป็นแนวโน้มที่ดีที่จะส่งผลต่อความยั่งยืนทางการเงินในระยะยาว และแสดงให้เห็นว่าผู้บริหารองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นไม่นิยมการก่อหนี้ระยะยาวเท่าใดนัก อีกทั้งภาระหนี้ระยะยาวก็ไม่สูงนักเช่นกัน ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ วีระศักดิ์ เครือเทพ (2554) ซึ่งทำการศึกษาดัชนีวัดผลการดำเนินงานด้านการเงินของเทศบาล โดยจากข้อมูลภาระหนี้ของเทศบาลทั่วประเทศโดยเฉลี่ยไม่สูงมากนัก อาจตีความได้ว่า เทศบาลส่วนใหญ่ไม่มีความจำเป็นที่จะต้องกู้เงินเพื่อมาลงทุนในโครงการต่าง ๆ มากนัก ซึ่งอาจไม่เป็นผลดีต่อการพัฒนาการลงทุนในโครงสร้างพื้นฐานหรือการจัดบริการสาธารณะตามความจำเป็นเร่งด่วนในพื้นที่ของเทศบาล นอกจากนี้เทศบาลตำบลส่วนใหญ่นิยมบริหารงานคลังในระบบเงินสดมากกว่าเทศบาลนครและเทศบาลเมือง หรืออาจเป็นเพราะเทศบาลตำบลไม่มีความจำเป็นต้องกู้เงินเพื่อนำมาลงทุนในโครงการต่าง ๆ มากนัก จึงทำให้เทศบาลตำบลไม่มีภาระหนี้ระยะยาว

4. ความเพียงพอของการใช้บริการสาธารณะในภาพรวมขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นค่อนข้างต่ำ กล่าวคือทรัพย์สินต่าง ๆ ในปัจจุบันที่จำเป็นสำหรับการให้บริการประชาชนยังไม่เพียงพอ โดยพบว่าในส่วนของจำนวนพนักงานที่ให้บริการประชาชนนั้น โดยเฉลี่ยพนักงานองค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น 1 คน ต้องให้บริการและดูแลประชาชนประมาณ 1,693 คน ซึ่งเป็นตัวเลขที่ค่อนข้างสูง กล่าวคือจากจำนวนของพนักงานไม่สามารถให้บริการอย่างทั่วถึงเพื่อตอบสนองความต้องการของจำนวนประชากรในท้องถิ่น ซึ่งเป็นไปตามแนวคิดของ วิทยา จิตนุพงศ์ (2559) โดยทำการศึกษาปัญหาการบริหารการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย โดยพบว่าองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นขนาดใหญ่ต่างเผชิญปัญหาความไม่สมดุลกันระหว่างจำนวนบุคลากรกับปริมาณงาน ซึ่งทำให้บุคลากรมีภาระงานมากเกินไป อีกทั้งบุคลากรยังขาดความกระตือรือร้น ขาดความรู้ความเข้าใจในการปฏิบัติงาน เพราะมีความรู้ที่ไม่ตรงกับสายงาน เนื่องจากขาดงบประมาณที่จะจ้างบุคคลที่มีความสามารถเฉพาะด้านเข้ามาในองค์กร

ข้อเสนอแนะ

1. ด้านความยั่งยืนในการบริหารเงินสด หากองค์การบริหารส่วนจังหวัดสามารถเร่งรัดติดตามการจัดเก็บลูกหนี้ภาษีคงค้างได้แล้วก็จะทำให้สภาพคล่องทางการเงินขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่นเพิ่มขึ้น และส่งผลต่อเนื้อให้มีทรัพยากรสำหรับการจัดบริการสาธารณะให้แก่ประชาชนได้มากขึ้นตามไปด้วย ดังนั้น จึงควรมีมาตรการบังคับใช้กฎหมายอย่างเคร่งครัดในเรื่องการเก็บภาษี และกำหนดบทลงโทษแก่เจ้าพนักงานที่ละเลยต่อหน้าที่ หรือปฏิบัติงานล่าช้าให้ชัดเจนมากยิ่งขึ้น เพื่อเป็นการปลุกดันการทำงานของเจ้าพนักงานให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

2. ด้านความยั่งยืนทางงบประมาณ เพื่อให้องค์การบริหารส่วนจังหวัดสามารถพึ่งพาตนเองได้ในอนาคต การจัดเก็บภาษีในท้องถิ่นตนเองจึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่ง ดังนั้นควรมีการกำหนดนโยบายเพื่อเพิ่มความความสะดวกให้แก่ประชาชนในการจัดเก็บภาษี เช่น การจัดเก็บภาษีนอกเวลาทำการ และวันหยุดราชการ เช่น วันเสาร์ และควรมีการประชาสัมพันธ์ให้ชำระได้โดยวิธีการแบ่งชำระเป็นงวด และเพิ่มช่องทางในการชำระแก่ประชาชน เช่น ทางอินเทอร์เน็ต ทางธนาคาร จุดบริการเคาน์เตอร์เซอร์วิส เป็นต้น

3. ด้านความยั่งยืนทางการเงินในระยะยาว ควรมีการปรับปรุงแก้ไขกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวข้องกับการกู้เงินที่มีการกำหนดไว้แตกต่างกันระหว่างกฎหมายกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจ และกฎหมายจัดตั้งขององค์การบริหารส่วนจังหวัด ตลอดจนจัดทำคู่มือหรือกำหนดแนวทางปฏิบัติที่ชัดเจนเกี่ยวกับการกู้เงินขององค์การบริหารส่วนจังหวัด เพื่อให้บุคลากรขององค์การบริหารส่วนจังหวัดมีแนวทางในการปฏิบัติงานเป็นมาตรฐานเดียวกัน

4. ด้านความเพียงพอของการใช้บริการสาธารณะ ควรจัดบุคลากรให้เพียงพอในการให้บริการสาธารณะแก่ประชาชน และควรมีการฝึกอบรมหรือส่งเสริมบุคลากรเดิมให้สามารถปฏิบัติหน้าที่ได้อย่างถูกต้อง ควรจัดหารายได้เพิ่มเติมหรือขอรับการสนับสนุนจากรัฐบาลมากขึ้น และมีการจัดให้มีวัสดุและอุปกรณ์ที่มีความทันสมัยและสอดคล้องกับภารกิจ ตลอดจนมีการติดตามผลและประเมินผลงานทุกด้าน

เอกสารอ้างอิง

- จิตรลัดดา แสนตา และศุภวัฒนากร วงศ์ชนวสุ. (2561). ความพร้อมรับผิดขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจังหวัดขอนแก่น. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 11(4), 31 – 44.
- ชูรัตน์ พิมพ์เคณา. (2551). *ปัญหาการใช้ทรัพยากรการบริหารงานขององค์การบริหารส่วนจังหวัดหนองคาย*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร.
- ธัญญา จันทรัตน์. (2552). *การบริหารการคลังท้องถิ่น กรณีศึกษาการบริหารการจัดเก็บรายได้ขององค์การบริหารส่วนจังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ คณะรัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- พิชิตชัย กิ่งพวง. (2556). สถานภาพปัจจุบันของการกู้เงินขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น. *วารสารรัฐประศาสนศาสตร์*, 11(2), 137-167.
- พบสุข ขำทอง. (2561). ความร่วมมือระหว่างองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในบริบทสากล: เหตุผล รูปแบบ และเงื่อนไขความสำเร็จ. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 11(3), 1 – 22.
- วิทยา จิตนุพงศ์. (2559). *ปัญหาการบริหารการคลังขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย*. *วารสารรัชติภาคย์*, 23(ฉบับพิเศษ), 320-331.
- วีระศักดิ์ เครือเทพ. (2554). ดัชนีชี้วัดผลการดำเนินงานด้านการเงินของเทศบาลใน 4 มิติ. *วารสารสถาบันพระปกเกล้า*, 9(11), 1-26.

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง. (2557). รายงานประจำปี 2560. สืบค้นเมื่อ 15 กรกฎาคม 2561, จาก
<http://www.fpo.go.th/main/About-Us/AnnualReport.aspx>

สุนทรชัย ขอบยศ และอัครณัฐ วงศ์ปรีดี. (2558). ทศนคติและการรับรู้ของประชาชนต่อการกู้ยืมเงินระยะยาวของ
องค์การบริหารส่วนตำบล: กรณีศึกษาขององค์การบริหารส่วนตำบลในจังหวัดมหาสารคาม. *วารสารการ
บริหารท้องถิ่น*, 8(2), 39-59.

Groves, S.M. & Valente, M.G. (1994). *Evaluating Financial Condition: A Handbook for Local
Government*. Washington: International City/County Management Association.

Miller, G.J. (2001). *Fiscal Health in New Jersey's Largest Cities*. New Jersey: Cornwall Center
Publication.

Translated Thai References

Chamchong, P. (2018). Inter-local Cooperation in International Context: Reasons, Types and Key
Success Factors. *Local Administration Journal*, 11(3), 1 – 22. (In Thai)

Chantararat, T. (2009). Local fiscal administration: Case study of revenue collection management
Songkhla Provincial Administrative Organization. Thesis for Master degree of Arts in
Political Science, Faculty of Political Science, Ramkhamhaeng University. (In Thai)

Chitnuphong, W. (2016). Problems in Financial Administration of Local Government
Organizations in Thailand. *Rajapark Journal*, 23(Special), 320-331. (In Thai)

Chopyot, S. & Wongpridi, A. (2015). Citizens' Attitudes and Perceptions toward Subdistrict
Administrative Organizations' Long-term Borrowing: A Case Study of Subdistrict
Administrative Organizations in Mahasarakham Province. *Local Administration Journal*,
8(2), 39-59. (In Thai)

Fiscal Policy Office. (2014). *Annual Report 2017*. Retrieved July 15, 2018, from
<http://www.fpo.go.th/main/About-Us/AnnualReport.aspx>. (In Thai)

Kingphuang, P. (2013). The system of Local Government Borrowing. *Journal of the
Government*, 11(2), 137-167. (In Thai)

Krueathep, W. (2011). Municipal financial performance indicators in 4 dimensions. *King
Prajadhipok's Institute Journal*, 9(11), 1-26. (In Thai)

Pimpakana, C. (2008). *Alternative: The Problems of the Administrative Resources Exercising of
Nonkhai Provincial Administrative Organization*. Thesis of Master degree of Public
Administration in Public Administration, Graduate School, Rajabhat Mahasarakham
University (In Thai)

Saenta, J., & Wongthanuwasu, S. (2018). Accountability of Local Administrative Organizations in
Khon Kaen Province. *Local Administration Journal*, 11(4), 31 – 44. (In Thai)

Lessons Learned from Participatory Workshops for Paradigmatic Shift in Urban Revitalization of Chiang Mai City

Umpiga Shummadtayar

Assistant Professor, Faculty of Architecture, Chiang Mai University

Channarong Srisuwan

Assistant Professor, Faculty of Architecture, Chiang Mai University

Correspondent Author: umpiga.sh@cmu.ac.th

Received: January 2, 2019

Revised: April 30, 2019

Accepted: June 10, 2019

Abstract

This research was based on participatory workshop activities that aimed at shifting the paradigm of urban revitalization of Mae Kha Canal communities located in the old quarter of Chiang Mai City. The communities have confronted with the pervasive problems of public spaces and low-income housing. By integrating academic services and learning of urban architecture, participants learned through the process of analyzing and observing real-life situations and environments, and practiced public space design with communities' participation. Their aim was to revitalize the communities in terms of housing management, land sharing, use of "public areas" in the city, and to promote a new revitalization policy under community participation.

Lessons of these multifaceted processes contributed to the efficient integration and exchange of knowledge and experiences between communities, students, and experts. The processes also encouraged a more participatory approach of urban revitalization among participants. Students' learning served as a channel connecting communities, local authorities, and the city. The activities, which were a result of integrated efforts and public participation, led to a paradigmatic shift in terms of urban revitalization that would eventually benefit urban planning and local policy adoption in a sustainable fashion.

Keywords: Lesson learned, participatory action research, urban revitalization, new paradigm, Chiang Mai

การถอดบทเรียนจากกิจกรรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสู่กระบวนการทัศน์ใหม่ในการปรับปรุง ฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่

อัมพิกา ชุมมธยา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ชาญณรงค์ ศรีสุวรรณ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่

ผู้จัดทำบทความต้นฉบับ: umpiga.sh@cmu.ac.th

ได้รับบทความ: 2 มกราคม 2562

Revised: 30 เมษายน 2562

Accepted: 10 มิถุนายน 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้เป็นการนำกิจกรรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมมาใช้ในการปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์การปรับปรุงฟื้นฟูเมืองเก่าของเชียงใหม่ บริเวณชุมชนริมคลองแม่ข่าที่กำลังประสบปัญหาเรื่องพื้นที่สาธารณะและที่อยู่อาศัยของชุมชนผู้มีรายได้น้อย โดยบูรณาการบริการวิชาการกับการเรียนรู้สถาปัตยกรรมเมือง กลุ่มตัวอย่างได้เรียนรู้ผ่านกระบวนการคิด วิเคราะห์ และการสังเกตจากสถานการณ์และสภาพแวดล้อมจริง สู่การปฏิบัติการออกแบบพื้นที่สาธารณะร่วมกับชุมชน เพื่อการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองในลักษณะของการจัดการที่อยู่อาศัยแบบการแบ่งปันที่ดิน เพื่อประสานประโยชน์การใช้ที่ดินร่วมกันในฐานะ “พื้นที่สาธารณะ” ของเมือง และเพื่อขับเคลื่อนนโยบายดังกล่าวให้เกิดประสิทธิภาพสูงสุด

บทเรียนจากการวิจัยนี้ พบว่ากระบวนการดังกล่าวทำให้เกิดการผสมผสานและแลกเปลี่ยนองค์ความรู้และประสบการณ์ระหว่างชุมชน นักศึกษา และผู้เชี่ยวชาญอย่างมีประสิทธิภาพ และกระตุ้นให้เกิดการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองโดยชุมชนมีส่วนร่วมมากขึ้น นอกจากนี้ การเรียนรู้ของนักศึกษาเป็นช่องทางที่สามารถสื่อสารระหว่างชุมชนสู่หน่วยงานท้องถิ่นและเมืองอีกทางหนึ่ง กิจกรรมเชิงปฏิบัติการทั้งหลายที่เกิดจากการบูรณาการและการมีส่วนร่วมในทุกภาคส่วน ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงกระบวนการทัศน์ใหม่ในการปรับปรุงฟื้นฟูเมือง อันจะต้นแบบของการวางแผนและกำหนดนโยบายพัฒนาเมืองของท้องถิ่นในอนาคตอย่างยั่งยืน

คำสำคัญ: การถอดบทเรียน การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม การปรับปรุงและฟื้นฟูเมือง กระบวนการทัศน์ใหม่ เชียงใหม่

บทนำ

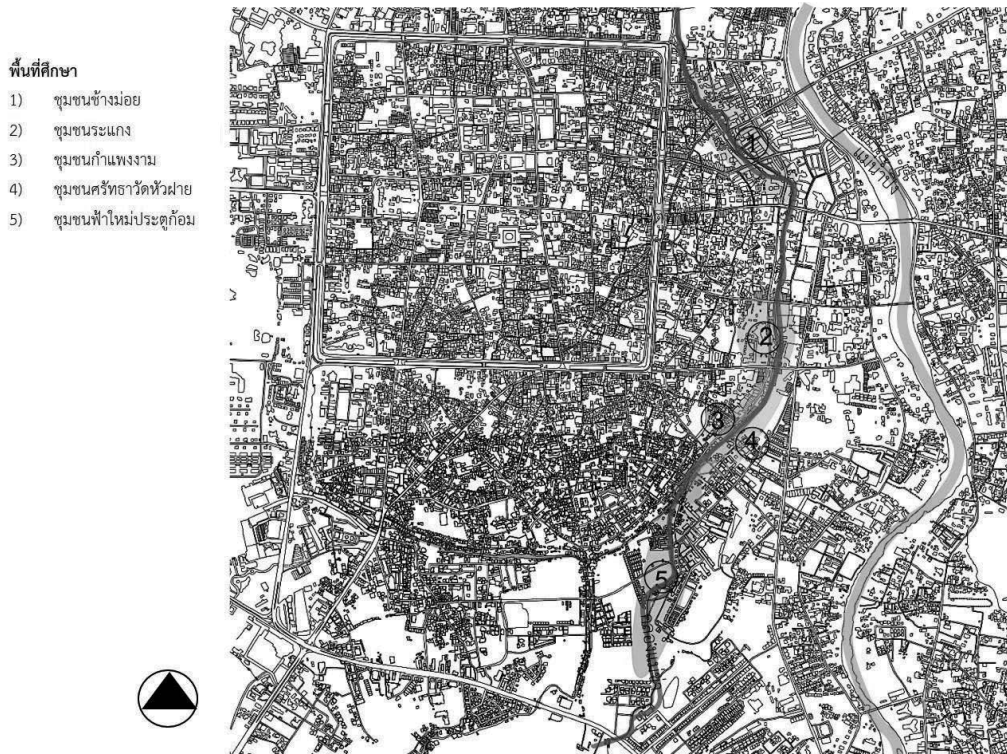
จากการขยายตัวของเมืองใหม่ (Urbanization) ทั้งลักษณะกายภาพ สังคม ประชากร และเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในบริเวณพื้นที่เมืองเก่า เขตเทศบาลนครเชียงใหม่ อันเนื่องมาจากการพัฒนาของเมือง การเติบโตทั้งภาคเศรษฐกิจ และการท่องเที่ยวพื้นที่เมืองเก่า อันเป็นแผนยุทธศาสตร์เมืองเชียงใหม่เอง สภาพแวดล้อม และภูมิศาสตร์ของเมืองที่เหมาะสมต่อการอยู่อาศัย และพักผ่อนหย่อนใจ ตลอดจนการเป็นเมืองที่มีประวัติศาสตร์ และความเป็นมา รวมถึงศิลปวัฒนธรรมที่มีมาช้านาน ทำให้เมืองเชียงใหม่กลายเป็นเมืองท่องเที่ยว อยู่อาศัย และแหล่งงานที่หลากหลายรูปแบบ ทำให้เกิดประชากรแฝงจำนวนมากที่เข้ามาอยู่อาศัยภายในพื้นที่เขตเมืองเก่า จังหวัดเชียงใหม่ ทั้งระยะสั้นและระยะยาว ซึ่งก่อให้เกิดปัญหากับเมืองในหลากหลายมิติ เช่น ความหนาแน่นของประชากรในช่วงฤดูการท่องเที่ยว และการจราจรที่แออัดช่วงเวลาเร่งด่วน ปัญหามลภาวะเป็นพิษทางอากาศจากการสัญจร และการใช้ทรัพยากรกันอย่างมหาศาลโดยขาดประสิทธิภาพ และการวางแผนที่เหมาะสม (อัมพิกา และณวิทย์, 2561) บ่อยครั้งกลับส่งผลกระทบที่สร้างความแตกต่างทางความคิด และการรับรู้ของประชากรต่อโครงสร้าง บทบาท และความหมายของเมืองที่อยู่อาศัยในปัจจุบันที่เปลี่ยนไปตามพลวัต โดยเฉพาะความเข้าใจเรื่อง “พื้นที่สาธารณะ” ในเขตเมืองเก่า ที่แฝงไปด้วยความสัมพันธ์ที่เกี่ยวกับการเป็นพื้นที่สัญลักษณ์ทางวัฒนธรรมการรวมกลุ่มของสมาชิกในชุมชน ไปจนกระทั่งการแยกย่อยทางความหมายที่มีความแตกต่างระหว่างกลุ่มคน เชื้อชาติ เพศ และวัยที่หลากหลายของเมืองสมัยใหม่ ทั้งมิติเชิงกายภาพของการเข้าถึง มิติเชิงสังคมด้านความเป็นตัวตน และมิติเชิงผลประโยชน์ระหว่างพื้นที่สาธารณะและส่วนตัวผ่านพื้นที่สาธารณะ (ศุภชัย และณรงพน, 2559) ทำให้พื้นที่สาธารณะในเมืองสมัยใหม่มีบทบาทเปลี่ยนไป และถูกละเลยทั้งจากความรับผิดชอบของหน่วยงานท้องถิ่นเอง และจากการดูแลเอาใจใส่ของชุมชนที่อยู่บริเวณใกล้เคียง

ดังนั้น โครงการสัมมนาเชิงปฏิบัติการ เรื่องการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองและชุมชน สำหรับปี พ.ศ. 2560 ภายใต้การประชาสัมพันธ์ด้านการมีส่วนร่วมของชุมชนและเมือง ให้กับเยาวชนในจังหวัดเชียงใหม่ ภายใต้การสนับสนุนของเทศบาลนครเชียงใหม่ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องกับเมืองสร้างสรรค์ ซึ่งจัดขึ้นเป็นประจำทุกปีตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 เป็นต้นมา จึงได้มีการวางโจทย์เกี่ยวกับการออกแบบพื้นที่สาธารณะของชุมชนและเมือง ซึ่งกลุ่มผู้วิจัยมองว่า จากปัญหาการขยายตัวของเมือง และการปรับเปลี่ยนรูปแบบการอยู่อาศัยที่เปลี่ยนไป ทำให้เกิดการอยู่อาศัยแบบการแบ่งปันที่ดิน หรือการประสานประโยชน์ทางที่ดิน (Land Sharing) ระหว่างเมืองกับชุมชนมากยิ่งขึ้น โดยเฉพาะพื้นที่ริมน้ำ เช่น คลองแม่ข่า ที่ประสบปัญหาน้ำเน่าเสีย จากการปล่อยมลพิษทางน้ำจากพื้นที่กิจกรรมต่างๆ ของเมืองในอดีต และเป็นที่อยู่อาศัยของชุมชนแออัดจำนวนมากขึ้นเรื่อยๆ โดยขาดการเอาใจใส่จากชุมชนที่อยู่บริเวณดังกล่าวและหน่วยงานท้องถิ่นอย่างเหมาะสม ทำให้บริเวณพื้นที่บริเวณริมลำคลองแม่ข่ากลายเป็นพื้นที่ทิ้งร้างในเมืองสมัยใหม่ เช่น พื้นที่ที่ถูกละเลย (Lost Space) หรือพื้นที่ไร้ประโยชน์ของเมือง (Waste Space) มาเป็นเวลานาน เกิดความไม่ปลอดภัยต่อผู้สัญจรผ่านไปมา และเกิดผลกระทบด้านลบต่อสภาพแวดล้อมทั้งในระดับชุมชนและเมืองในภาพรวม ซึ่งอาจก่อให้เกิด ปรากฏการณ์การทำลายล้างเมืองในที่สุดก็ได้ (Mumford, 1961; Lynch & Southworth, 1990; Transik, 1986 อ้างใน นิคม และยุวดี, 2552) จากปัญหาดังกล่าว การปรับปรุงฟื้นฟูเมืองในปัจจุบัน นอกจากจะต้องคำนึงถึงเรื่องของการอนุรักษ์อาคาร หรือศิลปวัฒนธรรมอันเป็นเอกลักษณ์ของเมืองแล้ว การสร้างความรับผิดชอบร่วมกันในลักษณะของการบูรณาการ

ระหว่างชุมชนและเมือง และการมีส่วนร่วมในการพัฒนาเมืองของชุมชนจึงเป็นเป็นสิ่งสำคัญอย่างขาดเสียมิได้ และเพื่อถ่ายทอดองค์ความรู้ กระตุ้นการรับรู้ และการออกแบบอย่างสร้างสรรค์ให้กับเมืองอย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากนี้ กลุ่มผู้วิจัยให้ความสนใจถึงการนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) โดยนำการประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) สำหรับการปลูกฝังเยาวชนรุ่นใหม่ในเรื่องการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ ร่วมกับการมีส่วนร่วมของชุมชน ซึ่งเป็นการแสวงหาความรู้ที่ได้จากการสะสมความรู้ที่เกิดจากการสะท้อนความคิดภายใต้การมีส่วนร่วมของสังคม (Kemmis & Taggart, 1988) ในกระบวนการศึกษาสภาพและสถานการณ์ที่เป็นจริงมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ซึ่งมีพื้นที่ศึกษา คือ ชุมชนริมคลองแม่ข่า 5 ชุมชนต้นแบบที่มีศักยภาพและมีความเชื่อมต่อกันทางด้านกายภาพของพื้นที่ (ดังภาพที่ 1) ได้แก่ ชุมชนช้างม้อย ชุมชนระแงงชุมชนกำแพงงาม ชุมชนศรีท้าววัดหัวฝาย และชุมชนฟ้าใหม่ประตูก้อม

ภายใต้วัตถุประสงค์ เพื่อถอดบทเรียน (Lesson Learned (LL)) และหากระบวนการทัศน์ใหม่ ๆ (New Paradigm) สำหรับขับเคลื่อนการทางปรับปรุงฟื้นฟูเมือง (Urban Revitalization) โดยการมีส่วนร่วมของชุมชน ในลักษณะของการพัฒนาพื้นที่สาธารณะ (Public Space) เมืองและชุมชน อันเป็นพื้นที่ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับพื้นที่เมืองเข้าด้วยกัน ประกอบด้วยพื้นที่ทางกายภาพที่สัมพันธ์กับชีวิตสาธารณะซึ่งสามารถเข้าถึงได้โดยกลุ่มคนทุกระดับ และรองรับความต้องการเพื่อผลประโยชน์ต่อสาธารณชน (Brill, 1989) ภายใต้การออกแบบพื้นที่เพื่อกระตุ้นการรับรู้ และตอบสนองความต้องการทั้งระดับชุมชน และระดับเมือง โดยยึดหลักการใช้สอยพื้นที่หลากหลายระดับ (Multilayer Space-use) (อริยา, 2543) ในพื้นที่กรณีศึกษาที่มีความซ้อนทับของวัฒนธรรมในพื้นที่อย่างหลากหลาย เพื่อให้เกิดความตระหนักถึงความสำคัญของพื้นที่สาธารณะของเมืองในทิศทางเดียวกัน และบูรณาการใช้สอยพื้นที่ที่เหมาะสมกับบริบทของเมืองที่เปลี่ยนแปลงไปในอนาคตด้วย

ภาพที่ 1 พื้นที่กรณีศึกษา 5 ชุมชนต้นแบบริมคลองแม่ข่า

กรอบแนวคิดและระเบียบวิธีวิจัย

จากการหาแนวทางการขับเคลื่อนปรับปรุงและฟื้นฟูเมืองอย่างยั่งยืนรูปแบบกระบวนทัศน์ใหม่ โดยประชาชนมีส่วนร่วมมากที่สุด จึงมีการนำกระบวนการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Public Action Participatory (PAR)) แบบ PAOR ของ Kemmis & Mc Taggart (1998) กล่าวคือ การทำงานที่เป็นการสะท้อนผลของการปฏิบัติงานของตนเองที่เป็นวงจรแบบขดลวด (Spiral of Self-reflecting) ประกอบด้วย 4 ขั้นตอน คือ (1) ขั้นวางแผน (Planning) (2) ขั้นปฏิบัติ (Action) (3) ขั้นสังเกตการณ์ (Observation) และ (4) ขั้นสะท้อนผล (Reflection) (Kemmis & Mc Taggart, 1998 อ้างใน วีรยุทธ์ (2558)) ซึ่งเป็นแนวคิดที่คนมีสิทธิในการตัดสินใจ การพัฒนาและตระหนักถึงความต้องการ และการมีส่วนร่วมในการให้ความหมาย ตลอดจนวิเคราะห์สถานการณ์ต่างๆของเขา นอกเหนือจากการควบคุมจากอำนาจของหน่วยงานท้องถิ่น เพื่อนำไปสู่การพัฒนาที่ยั่งยืนในอนาคต (Attwood, 2007 อ้างใน อมาวสี และพิมพิมล, 2560) ภายใต้หัวข้อการออกแบบพื้นที่สาธารณะเมือง-พื้นที่สาธารณะชุมชน ซึ่งมีรายละเอียด (ดังภาพที่ 2) ดังนี้

1) กลุ่มตัวอย่าง

ด้วยวิธีการจัดกิจกรรมประชุมเชิงปฏิบัติการ (Workshop) เรื่องการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ ระหว่างนักศึกษาคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ในจังหวัดเชียงใหม่ และชุมชนริมคลองแม่ข่า 5 ชุมชนต้นแบบ ภายใต้การกำกับดูแลของผู้เชี่ยวชาญที่เกี่ยวข้องทั้งคณาจารย์ และหน่วยงานท้องถิ่น กลุ่มผู้วิจัยจึงกำหนดกลุ่มตัวอย่างประชากรในการถอดบทเรียนงานวิจัยครั้งนี้ ออกเป็น 3 กลุ่ม ได้แก่

- (1) กลุ่มประชาชนในชุมชนต้นแบบ 5 ชุมชน (ชุมชนช้างม้อย, ชุมชนระแกง, ชุมชนศรีท้าววัดหัวฝาย, ชุมชนกำแพงงาม, ชุมชนฟ้าใหม่ประตูก้อม) เช่น หัวหน้า กรรมการ และประชาชนทั่วไป จำนวน 35 คน
- (2) กลุ่มนักศึกษาและคณาจารย์ผู้เชี่ยวชาญสาขาที่เกี่ยวข้อง เช่น สถาปัตยกรรม สถาปัตยกรรมเมืองและชุมชน ภูมิสถาปัตย์ และสถาปัตยกรรมล้านนา จำนวน 60 คน
- (3) กลุ่มองค์กร และหน่วยงานท้องถิ่น เช่น สมาคมอาชาล้านนา (ASA Lanna) ศูนย์สร้างสรรค์งานออกแบบ (TCDC) คณะกรรมการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่ และหอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ เทศบาลนครเชียงใหม่ จำนวน 5 คน

2) คำถามการวิจัย คือ “การประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสามารถสร้างกระบวนการทัศนใหม่ ๆ สำหรับวางแผนทางการปรับปรุงฟื้นฟูพื้นที่ทับซ้อนในเมืองได้อย่างไร” เพื่อให้เกิดองค์ความรู้ใหม่ และการร่วมตัดสินใจ (Decision-making) เข้ามาร่วมวางแผนทางการฟื้นฟูพื้นที่อยู่อาศัยของชุมชนและพื้นที่สาธารณะของเมืองอย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ควบคู่ไปกับการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชน โดยยึดประชาชนเป็นศูนย์กลาง (People-Centered Development) และแก้ปัญหาโดยใช้กระบวนการเรียนรู้จากการตั้งคำถาม (Problem-Learning Process) และจากประสบการณ์ของการมีส่วนร่วม (Learning by Doing) ของทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องกับกิจกรรมในโครงการ

3) พื้นที่ในการวิจัย

จากแนวคิดและวัตถุประสงค์ของการถอดบทเรียนกระบวนการเรียนรู้ข้างต้น จึงคัดเลือกชุมชนริมคลองแม่ข่า จำนวน 5 ชุมชนต้นแบบที่มีคุณสมบัติในการให้ความร่วมมือกับภาครัฐสม่ำเสมอ มีความหลากหลายของประชากรและวัฒนธรรม ตลอดจนชุมชนมีความเข้มแข็งและมีกลไกความร่วมมือและสามารถพูดคุยแลกเปลี่ยนองค์ความรู้เรื่องพื้นที่ของชุมชนตนเองและพื้นที่คลองแม่ข่าในเบื้องต้นได้ เป็นกรณีศึกษาครั้งนี้ ได้แก่ ชุมชนช้างม้อย ชุมชนระแกง ชุมชนศรีท้าววันหัวฝาย ชุมชนกำแพงงาม และชุมชนฟ้าใหม่ประตูก้อม

4) การเก็บรวบรวมข้อมูล

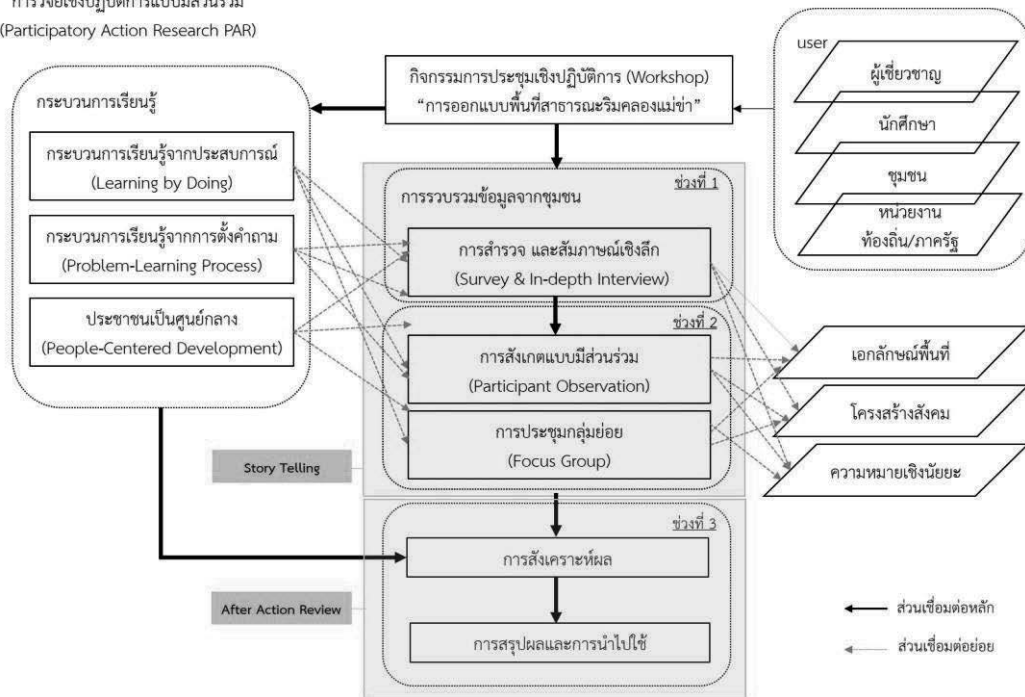
โดยการเก็บข้อมูลทุติยภูมิ (Secondary Data) และข้อมูลปฐมภูมิ (Primary Data) ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 ช่วง ดังนี้

ช่วงที่ 1 การศึกษาข้อมูล และสำรวจพื้นที่เบื้องต้น เพื่อศึกษาพื้นที่และเลือกกลุ่มชุมชนต้นแบบสำหรับกิจกรรมการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จำนวน 5 ชุมชน เช่น เอกสาร บทความ และการสัมภาษณ์เชิงลึกหัวหน้าชุมชนริมคลองแม่ข่า

ช่วงที่ 2 การถอดบทเรียนและการวิเคราะห์ประเด็นสำคัญ จากการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบการแบ่งกลุ่มย่อย (Focus Group) 5 กลุ่ม และการทำงานร่วมกับชุมชนต้นแบบทั้ง 5 ชุมชน โดยใช้วิธีการทำงาน และการสังเกตแบบมีส่วนร่วม อันนำไปสู่การออกแบบพื้นที่สาธารณะที่มีลักษณะเฉพาะและสัมพันธ์กับเมืองและชุมชนตามโจทย์ที่ตั้งไว้

ช่วงที่ 3 การสังเคราะห์ การสรุปผล และการนำไปใช้

การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม
(Participatory Action Research PAR)

ภาพที่ 2 กรอบแนวคิดและวิธีการวิจัย

5) การวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูล

เพื่อให้เกิดการลงมือกระทำให้ความเข้าใจที่เป็นนามธรรมออกมาสู่การปฏิบัติที่เป็นรูปธรรมและพัฒนางานความรู้ที่ได้รับอย่างต่อเนื่อง ภายใต้องค์ประกอบที่สังเกตได้ของภูมิทัศน์เมือง ทั้งทางด้านเอกลักษณ์ โครงสร้าง และความหมาย (Lynch, 1977) คือ (1) การพัฒนาจิตสำนึกอย่างมีวิจารณ์ญาณของนักวิจัยและผู้เข้าร่วมวิจัย (2) การพัฒนาชีวิตของผู้มีส่วนร่วมในกระบวนการวิจัย และ (3) การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางสังคมและความสัมพันธ์ทางสังคม จากคนหนึ่งคน สู่คนที่สอง สาม และสร้างการเปลี่ยนแปลงระดับมหภาค (วรณิตี, 2557) ผู้วิจัยจึงได้นำวิธีการถอดบทเรียน (LL) (อุทัยทิพย์, 2554) มาใช้เป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์และสังเคราะห์ข้อมูลจากการวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (PAR) เพื่อสะท้อนผล (reflection) บทเรียนดังกล่าว คือ การสกัดความรู้ที่มีอยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) ของกลุ่มตัวอย่าง ทั้ง 3 กลุ่ม ออกมาเป็นบทเรียน/ความรู้ที่ชัดเจน (Explicit Knowledge) อันนำมาซึ่งการปรับกระบวนการทัศน์ใหม่ ๆ สำหรับขับเคลื่อนการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่อย่างสร้างสรรค์และมีคุณภาพยิ่งขึ้น โดยอาศัยวิธีวิทยาการถอดบทเรียน 2 แบบ คือ

- (1) การถอดบทเรียนแบบเล่าเรื่อง (Story Telling) โดยการสกัดความรู้จากเรื่องที่เล่ามาว่ามีคุณค่าและสามารถนำมาใช้ให้เกิดประโยชน์อย่างไร เพื่อตอบคำถามของงานวิจัยที่ตั้งไว้แบ่งเป็น

(1.1) ช่วงที่ 1 การสำรวจและสัมภาษณ์หัวหน้าชุมชน

(1.2) ช่วงที่ 2 การทำกิจกรรมกลุ่มย่อย (Workshop) เป็นการให้กลุ่มตัวอย่างปลดปล่อยความรู้ที่ซ่อนเร้นออกมาแลกเปลี่ยนความรู้ ติความอย่างอิสระร่วมกัน จนเกิดเป็นโครงการตามโจทย์ของโครงการ

(2) การถอดบทเรียนหลังปฏิบัติการ (After Action Review (AAR)) จะนำมาใช้กับช่วงที่ 3 ของงานวิจัย คือ การสังเคราะห์และสรุปผลการวิจัย โดยการจับความรู้ที่เกิดขึ้นสั้นๆ ภายหลังการทำกิจกรรม แล้วนำไปสู่การวางแผนในครั้งต่อไป เพื่อให้คนทำรู้สึกตื่นตัวและเกิดความผูกพันกับงานมากขึ้น

ผลการวิจัย

ภายใต้สมมติฐานงานกลุ่มวิจัย คือ การประยุกต์ใช้การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม จะสามารถสร้างกระบวนการคิดใหม่และผลักดันให้ชุมชนผู้มีรายได้น้อยในเขตเมืองสามารถแสดงความคิดเห็น และเสนอแนวทางการปรับปรุงและฟื้นฟูพื้นที่อยู่อาศัยของตนเอง ซึ่งเป็นพื้นที่สาธารณะของเมืองได้อย่างเหมาะสมมากยิ่งขึ้น ตลอดจนสามารถริเริ่มวางแผนพัฒนาเมืองโดยชุมชนมีส่วนร่วมได้อย่างมีประสิทธิภาพ และคำถามของกลุ่มวิจัย ที่มีลักษณะกายภาพและสังคมเฉพาะของพื้นที่ ความต้องการและปัญหาของย่าน และแนวทางการดำรงอยู่ภายใต้บริบทของพื้นที่ที่ทับซ้อนของเมืองต่าง ๆ กัน โดยได้แบ่งผลการศึกษออกเป็น 2 ช่วงตามกระบวนการศึกษาข้างต้น ดังนี้

ช่วงที่ 1 การศึกษาข้อมูล และสำรวจพื้นที่เบื้องต้น เพื่อศึกษาพื้นที่และเลือกกลุ่มชุมชนต้นแบบสำหรับการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม 5 กลุ่มชุมชน พบว่า สามารถแบ่งกลุ่มตัวอย่างประชากรที่ศึกษาออกเป็น 5 กลุ่มชุมชนที่มีความพร้อมในการผลักดันด้านการมีส่วนร่วมในการปรับปรุงฟื้นฟูเมือง หรือ กลุ่มชุมชนต้นแบบ (ดังภาพที่ 1)

ซึ่งจากเรื่องราวในอดีตที่ผ่านมาความสำคัญของคลองแม่ข่าไม่ได้เป็นเพียงหนึ่งในไฮมกมลของเมืองเชียงใหม่เท่านั้น แต่มีความสำคัญทางยุทธศาสตร์ในฐานะเป็นคูเมืองชั้นนอกทางด้านทิศใต้ และทิศตะวันออก เพราะคลองแม่ข่า ตั้งอยู่ในยุทธศาสตร์ที่สามารถเสริมความมั่นคงระหว่างคูเมืองกับแม่น้ำปิง โดยมีการขุดขึ้นในปี พ.ศ. 2094 ล้ำคลองมีความกว้างประมาณ 3-4 เมตร ลึก 1.5 เมตร แต่ลักษณะกายภาพของพื้นที่ชุมชนริมคลองแม่ข่าปัจจุบัน มีขนาดแคบลง และตื้นเขินในบางช่วง มีพื้นที่อยู่อาศัยเกิดขึ้นอย่างหนาแน่นบริเวณริมคลอง ทำให้ส่งผลกระทบต่อด้านสภาพแวดล้อมของเมืองอย่างยาวนาน โดยขาดความเอาใจใส่จากชุมชน และหน่วยงานท้องถิ่นอย่างจริงจัง เพราะบางพื้นที่มีการเข้าถึงได้ยาก และกลายเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยของผู้มีรายได้น้อยที่อพยพเข้ามาอาศัยอยู่ในเขตเมืองเชียงใหม่อย่างหนาแน่น

โดยในระหว่างประชุมเชิงปฏิบัติการนักศึกษาแต่ละกลุ่มจะต้องเข้าไปสำรวจชุมชนที่กำหนดให้ โดยมีหัวหน้าชุมชนและคนในชุมชนเป็นผู้ช่วยให้ข้อมูลและแนะนำพื้นที่ พร้อมทั้งเสนอแนะแนวทางการพัฒนาพื้นที่สาธารณะร่วมกันระหว่างชุมชนและนักศึกษาตามลักษณะปัญหาและความต้องการเฉพาะของแต่ละกลุ่มชุมชน ในแง่ของโจทย์การเป็นพื้นที่ช่องว่างระหว่างที่อยู่อาศัยของชุมชนและพื้นที่สาธารณะของเมืองอย่างสมดุล เพื่อให้

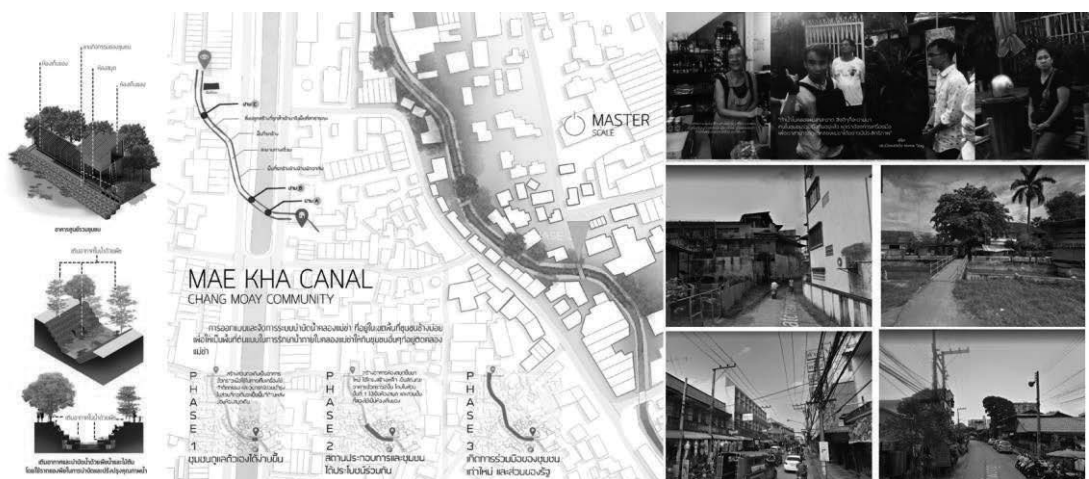
นักศึกษานำไปออกแบบภายใต้เงื่อนไขของวัสดุพื้นถิ่นและออกแบบ เพื่อพัฒนาพื้นที่สาธารณะโดยใช้โครงสร้างที่ไม่ซับซ้อน และชุมชนสามารถปฏิบัติร่วมกันได้ต่อไป

ช่วงที่ 2 การถอดบทเรียนและการวิเคราะห์ประเด็นสำคัญ จากการประชุมเชิงปฏิบัติการแบบการแบ่งกลุ่มย่อย (Focus Group) 5 กลุ่ม และการทำงานร่วมกับชุมชนต้นแบบทั้ง 5 ชุมชน ซึ่งพบประเด็นสำคัญดังนี้

1) ชุมชนช้างม้อย (ภาพที่ 3)

ชุมชนช้างม้อย เป็นชุมชนที่อยู่ในเขตพื้นที่ย่านพาณิชย์กรรมเก่าของจังหวัดเชียงใหม่ พื้นที่ส่วนใหญ่จึงเต็มไปด้วยอาคารพาณิชย์กรรมและตึกแถวเรียงรายตาม 2 ข้างของถนน ซึ่งทำให้พื้นที่ริมคลองแม่น้ำถูกกลืนไปทั้ง 2 ฝั่งคลองถูกปูด้วยคอนกรีตสูง 2 เมตร ทำให้ชุมชนริมคลองแม่น้ำดั้งเดิมถูกตัดขาดจากพื้นที่น้ำโดยสิ้นเชิง กล่าวคือ ส่วนที่เป็นตึกแถวจะหันหลังให้กับคลอง และส่วนที่เป็นบ้านจะถูกย้ายไปอยู่รวมกันบริเวณหลังคลองฝั่งเดียวกัน ไม่มีผู้ใดให้ความสนใจในการดูแลพื้นที่ริมน้ำอย่างจริงจัง คลองแม่น้ำจึงกลายเป็นพื้นที่ปิด หรือพื้นที่หลังบ้านที่ไม่มีใครสนใจ แต่อย่างไรก็ตามกลับพบว่า ชุมชนผู้มีรายได้น้อยที่เคยอยู่อาศัยริมคลองดังกล่าว เริ่มมีการรวมกลุ่มเบื้องต้น และใช้พื้นที่ริมคลองบางส่วน เพื่อเป็นพื้นที่สาธารณะของชุมชน เช่น ห้องสมุดสำหรับเด็ก และที่ประชุมชุมชน โดยเฉพาะการเป็นพื้นที่แสดงสัญลักษณ์ และการเข้าถึง (Gateway) ของชุมชนต่อบริบทของความ เป็นพลเมืองในพื้นที่ชุมชนช้างม้อยที่พัฒนาอย่างรวดเร็วในปัจจุบัน

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับชุมชนช้างม้อย พบว่า ถึงแม้ว่าชุมชนจะถูกตัดขาดจากพื้นที่ริมน้ำไปแล้ว แต่ความเป็นพื้นที่สาธารณะริมน้ำนั้น ยังคงมีความสำคัญอย่างมากต่อการแสดงตัวตน และการอยู่อาศัยของชุมชนมาก เพราะนอกจากจะใช้รวมกลุ่มในช่วงเทศกาลแล้ว ยังสามารถพัฒนาต่อขยายไปให้เกิดความเชื่อมโยงกับพื้นที่อื่นๆของย่านช้างม้อยและย่านอื่นๆ ไม่ใช่เฉพาะพื้นที่ทางเข้าของชุมชนเท่านั้น ดังนั้น โครงการพื้นที่สาธารณะของชุมชนช้างม้อย จึงมองถึงการสร้างความตระหนักถึงการดูแลรักษาคคลองแม่น้ำในอนาคตในลักษณะพื้นที่สีเขียว ภายใต้การสร้างควมมีชีวิตชีวาให้กับชุมชน (Livable City) ด้วย

ภาพที่ 3 การสำรวจและวิเคราะห์พื้นที่เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกลุ่มชุมชนช้างม้อย

2) ชุมชนระแกง (ภาพที่ 4)

ชุมชนระแกง เป็นชุมชนที่ถูกถนนสาธารณะแบ่งออกเป็น 2 พื้นที่ คือ พื้นที่ริมคลองแม่ข่า และพื้นที่ไม่ติดคลองแม่ข่า แต่คนในชุมชนส่วนใหญ่ยังคงมีการรวมกลุ่มกันทั้งทางด้านการค้าขาย การรับจ้าง และทำหัตถกรรม OTOP ถึงแม้ว่าพื้นที่การรวมกลุ่มของคนในชุมชนนี้จะอยู่ฝั่งถนน แต่คนในชุมชนยังคงใช้พื้นที่ริมคลองเพื่อเดินข้ามฝั่งไปยังวัดพวกช้าง วัดศรีดอนชัย สุสานช้างคลานที่อยู่ฝั่งตรงข้าม ถึงแม้ปัจจุบันน้ำในคลองจะไม่สามารถใช้ได้เหมือนกับในอดีต แต่พื้นที่ริมคลองยังคงเป็นพื้นที่ทางเดินที่สำคัญในการเชื่อมต่อชุมชนกับวัดที่อยู่คนละฝั่งคลองอยู่เช่นเดิม

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับชุมชนระแกง พบว่า คนในชุมชนปัจจุบันถึงแม้ส่วนใหญ่จะอยู่ฝั่งติดถนน แต่ยังคงมีการเชื่อมต่อกันระหว่างคนที่อยู่ฝั่งริมแม่น้ำเช่นเดิม โดยส่วนใหญ่จะใช้เป็นทางเดินเล็กๆ ที่สามารถลัดเลาะและข้ามฝั่งไปยังวัดต่างๆที่เป็นพื้นที่รวมจิตใจของของในชุมชนเช่นเคย ซึ่งชุมชนที่อยู่ริมฝั่งคลองนั้นก็พยายามร่วมมือโดยการเปิดพื้นที่หลังบ้านให้เป็นทางเดินสายเล็ก เพื่อไปยังสะพานข้ามฝั่งและใช้คนในชุมชนฝั่งถนนสามารถเดินต่อไปยังวัดได้โดยไม่ต้องใช้รถ ซึ่งมีการจราจรที่หนาแน่น และซับซ้อนกว่า โดยปัจจุบันจะใช้ทางเดินไม้ไผ่ง่ายเป็นทางข้าม แต่มักประสบปัญหาด้านความแข็งแรงของโครงสร้าง และมักกลายเป็นที่ตกขยะทำให้น้ำไหลผ่านไปได้ยากหากขาดการดูแล การทำทางเดินเท้าและสะพานเดินข้ามที่เหมาะสม (Walk Appeal) ย่อมจะส่งผลต่อการสร้างบทบาทสำคัญของการดูแลแม่น้ำผ่านการเดินเท้าของคนในชุมชนได้

MAE KHA CANAL RAGANG COMMUNITY

คลองแม่ข่า “ชุมชนระแกง”

ชุมชนระแกงเดิมชื่อชุมชน “ดอกคำใต้” เนื่องจากพื้นที่บริเวณนั้นมีต้นดอกคำใต้ขึ้นอยู่เป็นจำนวนมาก รอบๆพื้นที่ และได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ชุมชนระแกง” ในปัจจุบัน มีวัดพวกช้างและวัดศรีดอนชัยเป็นวัดประจำชุมชน และมีศาลเจ้าพ่อคอนวรวรรคเป็นศูนย์รวมจิตใจที่ปกรักรักษาผู้คนในชุมชนมาเป็นเวลายาวนาน

หัตถกรรมประชุมชนระแกงที่มีมาช้านานคือเครื่องเงิน ที่เป็นเหมือนสินค้า OTOP ประจำชุมชน

ชุมชนระแกงเป็นชุมชนที่อยู่ติดคลองแม่ข่า ในอดีตคนในชุมชนใช้คลองแม่ข่าในการทำกิจกรรมต่างๆ ทั้งจับสัตว์น้ำ เล่นน้ำ อาบน้ำ และอื่นๆอีกมากมาย เนื่องจากในอดีตสภาพคลองแม่ข่ามีขนาดใหญ่และคุณภาพน้ำไม่เหมาะสมเท่าปัจจุบัน

ชุมชนระแกงในอดีต

ชุมชนระแกงในปัจจุบัน ส่วนใหญ่จะกินน้ำบ้านไปยังถนน

บ้านริมคลองแม่ข่า ส่วนใหญ่จะกินน้ำบ้านไปยังถนน

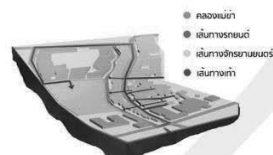
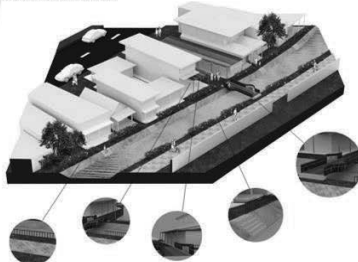

ปัจจุบันมีการซ่อมบำรุงทางระบายน้ำ ควบคู่กับปัญหาเดิมคือมีน้ำป่าไหล มีตะกอนในคลอง ประสิทธิภาพการระบายน้ำในชุมชน

ปัจจุบันมีการซ่อมบำรุงทางระบายน้ำ ควบคู่กับปัญหาเดิมคือมีน้ำป่าไหล มีตะกอนในคลอง ประสิทธิภาพการระบายน้ำในชุมชน

CONCEPT DESIGN DEVELOP

ตัวอย่างลักษณะทางกายภาพเมื่อได้รับการพัฒนาของเทศบาลในชุมชน

ปัญหาที่นำเสนอและประเด็นที่นำมาพัฒนาต่อ

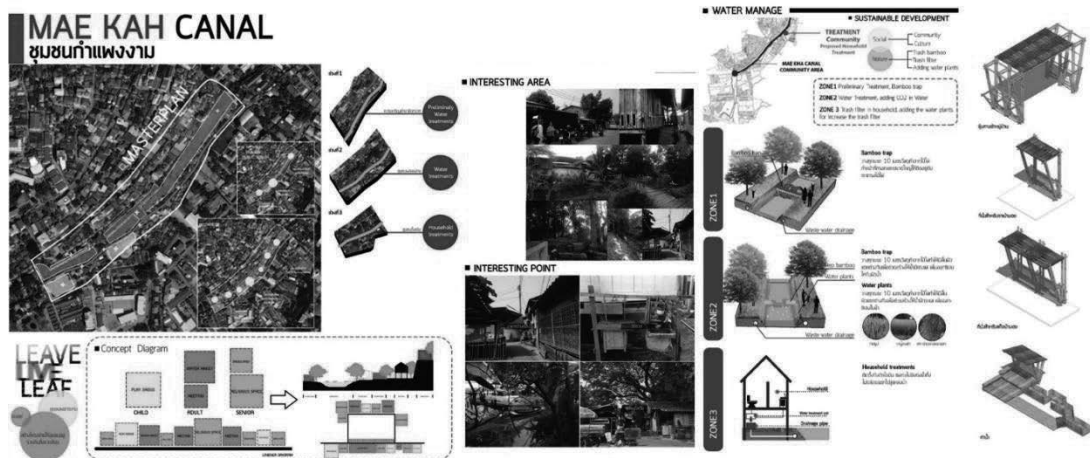
- ชุมชนขาดการเข้าถึงถนนสายหลักที่ทางหลวง
- พื้นที่สาธารณะมีอยู่เพียงเล็กน้อย ไม่มีความปลอดภัย
- พื้นที่สาธารณะมีจำนวนน้อยและไม่เพียงพอต่อความต้องการ

ภาพที่ 4 การสำรวจและวิเคราะห์พื้นที่เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกลุ่มชุมชนระแกง

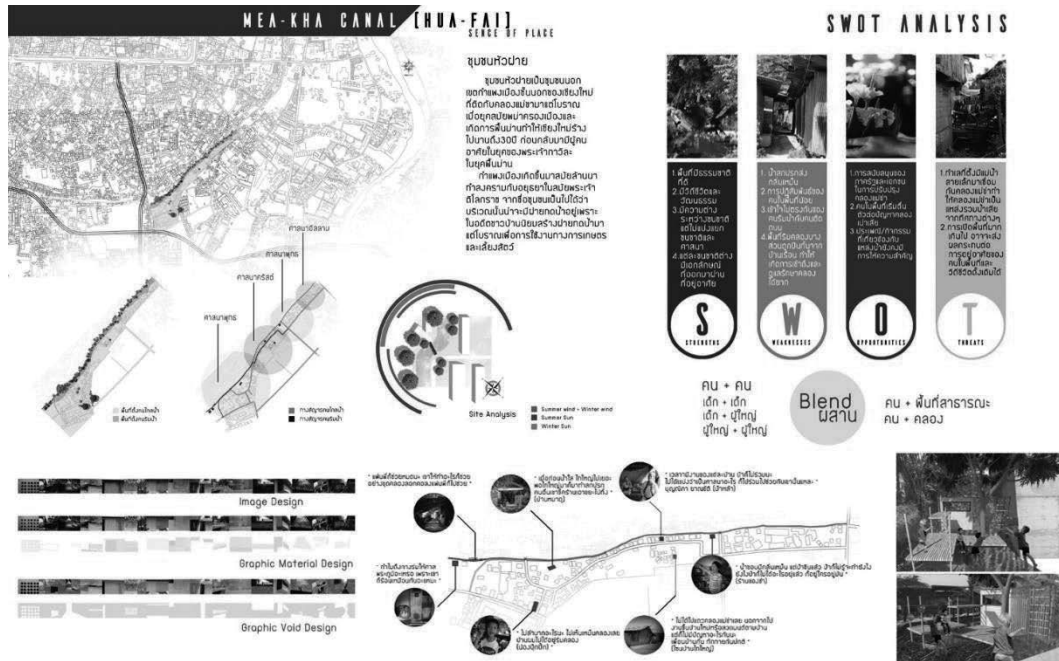
3) ชุมชนกำแพงงาม (ภาพที่ 5)

ชุมชนกำแพงงาม เป็นชุมชนชาวอาข่าที่อาศัยอยู่ริมคลองแม่ข่ายฝั่งติดกับกำแพงเมืองชั้นนอก มีชุมชนแออัดรวมกันประมาณ 300 หลังคาเรือน ซึ่งจะสังเกตได้จากการปลูกต้นกล้วยเป็นแนวยาวริมฝั่งคลอง เพื่อใช้ประกอบอาหาร ซึ่งมีทั้งชาวอาข่าที่อพยพมาอยู่นานแล้ว และมาอยู่ใหม่ปะปนกันไป เพื่อมาค้าขายบริเวณถนนกลางคืน (ย่านไนท์บาร์ชา) ซึ่งชาวอาข่าจะนิยมทำของที่ระลึก หรือหัตถกรรมของชนเผ่าในตอนกลางวัน และจะนำไปขายตั้งแต่ 6 โมงเย็นบริเวณถนนกลางคืนของเชียงใหม่ ซึ่งอยู่ไม่ไกลจากพื้นที่อยู่อาศัย เช่น หมวก สร้อย กำไล พวงกุญแจ เป็นต้น

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับชุมชนกำแพงงาม พบว่า คลองแม่ข่าย สำหรับชุมชนชาวอาข่าแล้ว ถึงแม้จะไม่สามารถใช้ประโยชน์เช่นในอดีต เนื่องจากน้ำเน่าเสียมาก แต่ยังคงหน้าที่เสมือนพื้นที่พักผ่อนที่ทุกบ้านจะเปิดพื้นที่หน้าบ้านของตนเอง เพื่อนั่งทำงานหัตถกรรมในเวลากลางวัน โดยจะเห็นได้ว่าเส้นทางการเชื่อมต่อภายในชุมชนมักมีจุดพักบริเวณริมน้ำเป็นระยะๆ และผู้นำชุมชนเองยังพยายามดูแลลูกบ้าน รวมถึงการสร้างการรวมกลุ่มเพื่อดูคลองแม่ข่าย ถึงแม้จะไม่สามารถทำให้น้ำกลับมาใสดังเดิม แต่ชุมชนยังคงมีการทำโครงการต่างๆ เข้ามากระตุ้นมากมาย เช่น การปั่นจักรยานริมน้ำ การตั้งจุดตกขยะเป็นระยะๆ เพื่อนำขยะที่ลอยผ่านไปขึ้นมารอการเก็บทิ้งจากรถเก็บขยะของทางหน่วยงานท้องถิ่นอีกทอดหนึ่ง การพัฒนาพื้นที่สาธารณะในบทเรียนของชุมชนกำแพงงาม จึงเกิดจากการพัฒนาของจุดพักริมน้ำ 2-3 จุด โดยรอบชุมชน ซึ่งนอกจากจะกลายเป็นพื้นที่ที่สาธารณะที่จะกระตุ้นการรับรู้ของคนในชุมชนที่มีลักษณะอยู่อาศัยเป็นทางยาวเกาะไปตามคลองแม่ข่ายอย่างทั่วถึงแล้ว ยังสามารถสร้างจิตสำนึกโดยการแทรกซึมไปตามพื้นที่ต่างๆ ทั่วทั้งชุมชนอย่างง่าย เพื่อให้เกิดการรับรู้ถึงความเป็นชุมชนริมคลอง (Sense of Place) ได้อย่างมีประสิทธิภาพด้วย

ภาพที่ 5 การสำรวจและวิเคราะห์พื้นที่เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกลุ่มชุมชนกำแพงงาม

ภาพที่ 6 การสำรวจและวิเคราะห์พื้นที่เชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมกลุ่มชุมชนศรัทธาวัดหัวฝาย

4) ชุมชนศรัทธาวัดหัวฝาย (ภาพที่ 6)

ชุมชนวัดหัวฝาย เป็นชุมชนนอกเนตกำแพงเมืองชั้นนอก อยู่ฝั่งตรงข้ามกับชุมชนกำแพงงาม เป็นชุมชนดั้งเดิมที่ตั้งอยู่ตั้งแต่สมัยล้านนา ซึ่งสันนิษฐานมาจากชื่อของชุมชนที่มาจากพื้นที่ดั้งเดิมในอดีตเป็นที่ตั้งของฝายทอดน้ำโบราณใช้สำหรับเกษตรกรรม ถึงแม้อาชีพปัจจุบันของชุมชนได้เปลี่ยนแปลงไปตามพลวัตของเมืองไปแล้วก็ตาม โดยมีการแบ่งพื้นที่ชุมชนออกเป็น 2 ส่วน คือ ชุมชนคนโกน้ำ และคนริมน้ำ นอกจากนี้พื้นที่ดังกล่าวยังประกอบไปด้วยกลุ่มชาติพันธุ์ที่หลากหลาย ทำให้เกิดการแบ่งกลุ่มในพื้นที่ย่อยๆ ออกตามศาสนาอีกระดับหนึ่ง ซึ่งมีทั้งศาสนาพุทธ คริสต์ และอิสลาม แต่มีพื้นที่วัดหัวฝาย และโดยรอบเป็นพื้นที่รวมกลุ่มของคนในชุมชนที่ไม่ขึ้นอยู่กับศาสนาใด และเป็นศูนย์รวมศรัทธาของคนในศาสนาพุทธที่มีมากที่สุดในพื้นที่ด้วย

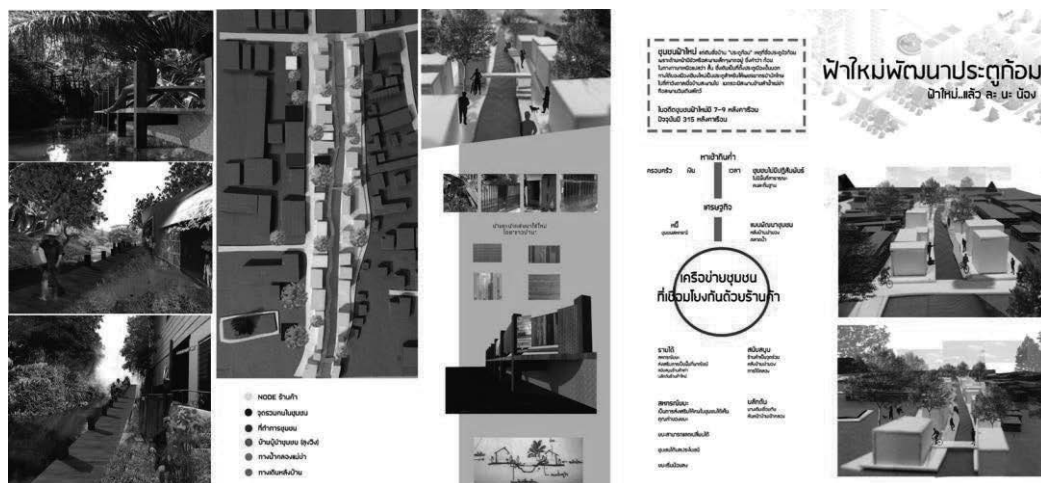
จากการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับชุมชนศรัทธาวัดหัวฝาย พบว่า ถึงแม้คนในชุมชนจะมีหลากหลายเชื้อชาติและศาสนา แต่ทุกคนก็ไม่มี การแบ่งแยก โดยเฉพาะเด็กๆ ที่ยังคงมีการจับกลุ่มเล่นกันบริเวณศาลาประชาคมริมคลองแม่ข่า และสะพานเชื่อมไปยังชุมชนกำแพงงาม ตลอดจนการมีการจัดกิจกรรมและประเพณีร่วมกันบริเวณดังกล่าวเป็นประจำ ทำให้ทุกคนยังคงมีความเกี่ยวข้องกับพื้นที่ริมนี้ ถึงแม้จะไม่ใช้อย่างตรงก็ตาม การถอดบทเรียนพื้นที่สาธารณะในชุมชนศรัทธาวัดหัวฝาย จึงได้นำลักษณะการรวมกลุ่มของเด็กในชุมชนที่ไม่มีการแบ่งแยกเชื้อชาติและศาสนา มาเป็นตัวสร้างพื้นที่แห่งความเสมอภาค (Public Sphere) (Habermas, 1989) มาใช้เป็นแนวคิดการพัฒนาพื้นที่สาธารณะสำหรับเด็กริมน้ำใกล้กับศาลาประชาคมของชุมชน เพื่อดึงดูดให้ผู้คนในชุมชนเข้ามาใช้พื้นที่สาธารณะร่วมกัน โดยไม่แบ่งแยกเชื้อชาติ ศาสนา เพศ หรืออายุ ตลอดจนการได้ใกล้ชิดน้ำ

และการสร้างเครือข่ายชุมชนริมคลองแม่น้ำที่ไม่ใช่เฉพาะกลุ่มภายในชุมชนเท่านั้น แต่ยังเป็นจุดที่เชื่อมต่อกับชุมชนภายนอก (Social Network) เช่น ชุมชนกำแพงงามที่อยู่ข้างเคียงด้วย

5) ชุมชนฟ้าใหม่ประตูก้อม (ภาพที่ 7)

ชุมชนฟ้าใหม่ประตูก้อม เป็นชุมชนที่นับถือศาสนาคริสต์มาเป็นเวลาช้านาน และมีการพัฒนาพื้นที่ชุมชนตามพลวัตของเมืองมากที่สุด ซึ่งจะเห็นได้จากสภาพความเป็นอยู่ของคนในชุมชนที่ถูกตัดด้วยถนนสายหลักออกเป็นฝั่งเหนือ และฝั่งใต้ และเริ่มหันหลังให้กับพื้นที่ริมน้ำ ใช้พื้นที่หน้าบ้านกับถนนคอนกรีตขนาดเล็กลงของชุมชนที่ถึงแม้จะมีความคับแคบ ตลอดจนการประกอบอาชีพที่เริ่มค้าขาย ทำให้พื้นที่ร้านค้าส่วนใหญ่จะให้ความสำคัญกับพื้นที่ถนนมากกว่า เพราะทำให้คนในชุมชนข้างเคียงสามารถเข้ามาได้ง่ายจากการเป็นพื้นที่ตัดผ่านไปยังพื้นที่อื่นๆภายในเมือง เช่น พื้นที่โบราณสถาน เจดีย์เวียงกุมกาม และพื้นที่ถนนสายหลักที่ออกนอกเมือง เป็นต้น ทำให้การขับเคลื่อนของชุมชนฟ้าใหม่ประตูก้อมถูกถนนตัดขาดออกจากกันหลายด้าน และประสบปัญหาด้านมลภาวะที่ไม่ใช่เฉพาะทางน้ำ แต่รวมถึงทางบกด้วย

จากการประชุมเชิงปฏิบัติการร่วมกับชุมชนฟ้าใหม่ประตูก้อม พบว่า ถึงแม้กายภาพของชุมชนจะเปลี่ยนไปมาก จนมีความคล้ายคลึงกับสภาพพื้นที่ทั่วไปของเมือง แต่รูปแบบที่สังเกตและการทำงานร่วมกันกับชุมชน ทำให้เห็นลักษณะของความช่วยเหลือ พึ่งพา กัน และการรู้จักกันอย่างแน่นแฟ้น ทำให้การเชื่อมต่อของอาคารแต่ละหลังยังไม่ได้มีรั้วกันหนาแน่น หรือเกิดการก่อตัวของร้านค้า และสิ่งอำนวยความสะดวกต่างๆ เกิดขึ้นเพื่อการบริการ และแลกเปลี่ยนกันภายในชุมชนมากกว่าพื้นที่ภายนอก หรือมีลักษณะของช่วยเหลือซึ่งกันและกันตลอดจนการสร้างและพัฒนาพื้นที่ที่จำกัด เช่น โบสถ์ขนาดเล็ก ที่ประชุมของชุมชน เพื่อดำรงเอกลักษณ์และโครงสร้างของชุมชนเดิมให้คงอยู่ ถึงแม้ความสัมพันธ์กับคลองแม่น้ำจะลดลงมากแล้วก็ตาม ทำให้การเปิดพื้นที่เชื่อมต่อหลังบ้านริมคลอง ทำได้ไม่ยากสำหรับชุมชนฟ้าใหม่ประตูก้อม เพราะนอกจากจะเป็นทางเดินเชื่อมต่อจากบ้านหนึ่งไปยังอีกบ้านหนึ่งแล้ว ยังเป็นพื้นที่เชื่อมต่อกับแหล่งโบราณสถานเจดีย์เวียงกุมกามที่อยู่ใกล้กับพื้นที่ด้วย ซึ่งไม่เพียงเป็นการผสานการเปลี่ยนแปลงพลวัตของชุมชนในเชิงการค้า และการการท่องเที่ยวที่เหมาะสมแล้ว ยังเป็นการกระตุ้นให้เกิดการรักษาคลองที่เป็นหลังบ้านของทุกคนให้มีความสำคัญมากขึ้น เพื่อให้สามารถเปลี่ยนพื้นที่หลังบ้าน เป็นหน้าบ้าน สามารถใช้เรือเชื่อมต่อกับพื้นที่ชุมชนริมคลองแม่น้ำดังเช่นในอดีตได้อีกด้วย

จากการสัมมนาเชิงปฏิบัติการข้างต้น จึงสามารถสังเคราะห์ความเป็นพื้นที่สาธารณะของพื้นที่ชุมชนริมคลองแม่ข่าในประเด็นที่แตกต่างกันเล็กน้อย ซึ่งขึ้นอยู่กับลักษณะกายภาพ สังคม และพลวัตของแต่ละชุมชน แต่ส่วนที่คล้ายคลึงกัน คือ ลักษณะของการพึ่งพาตนเอง (Self-reliance) และการเชื่อมโยงเครือข่ายภายในพื้นที่ชุมชนของตนเอง ในลักษณะทุนทางสังคม (Social Capital) เพื่อสร้างความสัมพันธ์ภายใต้การสร้างบรรทัดฐาน (Norm) ความเชื่อใจ (Trust) และเครือข่าย (Network) (Putnam, 1993) โดยมีการแลกเปลี่ยนสินค้าที่ตนเองไม่สามารถผลิตได้ การดูแลสภาพแวดล้อมชุมชน และการสร้างความเข้มแข็งให้กับพื้นที่ของตนเองในการต่อรองกับพื้นที่ภายนอกมากขึ้น ตลอดจนการแสดงตัวตนการมีอยู่ของชุมชนในหลากหลายรูปแบบ โดยใช้การสร้างพื้นที่สาธารณะในรูปแบบที่หลากหลาย ทั้งในมิติของการเข้าถึง (Access) มิติความเป็นตัวแทน (Agency) และมิติเชิงผลประโยชน์ (Interest) (Ben & Gerald, 1983 อ้างใน ศุภชัย และณรงพน, 2559) เพื่อสื่อสารและสร้างความเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ตามลำดับขั้น

ผลการศึกษาจากการถอดบทเรียนจากกิจกรรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมของกลุ่มวิจัยในช่วงที่ 3 สามารถสรุปเป็นประเด็นสำคัญ ๆ ที่ควรนำมาอภิปรายได้ดังนี้

1) กระบวนการเรียนรู้ชุมชนและการกระตุ้นชุมชนให้เกิดการมีส่วนร่วมในการปรับปรุงฟื้นฟูเมือง ในบริบทพื้นที่ที่ซับซ้อน (พื้นที่สาธารณะของเมืองและพื้นที่ชุมชน) โดยสามารถปรับเปลี่ยนกระบวนทัศน์ (Paradigms) อย่างหนึ่งที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงสถานการณ์ทางสังคมในเชิงอำนาจการต่อรอง (Power Negotiation) และสร้างพื้นที่ที่ปรารถนาสาธารณะ (Public Sphere) ในการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองร่วมกันในปัจจุบันให้ดีขึ้น กล่าวคือวิธีการดังกล่าวสามารถนำไปปฏิบัติใช้ได้ (Implementation) ทั้งในการขับเคลื่อนโครงการปรับปรุงฟื้นฟูเมือง และการสร้างกระบวนการเรียนรู้ของชุมชนเอง เพื่อลดข้อโต้แย้งและหาทางออกที่ตรงร่วมกัน ทั้งกับผู้ใช้บริการและผู้

มีส่วนได้ส่วนเสียในการพัฒนาศักยภาพประชาชน และการมีส่วนร่วมให้มีประสิทธิภาพสูงสุด เพื่อสามารถสนับสนุนทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องอย่างจริงจัง ทั้งการปฏิบัติงานร่วมกัน และสนับสนุนให้เรียนรู้ที่จะกระทำโดยตนเอง (Crane & O'Regan, 2010)

2) กระบวนการนำกลุ่มอำนาจอื่นๆในสังคม (Social Power) มาเป็นตัวแปรในการเชื่อมต่อ และกระตุ้นการมีส่วนร่วมในการพัฒนาพื้นที่ เช่น นักศึกษา และผู้เชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น ซึ่งพบว่า ชุมชนต้นแบบทั้ง 5 ชุมชน ซึ่งมีศักยภาพเบื้องต้นสามารถริเริ่มโครงการภายใต้การมองภาพของชุมชนตนเองได้อย่างชัดเจน ทั้งในเรื่องของเอกลักษณ์ของพื้นที่ โครงสร้างทางสังคม และความหมายเชิงนโยบายของ Lynch (1977) เพื่อปรับปรุงและพัฒนาพื้นที่ตามโจทย์ที่วางไว้ โดยอาศัยองค์ความรู้ และวัสดุในพื้นที่นั้นอย่างง่าย ที่เกิดจากการพูดคุยและจำลองภาพเบื้องต้นของนักศึกษาผู้เข้าร่วมโครงการในเบื้องต้นได้ จนเกิดเป็นแนวทางปฏิบัติที่ดี (Best Practice) ในการพัฒนาชุมชนในมิติต่างๆ เช่น กายภาพ สังคม และวัฒนธรรม เป็นต้น

3) กระบวนการบูรณาการ (Integration) การเรียนรู้เชิงปฏิบัติการและการมีส่วนร่วมไว้ด้วยกัน ถึงแม้ว่ากลุ่มตัวอย่างประชากรที่ใช้ในงานวิจัยทั้ง 2 กลุ่มจะมีแนวทางและหลักการนำไปใช้ที่แตกต่างกัน ซึ่งพบว่า ทำให้เกิดการการขับเคลื่อนการปรับปรุงและพัฒนาเมือง และปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ใหม่ๆ ที่นอกจากจะเป็นการจัดการความรู้ (Knowledge Management (KM)) ที่ทำให้นักศึกษาได้เรียนรู้ในพื้นที่ สถานการณ์จริงนอกห้องเรียน และเสริมประสิทธิภาพทางด้านวิชาการของผู้เรียนแล้ว (เบญจวรรณ, 2555) ยังเป็นการเสริมอำนาจ (Empowerment) ให้กับประชาชนผู้มีรายได้น้อยที่มีอำนาจในการต่อรองน้อย เกิดความเข้มแข็ง กล้าแสดงออกพูดคุยกัน และแลกเปลี่ยนเรียนรู้การมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการพื้นที่อยู่อาศัยของตนเองด้วยตนเอง อย่างมั่นใจมากยิ่งขึ้น และเพื่อให้กระบวนการที่เกิดขึ้นเกิดความสำเร็จตามเป้าหมายมากที่สุด ตลอดจนสามารถสะท้อนการรวมกลุ่มความแตกต่างและหลากหลายในพลวัตที่เกิดขึ้นของเมืองได้เป็นอย่างดี อันจะนำไปสู่การวางแผนการตั้งถิ่นฐานมนุษย์อย่างยั่งยืน และแก้ไขปัญหาการขาดแคลนที่อยู่อาศัยที่ดีของผู้มีรายได้น้อยในเขตเมือง ความเสื่อมโทรมของเมือง และสิ่งแวดล้อมในอนาคตอย่างมีประสิทธิภาพด้วย

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของการประชุมเชิงปฏิบัติการ Chiang Mai : City of Happiness โดยการสนับสนุนของหอศิลปวัฒนธรรมเมืองเชียงใหม่ เทศบาลนครเชียงใหม่ และคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่ ภายใต้ทุนสนับสนุนงานวิจัยเพื่อการอนุรักษ์และพัฒนาพื้นที่ประวัติศาสตร์เมืองเชียงใหม่ปี 2561

เอกสารอ้างอิง

นิรมล กุลศรีสมบัติ และยุวดี ศิริ. (2552). พื้นที่ทิ้งร้างกับการฟื้นฟูเมือง : กรณีพื้นที่ใต้ทางพิเศษยกระดับในกรุงเทพมหานคร. *วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย*, 58(2), 77-92.
เบญจวรรณ ทิมสุวรรณ และรัชณี สรรเสริญ. (2555). การบูรณาการ: กระบวนทัศน์ในการประกันคุณภาพการศึกษา. *วารสารการพยาบาลและการศึกษา*, 5(2), 2-13.

- วรรณดี สุทธิธารกร. (2557). *การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมและกระบวนการทางสำนึก*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม.
- วีรยุทธ์ ขาตะกาญจน์. (2558). การวิจัยเชิงปฏิบัติการ. *วารสารราชภัฏสุราษฎร์ธานี*, 2(1), 29-49.
- ศุภชัย ชัยจันทร์ และณรงพน ไส้ประกอบทรัพย์. (2559). แนวคิดสาธารณะของพื้นที่สาธารณะในเมือง. *วารสารวิชาการ คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น*, 15(2), 71-83.
- อมวาสี อัมพันศิริรัตน์ และพิมพ์มล วงศ์ไชยา. (2560). การวิจัยเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม: ลักษณะสำคัญและการประยุกต์ใช้ในชุมชน. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 36(6), 192-202.
- อริยา อรุณินท์. (2543). *แนวคิดในการพัฒนาโครงข่ายที่ว่างของเมืองและพื้นที่ที่ถูกกลืนอย่างมีประสิทธิภาพ กรณีศึกษาในกรุงปารีส ประเทศฝรั่งเศส*. สืบค้นเมื่อ 30 ตุลาคม 2561, จาก <http://www.land.arch.chula.ac.th/pdf/utilize1.pdf>.
- อัมพิกา ชุมมัตยา และณวิทย์ อ่องแสงชัย. (2561). การขยายตัวของเมืองกับการเปลี่ยนแปลงบริบทของย่านเมืองเก่าในจังหวัดเชียงใหม่. *เจ-ดี วารสารวิชาการ การออกแบบสภาพแวดล้อม*, 5(1), 61-81.
- อุทัยทิพย์ เจียวิวรรณกุล. (2554). *กิจกรรมถอดบทเรียน: จากแนวคิดสู่การปฏิบัติ*. สืบค้นเมื่อ 20 เมษายน 2562 จาก <http://www.elearning.ns.mahidol.ac.th/km/index.php/conference-section/70.html>.
- Attwood, H. (1997). *An overview of issues around the use of participatory approaches by post-graduate students*. In IDS, Participatory Research, IDS PRA Topic Pack (February, 1997). Brighton: IDS, University of Sussex.
- Benn, S.I., & Gerald F.G. Eds. (1983). *Public and Private in Social Life*. New York: St. Martin's Press.
- Brill, M. (1989). *Transformation, Nostalgia, and Illusion in Public Life and Public Place*. In Altman, I. and Zube, E. pp. 7-29. *Public Places and Spaces*, New York and London: Plenum Press.
- Crane, P. & O'Regan, M. (2010). *On PAR Using Participatory Action Research to improve early intervention*. Department of Families, Housing, Community Services and Indigenous Affairs, Australian Government.
- Habermas, J. (1989). *The structural transformation of the public sphere: An inquiry into a category of bourgeois society* (T. Burger, Trans.). Cambridge, MA: MIT Press.
- Kemmis, S., & Mc Taggart, R. (1988). *The Action Research Reader*. Third edition. Victoria: Deakin University Press.
- Mumford, L. (1961). *The City in History: Its Origin, Its Transformations, and Its Prospects*. The Harvest Book, Harcourt Brace & Company.
- Putnam, R.D. (1993). *Making Democracy Work: Civic Traditions in Modern Italy*. Princeton: Princeton University Press.
- Lynch, K., & Southworth, M. (1990). *Wasting Away*. San Francisco: Sierra Club Books.

Lynch, K. (1977). *The Image of the City*. Cambridge: The MIT Press.

Transik, R. (1986). *Finding Lost Space: Theories of Urban Design*. Van Nostrand Reinhold, New York.

Translated Thai References

Ampansirirat, A., & Wongchaiya, P. (2017). The Participatory Action Research: Key Features and Application in Community. *Journal of Humanities and Social Sciences, Mahasarakham University*, 36(6), 192-202. (In Thai)

Aruninta, A. (2000). *The Concept of Effectively Developing an Empty of City Networks and Lost Space: A Case Study of Paris, France*. Retrieved October 30, 2018, from <http://www.land.arch.chula.ac.th/pdf/utilize1.pdf>. (In Thai)

Chaijan, S., & Laiprakonsum, N. (2016). Public Concepts of Urban Public Space. *Academic Journal: Faculty of Architecture, Khon Kaen University*, 15(2), 71-83. (In Thai)

Chatakan, V. (2015). Action Research. *Suratthani Rajabhat Journal*, 2(1), 29-49. (In Thai)

Jiawiwatkul, U. (2011). *Lesson Learned Activity: from Concept to Implement*. Retrieved April 20, 2019, from <http://www.elearning.ns.mahidol.ac.th/km/index.php/conference-section/70.html>. (In Thai)

Kulsrisombat, N., & Siri, Y. (2009). Abandoned space with urban renewal: the case study of under the elevated expressway space in Bangkok. *Academic Journal of Architecture, Chulalongkorn University*, 58(2), 77-92. (In Thai)

Sutthinarakon, W. (2014). *Participatory Action Research and Conscientization*. Bangkok: Siam Publishing. (In Thai)

Shummadtayar, U., & Ongsawangchai, N. (2018). Urbanization and Urban Context Variants of Old District Distinction, Chiang Mai. *Journal of Environmental Design*, 5(1), 61-81. (In Thai)

Timsuwan, B., & Sunsern, R. (2012). Integration: Paradigm in Educational Quality Assurance. *Journal of Nursing and Education*, 5(2), 2 – 13. (In Thai)

Strategies for Enhancing Participation-Based Transparency Among Thai Local Administrative Organizations in the Next Decade

Jidapa Rengmeesrisuk

Lecturer, Rajamangala University of Technology Suvarnabhumi (Huntra)

Corresponding Author: dr.jidapa111@gmail.com

Received: January 4, 2019

Revised: May 26, 2019

Accepted: June 10, 2019

Abstract

The objective of this research is to present the strategies for enhancing public participation in promoting transparency among Thai local administrative organizations (LAOs) in the next decade. The author employed a mixed-methods research methodology through the use of questionnaire, Delphi technique and group interviews as means for data collection in seven outstanding LAOs that received King Prajadhipok Awards.

The study found that the vision for any LAO in the next decade is as follows: “a leading organization with timely, modern, and transparent management and with cooperation from all sectors that work together with trustworthiness, integrity, honesty, sincerity for sustainable community and social development.” The mission is: to promote transparency with the participation from all sectors. Two strategic goals are: 1) to have good management with transparency, efficiency, and effectiveness in personnel management, budget management, public service provision, and project management; and 2) to promote communication, coordination, cooperation, control, and persuasion in order to create cooperation in all aspects of management. There are five tactics: 1) communication power from participation from all sectors; 2) effective coordination from the network; 3) creation of development cooperation from all sectors; 4) joint management in accordance with good governance principles; and 5) persuasion through social innovation and technology.

Keywords: Local administrative organization, transparency, participation, strategic planning

ยุทธศาสตร์เพื่อการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความโปร่งใส ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในทศวรรษหน้า

จิตาภา เร่งมีศรีสุข

อาจารย์ประจำ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ (หันตรา)

ผู้จัดทำบทความต้นฉบับ: dr.jidapa111@gmail.com

ได้รับบทความ: 4 มกราคม 2562

Revised: 26 พฤษภาคม 2562

Accepted: 10 มิถุนายน 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยเรื่องนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อเสนอยุทธศาสตร์เสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (อปท.) ไทยในทศวรรษหน้า ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยแบบผสม โดยใช้แบบสอบถาม เทคนิค Delphi และการสนทนากลุ่ม เป็นเครื่องมือในการเก็บรวบรวมจาก อปท. ดีเด่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้า 7 แห่ง ผลการวิจัยพบว่า วิสัยทัศน์ของ อปท. ในทศวรรษหน้า คือ “เป็นองค์กรชั้นนำในการบริหารจัดการ ที่รวดเร็ว ทันสมัย โปร่งใส ด้วยการร่วมแรงร่วมใจจากทุกภาคส่วน ทำงานร่วมกันด้วยความสุจริต ซื่อสัตย์ ซื่อตรง จริ่งใจ เพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน” มีพันธกิจ คือ เพื่อการส่งเสริมความโปร่งใสจากการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน มี 2 เป้าหมาย คือ 1) มีการบริหารจัดการที่ดี มีความ โปร่งใส ในการบริหารงานบุคคล บริหารงบประมาณ การให้บริการประชาชน และการดำเนินโครงการอย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล และ 2) มีการส่งเสริมการสื่อสาร การประสานงาน การสร้างความร่วมมือ การควบคุม และ การโน้มน้าวใจ เพื่อสร้างความร่วมมือในการบริหารทุกด้าน มี 5 กลยุทธ์ คือ 1) พลังการสื่อสารจากการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน 2) การประสานงาน ที่มีประสิทธิภาพ จากเครือข่าย 3) การสร้างความร่วมมือจากทุกภาคส่วนในการพัฒนา 4) การร่วมกันบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และ 5) การโน้มน้าวใจโดยใช้นวัตกรรมและเทคโนโลยีทางสังคม

คำสำคัญ: องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ความโปร่งใส การมีส่วนร่วม การวางแผนกลยุทธ์

บทนำ

ปัจจุบันประเทศไทยได้ดำเนินการปฏิรูปภาครัฐ ด้วยการลดขนาดของรัฐบาลในส่วนกลาง การกระจายอำนาจไปสู่ท้องถิ่นและชุมชน เพื่อให้ประชาชนสังคมมีความเข้มแข็งขึ้น การลดลำดับชั้นบังคับบัญชาที่ยุงยากเพื่อให้บริการประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพและยืดหยุ่น เป็นการเพิ่มประสิทธิภาพของการให้บริการภาครัฐ ซึ่งรูปแบบดังกล่าวเป็นไปตามแนวคิดเกี่ยวกับการจัดการที่ดีและการจัดการภาครัฐแนวใหม่ โดยเชื่อว่าการดำเนินงานภาครัฐสามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ แต่อย่างไรก็ตาม การทุจริตคอร์รัปชันในระบบราชการยังคงมีอยู่อย่างต่อเนื่อง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการทุจริตคอร์รัปชันในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งในช่วงที่ผ่านมาประเทศไทยได้ผลักดัน ให้เกิดกระแสความสนใจการปฏิรูปด้านต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นการปฏิรูประบบราชการ การปรับบทบาทภาครัฐ การกระจายอำนาจสู่ท้องถิ่น โดยเฉพาะเมื่อทรัพยากรมีจำนวนจำกัด ความสนใจจึงพุ่งเป้าไปที่การใช้จ่ายงบประมาณ การดูแลทรัพยากรของท้องถิ่น ปัญหาการทุจริตคอร์รัปชันทั้งในวงราชการ การเมืองและระดับท้องถิ่น จึงกลายเป็นประเด็นที่คนให้ความสนใจเพราะเป็นสาเหตุหนึ่งที่น่าพาประเทศเข้าสู่ภาวะวิกฤติ รัฐบาลได้ปรับบทบาทของทุกภาคส่วน ทั้งภาคราชการ รัฐวิสาหกิจและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นให้ประชาชนมีส่วนร่วมทางการเมืองมากขึ้น (โกวิทย์ พวงงาม และอลงกรณ์ อรรคแสง, 2547, หน้า 32) สามารถตรวจสอบความโปร่งใสในการบริหารงานของภาครัฐ รวมถึงมีองค์กรอิสระที่คอยกำกับตรวจสอบการบริหารงานเพื่อให้การบริหารงานภาครัฐเป็นไปตามเจตนารมณ์ของรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยพุทธศักราช 2550 ซึ่งให้ความสำคัญในเรื่องธรรมาภิบาล (Good Governance) อย่างมาก โดยมีกรอบความคิดหลักที่ต้องการบริหารงบประมาณให้เป็นไปอย่างเปิดเผย โปร่งใส เป็นธรรมและตรวจสอบได้ (ราชกิจจานุเบกษา, 2551 หน้า 4)

องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีฐานะเป็นนิติบุคคล มีอิสระในการปกครองตนเองตามเจตนารมณ์ของประชาชนมีความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงิน การคลัง และงบประมาณบริหารงานให้เป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชนโดยวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีตามหลักธรรมาภิบาล (Good Governance) ด้วยการใช้ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2542 (ราชกิจจานุเบกษา, 2542 หน้า 24) ซึ่งประกอบด้วย หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใสตรวจสอบได้ หลักความรับผิดชอบ หลักความคุ้มค่าและประชาชนมีส่วนร่วม โดยมุ่งสร้างองค์กรให้เป็นไปตามหลักประสิทธิภาพและประสิทธิผล มีประชาชนเป็นเป้าหมายสูงสุดในการให้บริการขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และตามพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน (ฉบับที่ 5) พ.ศ. 2545 มาตรา 3/1 วรรคแรกได้กำหนดให้ส่วนราชการต้องใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี (ราชกิจจานุเบกษา, 2542 หน้า 1-2) จึงได้มีการตราพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ขึ้นมาบังคับใช้แทน ซึ่งเป็นการปฏิรูประบบราชการเพื่อให้การปฏิบัติงานของส่วนราชการตอบสนองต่อการพัฒนาประเทศและให้บริการแก่ประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ในการบริหารราชการและการปฏิบัติหน้าที่ของส่วนราชการนั้นต้องใช้วิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีและการนำแนวคิดในการบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่ หรือ New Public Management: NPM มาปรับใช้ ซึ่งให้ความสำคัญต่อการรับผิดชอบต่อผลงาน การควบคุมสัมฤทธิ์ การเชื่อมโยงให้เข้ากับการจัดสรรทรัพยากรและการให้รางวัล การปรับโครงสร้างองค์กรให้เหมาะสมต่อการปฏิบัติงาน

เพื่อให้การปฏิบัติงานสามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อการกิจการภาครัฐเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ ลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน ที่เกินจำเป็น ยิ่งไปกว่านั้น ในยุค Industry 4.0 จะเกิดการเปลี่ยนแปลงในหลายอุตสาหกรรม ไม่ว่าจะเป็น สื่อและบันเทิง โทรคมนาคม การเงินการธนาคาร การประกันภัย โลจิสติกส์และพลังงาน รวมไปถึงองค์กรภาครัฐจะต้องใช้มืออาชีพเข้ามาทำงานในส่วนที่เป็น Core business ไปจนถึงระดับการวางยุทธศาสตร์ เพราะในทุกภาคส่วนจะมีผลกระทบจากการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยีที่ก้าวกระโดดจนทำให้ต้องมีหลักการพิจารณาในการวางอนาคตใหม่ขององค์กร โดยประเด็นดังนี้ คือ การตอบสนองแบบ Real-time การสร้างขีดความสามารถด้าน Mobility การสร้างทรัพย์สินที่จับต้องไม่ได้ (Intangible asset) ขีดความสามารถในการพยากรณ์อย่างแม่นยำ ความโปร่งใสขององค์กรและความมั่นคงปลอดภัยด้านไซเบอร์และความน่าเชื่อถือ (เศรษฐพงศ์ มะลิสุวรรณ, 2561 หน้า 32) การพัฒนาเหล่านี้จะเกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว ประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและการตอบสนองความต้องการ รวมทั้งมีการติดตามประเมินผลอย่างสม่ำเสมอ (ราชกิจจานุเบกษา, 2546 หน้า 16) ตลอดจนต้องปรับเปลี่ยนวิธีการคิดให้มุ่งเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลางและวิธีการทำงาน เพื่อมุ่งไปสู่การเป็นองค์กรสมัยใหม่ทำงานเชิงรุกแบบบูรณาการ คล่องตัว รวดเร็วมีขีดสมรรถนะสูงและสามารถรองรับการเปลี่ยนแปลงในการปฏิบัติงานด้านต่าง ๆ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน และมีการกิจสำคัญในการพัฒนาท้องถิ่นและให้บริการประชาชนในระดับจังหวัด การนำหลักธรรมาภิบาลมาใช้ในการบริหารจึงถือว่ามีความจำเป็นอย่างยิ่ง เพราะสามารถทำให้การตรวจสอบเป็นไปได้อย่างมีประสิทธิภาพและเป็นระบบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการบริหารงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น (สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์, 2548) ซึ่งในสภาพการบริหารที่เป็นอยู่ในขณะนี้ ผู้บริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นบางส่วนยังคงปฏิบัติงานและปฏิบัติตนไม่ค่อยมีศีลธรรม คุณธรรมจริยธรรม และบางส่วนยังกระทำผิดวินัยอย่างต่อเนื่อง ไม่ประพฤติตนเป็นแบบอย่างที่ดีในเรื่องคุณธรรมและจริยธรรมตามความคาดหวังของประชาชน ได้มีความเห็นกรณีการจัดทำแผนงาน/โครงการตามแผนพัฒนาท้องถิ่นขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นยังไม่สามารถตอบสนองต่อความต้องการของประชาชนในท้องถิ่นได้อย่างแท้จริงและทั่วถึงตลอดจนผู้บริหารและผู้ปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นส่วนใหญ่ยังขาดความรู้ความเข้าใจกฎหมาย ระเบียบข้อบังคับต่าง ๆ ทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงาน (สำนักปลัดกระทรวงมหาดไทย กระทรวงมหาดไทย, 2558 หน้า 16) การบริหารจัดการเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นได้มีโอกาสดำเนินกิจกรรมต่างๆ ในท้องถิ่นด้วยตนเอง และเพื่อให้การบริหารงานบรรลุวัตถุประสงค์ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำเป็นต้องมีความโปร่งใสในการบริหารจัดการด้านการคลัง อันเป็นแหล่งที่มาของรายได้และการใช้จ่าย โดยใช้หลักความโปร่งใสเป็นหัวใจที่จะทำให้การจัดการการคลังท้องถิ่นมีความชอบธรรมและเป็นประโยชน์ต่อทุกฝ่าย (ชูศักดิ์ เทียงตรง) ไม่มีการปิดบังซ่อนเร้น บิดเบือน หรือเอาแต่ประโยชน์ส่วนตน อย่างไรก็ตาม ความโปร่งใสจะเกิดขึ้นได้ไม่เพียงแต่จะมีระบบการกำกับดูแลที่ดีและมีผู้บริหารที่สุจริต มีคุณธรรมเท่านั้น ผู้เกี่ยวข้องทั้งหลายก็จะเป็นส่วนสำคัญที่จะต้องมีความรู้ในเรื่องของความโปร่งใส เพื่อให้ความโปร่งใสเกิดขึ้นได้ด้วยสำนึกและเป็นธรรมชาติ

จะเห็นได้ว่าปัจจุบันองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยเป็นองค์กรที่มีความสำคัญในด้านการพัฒนาประเทศในรูปแบบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นรูปแบบองค์กรการบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล และองค์การบริหารส่วนตำบล ทั้งหลายอัน

3) แนวคิดทฤษฎีที่เกี่ยวข้องกับความโปร่งใส ความโปร่งใสเป็นกระบวนการสำคัญที่จะทำให้สังคมไทยเป็นสังคมที่เปิดเผยข้อมูลข่าวสารอย่างตรงไปตรงมาและสามารถตรวจสอบความถูกต้องได้โดยการปรับปรุงระบบและกลไกการทำงานขององค์กรให้มีความโปร่งใส มีการเปิดเผยข้อมูลข่าวสารหรือเปิดให้ประชาชนสามารถเข้าถึงข้อมูลข่าวสารได้สะดวก ตลอดจนมีระบบหรือกระบวนการตรวจสอบและประเมินผลที่มีประสิทธิภาพ ซึ่งจะเป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกันและช่วยให้การทำงานของภาครัฐและภาคเอกชนปลอดจากการทุจริต

คอร์รับชั่น ด้วยการร่วมกันตรวจสอบ ร่วมกันรับผิดชอบต่อสังคมและประเทศชาติ (โกวิทย์ พวงงาม และอลงกรณ์ อรรคแสง, 2547 หน้า 84)

4) แนวคิดเกี่ยวกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นการปกครองที่รัฐบาลมอบอำนาจเพื่อให้ทำหน้าที่ในการบริการแก่ประชาชนในท้องถิ่น โดยการปกครองและดำเนินการต่าง ๆ เพื่อประโยชน์ของรัฐและท้องถิ่น โดยมีการจัดตั้งองค์การขึ้นทำหน้าที่ปกครองท้องถิ่นนั้น ๆ องค์การนี้ถูกจัดตั้งและควบคุมโดยรัฐบาล แต่ก็มีอำนาจในการกำหนดนโยบายและควบคุมให้มีการปฏิบัติเป็นไปตามนโยบายของตนเอง ซึ่งยังขาดความชัดเจนและเข้าใจในบริบทในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองในทุก ๆ ด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง การบริหารทั่วไป การบริหารการคลัง และการพัฒนาบุคลากร เป็นต้น (ชูศักดิ์ เทียงตรง, 2558)

5) แนวคิดยุทธศาสตร์ คือ ทิศทางหรือแนวทางปฏิบัติงานให้บรรลุพันธกิจและภารกิจ (Mission) ให้สัมฤทธิ์ผลตามวิสัยทัศน์ (Vision) และเป้าประสงค์ขององค์การ (Corporate Goal) โดยผ่านกระบวนการที่สำคัญ คือ 1) การกำหนดเป้าหมาย (Target) หรือวัตถุประสงค์ ขององค์กร 2) การเลือกวิธีการ หรือกระบวนการในการปฏิบัติ (Working Process) 3) การจัดสรรทรัพยากรเพื่อการบริหาร (Resource) 4) บทบาทหน้าที่ (Function) ของบุคลากรและหน่วยงานที่ตามความรับผิดชอบของตน และ 5) กระบวนการวัดและประเมินผล (Assessment) เพื่อให้เกิดความคุ้มค่ามากที่สุด (เฉลียว บุรีภักดี, 2544 หน้า 35)

6) การวิจัยอนาคตด้วยเทคนิค Delphi เป็นการวิจัยเพื่อใช้ในการวางแผนและกำหนดนโยบายตลอดจนแนวทางการดำเนินงานในอนาคต เพื่อสร้างอนาคตที่พึงประสงค์ภายใต้จุดมุ่งหมาย เพื่อใช้อธิบายทางเลือกในอนาคตที่คาดว่าจะเป็นไปได้สำหรับประชากรในสังคม ใช้กำหนดขอบเขต ความรู้ความสามารถที่คาดว่าจะเป็นไปได้สำหรับประชากรในสังคม เพื่อให้ทราบถึงปัญหาและผลกระทบที่อาจเกิดขึ้นได้ในอนาคตจากที่คาดการณ์ไว้นอกจากนี้ยังช่วยเตือนให้ทราบล่วงหน้าจากสิ่งบอกเหตุที่ไม่พึงปรารถนาต่างๆ อันอาจเกิดขึ้นได้ในอนาคต และสร้างความเข้าใจกับกระบวนการเปลี่ยนแปลงที่มีอยู่ในปัจจุบัน แล้วฉายภาพไปในอนาคต (จุฬพล พูลภัทรชีวิน, 2551)

7) งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยเฉพาะองค์กรภาครัฐที่มีโครงสร้างการบริหารงานที่ซับซ้อนไม่สามารถตอบสนองความต้องการของประชาชนได้ จึงต้องมีการวางแผนการพัฒนาทั้งในระยะสั้นและระยะยาว เพื่อให้เกิดการปฏิรูประบบราชการ ซึ่งประกอบไปด้วยการปรับเปลี่ยนกระบวนการและวิธีการทำงาน การปรับปรุงโครงสร้างการบริหารราชการแผ่นดิน การรื้อใหม่ การปรับเปลี่ยนกระบวนการทัศน์ วัฒนธรรม ค่านิยม การเสริมสร้างระบบราชการให้ทันสมัย การเปิดระบบราชการให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วม โดยมีการเสริมสร้างความรู้ความเข้าใจในบริบทด้านการบริหารงาน โดยมุ่งผลสัมฤทธิ์ และการจัดการภาครัฐแนวใหม่ให้ทุกหน่วยงานเกิดความรู้ความเข้าใจถูกต้องตรงกัน การสนับสนุนการนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการปฏิบัติงานเพื่อปรับปรุงคุณภาพการให้บริการให้ดีขึ้น ซึ่งในการบริหารจัดการที่ดีโดยการนำหลักธรรมาภิบาล มาปรับใช้ในองค์กรต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน โดยเฉพาะในสถานศึกษา และองค์การบริหารส่วนตำบลที่มีการส่งเสริมการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล ให้กับผู้บริหาร ผู้ปฏิบัติหน้าที่รวมทั้งประชาชนในการบริหารงานในด้านต่าง ๆ ให้มีส่วนร่วมในแก้ปัญหาที่เกิดขึ้น โดยเน้นการวาง

แนวปฏิบัติงานเพื่อเพิ่มประสิทธิภาพและตรวจสอบถ่วงดุล รวมถึงการรายงานผลการจัดการที่มีเป็นขั้นตอน และเป็นรูปธรรม มุ่งเน้นด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ การพัฒนางาน การพัฒนาองค์กร โดยมีบุคลากรเป็นศูนย์กลางในการขับเคลื่อนนโยบายการบริหารราชการจากนโยบายให้มีความเป็นรูปธรรมด้วยระบบการบริหารจัดการที่ดี โดยการปลูกฝัง ส่งเสริม สร้างความรู้ความเข้าใจในการสร้างจิตสำนึกในการปฏิบัติหน้าที่ให้มีความโปร่งใส สามารถตรวจสอบได้จากทุกฝ่าย เพื่อการสร้างความเชื่อมั่น และศรัทธาให้เกิดกับประชาชนผู้มารับบริการ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และประชาชน (จตุรงค์ ตีสมาโชค, 2552; ดิเรก ถึงฝั่ง, 2550; ไพบุลย์ โพธิ์สุวรรณ, 2551; บุญแสง ชีระภากร, 2550; อภิภูษา ศรีเครือตอง จิตาภา เร่งมีศรีสุข และพระครูอุทัยกิจจารักษ์, 2559)

ระเบียบวิธีวิจัย

การศึกษาวิจัยครั้งนี้ใช้รูปแบบผสมผสานวิธี (Mix-Method Research) ผู้วิจัยทำการรวบรวมข้อมูลเชิงปริมาณด้วยการสำรวจการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นใช้ในการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น และเก็บข้อมูลเชิงคุณภาพ โดยการใช้เทคนิค Delphi ในการกำหนดทิศทาง และดำเนินการสนทนากลุ่มเฉพาะเพื่อสังเคราะห์รูปแบบ และนำเสนอยุทธศาสตร์การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในทศวรรษหน้า

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ผู้วิจัยจำแนกประชากรตามลักษณะการเก็บข้อมูลโดยแบ่งผู้ให้ข้อมูลสำคัญเป็น 3 กลุ่ม คือ **กลุ่มที่ 1** ศึกษาสภาพปัจจุบันในการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นดีเด่นเพื่อรับรางวัลพระปกเกล้า จำนวน 7 แห่ง จากการสำรวจผู้ปฏิบัติหน้าที่ 210 คน และ ผู้มารับบริการ 210 คน รวมแจกแบบสอบถาม 420 คน

กลุ่มที่ 2 ศึกษาแนวโน้มด้วยเทคนิคการวิจัยอนาคต (Delphi) จำนวน 3 รอบ โดยมีผู้ให้ข้อมูลสำคัญจำนวน 19 คน โดยมีคุณสมบัติของผู้เชี่ยวชาญ ดังต่อไปนี้ 1) เป็นผู้ที่มีประสบการณ์การบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 2) เป็นผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับการพัฒนาองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 3) มีผลงานมีวิชาการเกี่ยวกับการจัดการศึกษาแนวโน้มองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในอนาคต **รอบที่ 1** แจกแบบสอบถามปลายเปิดให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 19 คน ผู้ให้ข้อมูลหลัก (Key Informant) กำหนดผู้เชี่ยวชาญเป็นผู้บริหารขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้รับรางวัลพระปกเกล้าและใบประกาศเกียรติคุณสถาบันพระปกเกล้า ประจำปี 2558 ประเภทที่ 1 รางวัลพระปกเกล้าสำหรับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่มีความเป็นเลิศด้านความโปร่งใสและส่งเสริมการมีส่วนร่วมของประชาชนจำนวน 7 แห่ง ประกอบด้วย 1) องค์การบริหารส่วนจังหวัดสุพรรณบุรี 2) เทศบาลเมืองแม่เหิยะ อำเภอเมือง จังหวัดเชียงใหม่ 3) เทศบาลตำบลเวียงสา อำเภอเวียงสา จังหวัดน่าน 4) เทศบาลตำบลเกาะคา อำเภอเกาะคา จังหวัดลำปาง 5) องค์การบริหารส่วนตำบลคลองกาว อำเภอบ้านบึง จังหวัดชลบุรี 6) องค์การบริหารส่วนตำบลช่วงเปา อำเภอจอมทอง จังหวัดเชียงใหม่ และ 7) องค์การบริหารส่วนตำบลหนองปลาไหล อำเภอเขาย้อย จังหวัดเพชรบุรี ประกอบด้วยผู้เชี่ยวชาญจำนวน 19 คน ได้แก่ 1) คณะผู้บริหาร (นายก ประธานสภา และปลัด) จำนวน 7 แห่ง จำนวน 14 คน 2) ผู้เชี่ยวชาญด้านการปกครองท้องถิ่น จำนวน 3 คน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการป้องกัน

ทุจริตขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจำนวน 2 คน **รอบที่ 2** แจกแบบสอบถามปลายปิดให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 19 คน เป็นการนำคำตอบที่ได้จากแบบสอบถามในรอบที่ 1 มาวิเคราะห์ และสังเคราะห์แยกเป็นประเด็นเนื้อหาต่าง ๆ โดยพยายามที่จะคงสำนวนเดิมของผู้เชี่ยวชาญและตัดทอนข้อความที่ซ้ำซ้อนหรือส่วนที่อยู่เหนือขอบเขตของการวิจัยออก แล้วนำมาสร้างเป็นแบบสอบถามรอบที่ 2 โดยใช้แบบมาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) มี 5 ระดับ ตามแนวทางการสร้างมาตราวัดเจตคติแบบลิเคิร์ต (Likert Scale) แล้วนำคำตอบที่ได้มาคำนวณ ค่ามัธยฐาน (Median) ค่าเฉลี่ย ($\bar{x}$) และค่าพิสัยระหว่างควอไทล์ (Interquartile Range) **รอบที่ 3** แบบสอบถามปลายปิดให้ผู้เชี่ยวชาญจำนวน 19 คน เป็นคำถามเหมือนแบบสอบถามในรอบที่ 2 แต่จะเพิ่มเติมค่ามัธยฐานของน้ำหนักคะแนนจากคำตอบของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญ ช่วงพิสัยระหว่างควอไทล์ของคำตอบของผู้เชี่ยวชาญ และน้ำหนักคะแนนของคำตอบเดิมของผู้เชี่ยวชาญที่ตอบในรอบที่ 2 เพื่อให้ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านได้ทราบคำตอบและทบทวนก่อนที่จะตอบกลับมาอีกครั้งหนึ่ง ในการตอบแบบสอบถามในรอบที่ 3 ผู้เชี่ยวชาญแต่ละท่านจะทราบว่า ตนมีความคิดเห็นแตกต่างหรือไม่แตกต่างจากความคิดเห็นของกลุ่มผู้เชี่ยวชาญทั้งหมดเพียงใด ซึ่งจะได้พิจารณาว่าเห็นด้วยหรือไม่ ผู้เชี่ยวชาญอาจจะเปลี่ยนคำตอบใหม่หรือจะยังคงยืนยันคำตอบเดิมก็ได้แต่ทั้งนี้ต้องแสดงเหตุผลประกอบด้วย สำหรับคำตอบที่ไม่ได้อยู่ในช่วงของพิสัยระหว่างควอไทล์ของข้อความนั้น ๆ

กลุ่มที่ 3 การสนทนากลุ่ม (Focus Group Discussion) ของผู้เชี่ยวชาญ 11 คน ประกอบด้วย 1) คณะผู้บริหาร (นายก ประธานสภา และปลัด) จำนวน 6 คน 2) นักวิชาการและผู้เชี่ยวชาญด้านการปกครองท้องถิ่น จำนวน 3 คน และ 3) ผู้เชี่ยวชาญด้านการป้องกันการทุจริตของ อบท. จำนวน 2 คน

กรอบแนวคิดการวิจัย (Conceptual Framework)

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

จากภาพที่ 1 มีขั้นตอนที่สำคัญ 4 ขั้นตอนสำคัญ คือ 1) ผู้วิจัยดำเนินการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องเพื่อนำมาสังเคราะห์เป็นกรอบแนวคิดการวิจัย 2) เป็นการสำรวจระดับความคิดเห็นของผู้มารับบริการ/ผู้ปฏิบัติหน้าที่และผู้มีส่วนได้เสีย 3) ศึกษาแนวโน้มการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในอนาคต ด้วยเทคนิค Delphi เพื่อนำข้อมูลที่ได้มาดำเนินการสังเคราะห์รูปแบบ และ 4) ดำเนินการสนทนากลุ่มย่อยครั้งที่ 1 เพื่อดำเนินการร่างรูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในทศวรรษหน้า และสนทนากลุ่มย่อย ครั้งที่ 2 เพื่อนำไปเป็นแนวทางในการกำหนดยุทธศาสตร์การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมเพื่อการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในทศวรรษหน้า ให้องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นสามารถพัฒนาองค์กรให้มีความเข้มแข็งรองรับต่อการเปลี่ยนแปลงต่อไป

สรุปผลการวิจัย

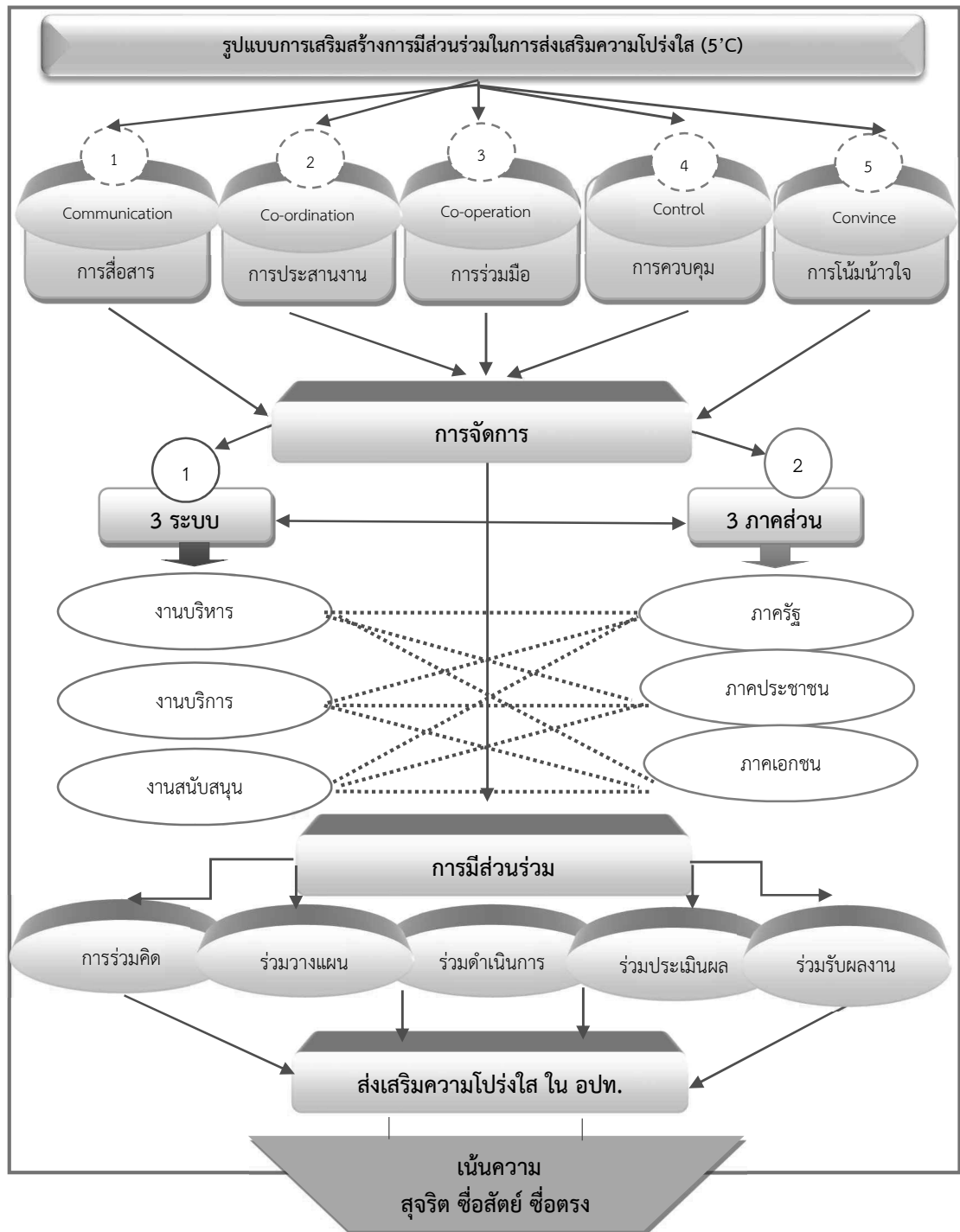
ผู้วิจัยสรุปผลการวิจัย ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัยจำนวน 3 ข้อ คือ 1) เพื่อศึกษาแนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในทศวรรษหน้า 2) เพื่อสร้างต้นแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในทศวรรษหน้า และ 3) เพื่อนำเสนอยุทธศาสตร์การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในทศวรรษหน้า ดังนี้

1. แนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในทศวรรษหน้า

แนวทางการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในทศวรรษหน้า มีข้อสรุปสำคัญ ดังต่อไปนี้ **ด้านการร่วมเสนอความคิด** ควรเริ่มต้นด้วยการจัดตั้งองค์กรภาคประชาชนมาร่วมในการระดมความคิดเห็นเพื่อการพัฒนาชุมชนในเชิงสร้างสรรค์ ลักษณะจิตอาสาโดยเฉพาะผู้ที่เป็นแกนนำของชุมชนควรให้ความสำคัญในการร่วมคิดเป็นอย่างมาก และสิ่งสำคัญต้องมีการสร้างระบบการทำงานร่วมกันระหว่างภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ในการให้บริการประชาชนในทุกด้าน มีการจัดการความโปร่งใส ในการให้ข้อมูล การแสดงความคิดเห็น ต้องนำระบบเทคโนโลยีสารสนเทศเข้ามาช่วยในการดำเนินงาน พร้อมกับการจัดตั้งองค์กรอิสระในการทำงานร่วมกับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้องค์กรอิสระนั้นมีกฎหมายรองรับและมีความชัดเจน บทบาทหน้าที่ในการสนับสนุนกิจกรรมต่างๆ ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุกภารกิจด้วยความเป็นระบบ **ด้านการร่วมวางแผน** ควรกำหนดกฎระเบียบที่เปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน การตัดสินใจ โครงการต่าง ที่จะส่งผลถึงวิถีชีวิตของประชาชนในเขตพื้นที่ เปิดโอกาสให้ประชาชนร่วมจัดทำวิสัยทัศน์ ยุทธศาสตร์ พันธกิจ ที่มีความเหมาะสม โดยมีการกำหนดกลยุทธการจัดการที่มีกับบริบทของแต่ละพื้นที่ โดยมีการร่วมวางแผนพัฒนาท้องถิ่น ควรมีการจัดตั้งคณะกรรมการทำงานที่มาจากภาคประชาชนเข้าร่วมในการดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นการบริหารงานทั้งภายในภายนอกองค์กร งานบริหาร งานบริการ และงานสนับสนุน เน้นการมีส่วนร่วมเชิงบูรณาการซึ่งมีการมอบหมายงานให้หน่วยงานรับผิดชอบโดยตรง มีความชัดเจนและเป็นระบบ อาทิ การมีส่วนร่วมในการเป็นคณะกรรมการ

จัดซื้อจัดจ้าง คณะกรรมการการกำหนดราคามาตรฐานการเก็บภาษีโรงเรือน ของภาคประชาชน เพื่อเป็นความร่วมมือกันรับผิดชอบการพัฒนาท้องถิ่นของตนเอง **ด้านการร่วมดำเนินงาน** ควรให้ประชาชนผู้เป็นตัวแทนภาคสาธารณะมีส่วนร่วมในการดำเนินงานเป็นคณะกรรมการในการตัดสินใจเรื่องของงบประมาณท้องถิ่น และเปิดโอกาสให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในการปฏิบัติงาน ร่วมเสนอแนะแนวทางที่จะนำไปสู่การตัดสินใจในการบริหารงานของภาครัฐ ซึ่งการดำเนินงานร่วมกันระหว่างหน่วยงานราชการส่วนกลางและส่วนท้องถิ่น ควรมีความชัดเจนในเรื่องนโยบายและกระบวนการดำเนินงาน ด้านระบบงบประมาณ และในการสั่งการควรมีกระบวนการที่แน่นอน ไม่ซ้ำซ้อน มีความชัดเจน มีประสิทธิภาพ และเป็นไปในทิศทางเดียวกัน และที่สำคัญควรกำหนดโครงสร้าง ระบบงาน และแนวทางการปฏิบัติให้สาธารณชนสามารถเข้ามามีส่วนร่วมได้หลากหลายช่องทางเพื่อการทำงานที่รอบด้าน และ **ด้านการร่วมติดตามประเมินผล** ไม่ว่าจะเป็นภาคประชาชน ภาคเอกชน ควรมอบหมายอำนาจ หน้าที่ และกระบวนการที่ชัดเจนในการมีส่วนร่วมในการติดตามประเมินผลพร้อมกับปรับปรุงพัฒนาการปฏิบัติงานของทุกฝ่าย มีการถอดบทเรียนร่วมกันทุกโครงการเพื่อให้ได้รับรู้ถึงอุปสรรค โอกาสต่าง ๆ มีระบบคุณธรรมในการประเมินการทำงานของบุคลากรอย่างเท่าเทียม เสมอภาค เป็นธรรม อีกทั้งมีมาตรการเชิงรุกในการกำหนดนโยบายเชิงปฏิบัติที่มีความชัดเจนการประเมินผลอย่างเข้มข้น ประกอบกับความต่อเนื่องในการร่วมตรวจสอบของหน่วยงานองค์กรต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ในการติดตามประเมินผลของโครงการต่างๆ ของท้องถิ่น ซึ่งองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องมีความจริงใจในการเปิดเผยข้อมูลที่ถูกต้อง และมีความเป็นจริงที่ส่งผลต่อโครงการแผนงานต่างๆ ที่ส่งผลกระทบต่อการพัฒนาท้องถิ่น ในหลายช่องทาง และเป็นเจ้าภาพผู้รับผิดชอบในผลงานของตนเองอย่างจริงจัง

2. ต้นแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความโปร่งใส ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ไทยในทศวรรษหน้า

ภาพที่ 2 รูปแบบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในทศวรรษหน้า

องค์ประกอบการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความโปร่งใสของ อปท. เป็นองค์คุณลักษณะกระจายอำนาจบางอย่าง ซึ่งรัฐได้มอบหมายให้ท้องถิ่นทำกันเองเพื่อให้ประชาชนในท้องถิ่นมีโอกาสปกครองและบริหารงานท้องถิ่นด้วยตนเองเพื่อสนองความต้องการมีส่วนร่วมของประชาชนในท้องถิ่นให้งานดำเนินไปอย่างประหยัด มีประสิทธิภาพและประสิทธิผลตรงความประสงค์ของประชาชน ให้เกิดประสิทธิภาพในด้านงานบริหารงานบริการ งานสนับสนุน เพื่อให้การบริหารงานมีความคล่องตัวสามารถตอบสนองความต้องการของแต่ละพื้นที่และชุมชนได้อย่างรวดเร็วในการมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นตนเอง ด้วยการเริ่มจากการเสริมสร้างความศรัทธาจากการเข้าร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น ด้วยการสร้างความโปร่งใส สร้างความเชื่อมั่นในระบบการบริหารจัดการของท้องถิ่น สร้างการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชน ภาครัฐ ภาคเอกชน โดยเปิดโอกาสให้ประชาชนได้รับรู้และเสนอความเห็นเพื่อตัดสินใจปัญหา ซึ่งในการบริหารงานนั้นต้องเน้นการเปิดโอกาสให้ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารท้องถิ่นทุกระดับ ตั้งแต่การร่วมคิด การร่วมวางแผน การร่วมดำเนินการ ร่วมประเมินผล และการร่วมรับผลงานในการดำเนินงานของท้องถิ่นในทุกแผนงาน โครงการกิจกรรม อันก่อให้เกิดความโปร่งใส เป็นการสร้างความไว้วางใจซึ่งกันและกัน โดยการปรับปรุงกลไกการทำงาน เพื่อให้เกิดความเสมอภาค เทียบตรง ทุกคนมีโอกาสในการเข้าถึงบริการสาธารณะ และที่สำคัญต้องมีการติดต่อประสานงานที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริงมากที่สุด ผู้วิจัยดำเนินการสังเคราะห์กระบวนการที่จะก่อให้เกิดความต่อเนื่อง เพื่อสร้างความโปร่งใสในการบริหารงานของท้องถิ่นนั้น มีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ด้าน คือ ด้านการสื่อสาร องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีการสื่อสารที่สำคัญทั้งภายในและภายนอกองค์กร ในการสื่อสารนั้นเป็นกระบวนการถ่ายทอดสาร จากบุคคลฝ่ายหนึ่งซึ่งเป็นผู้ส่งสาร ผู้รับสาร โดยผ่านสื่อ โดยวิธีการใดวิธีการหนึ่งในสภาพแวดล้อมหนึ่งๆ จนเกิดการเรียนรู้อย่างมีความหมายในสิ่งที่ถ่ายทอดร่วมกัน และตอบสนองกันได้ตรงตามเจตนาของทั้งสองฝ่ายโดยผ่านสื่อ ด้วยวิธีการใดวิธีการหนึ่ง ที่มีประสิทธิภาพ ด้านการประสานงานกับหน่วยงานต่างๆ ทั้งภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน ประสานงานให้เกิดความสอดคล้องในการดำเนินงาน สร้างความร่วมมือของผู้นำท้องถิ่น ผู้นำชุมชน และผู้ปฏิบัติงานทุกฝ่าย ประสานการจัดการในแต่ละหน้าที่ให้สอดคล้องกับการแก้ไขปัญหาทั้งภายในองค์กรและภายนอกองค์กร เน้นการติดต่อสื่อสารสองทางเพื่อการสร้างความเข้าใจ สร้างความรับรู้ร่วมกันอย่างชัดเจน ในการทำงานร่วมกัน เพื่อป้องกันการทำงานที่ซ้ำซ้อน สิ้นเปลืองทรัพยากร และงบประมาณ โดยใช้เหตุ ด้านการสร้างความร่วมมือ เป็นกระบวนการสำคัญในการทำงานร่วมกันจากทุกภาคส่วน ในการร่วมพัฒนาชุมชนของตนเอง ต้องมีการเข้าร่วมในการพัฒนาดังแต่ร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมตรวจสอบประเมินผล ในแผนงานโครงการกิจกรรมที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นทั้งในด้านโครงสร้างพื้นฐาน การให้บริการและการให้การสนับสนุนหน่วยงานในการให้บริการประชาชน และหน่วยงานที่มีส่วนเกี่ยวข้อง เพื่อการร่วมกันในการดำเนินการเสริมสร้างความโปร่งใสในการบริหารจัดการทั้งงบประมาณ ทรัพยากรต่าง ๆ ด้านการกำกับดูแลเป็นหน้าที่หลักในการบริหารงานในด้านต่างๆ การกำกับดูแลนั้นอยู่บนพื้นฐานความคิดของการบริหารบ้านเมืองที่ดีหรือธรรมาภิบาล เป็นการใช้กฎหมายเป็นหลักในการปกครองโดยตรากฎหมายที่ถูกต้องเป็นธรรม เพื่อสร้างความเชื่อมั่น ความศรัทธาต่อการพัฒนาท้องถิ่นร่วมกัน และด้านการโน้มน้าวใจเป็นศาสตร์และศิลป์ในการชักชวนและจูงใจให้ทุกภาคส่วนเข้ามาทำงานร่วมกัน มีจุดมุ่งหมาย คือ การโน้มน้าวใจเพื่อให้คล้อยตามปรับเปลี่ยนทัศนคติ กระตุ้นให้เกิดการ

ทำงานร่วมกัน ต้องมีเทคนิคการใช้เหตุผล การเชื่อมโยงสถานการณ์ สร้างความรู้ให้อารมณ์เป็นแรงผลักดันเพื่อ
การจูงใจ การใช้ชื่อเสียงส่วนตัวเป็นเครื่องมือโน้มน้าวใจของคนทุกภาคส่วนในการเข้ามาร่วมทำงานร่วมกันพัฒนา
ท้องถิ่นของตนเองอย่างต่อเนื่อง

3. ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วน ท้องถิ่นไทยในทศวรรษหน้า

ประเด็นยุทธศาสตร์ ยุทธศาสตร์การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความโปร่งใสของ
องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทศวรรษหน้า

วัตถุประสงค์ เพื่อสร้างความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน
การจัดการเชิงยุทธศาสตร์

การกำหนดยุทธศาสตร์มีกระบวนการดำเนินงาน ได้แก่ 1) กำหนดวิสัยทัศน์ 2) กำหนดพันธกิจ (6
ประการ) 3) กำหนดเป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์ (2 ข้อ) 4) กำหนดกระบวนการดำเนินงานเชิงยุทธศาสตร์ (4.1) กล
ยุทธ์การจัดการเชิงยุทธศาสตร์ (5 กลยุทธ์) ด้วยแบบจำลอง TWRFA Model (4.2) เป้าหมายการดำเนินงานเชิงกล
ยุทธ์ (Target) (4.3) วิธีการดำเนินงานเชิงกลยุทธ์ (Working) (4.4) การวางแผนเตรียมการด้วยทรัพยากรต่าง ๆ
ที่ใช้ในการดำเนินงาน (Resources) (4.5) การวางแผนและกำหนดบทบาท หน้าที่ของหน่วยงานของบุคคลที่
เกี่ยวข้อง (Function) (4.6) กระบวนการวัด ประเมินผล ความสำเร็จ (Assessment)

1. วิสัยทัศน์ขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น

“องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทย เป็นองค์กรชั้นนำในการบริหารจัดการที่รวดเร็ว
ทันสมัย โปร่งใส ด้วยการร่วมแรงร่วมใจจากทุกภาคส่วน ทำงานร่วมกันด้วยความสุจริต ซื่อสัตย์ ซื่อตรง
จริงใจ เพื่อการพัฒนาชุมชนและสังคมอย่างยั่งยืน”

2.พันธกิจ : เพื่อการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจากการมีส่วนร่วมจาก
ทุกภาคส่วน

2.1 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทในการเสริมสร้างความรู้และสร้างทัศนคติที่ดี
ให้กับ บุคลากรในองค์กร และทุกภาคส่วนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการบริหารจัดการท้องถิ่นให้มีความโปร่งใสใน
ทุกมิติการทำงาน

2.2 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทหน้าที่ในการพัฒนาระบบการสื่อสาร ด้วยการ
นำเทคโนโลยีสารสนเทศ มาใช้ให้เกิดความชัดเจน รวดเร็ว และสามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลา

2.3 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทหน้าที่ในพัฒนาระบบการประสานงานกับ
หน่วยงานต่างๆ ให้สามารถเข้ามาร่วมคิด ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินการ และร่วมประเมินผลในทุกๆ แผนงาน
โครงการ

2.4 องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทหน้าที่เป็นเจ้าภาพในการสร้างความร่วมมือจาก
ทุกภาคส่วนในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นในแต่ละพื้นที่

2.5 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทหน้าที่ในการกำกับดูแล กระบวนการเข้ามามีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน ให้มีความถูกต้องตามกฎระเบียบ และมีความโปร่งใสในการบริหารจัดการงานทุกมิติ

2.6 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทหน้าที่ในการส่งเสริม จูงใจ ให้กับ องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ที่มุ่งเน้นความโปร่งใสในการบริหารจัดการด้วยเปิดโอกาสให้ ภาคประชาชน และภาคเอกชน เข้ามามีส่วนร่วม ในการตรวจสอบประเมินผล โครงการต่างๆ ด้วยการให้รางวัล และเผยแพร่ เป็นองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ตัวอย่าง

3. เป้าหมายเชิงยุทธศาสตร์

3.1 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีการบริหารจัดการที่ดี มีความโปร่งใส ในการบริหารงาน บุคคล บริหารงบประมาณการให้บริการประชาชน และการสนับสนุนโครงการต่างๆ ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ

3.2 องค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีการส่งเสริมการสื่อสาร การประสานงาน การสร้างความร่วมมือ การควบคุม และการโน้มน้าวใจ เพื่อสร้างความร่วมมือในการบริหารทุกด้าน กับทุกภาคส่วน เกิดความโปร่งใส ซื่อสัตย์ ซื่อตรง สุจริต

4. กระบวนการดำเนินการเชิงยุทธศาสตร์

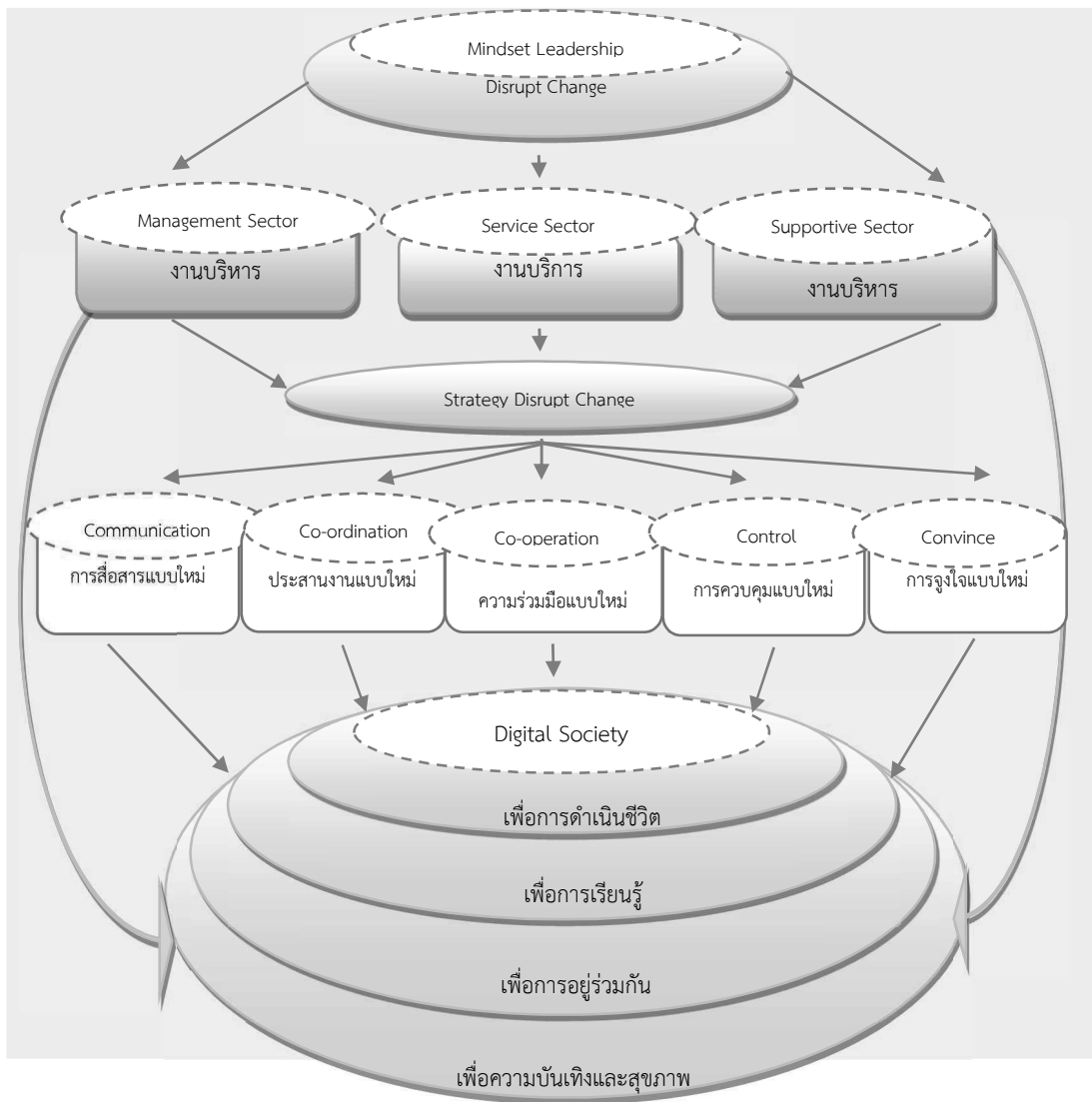
องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ควรมีการกำหนดกลยุทธ์เพื่อการบริหารงานเชิงยุทธศาสตร์ให้เป็นองค์กรที่มีความโปร่งใส ดังนี้ 1) กลยุทธ์การเสริมสร้างความโปร่งใสในการบริหารงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยพลังการสื่อสารจากการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วน 2) กลยุทธ์การเสริมสร้างความโปร่งใสในการบริหารงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยการประสานงาน ที่มีประสิทธิภาพจากเครือข่าย ภาครัฐ ภาคเอกชน และภาคประชาชน 3) กลยุทธ์การเสริมสร้างความโปร่งใสในการบริหารงาน องค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยการสร้างความร่วมมือในการมีส่วนร่วมจากทุกภาคส่วนในการพัฒนาท้องถิ่น 4) กลยุทธ์การเสริมสร้างความโปร่งใสในการบริหารงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นด้วยการร่วมกันกับทุกภาคส่วนในการกำกับดูแลให้มีการบริหารงานตามหลักธรรมาภิบาล และ 5) กลยุทธ์การเสริมสร้างความโปร่งใสในการบริหารงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น ด้วยการโน้มน้าวใจให้ทุกภาคส่วนมีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่นตนเองในทุกกระบวนการ

อภิปรายผล

การเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์การปกครองส่วนท้องถิ่นมีประเด็นสำคัญในการปรับตัวเพื่อการสร้างเสริมความโปร่งใสในการบริหารงานองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นจากการมีส่วนร่วม แบบ Disruption Change ซึ่งเป็นการเปลี่ยนที่เกิดขึ้นอย่างแน่นอน ในประเทศไทย ท้องถิ่นเองก็จำเป็นต้องมีการเปลี่ยนแปลง เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนและพัฒนาได้อย่างเท่าทัน การเปลี่ยนแปลงแบบหักมุมนี้ จะเกิดการเปลี่ยนแปลงหลายด้าน อาทิ การเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุซึ่งต้องคำนึงถึงศักยภาพคนในประเทศ การพัฒนาเรื่องสังคมไร้เงินสดในอนาคตต้องมีการเชื่อมโยงการให้บริการ การเข้าถึงสิทธิได้หลากหลายช่องทางความช่วยเหลือต่าง ๆ ของรัฐด้านการศึกษา ด้านสาธารณสุข ด้านการเกษตร หรือสวัสดิการอื่น ๆ ที่ต้องมีการพัฒนา ด้วยการสร้างระบบ Big Data System, Blockchain Design ของท้องถิ่นให้มีฐานข้อมูลที่สามารถเข้าถึงได้ตลอดเวลาด้วยการนำ

เทคโนโลยีเข้ามาเป็นเครื่องมือสำคัญด้วยแนวคิด Technology Disruption Change เทคโนโลยีเปลี่ยนโลก คือ เทคโนโลยีที่มีความก้าวหน้า และสามารถเข้ามาเปลี่ยนรูปแบบการดำเนินชีวิต ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงและพร้อมที่จะปรับตัวของท้องถิ่นในการเสริมสร้างความโปร่งใส ด้วยการให้ข้อมูลที่เป็นจริง ถูกต้อง และรวดเร็วทำให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมแบบหักมุม Participation Disruption Change ด้วยช่องทางการสื่อสารหลายช่องทาง เป็นการหักมุมการร่วมติดตามตรวจสอบในปัจจุบันที่เข้าถึงมูลได้ยาก ทำให้สังคมเกิดการเปลี่ยนแปลงวิธีคิดเป็นสังคมไทยรุ่นใหม่ที่มีความคิดแบบ Corruption Disruption Change คือ ต้องเปลี่ยนแปลงแบบหักมุม ต้องไม่มีการคอร์รัปชันเกิดขึ้นอีกในสังคมไทย ด้วยการ Digital Disruption Change การสื่อสารข้อมูลที่มีความถูกต้องรวดเร็ว มีการเชื่อมต่อเครือข่ายในทุกพื้นที่เพื่อลดความล่าช้าทางดิจิทัล มีการพัฒนาอินเทอร์เน็ตความเร็วสูง แบบครบวงจร มีการจัดการเชื่อมโยง (Connectivity) เกิดการวิเคราะห์แบบ real time ทุกคนที่มีเทคโนโลยีสามารถเข้าถึงข้อมูลชุดเดียวกัน และสามารถตรวจสอบได้ตลอดเวลา (เศรษฐพงศ์ มะลิสุวรรณ, 2561 หน้า 32) ซึ่งการเปลี่ยนแปลงแบบหักมุมที่เกิดขึ้นนี้ จะเกิดการป้องกันปัญหาการทุจริต คอร์รัปชัน อย่างรวดเร็วและถาวร เพราะเกิดจากมีส่วนร่วมของทุกภาคส่วนอย่างรวดเร็ว ซึ่งกล่าวได้ว่าชุดความคิดใหม่ (New Mindset) ของผู้บริหารทั้งผู้นำองค์กรของ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละระดับจะต้องมีการปรับเปลี่ยนระบบความคิดใหม่ (New Mindset Disrupt change) ที่มุ่งเน้นการบริหารการจัดการที่ทันสมัยด้วยนวัตกรรมเทคโนโลยีบริสุทธิ์ซึ่งดำเนินการเพื่อผลประโยชน์ของประชาชน ชุมชน และสังคมท้องถิ่นอย่างจริงจังและจริงใจ ในระบบและกระบวนการ การดำเนินการทั้ง 3 คืองานบริหารแผนใหม่ (Management Disrupt change) งานบริการรูปแบบใหม่ (Service Change) และงานสนับสนุนแบบใหม่ (Supportive Disrupt change)

กลยุทธ์หลักนี้ได้นำเสนอไปแล้วคือการเปลี่ยนแปลงแบบล้มล้างสิ่งเก่าสู่โหมดการจัดการแบบใหม่ในทศวรรษหน้า ได้แก่ 1) Communication Disrupt change (การสื่อสารรูปแบบใหม่ๆ ในชุมชน) 2) Co-ordination Disrupt change (การประสานงานแบบใหม่ในชุมชน) 3) Co-operational Disrupt change (การสร้างความร่วมมือรูปแบบใหม่ในชุมชน) 4) Control Disrupt change (การกำกับดูแลรูปแบบใหม่จากชุมชน) และ 5) Convince Disrupt change (การเสริมแรงจูงใจในการมีส่วนร่วมแบบใหม่ๆ กับชุมชน) กล่าวได้ว่าทศวรรษหน้าหรืออนาคตอันใกล้นี้ความเป็นสังคมดิจิทัล Digital Society จะเกิดขึ้นในทุกๆ ท้องถิ่นความเป็นสังคมเมืองในกรอบของสังคมท้องถิ่นชนบทจะมีชุดของแบบจำลองชุมชนรูปแบบใหม่ที่ทุกคน ทุกภาคส่วนมี Connection ถึงกันได้ในทุกๆ ติลลของชีวิตทั้งการเรียนรู้ และการดูแลสุขภาพจะต้องมี Platform แบบ Digital Platform ในทุกช่องทางทุกช่วงวัยของคนตามภาพที่ 3

ภาพที่ 3 The disruption of New Management

จากภาพที่ 3 อธิบายได้ว่าระบบการบริหารงานท้องถิ่นนอกจากจะต้องสร้างการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความโปร่งใสซึ่งเป็นปัจจัยภายนอกในการบริหารซึ่งยังคงมีปัจจัยภายในที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือผู้นำองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้องเรียนรู้ การเปลี่ยนแปลง พร้อมกับพัฒนาตนเองทั้งด้านผู้นำและการจัดการในรูปแบบของ Technology Disruption ให้เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น 4.0 ที่มีคุณลักษณะการบริหารงานคู่ขนานกับการใช้นวัตกรรมเทคโนโลยียุคดิจิทัลมาดำเนินการ ดังนี้ 1) ให้ปัจจัยนำเข้าระบบมีประสิทธิภาพสูงขึ้น 2) ให้กระบวนการทำงานมีความกระชับ รวดเร็วและคล่องตัว 3) ให้ผลลัพธ์ทั้งผลผลิตของงานมีคุณภาพ มีคุณค่า และมีมูลค่าเพิ่ม (Value Added) มากขึ้น อันจะนำมาซึ่งความพึงพอใจของประชาชนและผลผลิต Productivity

ของการบริหารมากขึ้น Technology Disruption change ซึ่งเป็นชุดความคิดใหม่ (Re Mindset) ของผู้นำที่จะต้องรับรู้ เรียนรู้ รอบรู้และหยั่งรู้ อนาคตของการปรับเปลี่ยนในการจัดการสมัยใหม่อย่างเต็มรูปแบบ ระบบฐานข้อมูลที่เป็น Smart data ของทุกส่วนงานจะทำให้เกิดมูลค่าในการบริหารในการตัดสินใจในรูปแบบของการเชื่อมโยงชุดข้อมูลเป็น Blog Chain จะส่งผลให้เกิดธรรมาภิบาลการบริหารในลักษณะเป็นอัตโนมัติที่ Big data system สนับสนุนให้เกิดความโปร่งใส มีความเป็นธรรมสร้างการมีส่วนร่วมมีประสิทธิภาพและมีการบริหารงานแบบครบวงจร

ข้อเสนอแนะในการวิจัย

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. ควรกำหนดนโยบายในการเสริมสร้างความโปร่งใสในการบริหารของท้องถิ่นอย่างต่อเนื่อง ด้วยการส่งเสริม สร้างความรู้และทักษะสำคัญในการปฏิบัติหน้าที่ และการกำหนดแผนในการพัฒนาทักษะด้านการสื่อสาร ด้านการประสานงาน ด้านการสร้างความร่วมมือ ด้านการกำกับดูแล และด้านการโน้มน้าวให้กับผู้นำ และผู้รับผิดชอบอย่างต่อเนื่อง
2. ควรมีนโยบายในการส่งเสริมให้ท้องถิ่นต่างๆ ร่วมมือกันขับเคลื่อนทั้ง 3 ภาคส่วน ด้วยการนำเทคโนโลยีเข้ามาในการสร้างความสะดวกรวดเร็วในการเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาท้องถิ่น มีระบบการบริหารราชการภายในให้มีความชัดเจนและเข้าใจในบริบทในการพัฒนาท้องถิ่นของตนเองในทุก ๆ ด้าน

ข้อเสนอแนะเชิงการปฏิบัติ

1. ผู้บริหารงาน บุคลากร ประชาชน ควรให้ความสำคัญ และความร่วมมือในการเสริมสร้างความโปร่งใสในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในทุกด้าน ทุกภาคส่วน ควรส่งเสริม สนับสนุน ให้เกิดองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ที่ผู้บริหารงานท้องถิ่นและบุคลากรทุกส่วนงาน ควรมีส่วนร่วมการสร้างความโปร่งใส การสื่อสารที่ดีและมีความต่อเนื่อง และมีการเสริมสร้างทักษะการสื่อสาร ให้กับผู้บริหาร ผู้นำชุมชน บุคลากรเพื่อการส่งเสริมความโปร่งใสในการดำเนินงานร่วมกันเพื่อการพัฒนาท้องถิ่นอย่างเป็นระบบ
2. ควรมีการนำยุทธศาสตร์การเสริมสร้างความโปร่งใสในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นการเสริมสร้างความโปร่งใสในการบริหารงาน ไปทดลองใช้ในองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ต้นแบบเพื่อเป็นแบบอย่างในการบริหารจัดการที่สามารถสร้างความโปร่งใสตั้งแต่การกำหนดนโยบายการบริหารสู่การปฏิบัติอย่างเป็นรูปธรรม

ข้อเสนอแนะสำหรับการวิจัยครั้งต่อไป

1. ควรมีการมีศึกษาวิจัยกระบวนการนำกลยุทธ์ในการเสริมสร้างความโปร่งใสในการบริหารงานองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไปสู่การปฏิบัติ
2. ควรมีการศึกษาวิจัยระบบการทำงานร่วมกันของเครือข่ายในการเสริมสร้างความโปร่งใสในการบริหารงาน องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมุ่งเน้นการทำงานร่วมกันอย่างเป็นรูปธรรม

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยฉบับนี้สำเร็จลงได้ด้วยการสนับสนุนทุนการวิจัยจาก มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลสุวรรณภูมิ พระนครศรีอยุธยา ปีงบประมาณ 2561 ภายใต้แผนงานของสำนักงานคณะกรรมการการวิจัยแห่งชาติ (วช.) และความช่วยเหลืออย่างดียิ่งของทุกท่านที่ให้คำปรึกษา ข้อเสนอแนะและความคิดเห็นต่าง ๆ ในการวิจัยมาโดยตลอด ผู้วิจัยขอกราบขอบพระคุณไว้ ณ โอกาสนี้

เอกสารอ้างอิง

- กาสั๊ก เต๊ะชั้นหมาก. (2553). *หลักการวิจัยทางสังคมศาสตร์: Principle of Social Science Research*. กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.
- โกวิทย์ พวงงาม และอลองกรณ์ อรรคแสง. (2547). *คู่มือมิติใหม่องค์การปกครองท้องถิ่นที่มาจากการเลือกตั้งโดยตรงของประชาชน*. กรุงเทพฯ: เสนาธรรม.
- จตุรงค์ ดีสมโชค. (2552). *ยุทธศาสตร์การปฏิรูประบบราชการในกระทรวงยุติธรรม*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- จุมพล พูลภัทรชีวิน. (2551). เทคนิคการวิจัยอนาคต. *วารสารการบริหารการศึกษา*, 1(2), 19-31.
- จุมพล หนิมพานิช. (2548). *การบริหารจัดการภาครัฐแนวใหม่: หลักการ แนวคิด และกรณีตัวอย่างของไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมธิราช.
- ชูศักดิ์ เทียงตรง. (2548). *การบริหารการปกครองส่วนท้องถิ่นไทย*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- ดิเรก ถึงฝั่ง. (2550). *การบริหารราชการไทยกับการเมือง*. กรุงเทพฯ : ที.เค.พรินต์ติ้ง.
- ธานินทร์ ศิลป์จารุ. (2552). *การวิจัยและวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติด้วย SPSS*. (พิมพ์ครั้งที่ 10). กรุงเทพฯ: บิสซิเนส อาร์แอนด์ดี.
- บุญแสง ชีระภากร. (2552). *ภาวะผู้นำและการบริหารงานของผู้บริหารองค์การปกครองส่วนท้องถิ่น*. วิทยานิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.
- ไพบูลย์ โพธิ์สุวรรณ. (2551). *ยุทธศาสตร์การพัฒนาท้องถิ่นสู่ผลสัมฤทธิ์: กรณีศึกษาองค์การปกครองส่วนท้องถิ่นในประเทศไทย*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญารัฐศาสตรดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยการบริหารงานจังหวัดและกลุ่มจังหวัดแบบบูรณาการ พ.ศ. 2551. (2551, 30 ธันวาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 125 ตอนที่ 139ก หน้า 4.
- พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546. (2546, 9 ตุลาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 120 ตอนที่ 100ก หน้า 1 – 2.
- มนตรี กวินัญชยานนท์. (2554). *การเสริมสร้างจริยธรรมของส่วนราชการในกระทรวงมหาดไทยโดยคำพิพากษาศาลปกครองสูงสุด : ศึกษากรณีการปฏิบัติหน้าที่ด้วยความโปร่งใสและสามารถตรวจสอบได้*. ดุษฎีนิพนธ์ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ มหาวิทยาลัยรามคำแหง.

- ยุพาพร รูปงาม. (2545). *การมีส่วนร่วมของข้าราชการสำนักงานงบประมาณในการปฏิรูประบบราชการ*. รายงานภาคนิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนสังคม สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์.
- ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542. (2542, 10 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 116 ตอนที่ 63 ง หน้า 24.
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2550. (2550, 24 สิงหาคม). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่มที่ 124 ตอนที่ 21 ก หน้า 21 – 22.
- เศรษฐพงศ์ มะลิสุวรรณ. (2561). *The Year of Disruption*. สืบค้นเมื่อ 6 ตุลาคม 2560, จาก http://tct.or.th/images/article/special_article/25610110/198410_Disruption.pdf
- สุรพล สงณรงค์. (2548). *การเรียนรู้ในการพัฒนาความเข้มแข็งของกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิตในจังหวัดนครราชสีมา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการศึกษาผู้ใหญ่, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.
- สัมฤทธิ์ ยศสมศักดิ์. (2548). *หลักรัฐประศาสนศาสตร์ แนวคิดและทฤษฎี*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: เวิลด์เทรดประเทศไทย
- อภิษฎา ศรีเครือดัง, จิตาภา เร่งมีศรีสุข และพระครูอุทัยกิจจารักษ์. (2559). การเสริมสร้างจิตสำนึกการป้องกันการทุจริตคอร์รัปชันขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในสังคมไทย. *วารสารการบริหารท้องถิ่น*, 10(3), 28-51.

Translated Thai References

- Chiraphakorn, B. (2009). *Leadership and Administration of Local Administrative Organizations*. Doctor of Philosophy thesis in Public Administration, Ramkhamhaeng University, (In Thai)
- Deesomchok, C. (2009). *Government Reform Strategy in the Ministry of Justice*. Doctor of Philosophy thesis in Political Science, Ramkhamhaeng University, (In Thai)
- Kavenatthayanon, M. (2011) *Strengthening the Ethics of the Ministry of Interior by the Supreme Court: A Case Study of duties with Transparency and Accountability*. Doctor of Philosophy thesis in Public Administration, Ramkhamhaeng University. (In Thai)
- Malisuwan. S. (2018). *The Year of Disruption*. Retrieved October 6, 2018, from http://tct.or.th/images/article/special_article/25610110/198410_Disruption.pdf .
- Nimpanich, J. (2005). *New Public Management: Principles, Concepts and Thai Case Study*. Bangkok: Sukhothai Thammathirat Open University Press, (In Thai)
- Phosuwan, P. (2008). *Local Authority Development Strategies for Results: Case Studies of Local Authorities in Thailand*. Doctor of Philosophy thesis in Political Science, Thammasat University. (In Thai)

- Poonpattarachewin, C. (2008). The Future of Action Research: Ethnographic Delphi Future Research: (EDFR). *Journal of Educational Administration*, 1(2), 19-31. (In Thai).
- Poung-Ngam, K., & Akkhasang, A. (2004). *The New Dimension Guide to Local Government Organizations from Direct Elections*. Bangkok: Senadhama. (In Thai)
- Regulations of the Office of Prime Minister on Building Good Governance B.E. 2542. *Royal Gazette*. 1999, 10 August). Issue 116 Section 63 P. 24. (In Thai)
- Roopngam, Y. (2002). *Participation on the Bureaucratic Reform of the Bureau of the Budget*. Report for Master degree of Arts in Social Development, National Institute of Development Administration. (In Thai)
- Royal Decree for Criteria and Procedures for Good Governance. B.E. 2546. (2003, 9 October). *Royal Gazette*. Issue 120 Section 100 P. 1 - 2. (In Thai)
- Royal Decree on Integrated Provincial and Provincial Groups Administration, B.E. 2551. (2008, 30 December). *Royal Gazette*. Issue 125 Section 139 P.4. (In Thai)
- Sinjaru, T. (2009). *Statistical research and analysis with SPSS*. (10thed). Bangkok: Business R & D. (In Thai)
- Srikhrudong, A., Rengmeesisuk, J., & Phrakhru Uthaikitjaarak. (2016). The Awareness of Anti Corruptions of the Local Administrative Organization in Thailand. *Local Administration Journal*, 10(3), 28-51. (In Thai)
- Songnarong, S. (2005). *Learning for Empowering the Saving for Production Groups in Nakhon Sithammarat Province*. Thesis for Master degree of Arts in Adult Education, Kasetsart University (In Thai)
- Teangtrong, C. (2005). *Thai Local Administration*. Bangkok: Thammasat University. (In Thai)
- Tekhanmak, K. (2010). *Principle of Social Science Research*. Bangkok: Suveriyasarn. (In Thai)
- The Constitution of the Kingdom of Thailand B.E. 2550. (2007, 24 August). *Royal Gazette*. Issue 124 Section 21 P. 21-22. (In Thai)
- Thuangfang, D. (2007). *Thailand Government and Politic*. Bangkok: TK Printing. (In Thai)
- Yodsomsak, S. (2005). *Principles of Public Administration: Concepts and Theory*. (2nd ed). Bangkok. World trade Thailand. (In Thai)

Community Needs Assessment for Capacity Development for Value-Added Ecotourism Enterprises in Nakhon Nayok Province

Supwat Papassarakan

Arnuphap Ruksuwan

Montree Phanichayanuwat

Assistant Professor, School of Law and Politics, Suan Dusit University

Songpol Vitahanwatana

Instructor, School of Culinary arts Suan Dusit University

Correspondent Author: sup_w_at@hotmail.com

Received: February 8, 2019

Revised: May 9, 2019

Accepted: May 27, 2019

Abstract

This article aimed to assess community needs for ecotourism enterprise development, including value-added capability development that is based on community wisdom and resources in Nakhon Nayok Province. The authors employed the concepts related to ecotourism, need assessment, and the process of lean for social impact or social change into the study. These began from exploring the target areas to determine research hypotheses, and then to determine community behaviors according to the hypothesized framework. A result of this determination led to a value proposition for determining the minimum viable product of activities responding to community needs. In order to retest the community needs' behavior, the authors took into consideration various sources of data. First, data from group meetings of community representatives, community entrepreneurs, agricultural tourism entrepreneurs, and governmental officers. Second, data of activities in agriculture, community enterprises, ecotourism enterprises, and related enterprises. Third, feedback data gained from tourists who visited the areas. Findings of this study can be applied to create a model of activities' output that leads to the development responsive to community needs and to the government development strategies. The government should pay more attention to promote and support professional development both inside and outside the communities and should understand the real needs of community before implementing development policies.

Keywords: Needs, ecotourism, value-added enterprises of ecotourism

การประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชนเพื่อการพัฒนาความสามารถ ต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดนครนายก

ศุภวัฒน์ ปภัสสรากาญจน์

อานุภาพ รักษ์สุวรรณ

มนตรี พานิชยานุวัฒน์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ โรงเรียนกฎหมายและการเมือง มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ทรงพล วิธานวัฒนา

อาจารย์ประจำ โรงเรียนการเรือน มหาวิทยาลัยสวนดุสิต

ผู้จัดทำบทความต้นฉบับ: sup_w_at@hotmail.com

ได้รับบทความ: 9 กุมภาพันธ์ 2562 ปรับปรุงแก้ไข: 9 พฤษภาคม 2562 ตอรับตีพิมพ์: 27 พฤษภาคม 2562

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งการพัฒนาความสามารถในการเพิ่มมูลค่าด้านภูมิปัญญาชุมชนและทรัพยากรภายในชุมชนสู่วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครนายก ผู้วิจัยได้นำแนวคิดที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การประเมินความต้องการจำเป็น และกระบวนการลีน (Lean) เพื่อผลกระทบทางสังคมหรือการเปลี่ยนแปลงสังคมมาประยุกต์ มาเป็นแนวทางการศึกษา การศึกษาเริ่มจากการสำรวจภาพรวมของพื้นที่เป้าหมายเพื่อกำหนดสมมติฐานแล้วจึงค้นหาพฤติกรรมของชุมชนตามกรอบของสมมติฐานที่กำหนด ผลของการค้นหาพฤติกรรมดังกล่าวนำไปสู่ข้อเสนอเชิงค่านิยมเพื่อกำหนดผลผลิตขั้นต่ำของกิจกรรมการตอบสนองความต้องการจำเป็นของชุมชน เพื่อนำไปทดสอบพฤติกรรมความต้องการจำเป็นของชุมชนอีกครั้งหนึ่ง แล้วจึงนำมาพิจารณา ร่วมกับข้อมูลประเภทต่าง ๆ ได้แก่ ประการแรก ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มผู้แทนชุมชน ผู้ประกอบการวิสาหกิจและการเกษตรเชิงท่องเที่ยว เจ้าหน้าที่หน่วยงานภาครัฐ ประการที่สอง ข้อมูลรายละเอียดกิจกรรมการประกอบการเกษตร วิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจที่เชื่อมโยงกับวิสาหกิจดังกล่าว ประการที่สาม ข้อมูลที่สะท้อนจากนักท่องเที่ยวที่เข้ามาใช้บริการและท่องเที่ยว ผลการศึกษาสามารถสร้างตัวแบบผลผลิตของกิจกรรมเพื่อนำไปสู่การพัฒนาในสิ่งที่ชุมชนต้องการและสามารถตอบสนองต่อยุทธศาสตร์การพัฒนาของภาครัฐ ซึ่งภาครัฐควรให้ความสำคัญต่อการส่งเสริมและสนับสนุนรวมทั้งการพัฒนาด้านอาชีพที่มีความเชื่อมโยงกันอยู่ทั้งภายในและภายนอกชุมชน และควรทำความเข้าใจต่อความต้องการที่แท้จริงของชุมชนก่อนการนำนโยบายการพัฒนาต่าง ๆ มาปฏิบัติ

คำสำคัญ: ความต้องการจำเป็น การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ การเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

บทนำ

คุณค่าของระบบนิเวศนอกจากจะมีคุณค่าในตัวเองแล้ว ยังมีคุณค่าซึ่งถือว่าเป็นคุณค่าที่ก่อให้เกิดคุณค่าในเชิงเศรษฐกิจ สังคมและวัฒนธรรม รวมทั้งคุณค่าที่สามารถนำมาใช้ประโยชน์ในเชิงการท่องเที่ยว ดังนั้น จะเห็นว่าคุณค่าของระบบนิเวศมีความสำคัญต่อการพัฒนาทั้งในเชิงเศรษฐกิจสังคมและวัฒนธรรมของประเทศ โดยเฉพาะการพัฒนาตามแผนพัฒนาฯ ของประเทศไทย ซึ่งได้จัดวางสิ่งดังกล่าวไว้ในระดับตำแหน่งเพื่อการพัฒนา ให้มีลักษณะของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและเชื่อมโยงเข้ากับวัฒนธรรมและประวัติศาสตร์ของชุมชน การท่องเที่ยวเพื่อสุขภาพรวมทั้งวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ให้เกิดการพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของไทย ทั้งนี้ ยุทธศาสตร์ของแต่ละจังหวัดได้ถูกจัดทำขึ้นตามลักษณะด้านสภาพภูมิศาสตร์ ทรัพยากรธรรมชาติและภูมิปัญญาของชุมชนและท้องถิ่น โดยมีแนวทางในการเชื่อมโยงเข้าสู่การแข่งขันในระดับประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ตามแผนยุทธศาสตร์การพัฒนาในระดับชาติ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2559 หน้า 4-6) อย่างไรก็ตาม แนวทางในการพัฒนาที่จะสามารถพัฒนาศักยภาพให้ประสบผลตามประเด็นยุทธศาสตร์ดังกล่าว จำเป็นต้องพิจารณาว่า ความต้องการจำเป็นของชุมชนเพื่อการพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศว่ามีอะไรบ้าง เพื่อเป็นข้อมูลที่น่าไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาดังกล่าวได้อย่างยั่งยืน โดยเฉพาะจังหวัดนครนายกซึ่งเป็นหนึ่งในจังหวัดเป้าหมายสำคัญของการพัฒนาดังกล่าว โดยเป็นจังหวัดที่จัดอยู่ในกลุ่มจังหวัดภาคกลางตอนกลางอันประกอบไปด้วยจังหวัดอื่น ๆ อีก 4 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดฉะเชิงเทรา จังหวัดปราจีนบุรี จังหวัดสระแก้ว จังหวัดสมุทรปราการ ทั้งนี้ จังหวัดนครนายกมีชุมชนการเกษตรและการประกอบวิสาหกิจชุมชนที่เชื่อมโยงกับผู้ประกอบการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ การท่องเที่ยวเชิงเกษตร รวมทั้งมีผู้ประกอบการวิสาหกิจชุมชนที่เชื่อมโยงกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จึงสามารถนำมาใช้ในกรณีศึกษา

วัตถุประสงค์ในการวิจัย

1. เพื่อศึกษาและประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชนที่มีต่อการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศภายในชุมชนของจังหวัดนครนายก
2. เพื่อศึกษาความต้องการจำเป็นที่มีต่อการพัฒนาความสามารถในการเพิ่มมูลค่าด้านภูมิปัญญาชุมชนและท้องถิ่น และทรัพยากรภายในชุมชนสู่วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครนายก

วรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

งานวิจัยนี้ดำเนินการศึกษาภายใต้กรอบแนวความคิด 3 ประการ ได้แก่ ประการแรก แนวความคิดวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประการที่สอง แนวความคิดความต้องการจำเป็นของชุมชนที่มีต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและกระบวนการประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชน ประการที่สาม แนวความคิดขั้นตอนในการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นของชุมชนโดยประยุกต์แนวคิดสตาร์ทอัพเพื่อผลกระทบทางสังคม (Lean Startup for Social Impact) ซึ่งได้นำมาประยุกต์ในกระบวนการวิจัยนี้

1. แนวคิดวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

แนวคิดวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ พิจารณาถึงลักษณะวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากข้อเสนอ เช่น องค์กรเพื่อการอนุรักษ์ธรรมชาติ (The Nature Conservancy Organization, 2017) และ Andy & Alan (2002)

ซึ่งให้นิยามลักษณะวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศไว้หลายประการ เช่น ลักษณะที่มีความเป็นธรรมชาติหรือมีวิถีธรรมชาติ ซึ่งสมชัย เบญจฉาย (2006) และสมยศ โองเคลือบ (2014) มีความเห็นพ้องด้วยว่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต้องมีลักษณะของการใช้ธรรมชาติเป็นฐาน ไม่นับปริมาณนักท่องเที่ยว เน้นการเรียนรู้วิถีชุมชน (ซึ่งรวมถึงภูมิปัญญาชุมชน) โดยมีลักษณะการเรียนรู้องค์ประกอบของธรรมชาติที่สามารถสัมผัสรับรู้ทำให้นักท่องเที่ยวเกิดประสบการณ์ และเกิดจิตสำนึกในการคำนึงถึงการอนุรักษ์ธรรมชาติและเข้าใจในระบบนิเวศ ขณะที่ วรพงศ์ ผูกภู (2014) ให้ความสำคัญต่อองค์ประกอบด้านชุมชนโดยเห็นว่วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเป็นเครื่องมือที่สำคัญอย่างหนึ่งต่อการพัฒนาชุมชน ทำให้ชุมชนได้รับผลประโยชน์ตอบแทนทั้งในด้านรายได้และการพัฒนาคุณภาพชีวิต เนื่องจากชุมชนจะเกิดประสบการณ์และสามารถเรียนรู้การบริหารจัดการ เกิดความร่วมมือระหว่างกลุ่มบุคคลทั้งภายในและภายนอกชุมชน รวมทั้งผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียทั้งหลาย มานิสสา ผิวจันทร์ (2012) เสนอว่า การท่องเที่ยวเชิงนิเวศนั้นเกี่ยวข้องกับกิจกรรมต่าง ๆ ได้แก่ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเที่ยวชมธรรมชาติ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ในวิถีเกษตรธรรมชาติหรือเกษตรเชิงนิเวศ กิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการปศุสัตว์และอาหาร

งานวิจัยที่สามารถนำมาอนุมานเพื่อใช้เป็นแนวทางในการศึกษานี้ ได้แก่ งานวิจัยด้านการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของ Vinayak & Sanjeevaiah (2012, pp. 29-44), Peng, Zhang, Lu, Tang, Yan, Xiao, & Han (2016, pp. 201-211), Mitra & Khan (2017, pp. 6923-6932), Hausmann, Slotow, Fraser, & Di Minin (2016, pp. 91-100), Randle & Hoyer (2016), Prince & Ioannides (2017, pp. 348 - 356), และ Morrison, Ramsey, & Bond (2017, pp. 95-112) ทั้งนี้ รวมถึงแนวคิดซึ่งนำเสนอผ่านงานวิจัยของ Stone & Nyaupane (2015, pp. 673-693) เรื่อง “การเชื่อมโยงระหว่างพื้นที่สงวน การท่องเที่ยวและการดำเนินชีวิตของชุมชน: แนวทางการทำความเข้าใจและการวิเคราะห์” และ Stone, & Nyaupane (2016, pp. 222-246) ซึ่งนำไปเรียบเรียงใหม่เรื่อง “อิทธิพลของความต้อการจำเป็นของชุมชนและหน้าที่ในการปกป้องพื้นที่สงวนที่มีต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: วิธีคิดและการสร้างระบบความคิด”

งานวิจัยดังกล่าวมีประเด็นโดยรวมคือ การเป็นเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนและท้องถิ่นของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ จนมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจในระดับประเทศ ทำให้ภาครัฐมองเห็นความสำคัญต่อการส่งเสริมวิสาหกิจดังกล่าว ประเด็นที่มีความสำคัญอีกประการหนึ่งคือ การจัดการกับปัญหาความขัดแย้งระหว่างผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียจากภาคส่วนต่าง ๆ ทั้งจากหน่วยงานภาครัฐ ภาคเอกชนและผู้เกี่ยวข้องอื่น ๆ อันถือได้ว่าเป็นปัจจัยที่มีผลต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ แนวคิดได้นำเสนอถึงการประสานประโยชน์และการนำแนวคิดการใช้ชุมชนเป็นฐานมาเป็นเครื่องมือในการพัฒนา ปัจจัยที่มีบทบาทสำคัญต่อการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอีกประการหนึ่งคือ ระเบียบและข้อกฎหมายที่มีผลต่อการใช้และการควบคุมทรัพยากรที่จำเป็น ระเบียบและข้อกฎหมายที่เกี่ยวข้องกับแนวทางในการส่งเสริมวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในเชิงพาณิชย์และรวมทั้งการบริหารจัดการกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

สำหรับข้อเสนอจากงานวิจัยที่สะท้อนถึงการเชื่อมโยงสู่ผลผลิตจากวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและความสามารถในการดำเนินการเชื่อมโยงพื้นที่ ผลผลิตและกิจกรรมภายในเข้ากับสิ่งดังกล่าวภายนอกพื้นที่ได้อย่างเหมาะสม ซึ่งทำให้เห็นถึงความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนพอสมควร ดังเช่นงานวิจัยของ ภูวดล บัวบางพลู (2017, หน้า 1-10) นำเสนอถึงแนวทางในการเชื่อมโยงการเกษตรและผลผลิตทางการเกษตรเข้ากับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ อย่างไรก็ตาม การศึกษาพบว่าสภาพแวดล้อมทางสังคมของชุมชนมี

ความเป็นส่วนตัวสูง ทำให้ชุมชนละเลยต่อการมีส่วนร่วมและเป็นปัจจัยหนึ่งที่ทำให้เกิดความเสื่อมโทรมของทรัพยากรภายในชุมชน ขณะที่ กนกพัชร วงศ์อินทร์อยู่, สมพล สุขเจริญพงษ์และศานติ ติฐสถาพรเจริญ (2015, หน้า 171 - 184) ได้สะท้อนให้เห็นถึงอุตสาหกรรมปลาสวยงามที่สามารถเชื่อมโยงเข้ากับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและอาจเป็นแนวทางไปสู่การพัฒนามูลค่าของวิสาหกิจทั้งสองได้ โดยวรวลัญช์ สัจจาภิรัตน์และกฤช จรินโท (2012) เล็งเห็นถึงศักยภาพด้านต่าง ๆ ของพื้นที่ชุมชนโดยเฉพาะจุดแข็งของกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในรูปแบบโฮมสเตย์ แต่ก็ยังมีจุดอ่อนด้านการตลาดซึ่งมีขมิ้นมา อุดมศิลป์ (2013, หน้า 135 - 149) เห็นว่าสิ่งนั้นเกี่ยวข้องกับการสร้างแรงจูงใจให้กับนักท่องเที่ยว ในขณะที่วุฒิชชาติ สุนทรสมัยและปิยะพร ธรรมชาติ (2016, หน้า 167 - 181) รวมถึงธนศ ทวีบุรุษ (2014) เห็นถึงศักยภาพของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงสุขภาพที่สามารถไปด้วยกันได้กับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ งานวิจัยของธนศ ทวีบุรุษและอุทิศ สังขรัตน์ (2014, หน้า 75 - 87) รวมทั้งพิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์ (2014, หน้า 650 - 665) พบว่า ทรัพยากรที่มีอยู่ภายในชุมชนมีศักยภาพต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนและชุมชนสามารถนำมาพัฒนาให้เกิดประโยชน์ในทางเศรษฐกิจต่อชุมชนได้ ประเด็นการศึกษาดังกล่าวจึงมีลักษณะความเป็นกลไกและเครื่องมือในการพัฒนาชุมชนของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยเน้นการเชื่อมโยงกิจกรรมด้านต่าง ๆ เช่น กิจกรรมของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ กิจกรรมในอาชีพของชุมชน การบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ ทั้งยังพบว่า มีการเชื่อมโยงกับกิจกรรมด้านอื่น ๆ เช่น วิสาหกิจชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชน วัฒนธรรมชุมชน วิถีชุมชน ความรู้และภูมิปัญญาชุมชน การบริหารความขัดแย้งและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจของชุมชนภายใต้ศักยภาพที่มีอยู่

2. ความต้องการจำเป็นและกระบวนการประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชน

สิ่งสำคัญที่ต้องพิจารณาเพื่อเป็นแนวทางในการศึกษานี้คือ การพิจารณาแนวคิดภายใต้กรอบของความ ต้องการจำเป็นซึ่ง เดวิดสัน (Davidson, 2005) ให้ความหมายว่า คือปัญหาจากปรากฏการณ์ที่ชุมชนคิดว่าไม่ควรจะเป็น ขณะที่ Peace Corps Community Tools Box (2016) ได้ขยายความว่า ปัญหาเป็นสิ่งที่เกิดจากการรับรู้ ว่าสิ่งที่เกิดขึ้นเป็นปัญหาและพร้อมที่จะแก้ไข เป็นสิ่งที่เกิดขึ้นบ่อยมีความยืดเยื้อยาวนาน มีผลกระทบต่อวิถีชีวิตของ คนในชุมชนซึ่งอาจรุนแรงหรือไม่รุนแรงก็ได้ เช่น ปัญหาด้านสิทธิตามกฎหมายหรือปัญหาที่เกี่ยวข้องกับ ศีลธรรมอันดีงาม ดังนั้น ความต้องการจำเป็นจึงเสมือนช่องว่างระหว่างสถานการณ์ที่ควรจะเป็นและไม่ควรจะเป็น Krueger (n.d.) ได้นำช่องว่างของปัญหาและความต้องการมาพิจารณาภายใต้แนวคิดความต้องการขั้นพื้นฐานแบบดั้งเดิมเพื่อสะท้อนถึงความต้องการจากความรู้สึก ความต้องการโดยเปรียบเทียบและความต้องการในเชิง บรรทัดฐาน ทำให้มีความชัดเจนต่อปรากฏการณ์ที่เป็นจริงด้านความต้องการจำเป็นที่เกิดขึ้นในสังคม เช่น ความ ต้องการในการสนับสนุนทางการเงินเพื่อแก้ไขปัญหาทางเศรษฐกิจหรือปัญหาความขัดแย้งทางเศรษฐกิจ ความ ต้องการความช่วยเหลือจากการประสพภัยพิบัติ ความต้องการเรียนรู้และความต้องการบรรลุกิจกรรมตาม เป้าหมายของชุมชน

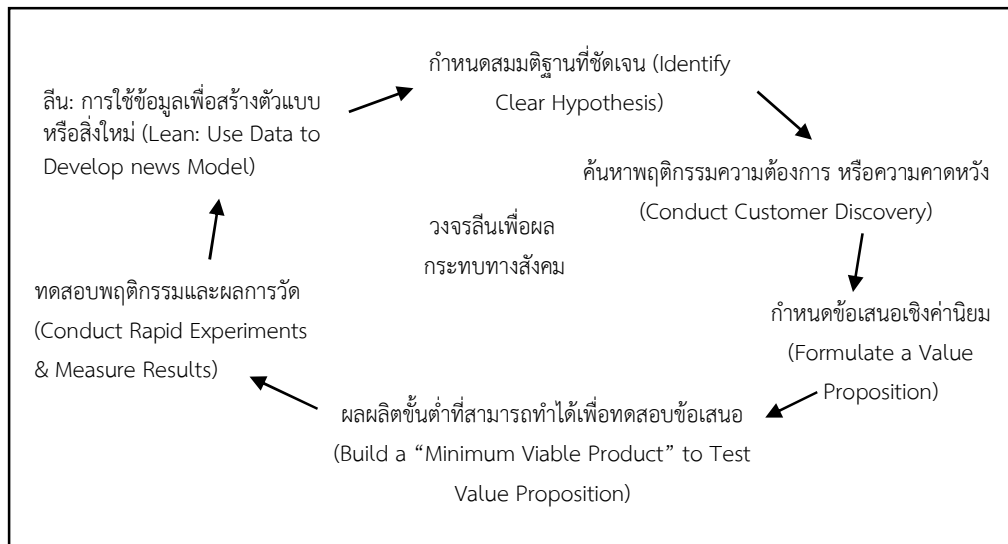
แนวคิดที่สำคัญต่อแนวทางการศึกษาอีกประการหนึ่งคือ แนวคิดของกระบวนการประเมินความต้องการ จำเป็นและการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นรวมถึงปัญหาของชุมชน ซึ่งข้อเสนอของแนวคิดค่อนข้างมีวิธีการที่ เป็นไปในทิศทางเดียวกันไม่ว่าจะเป็นข้อเสนอขององค์กรสาธารณสุขของมหาวิทยาลัยแคนซัสภายใต้ศูนย์บริการ กองทุนทรัพยากรแห่งชาติ (Compassion Capital Fund National Resource Center, 2010, pp. 4 - 10) และข้อเสนอของชุมชนและกลุ่มองค์กรชุมชนจากมหาวิทยาลัยไอโอวา (Iowa State University Extension and Outreach, 2016) ต่างนำเสนอกระบวนการและเทคนิคในการประเมินและการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็น

รวมทั้งขั้นตอนต่าง ๆ ที่สะท้อนถึงลักษณะร่วมของความต้องการจำเป็นไว้หลายประการ ได้แก่ การมีส่วนร่วมจากชุมชนทั้งด้านความคิด สิทธิในการจัดการและการถือครองทรัพยากรของชุมชนและการวิเคราะห์จุดแข็งจุดอ่อน โดยนำข้อมูลจากชุมชนมาใช้ในการวิเคราะห์และการประเมิน เพื่อนำไปสู่การวางแผนพัฒนาระดับชุมชนและท้องถิ่น โดยมีขั้นตอนต่าง ๆ เช่น การทำความเข้าใจขอบเขต เป้าหมายและความต้องการของชุมชน ลักษณะและการทำความเข้าใจสถานการณ์ที่เกิดขึ้นของสมาชิกในชุมชน การทำความรู้จักผู้นำชุมชน ดังเช่น วันทนา อมตารียกุล, จ่านงค์ อมตารียกุล, และ ปัญญา วินทะไชย (2015, หน้า 31 - 41) นิภาพร รัตนปริยานุช (2013) อัญชลี เชี่ยวโสธร ดุวอล (2014, หน้า 55 - 58) ต่างนำเสนอผลการศึกษาซึ่งพบว่า ความต้องการจำเป็นมาจากการรับรู้และทัศนคติทางสังคม การรับรู้ในสิ่งที่ตอบสนองทางกายภาพอันเป็นปัจจัยที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต ในประเด็นที่เกี่ยวข้องกับการมีส่วนร่วม การสร้างทักษะการเรียนรู้และความรู้ในสิ่งที่จำเป็นต่อการดำรงชีวิต การรับบริการสาธารณะจากภาครัฐ ความต้องการให้ชุมชนของตนเกิดการพัฒนารวมทั้งทางด้านโครงสร้างพื้นฐาน สังคม เศรษฐกิจ ซึ่งแนวคิดสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Hexter, Date, Post, Schnoke, & Cyran (2016, pp. 5-63), Masenya & Booyse (2016, pp. 1-9), และ Pieh-Holder, Callahan, & Young, (2012, pp. 1-11) ดังนั้นกระบวนการประเมินและการวิเคราะห์ความต้องการจำเป็นจึงมุ่งประเด็นการศึกษาในสิ่งที่ชุมชนคาดหวังและมีความต้องการ ได้แก่ ความคาดหวังและความต้องการในการแก้ไขปัญหาและการพัฒนากิจกรรมเพื่อพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของจังหวัดนครนายก

3. ขั้นตอนในการประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชนตามแนวคิดลีนสตาร์ทอัพเพื่อผลกระทบทางสังคมหรือการเปลี่ยนแปลงสังคม

ลีนสตาร์ทอัพเพื่อผลกระทบทางสังคม (Lean Startup for Social Impact) เป็นแนวคิดที่นำมาประยุกต์ใช้ในขั้นตอนการศึกษานี้ เพื่อประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชน ทั้งนี้ Plusacumen Organization (2015) ได้นำแนวความคิดลีนสตาร์ทอัพของ Steve (2013) มาประยุกต์เพื่อการศึกษาและเพื่อประเมินความต้องการจำเป็นที่แท้จริงของชุมชนโดยเฉพาะการประกอบวิสาหกิจชุมชน (Community Enterprises) แนวความคิดนี้เรียกว่า “ลีนสตาร์ทอัพเพื่อผลกระทบทางสังคมหรือการเปลี่ยนแปลงสังคม (Lean Startup for Social Impact or Social Change)” มักเรียกว่า “ลีนสตาร์ทอัพเพื่อผลกระทบทางสังคม (Lean Startup for Social Impact)

เหตุผลที่มีการนำวิธีการนี้มาใช้เนื่องจาก กระบวนการลีนสตาร์ทอัพเพื่อผลกระทบทางสังคม เป็นกระบวนการทดลองที่มีได้ทั้งในเชิงคุณภาพและปริมาณ แม้ว่าจะมีกระบวนการหลายขั้นตอนแต่ไม่มีความสลับซับซ้อนดังเช่นการศึกษาจากแนวความคิดแบบดั้งเดิม ขั้นตอนต่าง ๆ ของลีนสตาร์ทอัพเพื่อผลกระทบทางสังคมเรียกว่า วงจรลีนเพื่อผลกระทบทางสังคม (ภาพที่ 1) ประกอบด้วย การกำหนดสมมติฐาน การดำเนินการเพื่อค้นหาข้อมูลด้านพฤติกรรมความคาดหวังในสิ่งที่ต้องการ การกำหนดค่านิยม การพัฒนาเครื่องมือทดสอบความต้องการขั้นต่ำ การดำเนินการทดสอบและการเข้าสู่ลีนหรือการสร้างชุดของแนวความคิดจากการอ้างอิงและการนำข้อมูลต่าง ๆ มาสนับสนุนซึ่งกันและกันเพื่อให้เกิดสิ่งที่ดีที่สุด โดยงานวิจัยนี้จะประยุกต์แนวความคิดลีนสตาร์ทอัพเพื่อผลกระทบทางสังคมเข้ากับเทคนิคในการวิเคราะห์ชุมชนจากแนวคิดดั้งเดิม (ครรชิต พุทธิโกษา, 2011, หน้า 7 - 28)

ภาพที่ 1 วงจรการดำเนินงานเพื่อประเมินความต้องการจำเป็นตามแนวคิดสตาร์ทอัพเพื่อผลกระทบทางสังคม

4. สมมติฐานตามแนวทางของสโลว์เพื่อผลกระทบทางสังคม

จากการสำรวจเบื้องต้นในพื้นที่ชุมชนซึ่งเป็นพื้นที่เป้าหมายในการศึกษา ทั้งด้านกิจกรรมและองค์ประกอบของการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องรวมทั้งการประกอบการวิสาหกิจที่เชื่อมโยงกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศดังกล่าว ทำให้สามารถกำหนดสมมติฐานตามแนวทางของสโลว์เพื่อนำไปค้นหาพฤติกรรมด้านความคาดหวังในสิ่งที่ต้องการและลักษณะกิจกรรมของชุมชน ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ในประเด็นความคาดหวังของสมาชิกในชุมชน

1.1 หากพิจารณาสิ่งต่าง ๆ ต่อไปนี้ 1) สิ่งที่ชุมชนคิดว่าควรจะเป็นและพร้อมที่จะแก้ไข 2) สิ่งที่ชุมชนคิดว่ามีผลกระทบต่อชีวิตและวิถีของชุมชน 3) ความต้องการความเป็นผู้นำในผลผลิตวิสาหกิจเชิงนิเวศ 4) ความต้องการเครือข่ายและความร่วมมือ 5) ความต้องการพัฒนารูปแบบและคุณภาพของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจอื่น ๆ 6) ความต้องการในการปรับปรุงและพัฒนาทรัพยากรเพื่อผลิตผลผลิตต่าง ๆ ในชุมชน 7) ความต้องการศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจชุมชนที่เชื่อมโยงกันได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม

1.2 ดังนั้น ความต้องการจำเป็นของสมาชิกในชุมชน คือ 1) ระดับค่านิยมในความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจและกิจกรรมเชิงนิเวศซึ่งพิจารณาจากความต้องการขั้นต่ำ (อย่างน้อยที่ควรจะเป็น) 2) การตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างความสามารถของคนในชุมชน รวมทั้งการตอบสนองด้านกลไกการสนับสนุน การเข้าถึงทรัพยากรของชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพวิสาหกิจ รูปแบบผลผลิต คุณภาพผลผลิตและการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนรวมทั้งองค์กรภาคีต่าง ๆ 3) ความเข้าใจในการสร้างคุณค่าของผลผลิตที่เชื่อมโยงระหว่างวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ กับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเพิ่มคุณค่าแก่ผู้บริโภคและสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลผลิตจากวิสาหกิจชุมชนที่สอดคล้องต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิง

นิเวศ 4) การพัฒนาความรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมทางการตลาด ได้แก่ 4.1) วิธีการทางการสร้างมาตรฐานผลผลิต 4.2) ความร่วมมือของชุมชน 4.3) การให้ความสำคัญต่อแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวและผู้บริโภค

สมมติฐานที่ 2 ประเด็นการจัดการกิจกรรมของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

2.1 หากชุมชนมีระบบคิดในการจัดการกิจกรรมวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เติบโตอย่างยั่งยืน โดย 1) พัฒนาแนวทางการเชื่อมโยงกิจกรรมที่สอดคล้องกันระหว่างผลผลิตและบริการของวิสาหกิจชุมชนและกิจกรรมวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ 2) การจัดการความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาคส่วนต่าง ๆ 3) การกระจายผลประโยชน์กลับสู่สมาชิกภายในชุมชน 4) การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนโดยนำข้อมูลต่าง ๆ ดังกล่าวมาวางแผนพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง

2.2 ดังนั้น การจัดการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนจึงมีความต้องการที่จะให้เกิดผลในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) การเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมชุมชนและวิสาหกิจชุมชนได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม 2) เชื่อมโยงในเชิงพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวและเชื่อมโยงในเชิงกิจกรรมทั้งด้านการอนุรักษ์ ด้านระบบนิเวศ สุขภาพและวัฒนธรรม 3) สร้างความร่วมมือระหว่างผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและองค์กรภาคีในภาคส่วนต่าง ๆ 4) มีความสามารถในการแก้ไขปัญหาในการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ

ระเบียบวิธีวิจัย

การวิจัยนี้ มีวิธีการศึกษา 2 ประเภทคือ 1) วิธีการศึกษาเชิงสำรวจซึ่งจะใช้วิธีเชิงปริมาณ เช่น การหาค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน เพื่อวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลการสำรวจความคิดเห็นจากการค้นหาพฤติกรรมความคาดหวังในความต้องการของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งได้แก่ สมาชิกในชุมชน 2) วิธีการเชิงคุณภาพเพื่อศึกษาเจาะลึกข้อมูลการค้นหาพฤติกรรมความคาดหวังและเพื่อทดสอบพฤติกรรมความต้องการจากกลุ่มตัวอย่างเดิม ทั้งนี้ ข้อมูลทั่วไปและข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นในข้อ 1) ซึ่งใช้ในขั้นตอน การค้นหาพฤติกรรมความคาดหวังในความต้องการของกลุ่มตัวอย่าง จะวิเคราะห์ด้วยอัตราส่วนร้อยละและค่าเฉลี่ยเพื่ออธิบายในระดับกว้าง ข้อมูลในเชิงคุณภาพในข้อ 2) จะนำมาอธิบาย บรรยายและตีความ สำหรับวิธีการสุ่มตัวอย่างเพื่อการศึกษาเชิงสำรวจจะใช้วิธีสุ่มแบบหลายขั้นตอน ทำโดยการสุ่มตัวอย่างของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวเชิงนิเวศจากพื้นที่ 10 ตำบล 22 หมู่บ้าน ซึ่งเป็นการสุ่มแบบง่าย แล้วจึงสุ่มตัวอย่างสมาชิกชุมชนระดับครัวเรือนในพื้นที่วิสาหกิจดังกล่าวด้วยการใช้ตารางการกำหนดตัวอย่างเพื่อการสำรวจของ ทา โร ยามาเน่ (สุทธิพล อุดมพันธุ์รัก และจุฬารักษ์ พูลเอี่ยม, มปป.) โดยกำหนดความคลาดเคลื่อนที่ 0.05 ซึ่งได้กลุ่มตัวอย่างโดยประมาณคือ 285 ครัวเรือน จากประชากรทั้งหมด 1,172 ครัวเรือน อย่างไรก็ตาม ผู้ศึกษาได้กำหนดขนาดที่เห็นว่าเพียงพอและเหมาะสมไว้ที่ 250 ครัวเรือน เนื่องจากเห็นว่ามีการศึกษาในเชิงลึกกับกลุ่มตัวอย่างเดิม ซึ่งหากพิจารณาแนวคิดการกำหนดตัวอย่างของโคเฮน (Cohen, J., 1988, pp 82 - 87) ถือว่ามีแนวคิดที่ความสอดคล้องต่อการกำหนดตัวอย่างดังกล่าว

การศึกษาตามขั้นตอนของกระบวนการสืบ เป็นการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั้งในเชิงการสำรวจความคิดเห็นและเชิงลึกไปค้นหาพฤติกรรมความคาดหวังในความต้องการจำเป็นตามกรอบสมมติฐาน การวิเคราะห์ข้อมูลจากการค้นหาพฤติกรรมความคาดหวังและความต้องการของสมาชิกชุมชนในเชิงสำรวจตามกรอบสมมติฐาน ซึ่งเป็นความคาดหวังและความต้องการจากวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศต่อการได้รับประโยชน์ในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) ประโยชน์ในเชิงสาธารณะ 2) ประโยชน์ต่อครอบครัว 3) ประโยชน์ที่เกิดแก่สังคม 4)

ประโยชน์ต่อวิสาหกิจหรือวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ที่สามารถเชื่อมโยงกันได้ 5) ความรู้สึกและความภาคภูมิใจต่อวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 6) ความคาดหวังต่อผู้นำชุมชนกับแนวความคิดในการพัฒนาชุมชน 7) ความคาดหวังต่อรายได้จากวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 8) ความคาดหวังต่อการกระจายรายได้จากการประกอบวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 9) ความคาดหวังต่อความสามารถในการไขปัญหาและการแก้ไขอุปสรรคในการพัฒนาวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ โดยให้คะแนนค่าระดับความคาดหวังไว้ที่ 1 ถึง 5 (1 = ไม่คาดหวังเลยจนถึง 5 = มากที่สุด) ผลการวิเคราะห์ข้อมูลในขั้นตอนข้างต้น จะนำไปกำหนดข้อเสนอเชิงค่านิยมแล้วจึงนำไปจัดทำผลผลิตหรือกิจกรรมขั้นต่ำเพื่อทดสอบพฤติกรรมของการทำกิจกรรมสำคัญและพฤติกรรมความต้องการจำเป็นของชุมชน ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลของการทดสอบดังกล่าว จะนำไปพิจารณาพร้อมกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านอื่น ๆ ในขั้นตอนสืบซึ่งเป็นการนำผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านต่าง ๆ มาอ้างอิงและสนับสนุนซึ่งกันและกันจนได้ข้อมูลที่ดีที่สุด ทั้งนี้ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลด้านอื่น ๆ ซึ่งได้นำมาพิจารณาร่วมกัน ได้แก่ ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อยจากผู้นำชุมชน ตัวแทนวิสาหกิจชุมชนและตัวแทนจากหน่วยงานราชการ ข้อมูลจากผู้ประกอบการวิสาหกิจ และข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว

ผลการวิจัย

ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสำรวจทั้ง 9 ประเด็นพบว่า โดยส่วนใหญ่ สมาชิกชุมชนแสดงความคาดหวังค่อนข้างน้อยถึงไม่มีเลยในเกือบทุกประเด็น อย่างไรก็ตาม จำนวนสมาชิกชุมชนซึ่งแสดงความคาดหวังน้อยถึงไม่คาดหวังเลยต่ำกว่าจำนวนที่แสดงความคาดหวังปานกลางขึ้นไปจนถึงมากที่สุด ทั้งนี้ ระดับคะแนนเฉลี่ยที่สูงที่สุดในสองอันดับจากระดับคะแนนเฉลี่ยทั้งหมด คือระดับคะแนนเฉลี่ยปานกลางถึงปานกลางค่อนข้างน้อยใน 2 ประเด็น ได้แก่ ประเด็นความคาดหวังต่อประโยชน์ที่เกิดแก่ครอบครัว และประเด็นความภาคภูมิใจต่อวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีระดับคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 3.12 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.41 และ 2.31 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 1.32 ตามลำดับ สำหรับในประเด็นที่มีระดับคะแนนเฉลี่ยน้อยที่สุดถึงไม่มีเลย ได้แก่ ความคาดหวังต่อการกระจายรายได้จากการประกอบวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศ โดยมีระดับคะแนนเฉลี่ยเท่ากับ 1.12 ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานเท่ากับ 0.54 เมื่อเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เจาะลึกซ้ำในประเด็นความคาดหวังดังกล่าว โดยได้มีการสัมภาษณ์เจาะลึกถึงลักษณะสำคัญของกิจกรรมในการประกอบการต่าง ๆ ของสมาชิกชุมชนต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน พบว่า ผู้ที่แสดงความความคิดเห็นเชิงสำรวจในระดับกว้างก่อนหน้านี้ ถึงความคาดหวังที่ค่อนข้างน้อยถึงไม่มีความคาดหวังเลย ได้นำเสนอความคิดที่สะท้อนถึงประโยชน์ที่ชุมชนได้รับจริงจากวิสาหกิจต่าง ๆ ของชุมชน ดังข้อความที่ได้จากข้อมูลเจาะลึก “ มีการรวมกลุ่มในชุมชนขายส่งในทุกสถานที่ท่องเที่ยวเพื่อแบ่งผลกำไรเท่า ๆ กัน....ผลผลิตของผักสวนครัวและอื่น ๆ ใช้ร่วมกันในชุมชน ขายให้ชุมชนอื่นบ้าง ทำของที่ทำกันในส่วนกลาง และนำมาช่วยกันขายแบ่งผลกำไร 70 – 80 บาทต่อวัน บางครั้งก็แบ่งปันใช้เป็นของส่วนรวม ไม่ได้เป็นประโยชน์สาธารณะเป็นส่วนตัว ” ทั้งนี้ ปัจจัยสำคัญต่อผลการแสดงความไม่คาดหวังของสมาชิกชุมชนน่าจะมาจาก ประการแรก ความไม่เข้าใจต่อผลกระทบต่าง ๆ ของวิสาหกิจดังกล่าว เนื่องจากการเข้าไปมีส่วนร่วมในกลุ่มต่าง ๆ นั้นมีเจตนาเพื่อให้กิจกรรมในการประกอบอาชีพของตนดำเนินไปได้ จึงไม่ได้คิดถึงผลกระทบด้านบวกซึ่งก่อให้เกิดประโยชน์ต่อภาคสาธารณะและภาคสังคม ประการที่สอง การเข้าร่วมกลุ่มอาชีพเป็นการรวมตัวเพื่อผลประโยชน์อย่างหลวม ๆ ในลักษณะต่างคนต่างทำและมีการนำผลผลิตมารวมเป็นส่วนกลางในรูปแบบสหกรณ์แล้วจึงแบ่งผลประโยชน์ให้แก่สมาชิกภายใน

กลุ่ม ทำให้เกิดความเห็นว่า การรวมกลุ่มดังกล่าวเป็นการทำเพื่อผลประโยชน์ส่วนตัวไม่ใช่ผลประโยชน์ส่วนรวม ประการที่สาม ผู้ประกอบการที่มีประสบการณ์จนสามารถแก้ไขปัญหาได้ด้วยตนเองจะไม่คาดหวังในการได้รับความช่วยเหลือจากบุคคลหรือองค์กรใด ๆ เนื่องจากสามารถพึ่งพาตนเองได้

การค้นหาวุฒิกรรมในประเด็นความคาดหวังในความต้องการจำเป็นของสมาชิกชุมชนและประเด็นลักษณะสำคัญของกิจกรรมของกิจกรรมในการประกอบการต่าง ๆ ของสมาชิกชุมชนต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศในชุมชน พบว่า สอดคล้องและเป็นไปตามกรอบของสมมติฐาน ดังนี้

สมมติฐานที่ 1 ประเด็นความคาดหวังของสมาชิกในชุมชน

1.1 การพิจารณาพฤติกรรมของสมาชิกชุมชน 1) *สิ่งที่ชุมชนคิดว่าควรจะเป็นและพร้อมที่จะแก้ไข*: สมาชิกชุมชนคำนึงถึงสิ่งที่จะต้องนำมาปรับปรุงและแก้ไขในด้านผลผลิตและการบริการซึ่งชุมชนเห็นว่ายังเป็นปัญหา เช่น ความรู้และประสบการณ์ ระบบสาธารณูปโภค ไฟฟ้า น้ำสะอาดและถนนหรือเส้นทางคมนาคมรวมทั้งปัญหาอื่น ๆ ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อการดำเนินกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น ปัญหาของการประชาสัมพันธ์เพื่อให้ชุมชนเป็นที่รู้จักของสาธารณะและเพื่อเป็นการดึงดูดนักท่องเที่ยวให้เข้ามาท่องเที่ยวภายในชุมชน 2) *สิ่งที่ชุมชนคิดว่ามีผลกระทบต่อชีวิตและวิถีของชุมชน*: การที่ชุมชนสามารถใช้ประโยชน์จากผลผลิตของชุมชนเอง เกิดการรวมกลุ่มเพื่อสร้างรายได้ มีการแบ่งแยกหน้าที่และการทำงานของผลผลิตร่วมกัน ทั้งนี้ รวมถึงความสามารถในการจัดทำแผนชุมชนร่วมกัน 3) *ความต้องการความเป็นผู้นำในผลผลิตวิสาหกิจเชิงนิเวศ*: ชุมชนได้แสดงถึงฐานคติต่อความเป็นผู้นำในผลผลิตโดยการแสดงให้เห็นถึงความคาดหวังต่อการพัฒนาความรู้ความสามารถในด้านต่าง ๆ ทั้งการประกอบการเกษตรและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชน ภายในชุมชนและเรียนรู้สิ่งที่ได้จากข้อสังเกตจากนักท่องเที่ยว 4) *ความต้องการเครือข่ายและความร่วมมือ*: ความร่วมมือจากหน่วยงานภาครัฐ กลุ่มองค์กรชุมชนและภาคีต่าง ๆ เพื่อเกื้อกูลสมาชิกของกลุ่มในลักษณะการพึ่งพาอาศัยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้และการมีส่วนร่วมในลักษณะภาคี 5) *ความต้องการพัฒนารูปแบบและคุณภาพของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจ อื่น ๆ*: มีการนำข้อดีข้อเสียมาปรับปรุง เช่น การนำข้อดีของการดำเนินงานและความรู้จากชุมชนอื่น ๆ มาปรับปรุงและประยุกต์ 6) *ความต้องการในการปรับปรุงและพัฒนาทรัพยากรเพื่อผลิตผลผลิตต่าง ๆ ในชุมชน*: ทรัพยากร เช่น ความต้องการปรับปรุงแหล่งน้ำและผืนดินให้มีศักยภาพในการผลิตผลผลิตด้านการเกษตรและการนำทรัพยากรหรือสิ่งที่มีอยู่ในชุมชนมาพัฒนาให้เป็นแหล่งท่องเที่ยว 7) *ความต้องการศักยภาพและความสามารถในการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจชุมชนที่เชื่อมโยงกันได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม*: มีการแสวงหาศักยภาพ เช่น การแสวงหาความรู้เพื่อพัฒนาความสามารถในการประกอบวิสาหกิจชุมชน การเกษตรธรรมชาติและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

1.2 ดังนั้น พฤติกรรมความคาดหวังต่อสิ่งจำเป็นที่ต้องการของสมาชิกในชุมชนจึงมีประเด็นต่าง ๆ ดังนี้ 1) *ความต้องการค่านิยมในความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของชุมชนทั้งกิจกรรมทางเศรษฐกิจและกิจกรรมเชิงนิเวศ* ซึ่งพิจารณาจากความต้องการขั้นต่ำ (อย่างน้อยที่ควรจะเป็น): ได้แก่ ความภาคภูมิใจและความสุขที่ได้ทำกิจกรรมต่าง ๆ ซึ่งเกี่ยวข้องกับการประกอบการเกษตร วิสาหกิจชุมชน โสมสแด่และกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) *การตอบสนองต่อความต้องการจำเป็นด้านต่าง ๆ เพื่อสร้างความสามารถของคนในชุมชน* รวมทั้งการตอบสนองด้านกลไกการสนับสนุน การเข้าถึงทรัพยากรของชุมชนเพื่อการพัฒนาคุณภาพวิสาหกิจ รูปแบบผลผลิต คุณภาพผลผลิตและการพัฒนาเครือข่ายความร่วมมือระหว่างชุมชนรวมทั้งองค์กรภาคี

ต่าง ๆ ได้แก่ แผนชุมชนเพื่อพัฒนาชุมชน แหล่งน้ำ ดินและการปรับปรุงดิน ระบบสาธารณสุขโรคและการพัฒนาความรู้ความสามารถในการพัฒนากิจกรรมและผลผลิต รวมทั้งการสร้างความร่วมมือในลักษณะกลุ่มและภาคีเพื่อพัฒนาและสร้างผลผลิตร่วมกัน 3) ความเข้าใจในการสร้างคุณค่าของผลผลิตที่เชื่อมโยงระหว่างวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ กับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเพื่อเพิ่มคุณค่าแก่ผู้บริโภคและสร้างมูลค่าเพิ่มแก่ผลผลิตจากวิสาหกิจชุมชนที่สอดคล้องต่อวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่ การแสวงหาสิ่งสนับสนุนในการพัฒนารูปแบบและคุณภาพผลผลิตและกิจกรรมของวิสาหกิจชุมชนและผลผลิตทางการเกษตรเพื่อนำไปสู่การเชื่อมโยงกิจกรรมจากวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เช่น สัญญลักษณ์ที่แสดงความเป็นเอกลักษณ์ของผลผลิต ข้อตกลงของคุณภาพและมาตรฐานผลผลิตของกลุ่มเกษตรกร 4) การพัฒนาความรู้ด้านต่าง ๆ เพื่อส่งเสริมทางการตลาด ได้แก่ 4.1) วิธีการทางการสร้างมาตรฐานผลผลิต: เช่น การแสวงหาแนวทางในการปรับปรุงและพัฒนารูปแบบและคุณภาพด้วยวิธีการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ในการแลกเปลี่ยน และการรวมกลุ่มและเครือข่ายเพื่อสร้างความสามารถในการผลิตกิจกรรมและการผลิตผลผลิต 4.2) ความร่วมมือของชุมชน: เช่น กลุ่ม องค์กรชุมชนผลิตผลผลิตร่วมกัน มีการเชื่อมโยงวิสาหกิจชุมชน วิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและการประกอบการเกษตรเข้าด้วยกัน 4.3) การให้ความสำคัญต่อแรงจูงใจของนักท่องเที่ยวและผู้บริโภค: เช่น การเปิดรับฟังข้อคิดเห็น การแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับนักท่องเที่ยวเพื่อนำมาปรับปรุงกิจกรรมให้มีคุณภาพที่ดี

สมมติฐานที่ 2 ประเด็นการจัดการกิจกรรมของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน

2.1 หากชุมชนมีระบบคิดในการจัดการกิจกรรมวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศให้เติบโตอย่างยั่งยืน: ชุมชนเริ่มมีการนำผลผลิตและบริการจากกลุ่มต่าง ๆ มาจัดทำให้เกิดระเบียบและระบบในการดำเนินงาน เช่น นำกิจกรรมการท่องเที่ยวชมธรรมชาติ การท่องเที่ยวเชิงประวัติศาสตร์ชุมชนมาเชื่อมโยงเข้ากับกิจกรรมการท่องเที่ยวและกิจกรรมการเรียนรู้ประเพณีของชุมชน วิถีธรรมชาติของชุมชน เป็นต้น ทั้งนี้ พิจารณาได้จากลักษณะในประเด็นย่อยต่าง ๆ ได้แก่ 1) การพัฒนาแนวทางการเชื่อมโยงกิจกรรมที่สอดคล้องกันระหว่างผลผลิตและบริการของวิสาหกิจชุมชนและกิจกรรมวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: มีการนำผลผลิตของชุมชน กิจกรรมที่มาจากทรัพยากรภายในชุมชน กิจกรรมสุขภาพ มาทำให้เกิดการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชน โดยการรวมกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและกลุ่มเกษตรธรรมชาติ ได้แก่ กลุ่มทำอาหาร กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มถักทอ กลุ่มพืชผักสวนครัวและกลุ่มอาชีพต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกับชีวิตประจำวัน เช่น ช่างตัดผม กลุ่ม อสม. เข้ามาเชื่อมโยงกับกิจกรรมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 2) การจัดการความขัดแย้งระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในภาคส่วนต่าง ๆ: มีความพยายามของกลุ่มและหน่วยงานภาคีภาครัฐ องค์กรพัฒนาเอกชน มหาวิทยาลัยและกลุ่มองค์กรชุมชน เข้าร่วมภาคีเพื่อช่วยเหลือแลกเปลี่ยนความรู้และให้ความรู้แก่ชุมชน โดยที่ชุมชนเองพบว่า ความขัดแย้งระหว่างองค์กรชุมชนกับภาคีภาครัฐทำให้เกิดปัญหาและอุปสรรคในด้านการพัฒนาสาธารณสุข ซึ่งมีผลกระทบต่อการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 3) การกระจายผลประโยชน์กลับสู่สมาชิกภายในชุมชน: พิจารณาจากปรากฏการณ์ที่เกิดจากการที่กลุ่มต่าง ๆ ของชุมชน เช่น กลุ่มถักทอ กลุ่มเสื่อกก กลุ่มทำขนม กลุ่มแปรรูปผลผลิตทางการเกษตร กลุ่มกิจกรรมทางประวัติศาสตร์ชุมชน ต่างบูรณาการความร่วมมือทำให้เกิดการกระจายผลประโยชน์สู่ชุมชน โดยที่ชุมชนเองยังไม่ได้เข้าใจว่านี่คือลักษณะของผลประโยชน์สาธารณะ 4) การวิเคราะห์จุดแข็งและจุดอ่อนโดยนำข้อมูลต่าง ๆ ดังกล่าวมาวางแผนพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้อง: ชุมชนคำนึงถึงควมมีอัตลักษณ์ของผลผลิตทางการเกษตรซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะและพิจารณาถึงวิถีชุมชน ประเพณีและทรัพยากรภายในชุมชนโดยผสมผสานเข้ากับการจัดกิจกรรมของชุมชน เช่น การล่องแก่ง เล่นน้ำ การเที่ยวชมธรรมชาติ การเที่ยวชมแหล่ง

ประวัติศาสตร์ของชุมชน ฯลฯ อย่างไรก็ตาม ยังมีจุดอ่อน เช่น การขาดการพัฒนากระบวนบริหารแบบบูรณาการ เนื่องจากความไม่เข้าใจกันระหว่างชุมชน กลุ่มองค์กรชุมชนกับหน่วยงานภาคีและหน่วยงานภาครัฐ ความไม่สามารถเข้าถึงแหล่งน้ำสะอาดของบางชุมชนเป็นจุดอ่อนในการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2.2 ดังนั้น การจัดการวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชนจึงมีความต้องการที่จะให้เกิดผลในด้านต่าง ๆ ได้แก่ 1) **การเชื่อมโยงกับอุตสาหกรรมชุมชนและวิสาหกิจชุมชนได้อย่างสอดคล้องเหมาะสม:** ความต้องการพัฒนาแนวทางการเชื่อมโยงที่สอดคล้องระหว่างผลผลิตของวิสาหกิจชุมชนและกิจกรรมวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศทั้งภายในและภายนอกพื้นที่ เกิดความร่วมมือในลักษณะการรวมกลุ่มผลิตภัณฑ์ กลุ่มองค์กรชุมชนภายในชุมชน เช่น กลุ่มโฮมสเตย์ กลุ่มเกษตรเชิงท่องเที่ยว กลุ่มหัตถกรรม กลุ่มอาหารพื้นบ้าน เป็นต้น 2) **การเชื่อมโยงในเชิงพื้นที่ของแหล่งท่องเที่ยวและเชื่อมโยงในเชิงกิจกรรมทั้งด้านการอนุรักษ์ ด้านระบบนิเวศ สุขภาพและวัฒนธรรม:** ความต้องการพัฒนาการเชื่อมโยงในเชิงพื้นที่ เพื่อเชื่อมโยงกิจกรรมทั้งในและนอกพื้นที่ชุมชน เช่น กิจกรรมประเพณีและวัฒนธรรมชุมชนกับกิจกรรมการท่องเที่ยวแหล่งโบราณวัตถุ โบราณสถาน แหล่งเกษตรเชิงท่องเที่ยวในพื้นที่ต่างชุมชน และแหล่งท่องเที่ยวธรรมชาติ เช่น น้ำตก วนอุทยาน เป็นต้น 3) **สร้างความร่วมมือระหว่างผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียและองค์กรภาคีในภาคส่วนต่าง ๆ:** ความต้องการสร้างความเข้าใจระหว่างชุมชนและองค์กรภาคี การรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาความสามารถในการจัดอุปสรรคปัญหา และจัดข้อขัดแย้งเพื่อพัฒนาสิ่งที่มีผลต่อการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ 4) **ความสามารถในการแก้ไขอุปสรรคปัญหาในการพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจชุมชนอื่น ๆ:** ความต้องการความร่วมมือโดยการรวมกลุ่มเพื่อการพัฒนาความรู้เพื่อพัฒนากิจกรรมและสร้างความสามารถในการแก้ไขปัญหา การทำกิจกรรมและผลผลิตร่วมกัน การทำข้อตกลงด้านมาตรฐานคุณภาพ ความเพียงพอของผลผลิตการเกษตร

จากการค้นหาพฤติกรรมข้างต้นของสมาชิกชุมชนในพื้นที่ประกอบการวิสาหกิจท่องเที่ยวเชิงนิเวศและวิสาหกิจที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงตามกรอบของสมมติฐานในประเด็นความคาดหวังของสมาชิกในชุมชนและประเด็นลักษณะกิจกรรมวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศของชุมชน ทำให้สามารถกำหนดข้อเสนอเชิงค่านิยมได้ว่า (Value Proposition) คือ **การพัฒนาการมีส่วนร่วมและการพัฒนาความสามารถในการแก้ไขอุปสรรคและปัญหาในด้านบริหารจัดการเพื่อการดำเนินกิจกรรม รวมทั้งการพัฒนาความสามารถและศักยภาพต่อการเพิ่มมูลค่าผลผลิตและบริการของวิสาหกิจในชุมชนร่วมกัน** ข้อเสนอดังกล่าวได้นำไปเป็นกรอบในการกำหนดผลผลิตขั้นต่ำ (Minimum Viable Product) ซึ่งได้แก่ แบบสัมภาษณ์เจาะลึกความต้องการ และแบบการสังเกตกิจกรรมที่สร้างขึ้นเพื่อเป็นเครื่องมือในการทดสอบพฤติกรรมของการประกอบกิจกรรมที่สำคัญและทดสอบพฤติกรรมความต้องการจำเป็นของสมาชิกชุมชน

การทดสอบพฤติกรรมความต้องการจำเป็นของชุมชน ทำให้สามารถตอบคำถามในการวิจัยได้ว่า ประการแรก ชุมชนมีความต้องการความรู้และการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ในการประกอบการด้านต่าง ๆ เพื่อทำให้เกิดความมั่นใจได้ว่า การประกอบการของชุมชนจะเกิดความยั่งยืนและสามารถทำให้วิถีความเป็นอยู่ของชุมชนมีความมั่นคง ประการที่สอง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการประกอบการด้านการเกษตร การประกอบวิสาหกิจต่าง ๆ ของชุมชน โดยชุมชนมั่นใจว่า การมีส่วนร่วมดังกล่าวจะสามารถทำให้เกิดการเชื่อมโยงกิจกรรมของกลุ่มในชุมชนเข้าด้วยกันและสามารถสร้างประโยชน์ให้กับตนเองและครอบครัวซึ่งมีผลต่อชุมชนโดยรวม ประการที่สาม ชุมชนมีความต้องการให้ปรับปรุงสิ่งอำนวยความสะดวกในด้านต่าง ๆ ของระบบบริหารแบบบูรณาการที่มีผลต่อคุณภาพผลผลิตและบริการ โดยเฉพาะการปรับปรุงเพื่อสนับสนุนกิจกรรมการบริการในด้านการท่องเที่ยว การสนับสนุน

กิจกรรมด้านการขนส่งสินค้าและการจัดจำหน่าย เป็นต้น ประการที่สี่ ความต้องการกลไกที่จะทำให้ผลผลิตและการบริการของชุมชนสามารถนำมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพเพื่อให้ผลผลิตและบริการเกิดมาตรฐานคุณภาพอันเป็นเสมือนข้อตกลงของกลุ่มวิสาหกิจที่ดำเนินกิจกรรมร่วมกัน ประการที่ห้า ความต้องการพัฒนาความร่วมมือเครือข่ายภาคี เพื่อลดความขัดแย้งและการพัฒนาการเชื่อมโยงวิสาหกิจต่าง ๆ ของชุมชนเข้าด้วยกัน ประการที่หก ความต้องการในการสนองตอบต่อขั้นตอนการผลิต และเมื่อนำข้อมูลดังกล่าวมาพิจารณาพร้อมกับผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากผู้ประกอบการ ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการประชุมกลุ่มย่อยและผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสำรวจความคิดเห็นของนักท่องเที่ยว พบว่า สิ่งที่เหมาะสมกับชุมชนต้องการและสิ่งที่ควรพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ได้แก่

1. การบริหารจัดการทรัพยากรชุมชนให้เกิดความยั่งยืน ได้แก่ 1.1) กิจกรรมการสร้างความสามารถในการบริหารจัดการทรัพยากรที่มีอยู่ในชุมชนให้เกิดประสิทธิภาพเพื่อการประกอบการ โดยเฉพาะทรัพยากรน้ำ ทรัพยากรดิน ทรัพยากรป่าชุมชน ทรัพยากรทุนทางสังคม 1.2) กิจกรรมการสร้างความรู้ ความเข้าใจในการแก้ไขปัญหาดิน เพื่อการฟื้นฟูดินให้สามารถใช้ในการประกอบการเกษตรได้อย่างเต็มที่ 1.3) กิจกรรมสร้างความสามารถในการจัดการทรัพยากรน้ำ โดยวิธีการมีส่วนร่วมในการจัดการทรัพยากรน้ำ การแบ่งปันทรัพยากรน้ำ การรักษาและอนุรักษ์แหล่งต้นน้ำให้เป็นไปตามธรรมชาติ 1.4) กิจกรรมสร้างความสามารถในการจัดการทรัพยากรป่าชุมชนให้เกิดประโยชน์ทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคมอย่างยั่งยืน 1.5) กิจกรรมสร้างความสามารถในการจัดการทุนทางสังคมของชุมชน ได้แก่ วัฒนธรรมชุมชน วิธีการดำรงชีวิตแบบดั้งเดิมของชุมชน วิธีการในการประกอบอาชีพ โดยไม่มีการปรับเปลี่ยนแต่ยังคงไว้ซึ่งวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม 1.6) กิจกรรมการสร้างผู้นำและผู้ประกอบการรุ่นใหม่ที่สามารถทำให้เกิดการสืบทอดและสามารถพัฒนาวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ รวมทั้งการพัฒนาวิสาหกิจที่สามารถเชื่อมโยงเข้าด้วยกันได้

2. ความสามารถในการบริหารกิจกรรมการผลิตและการบริการ ได้แก่ 2.1) การเชื่อมโยงวิสาหกิจชุมชน ได้แก่ การเกษตรธรรมชาติ การเกษตรเชิงท่องเที่ยวและการท่องเที่ยวเชิงนิเวศเข้าด้วยกัน เพื่อสร้างกิจกรรมที่เป็นความร่วมมือในลักษณะภาคี 2.2) การริเริ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวที่มีคุณภาพและคำนึงถึงผลกระทบต่อธรรมชาติ คำนึงถึงความต้องการ ความพึงพอใจและความปลอดภัยของนักท่องเที่ยว 2.3) การริเริ่มกิจกรรมการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรม ประวัติศาสตร์ชุมชน กิจกรรมการปฏิบัติธรรมเพื่อตอบสนองความต้องการของนักท่องเที่ยวที่ชื่นชอบการท่องเที่ยวในเชิงวัฒนธรรมนอกเหนือจากการเที่ยวชมธรรมชาติ 2.4) การริเริ่มกิจกรรมการผลิตผลผลิตและการบริการให้เกิดมาตรฐานคุณภาพ ได้แก่ 1) มาตรฐานผลผลิตการเกษตรปลอดภัย 2) มาตรฐานคุณภาพผลผลิตแปรรูปจากผลผลิตทางการเกษตร 3) มาตรฐานการบริการโฮมสเตย์และที่พักที่มีคุณภาพด้านความสะอาด ถูกสุขอนามัยแต่ยังคงวิถีชีวิตของชุมชน 4) เครือข่ายของกลุ่มต่าง ๆ ทั้งกลุ่มอาชีพและกลุ่มวิสาหกิจเข้าร่วมกิจกรรมการดำเนินการกับวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

3. กลไกและเครื่องมือรวมทั้งเทคนิควิธีในการพัฒนาผลผลิตและการบริการให้เกิดมาตรฐานคุณภาพระดับท้องถิ่น ได้แก่ ข้อตกลงและระเบียบร่วมกันดังนี้ 3.1) ข้อตกลงในการห้ามและเลิกใช้สารเคมีในการเกษตรและปุ๋ยสัตว์ 3.2) ข้อตกลงและหลักเกณฑ์ในการบริหารจัดการเพื่อการรักษาและอนุรักษ์ป่าชุมชนและทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรอื่น ๆ ของชุมชน 3.3) เทคนิควิธีการในการกำจัดศัตรูพืชด้วยวิธีการธรรมชาติ การใช้ปุ๋ยอินทรีย์และปุ๋ยธรรมชาติ การบำรุงดินด้วยวิธีการธรรมชาติโดยคำนึงถึงระบบนิเวศเป็นหลัก 3.4) มาตรฐานการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ในด้านการจัดการขยะมูลฝอย เช่น ระบบการรองรับขยะ ระบบการกำจัดขยะ

การกำจัดของเสียที่เกิดจากการบริโภคและจากการทำกิจกรรมประจำวัน เป็นต้น 3.5) โครงสร้างของผลผลิตที่แสดงถึงอัตลักษณ์ของชุมชน ท้องถิ่นและจังหวัด เช่น ลักษณะที่โดดเด่นมีความแตกต่างในด้านใดด้านหนึ่งจากผลผลิตของชุมชนนอกพื้นที่จังหวัดหรือพื้นที่ภูมิภาคอื่น ๆ เช่น สัญลักษณ์ที่แสดงถึงผลผลิตที่มีในสภาพภูมิศาสตร์ที่จำเพาะเจาะจง (GI) ของมะยงชิด มะปราง รวมถึงสิ่งที่ชี้แสดงให้เห็นถึงควมมีมาตรฐานของกระบวนการของผลผลิตที่เกิดขึ้นในชุมชน 3.6) มัคคุเทศก์รุ่นใหม่โดยเฉพาะในรุ่นเยาวชน และมัคคุเทศก์ที่เป็นของชุมชนเพื่อให้บริการแก่นักท่องเที่ยวและเพื่อแนะนำสถานที่ท่องเที่ยว มีความรู้เกี่ยวกับประวัติศาสตร์ชุมชน เข้าใจในระบบนิเวศและความหลากหลายทางชีวภาพ เชี่ยวชาญในพื้นที่ป่าชุมชน 3.7) เครื่องมือต่าง ๆ ในการป้องกันการทำลายทรัพยากรธรรมชาติในป่าชุมชน ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรและผลผลิตของชุมชน โดยเกิดจากการทำลายโดยไม่ตั้งใจรวมทั้งความไม่เข้าใจของนักท่องเที่ยว เครื่องมือดังกล่าว ได้แก่ 1) การฝึกอบรมและการสร้างความเข้าใจก่อนการท่องเที่ยวในชุมชนถึงผลกระทบที่อาจเกิดจากการทิ้งขยะ การทำลายทรัพยากรธรรมชาติ การทำลายผลผลิตภายในชุมชน 2) การสร้างกลไกด้านระเบียบวินัยที่เข้มงวดให้เกิดแก่นักท่องเที่ยว การจัดกิจกรรมการณรงค์ในด้านอนุรักษสิ่งแวดล้อมชุมชน 3) การจัดทำคู่มือเพื่อเผยแพร่ระเบียบกฎเกณฑ์ในการเข้าใช้บริการและกิจกรรมการท่องเที่ยวเพื่อบริการแก่นักท่องเที่ยว

4. กระบวนการส่งเสริมการผลิตและการตลาด ได้แก่ 4.1) ความสามารถในการด้านการผลิตผลผลิตทางการเกษตรตามที่สมาชิกชุมชนมีความต้องการ คือ 1) ความรู้ด้านการผลิตและการเกษตรตรงตามความต้องการของชุมชน 2) ความรู้ในการผลิตปุ๋ยอินทรีย์ การแก้ไขปัญหาดิน การใช้สมุนไพรจากธรรมชาติเพื่อกำจัดศัตรูพืช การเพาะพันธุ์พืชที่ปลูกยากแต่มีความต้องการของตลาดสูง 4.2) ความสามารถในการกระบวนการผลิตผลผลิต การเกษตร ผลผลิตการแปรรูป ผลผลิตจากทรัพยากรภายในชุมชน โดยใช้การมีส่วนร่วมเพื่อการพัฒนาความรู้และประสบการณ์ด้วยการแลกเปลี่ยน เกิดการเชื่อมโยงเป็นเครือข่ายของกลุ่มกิจกรรมภายในชุมชนเข้าด้วยกันเพื่อร่วมพัฒนาสิ่งที่จำเป็นต่อผลผลิต ได้แก่ 1) การจัดการด้านคลังเก็บผลผลิตที่สามารถรักษาคุณภาพและมาตรฐานของผลผลิตได้ยาวนาน 2) ความรู้ในด้านบรรจุภัณฑ์ที่ไม่มีความซับซ้อนมากนัก 3) ความรู้ด้านการตลาด เช่น ช่องทางการจัดจำหน่าย ข้อมูลด้านความต้องการของตลาด 4) ความรู้ความสามารถในการประชาสัมพันธ์และการใช้เครื่องมือในการประชาสัมพันธ์ เช่น อินเทอร์เน็ต โซเชียลเน็ตเวิร์ค การจัดทำแผ่นพับและป้ายประกาศ 5) ความตระหนักในการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้บริโภค นักท่องเที่ยวกับชุมชนผู้ให้บริการ 6) ความตระหนักในความรับผิดชอบ หลักการในการให้บริการ การเอาใจใส่ต่อผู้บริโภคและต่อนักท่องเที่ยวอย่างสม่ำเสมอและเท่าเทียมกัน

5. ความสามารถในการให้บริการแก่ผู้บริโภคและผู้ให้บริการ ซึ่งเป็นไปตามความต้องการของชุมชน โดยเฉพาะชุมชนที่มีการเปิดบริการที่พักในรูปแบบโฮมสเตย์ หรือที่พักในลักษณะที่คล้ายคลึงกันในส่วนเกษตรเชิงท่องเที่ยว ได้แก่ 5.1) ทักษะในการพูดโน้มน้าวให้เกิดความพึงพอใจและความประทับใจแก่ผู้บริโภคและนักท่องเที่ยว 5.2) ความสามารถในการตอบสนองความต้องการและความพึงพอใจด้วยการพูดคุยและการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างชุมชนผู้ให้บริการกับนักท่องเที่ยวและผู้บริโภค 5.3) ทักษะการใช้ลักษณะทางกายภาพ เช่น การแสดงกิริยา ลักษณะท่าทาง การปฏิบัติต่อนักท่องเที่ยวเป็นเสมือนหนึ่งญาติมิตรและการให้ความสำคัญต่อนักท่องเที่ยวและผู้บริโภคที่เข้ามาใช้บริการ 5.4) ความสามารถในการรักษามาตรฐานและคุณภาพของผลผลิตและการบริการอย่างสม่ำเสมอ มีความกระตือรือร้นในการแสวงหาความรู้และการปรับปรุงคุณภาพผลผลิตและบริการ

6. ความรู้และประสบการณ์ซึ่งเป็นความต้องการเบื้องต้นอีกประการหนึ่งของสมาชิกชุมชน ความต้องการดังกล่าว ได้แก่ 6.1) ความรู้ในการจัดการปัญหาของทรัพยากรดินและทรัพยากรน้ำ โดยเฉพาะชุมชนในพื้นที่ลุ่มต่ำซึ่งทรัพยากรดินและทรัพยากรน้ำมีคุณภาพต่ำ 6.2) ความสามารถในการเพาะพันธุ์พืชไม้ผล ไม้ดอก และความสามารถในการเพิ่มผลผลิตของไม้ผล 6.3) ความรู้ความสามารถเพื่อการเสริมสร้างทักษะและประสบการณ์ในการประกอบกิจการทั้งด้านการเกษตร วิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศด้วยวิธีการต่าง ๆ คือ 1) การศึกษาดูงานและแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนต่างพื้นที่ซึ่งมีกิจกรรมประเภทเดียวกัน 2) การศึกษาอบรมจากผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ซึ่งอาจมาจากหน่วยงานภาคี หรือเป็นบุคคลภายในชุมชนหรือจากภายนอกชุมชน 3) การแลกเปลี่ยนเรียนรู้ระหว่างผู้ที่มีความรู้และประสบการณ์ในกิจกรรมวิสาหกิจที่ทำร่วมกันในชุมชนในลักษณะการประชุมสัมมนาเพื่อค้นหาความรู้และทักษะใหม่ 4) การพัฒนาความรู้ความสามารถจากการขอรับการสนับสนุนส่งเสริมจากหน่วยงานภาคีทั้งที่เป็นภาครัฐและภาคเอกชนซึ่งมีความรู้ที่ชุมชนต้องการนำมาประยุกต์ใช้กับการประกอบการ เช่น ความรู้ในด้านพันธุ์พืช ความรู้ในการกำจัดแมลงวันทองด้วยวิธีธรรมชาติ ความรู้ในการวางแผนกิจกรรมอาชีพ เป็นต้น

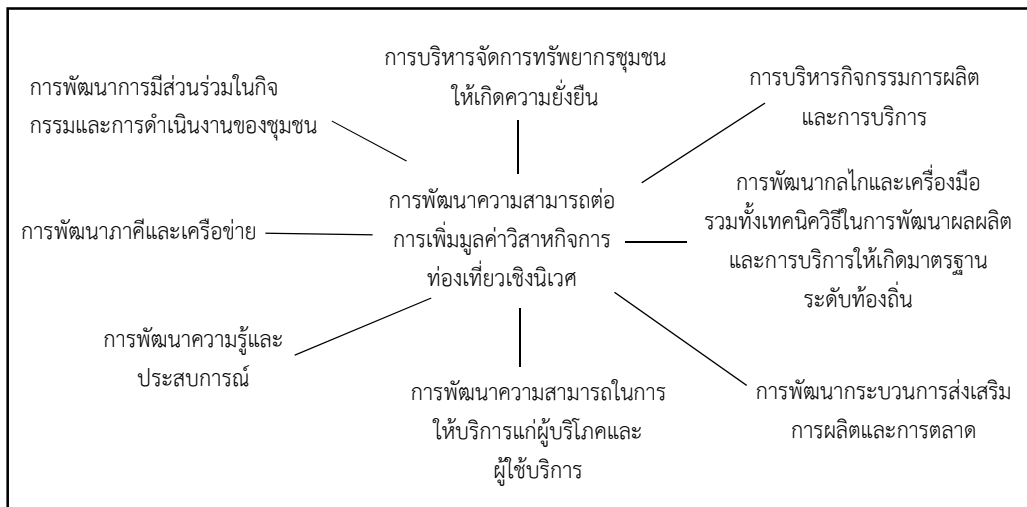
7. การพัฒนาภาคีและเครือข่าย ได้แก่ 7.1) การพัฒนาแนวทางในการประสานเชื่อมโยงระหว่างหน่วยงานภาคีทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน โดยแสดงเจตน์จำนงค์ที่ชัดเจนต่อความต้องการการสนับสนุนจากหน่วยงานดังกล่าว 7.2) การสร้างกลไกการประสานเชื่อมโยงความสัมพันธ์ผ่านกระบวนการประชุม แลกเปลี่ยนแบบเผชิญหน้า เพื่อการสร้างความเข้าใจและสร้างทัศนคติที่ดีต่อกันโดยสามารถจัดปัญหาความขัดแย้งทางความคิดระหว่างชุมชนกับหน่วยงานภาคี 7.3) การพัฒนาแนวทางในการขยายเครือข่ายของกลุ่มวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจประเภทเดียวกันทั้งในชุมชน ระหว่างชุมชนและในระดับภูมิภาคเพื่อประโยชน์ในการแลกเปลี่ยนประสบการณ์ รวมทั้งเพื่อขอรับความช่วยเหลือสนับสนุนจากเครือข่ายดังกล่าว

8. การมีส่วนร่วมในกิจกรรมและการดำเนินงานของชุมชน ได้แก่ 8.1) การมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ภายในกลุ่มอาชีพตามวิถีของหน้าที่และความถนัดของกลุ่ม เพื่อความสามารถในการเชื่อมโยงกิจกรรมของแต่ละกลุ่มที่มีหน้าที่และความถนัดเข้าด้วยกัน เช่น กิจกรรมของกลุ่มหัตถกรรม กิจกรรมของกลุ่มห่อนไม้ตองและกิจกรรมของกลุ่มกระยาสารท เป็นต้น 8.2) รูปแบบการเชื่อมโยงกิจกรรมที่มีวัตถุประสงค์ร่วมกันของชุมชน เพื่อความสามารถในการกำหนดทิศทางของกิจกรรมให้เป็นไปในทิศทางที่ชุมชนต้องการ เช่น กลุ่มกิจกรรมการทำห่อนไม้ตองสามารถเชื่อมโยงกับกลุ่มวิสาหกิจชุมชนภายใต้การดำเนินงานในรูปแบบร้านค้าสหกรณ์ชุมชนเพื่อจำหน่ายแก่นักท่องเที่ยวที่มาใช้บริการโฮมสเตย์ภายใต้กิจกรรมของวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ 8.3) การมีส่วนร่วมในกิจกรรมตามความถนัดของกลุ่มอาชีพภายในชุมชน ทำให้เกิดการประสานประโยชน์ของชุมชน และทำให้เกิดโครงสร้างการจัดการกิจกรรมที่สามารถตอบสนองผลประโยชน์ของชุมชนและสามารถสร้างปัจจัยที่มีผลต่อวิสาหกิจที่มีอยู่ในชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน

สรุปและอภิปรายผล

การสำรวจพื้นที่ชุมชนในเบื้องต้น ทำให้สามารถกำหนดสมมติฐานตามขั้นตอนวิธีเพื่อผลกระทบทางสังคม และนำไปสู่การค้นหายุทธศาสตร์ความคาดหวังและความต้องการจำเป็นของสมาชิกชุมชนต่อไป แม้ว่าการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงสำรวจ จะพบระดับคะแนนเฉลี่ยในบางประเด็นต่ำมากจนถึงระดับที่ไม่มีความคาดหวังเลย แต่เมื่อนำข้อมูลเชิงลึกมาพิจารณาประกอบกลับพบว่า สมาชิกชุมชนซึ่งร่วมทำกิจกรรมและมีการเชื่อมโยง

กิจกรรมในชุมชน ไม่สามารถจำแนกความเป็นส่วนตัวออกจากความเป็นส่วนรวมได้ การค้นหาพฤติกรรมของสมาชิกชุมชนตามกรอบของสมมติฐานดังกล่าว มีความสอดคล้องและเป็นไปในแนวทางเดียวกัน ทั้งนี้พบว่าประเด็นต่าง ๆ ที่ได้จากการค้นหาพฤติกรรมความคาดหวังและความต้องการจำเป็นของสมาชิกชุมชนตามกรอบสมมติฐานโดยสรุป ได้แก่ ประการแรก ความร่วมมือและการมีส่วนร่วมของทุกกิจกรรมและทุกกลุ่มอาชีพของชุมชน ประการที่สอง ความรู้ในด้านการจัดการกิจกรรม การจัดการเชื่อมโยงกิจกรรมที่มีอยู่ภายในชุมชน ประการที่สาม การประสานความร่วมมือระหว่างภาคี การลดความขัดแย้งระหว่างหน่วยงานภาคีกับสมาชิกในชุมชน ประการที่สี่ การสร้างวิถีชุมชน ประวัติศาสตร์ชุมชนให้เกิดประโยชน์ต่อการประกอบวิสาหกิจชุมชนและวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ประการที่ห้า การสร้างมาตรฐานคุณภาพของผลผลิตและบริการ และประการที่หก การสร้างระบบคิดในการจัดการของชุมชนเพื่อประสิทธิภาพในการจัดการวิสาหกิจภายในชุมชน ข้อมูลจากการค้นหาพฤติกรรมความคาดหวังของชุมชนตามกรอบของสมมติฐานข้างต้น นำไปสู่การกำหนดข้อเสนอในเชิงค่านิยมเพื่อจัดทำผลผลิตด้านความต้องการจำเป็นขั้นต่ำที่ชุมชนต้องการ และนำไปทดสอบพฤติกรรมของสมาชิกชุมชนกลุ่มเดิม เมื่อนำข้อมูลของความต้องการจำเป็นที่ได้จากการทดสอบพฤติกรรมมาพิจารณาในขั้นตอนสืบค้นข้อมูลของผู้ประกอบการ ข้อมูลการประชุมสัมมนากลุ่มย่อย และข้อมูลสะท้อนกลับของนักท่องเที่ยว พบว่า ผลผลิตของกิจกรรมที่สามารถตอบสนองความต้องการจำเป็นของสมาชิกชุมชนในพื้นที่การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ คือ กิจกรรมซึ่งสนองความความต้องการเพื่อการพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจชุมชนที่มีความเกี่ยวข้องเชื่อมโยงกันอยู่ การเพิ่มมูลค่าภูมิปัญญาและทรัพยากรภายในชุมชน และโดยเฉพาะอย่างยิ่งต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ ดังภาพที่ 2

ภาพที่ 2 ตัวแบบผลผลิตความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

ตัวแบบผลผลิตความต้องการจำเป็นในการพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศข้างต้น เป็นผลการศึกษาที่ได้จากการประยุกต์กระบวนการสืบค้นเพื่อผลกระทบทางสังคมมาใช้ในการศึกษา ทั้งนี้ กระบวนการดังกล่าวพัฒนาจากแนวคิดเส้นสตาร์ทอัพในภาคธุรกิจ โดยนักวิชาการด้านการพัฒนาชุมชนของ

องค์กรพัฒนาเอกชนในต่างประเทศ เช่น องค์กรพลัสสองคิวเม้นต์นำแนวคิดดังกล่าวมาประยุกต์ใช้ในการศึกษาและประเมินความต้องการจำเป็นที่แท้จริงของชุมชน ด้วยวิธีการเก็บข้อมูลที่มีการตรวจสอบข้อเท็จจริงของปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นจริงจากสมมติฐานเชิงคุณภาพที่สร้างขึ้น มีการค้นหา เปรียบเทียบและสร้างตัวแบบของผลผลิตขั้นต่ำทดสอบพฤติกรรมของสมาชิกในชุมชนกับสิ่งที่แสดงออกถึงความคาดหวังและความต้องการ ก่อนนำไปสู่การสร้างกิจกรรมการพัฒนาและการตอบสนองชุมชนได้อย่างถูกต้องและมีผลลัพธ์ของการพัฒนาที่ชุมชนต้องการ สามารถสนองตอบต่อผลลัพธ์ของนโยบายการพัฒนาในระดับต่าง ๆ ได้ดี การศึกษาประสบผลสำเร็จในหลายประเทศ แม้ว่ากระบวนการศึกษา จะมีหลายขั้นตอน แต่ในขั้นตอนต่าง ๆ ไม่มีความซับซ้อนดังเช่นวิธีการศึกษาแบบดั้งเดิม ซึ่งนับได้ว่า การศึกษาได้ท้าทายกระบวนการศึกษาวิจัยแบบดั้งเดิมอยู่พอสมควร อย่างไรก็ตาม กระบวนการศึกษาดังกล่าว จำเป็นต้องมีการพัฒนารูปแบบให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น

ข้อเสนอแนะ

1. ควรมีการศึกษาต่อยอดในลักษณะต่าง ๆ เพื่อพัฒนาแนวคิดด้วยการบูรณาการศาสตร์หลายด้านเพื่อการพัฒนาวิสาหกิจชุมชนและการเชื่อมโยงกิจกรรมประเภทต่าง ๆ เข้าด้วยกัน ไม่ว่าจะเป็นกิจกรรมการเกษตร กิจกรรมวิสาหกิจชุมชน กิจกรรมด้านหัตถกรรมและอื่น ๆ เพื่อทำให้เกิดลักษณะของการพัฒนาความร่วมมือโดยกลไกด้านทุนทางสังคมที่จะทำให้เกิดความยั่งยืนในการพัฒนาอันเป็นการเพิ่มมูลค่าต่อวิสาหกิจชุมชน โดยเฉพาะวิสาหกิจการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ

2. การพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ซึ่งเป็นเรื่องของการพัฒนากิจกรรมด้านอาชีพที่มีการเชื่อมโยงกันอยู่มาก การเชื่อมโยงดังกล่าวต้องได้รับการส่งเสริมและการสนับสนุนจากองค์กรระดับพื้นที่ โดยเฉพาะองค์กรปกครองท้องถิ่น แต่จากปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นในพื้นที่ชุมชนที่ศึกษา องค์กรปกครองท้องถิ่น มีบทบาทต่อการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชนน้อยมาก

3. การสนับสนุนและส่งเสริมภาคประชาชนตามนโยบายต่าง ๆ ในการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ภาครัฐควรพิจารณาความต้องการที่แท้จริงของภาคประชาชนมากกว่าการนำนโยบายที่ภาครัฐเห็นว่าน่าจะเป็นและภาคประชาชนควรจะเป็น โดยไม่ได้มีการประเมินความต้องการจำเป็นที่แท้จริง ประการสำคัญ การนำนโยบายพัฒนาชุมชนไปปฏิบัติต่อภาคประชาชน และให้ภาคประชาชนเป็นผู้ตามมีผลต่อพฤติกรรมการพึ่งพาภาครัฐเพียงด้านเดียวทำให้การเข้ามามีส่วนร่วมในนโยบายต่าง ๆ มีเพียงผู้นำชุมชนและสมาชิกชุมชนเพียงจำนวนน้อย

เอกสารอ้างอิง

- กนกพัชร วงศ์อินทร์อยู่, สมพล สุขเจริญพงษ์, และศานติ ดิฐสถาพรเจริญ. (2558). การพัฒนาศูนย์ท่องเที่ยวเชิงนิเวศบนฐานทุนชุมชนแบบมีส่วนร่วมตามแนวทางเศรษฐกิจสร้างสรรค์ในอุตสาหกรรมปลาสดงาม. *RMUTT Global Business and Economics Review*, 10(2), 171 – 184.
- ครรชิต พุทธิโกษา. (2554). *คู่มือการพัฒนาชุมชนแห่งการเรียนรู้ ฉบับสมบูรณ์*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ธเนศ ทวีบุรุษ. (2557). *แนวทางการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศชุมชนทะเลใต้ ตำบลชะแล อำเภอลำลูกเกด จังหวัดสงขลา*. วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาพัฒนามนุษย์และสังคม มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์.

- ธนศ ทวีบุรุษ และอุทิศ สังขรัตน์. (2557). การพัฒนากระบวนการมีส่วนร่วมในการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศโดยชุมชนชนแล้ ตำบลชะแล้ อำเภอสิงหนคร จังหวัดสงขลา. *วารสารมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 8(2), 75 - 87.
- นิภาพร รัตนปริยานุช. (2556). *ความต้องการในการพัฒนาชุมชนของประชาชนในเขตเทศบาลตำบลเสม็ด อำเภอเมืองชลบุรี*. วิทยานิพนธ์ปริญญารัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาการบริหารทั่วไป มหาวิทยาลัยบูรพาชลบุรี.
- พิมพ์ลภัส พงศกรรังศิลป์. (2557). การจัดการการท่องเที่ยวชุมชนอย่างยั่งยืน: กรณีศึกษา บ้านโคกไคร จังหวัดพังงา. *Veridian E-Journal ฉบับมนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, 7(3), 650 - 665.
- ภูวดล บัวบางพลู. (2560). *แนวทางการจัดการการท่องเที่ยวเชิงนิเวศอย่างยั่งยืน อุทยานแห่งชาติเขาคิชฌกูฏ จังหวัดจันทบุรี*. จันทบุรี: มหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี.
- มานิตา ผิวจันทร์. (2555). แนวทางการจัดกิจกรรมท่องเที่ยวสำหรับโฮมสเตย์. *เอกสารนำเสนอในโครงการอบรมการจัดการที่พักแบบโฮมสเตย์ (Home Stay) รุ่นที่ 2*. วันที่ 25 - 27 มิถุนายน 2555 ณ จังหวัดเชียงใหม่.
- มัชฌิมา อุดมศิลป์. (2556). แนวทางการส่งเสริมการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืนของชุมชนคลองโคกจังหวัดสมุทรสงคราม. *วารสารวิทยบริการ*, 24(4), 135 - 149.
- วรพงศ์ ผูกู๋. (2557). *การท่องเที่ยวโดยชุมชน*. เอกสารประกอบการบรรยายโครงการฝึกอบรมหลักสูตรการพัฒนาแหล่งท่องเที่ยวและการจัดการ ระหว่างวันที่ 26 - 29 มิถุนายน พ.ศ. 2557). สืบค้นเมื่อ 6 มิถุนายน 2560, จาก <https://www.slideshare.net/blackstarshooter99/7-2-37492090>.
- วรวลัญช์ สัจจาภิรัตน์ และกฤษ จรินทร์. (2555). การพัฒนาการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ: กรณีศึกษาชุมชนทุ่งเพล ตำบลถมน อำเภอมะขาม จังหวัดจันทบุรี. *เอกสารงานวิจัยนำเสนอในงานสัมมนาวิชาการระดับนานาชาติ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ ครั้งที่ 4*. ณ วิทยาลัยพาณิชยศาสตร์ มหาวิทยาลัยกรุงเทพ หน้า 323
- วันทนา อมตารียกุล, จ่านงค์ อมตารียกุล, และปัญญา วินทะไชย. (2558). การศึกษาความต้องการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการศึกษาของมหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลอีสาน วิทยาเขตขอนแก่น. *วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 3(9), 31-41.
- วุฒิชชาติ สุนทรสมัย และ ปิยะพร ธรรมชาติ. (2559). รูปแบบการท่องเที่ยวชุมชนเชิงสุขภาพของจังหวัดปราจีนบุรี เพื่อการพัฒนาเครือข่ายวิสาหกิจชุมชนอย่างยั่งยืน. *วารสารสมาคมนักวิจัย*, 21(3), 167 - 181.
- สมชัย เบญจขย. (2549). *การท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. เชียงใหม่: กรมอุทยานแห่งชาติ สัตว์ป่าและพันธุ์พืช กลุ่มงานวิชาการ สำนักบริหารพื้นที่อนุรักษ์ที่ 16 จังหวัดเชียงใหม่.
- สมยศ โอ่งเคลือบ. (2557). *หลักการและการจัดการท่องเที่ยวเชิงนิเวศ*. ภาควิชาการท่องเที่ยวคณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่. สืบค้นเมื่อ 6 พฤศจิกายน 2560, จาก <https://www.Slideshare.net/1000gift/ss-39961943>.
- สุทธิพล อุดมพันธุ์รัก และจุฬารณ พูลเอี่ยม. (ม.ป.ป.). *การคำนวณขนาดตัวอย่างด้วยวิธีของ Taro Yamane*. Retrieved Novembe 6, 2017 from <http://hpe4.anamai.moph.go.th/Surveillance/data/yamane.pdf>.

- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2559). *แผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่สิบสอง พ.ศ. 2560 - 2564*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- อัญชลี เชี่ยวโสธร ตูวอล. (2557). การประเมินศักยภาพและความต้องการจำเป็นในการบริการสุขภาพของชุมชน. *วารสารวิชาการมหาวิทยาลัยอีสเทิร์นเอเซียฉบับวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี*, 8(1), 55 - 58.
- Andy, D., & Alan, M. (2002). *Ecotourism Development a Manual for Conservation Planners and Compassion Capital*, Arlington, U.S.A. [n.p]
- Cohen, J. (1988). *Statistical Power Analysis for the Behavioral Sciences* (Second ed.). New York University, Lawrence Erlbaum Associate.
- Compassion Capital Fund National Resource Center. (2010). *Conducting a Community Assessment*. U.S.A.: Compassion Capital Fund National Resource Center, operated by Dare Mighty Things, Inc., U.S. Department of Health and Human Services.
- Davidson, E. J. (2005). Theory-based needs assessment. *Paper presented at the Demonstration Session Canadian Evaluation Society & American Evaluation Association conference*. Retrieved March 1, 2018, from <http://realevaluation.com/pres/tbne05.pdf>.
- Fund National Resource Center. (2010). *Conducting a Community Assessment*. U.S.A.: Compassion Capital Fund National Resource Center, operated by Dare Mighty Things, Inc., U.S.
- Hausmann, A., Slotow, R., Fraser, I., and Di Minin, E. (2017). Ecotourism Marketing Alternative to Charismatic Megafauna Can Also Support Biodiversity Conservation. *Animal Conservation*, 20(1), 91 - 100.
- Hexter. K.W., Date, K., Post, C., Schnoke, M., & Cyran, E. (2016). *Comprehensive Community Housing Study and Needs Analysis*. U.S.A.: Maxine Goodman Levin College of Urban Affairs.
- Iowa State University Extension and Outreach. (2016). *Needs Assessment Strategies for Community Groups and Organizations*. Retrieved June 1, 2016, from <http://www.extension.iastate.edu/communities/assess>.
- Krueger, R. A. (n.d.). *NEEDS ASSESSMENT*. Retrieved May 27, 2016, from http://www.tc.umn.edu/~rkrueger/evaluation_na.html.
- Masanya, M. J., & Booyse, J. J. (2016). A community needs responsive management training model: Re-envisioning management training for pastors of the International Assemblies of God Church. *VERBUM et Ecclesia*, 37(1), 1 - 9.
- Mitra, A., & Khan A. (2017). Green Tourism Management in India- 'A 3D Study of the Seven Sisters States of North-East with Special Reference to Eco-Tourism'. *International Journal of Innovative Research in Science, Engineering and Technology*, 6(4), 6923 - 6932.

- Morrison, C., Ramsey, E., & Bond, D. (2017). The role of social entrepreneurs in developing community resilience in remote areas. *Journal of Enterprising Communities: People and Places in the Global Economy*, 11(1), 95-112.
- Peace Crops Community Tools Box. (2016). *Analyzing Community Problems*. Community Tool Box, University of Kansas Retrieved May 27, 2016, from <http://ctb.ku.edu/en/table-of-contents/assessment/assessing-community-needs-and-resources/analyzing-community-problems/main>.
- Peng, H., Zhang, J., Lu, L., Tang, G., Yan, B., Xiao, X., & Han, Y. (2016). Eco-efficiency and Its Determinants at a Tourism Destination: A Case Study of Huangshan National Park, *China Tourism Management*, (60), 201 - 211.
- Pieh-Holder KL., Callahan C. & Young, P. (2012). Qualitative needs assessment: healthcare experiences of underserved populations in Montgomery County, Virginia, USA. *Electronic Journal of Rural and Remote Health*, 12 (2045), 1 - 11.
- Plusacumen Organization. (2015). *Lean Principles for Social Impact: Reading 1 What is Lean Principles?* U.S.A.: Plusacumen Organizational Fund.
- Plusacumen Organization. (2015). *Lean Data Mindset. Lean Data Approaches to Social Impact: Reading 1*. U.S.A.: Plusacumen Organizational Fund.
- Prince, S. a. I., D. (2017). Contextualizing the Complexities of Managing Alternative Tourism at the Community-Level: A Case Study of a Nordic Eco-Village. *Tourism Management*, 60(2017), 348- 356.
- Randle, E. J., and Hoyer, R. (2016). *Stakeholder Perception of Regulating Commercial Tourism in Victorian National Parks*, Australia. [n.p]
- Steve, B. (2013). Why the Lean Start-Up Changes Everything. *Entrepreneurship Magazine Article*, May 2013. Harvard Business Review.
- Stone, M. T., & Nyaupane, G. P. (2016). Ecotourism Influence on Community Needs and The Functions of Protected Areas: A System Thinking Approach. *Journal OF Ecotourism*, 16(3), 222 - 246.
- Stone, M. T., & Nyaupane, G. P. (2015). Protected Areas, Tourism and Community Livelihoods Linkages: a Comprehensive Analysis Approach. *Journal of sustainable tourism*, 24(5), 673 - 693.
- The Nature Conservancy Organization. (2017). *What does Ecotourism mean, and why should you care?*. Retrieved January 24, 2017, from <http://www.nature.org/greenliving/what-is-ecotourism.xml>.
- Vinayak, R.N., & Sanjeevaiah, B.C. (2012). Role of Government in Development of Sustainable Ecotourism in Karnataka. *Atna Journal of Tourism Studies (AJTS)*, 7(1), 29 - 44.

Translated Thai References

- Amatariyakul, W., Amatariyakul, C. & Winthachai, P. (2015). A Study of Community Needs towards Educational Development of Rajamangala University of Technology Isan, Khon Kaen Campus. *Journal of Education, Mahasarakham University*, 3(9). 31- 41. (In Thai)
- Benjachaya, S. (2006). *Ecotourism. Chiang Mai: National Park, Wildlife and Plant Conservation Department, Academic Group Management Area 16* Chiang Mai Province. (In Thai)
- Buabangplu, P. (2017). Guidelines for management of sustainable Eco-tourism: A Case Study of KhaoKhitchakut National Park, Chantaburi Province, *Rajabhat Rambhai Barni Research Journal*, 2(2), 91-101. (In Thai)
- Buddhaghosa, K. (2011). *The Complete Community Development Learning Guide*. Bangkok: National Research Council of Thailand. (In Thai)
- Dowall, C. A. (2014). Needs and Capacity Assessment in Community Health Services. *EAU. Heritage Journal: Science and Technology*, 8(1), 55 - 58. (In Thai)
- Office of the National Economic and Social Development Board. (2016). *The National Economic and Social Development Plan, The Twelfth Plan (2017 – 2021)*. Bangkok: Office of the National Economic and Social Development Board. (In Thai)
- Ongkhlup, S. (2014). 6 November 2017). Principle and Tourism Management. Department of Tourism, Faculty of Humanities, Chiang Mai University. Retrieved November 6, 2017, from <https://www.slideshare.net/1000gift/ss-39961943>. (In Thai)
- Piuchan, M. (2012). Guidelines for Organizing Homestay Activities. *Presentation papers Management Training Program Home Stay*. On 2nd – 27th June, 2012 at Chiang Mai. (In Thai)
- Phookpoo, W. (2014). *Tourism by community*. Development Training Program Tourism and Management 26th - 29th June 2014. Retrieved November 6, 2017, from <https://www.slideshare.net/blackstarshooter99/7-2-37492090>. (In Thai)
- Pongsakornrunsilp, P. (2014). The Management of Sustainable Community-Based Tourism: The Case of Ban Kokekrai, Phang Nga Province. Silpakorn University (Humanities, Social Sciences and arts), *Veridian E-Journal*, 7(3), 650 – 665. (In Thai)
- Rattanapariyanuch, N. (2013). *Demand for Community Development in Samet Municipality. Amphoe Mueang Chon Buri*, Thesis for Master degree of Public Administration in General Management, Burapha University. (In Thai)
- Sajjapiratana, W., & Jarintho, K., (2012). Improving Ecotourism: Case Study of Tung-peang Community Chaman Sub-District, Makarm District, Chanthaburi Province. Research Papers Presented at the Bangkok University 4th International Symposium 4, College Commerce Collage, Bangkok University P. 323 (In Thai)

- Soonthonsmai, V. & Thammachart, P. (2016). Community-Based Healthy Tourism Patterns for Sustainable Development of Community-Based Enterprise Networking in Prajinburi Province. *Journal of the Association of Researchers*, 21(3), 167 - 181. (In Thai)
- Thaweeburut, T. (2014). *Guidelines for the Management of Ecotourism Based Chalae Community, Chalae Sub-District, Singhanakorn District, Songkhla Province*. Master Thesis of Arts in Human and Social Development, Prince of Songkla University, Songkla. (In Thai)
- Thaweeburut, T & Sungkharat, U. (2014). Participatory Process Development of Chalae Community Based Ecotourism Management: A case Study of Chalae Sub-District, Singhanakorn District, Songkhla Province, *Journal of the Humanities and Social Sciences Thaksin University* 8(2), 75 - 87. (In Thai)
- Udomsilp, M. (2013). The Promotional Guidelines Eco-Tourism for Sustainable Development of Klong Kone Community, Samutsongkram Province. *Academic Services Journal*, 24(4), 135 - 149. (In Thai)
- Udompunthuruk, S., & Pooliam, J. (n. d.). *Calculation of sample size of Taro Yamane*. Retrieved November 6, 2017, from <http://hpe4.anamai.moph.go.th/Surveillance/data/yamane.pdf>. (In Thai)
- Wonginyoo, K., Sukjareonpong, S., & Ditsathaporncharoen, S. (2015). The Development of Ecotourism Creative Economy in Ornamental Fish Industry Using Capital Community-Based Participatory Approach. *RMUTT Global Business and Economics Review*, 10(2), 171 - 184. (In Thai)

Policy Recommendations on Public Participation in Environmental Protection: A Case Study of Hin Nam No National Protected Area in Bualapha District, Khammouane Province, Lao People's Democratic Republic

Sinnasone Sengchanthavong

Doctor of Philosophy program in Development Administration, Faculty of Management Science,
Sakon Nakhon Rajabhat University

Corresponding Author: sina_sone@yahoo.co.uk

Received: December 10, 2018

Revised: February 4, 2019

Accepted: March 6, 2019

Abstract

The purposes of this study were: 1) to investigate problems on public participation in the conservation of Hin Nam No National Protected Area from the past up to the present time; and 2) to identify factors affecting achievements on the participation in conserving the Hin Nam No National Protected Area, Bualapha District, Khammouane Province, Lao PDR. The author employed a qualitative research methodology with the sample of 32 participants including representatives of the villagers, delegation of the public sector, representatives of the private sector along with experts, who were purposively selected. Tools used to collect data included a workshop, a set of structured interviews, and in-depth interviews. Content analysis was applied.

The findings of this study were as follows. The states and problems on the participation in conserving the national conserved forest consisted of 6 components: 1) lack of activity participation; 2) lack of continuity on the activity operation; 3) lack of public relations; 4) lack of experienced personnel; 5) lack of budget/materials and utensils; and 6) lack of information perception. The factors affecting the participation achievements in conserving the national conserved forest were composed of 8 components: 1) individual characteristics; 2) dissemination and public relations; 3) leadership; 4) information and communications technology; 5) good governance principles; 6) human resources; 7) sustainability; and 8) budget.

Keywords: policy recommendation, public participation, conservation, national protected forest, Lao People's Democratic Republic

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ: กรณีศึกษาป่าสงวน แห่งชาติหินหนามหน่อ เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

สินณะสอน แสงจันทะวง

นักศึกษา หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต สาขาบริหารการพัฒนา

คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏสกลนคร

ผู้จัดทำบทความต้นฉบับ: sina_sone@yahoo.co.uk

ได้รับบทความ: 10 ธันวาคม 2561 ปรับปรุงแก้ไข: 4 กุมภาพันธ์ 2562 ตอรับตีพิมพ์: 6 มีนาคม 2562

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ 1) ศึกษาสภาพปัญหาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อ เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ผู้วิจัยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีกลุ่มเป้าหมายในการวิจัยจำนวน 32 คน ได้แก่ ตัวแทนประชาชน ตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน และผู้เชี่ยวชาญ ซึ่งได้จากการเลือกแบบเจาะจง วิธีการที่เก็บรวบรวมข้อมูล คือ การประชุมเชิงปฏิบัติการ การสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้าง และการสัมภาษณ์เชิงลึก เทคนิคในการวิเคราะห์ข้อมูล คือ การวิเคราะห์เนื้อหา

ผลการวิจัยพบว่า ปัญหาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ ประกอบด้วย 6 ประการ ได้แก่ 1) ขาดการเข้าร่วมกิจกรรมกับภาครัฐ 2) ภาครัฐดำเนินการขาดต่อเนื่อง 3) ขาดการประชาสัมพันธ์ 4) ขาดบุคลากรที่มีความชำนาญงาน 5) ขาดงบประมาณ วัสดุ และอุปกรณ์ และ 6) การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ มี 8 ประการ ได้แก่ 1) ลักษณะส่วนบุคคล 2) การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ 3) ภาวะผู้นำ 4) สารสนเทศและเทคโนโลยี 5) หลักธรรมาภิบาล 6) ทรัพยากรมนุษย์ 7) ความยั่งยืน และ 8) งบประมาณ

คำสำคัญ : ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย การมีส่วนร่วม การอนุรักษ์ ป่าสงวนแห่งชาติ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

บทนำ

ป่าไม้เป็นทรัพยากรธรรมชาติที่มีความสำคัญเป็นอย่างยิ่งสำหรับสิ่งมีชีวิตไม่ว่าจะเป็นมนุษย์หรือสัตว์ ทั้งนี้เนื่องจากมนุษย์ได้รับประโยชน์จากป่าไม้มากมาย นับตั้งแต่ในอดีตที่มนุษย์ได้เริ่มพึ่งพาตนเอง มนุษย์เรียนรู้ที่จะใช้ประโยชน์จากป่าไม้เนื่องจากป่าไม้เป็นแหล่งปัจจัยสี่ ได้แก่ อาหาร เสื้อผ้า เครื่องนุ่งห่ม ที่อยู่อาศัยและยารักษาโรค สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีทรัพยากรป่าไม้ที่อุดมสมบูรณ์ มีคุณค่าและเป็นเอกลักษณ์ทางระบบนิเวศที่มีความสำคัญทั้งในด้านเศรษฐกิจและใช้ในการดำรงชีวิตเป็นแหล่งอาหาร รายได้ของชุมชนในชนบทโดยเฉพาะคนยากจน ในขณะเดียวกันป่ายังเป็นที่อยู่อาศัยสำหรับสัตว์ป่าและความหลากหลายทางชีวภาพ เช่น ดิน แหล่งน้ำ และลม เป็นต้น ประชาชนประมาณร้อยละ 80 อาศัยป่าไม้ในการใช้ประโยชน์เช่นใช้ไม้ทำฟืน ยารักษาโรค และอาหาร ในปี พ.ศ. 2503 สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีเนื้อที่ป่าไม้ร้อยละ 70 ของพื้นที่ทั่วประเทศ (ยุทธศาสตร์ป่าไม้, 2558) เนื่องจากประเทศชาติมีความจำเป็นในการพัฒนา ในปี พ.ศ. 2513 รัฐบาลได้มีนโยบายในการใช้ทรัพยากรป่าไม้เพื่อการพัฒนาเพื่อสร้างความผาสุกให้แก่ประชาชนของประเทศชาติ ภายใต้แผนนโยบายการคุ้มครองเศรษฐกิจ สังคมของรัฐบาล ได้มีการแต่งตั้งให้ รัฐวิสาหกิจป่าไม้ขึ้น 9 แห่ง และมอบพื้นที่ป่าไม้ให้แก่แต่ละแห่งไม่ต่ำกว่า 1,250,000 - 1,875,000 ไร่ เพื่อคุ้มครองการตัดไม้ การปลูกป่า การป้องกันและแปรรูปเป็นผลิตภัณฑ์จากป่าไม้แต่การดำเนินการของรัฐวิสาหกิจเหล่านั้นไม่มีประสิทธิภาพเพียงพอ นอกจากนี้พื้นที่ป่าไม้ของประเทศยังถูกทำลายปีละไม่ต่ำกว่า 1,875,000 ไร่ โดยมีสาเหตุมาจากหลายปัจจัย เช่น การบุกรุกพื้นที่ป่าเพื่อทำไร่เลื่อนลอยของประชาชนในชนบทเพื่อการขยายพื้นที่การผลิตเกษตรกรรม การตัดไม้ทำลายป่าเพื่อการค้า ไฟไหม้ป่าที่เกิดจากการเผาป่าเพื่อล่าสัตว์ การทำลายของโรคและแมลงเป็นสาเหตุก่อให้เกิดผลกระทบและทำลายสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติอย่างร้ายแรง (ยุทธศาสตร์ป่าไม้ ปี 2558 - 2563) (แขวงคำม่วน, 2558)

ในสถานการณ์ที่ป่าไม้ได้ถูกทำลายอย่างรุนแรง จึงได้เกิดกองประชุมป่าไม้ทั่วประเทศครั้งที่ 1 ในเดือนตุลาคมปี พ.ศ. 2532 โดยพรรคและรัฐบาลได้กำหนดนโยบาย 3 ด้าน คือ การรักษาป่า ปันฟู บูรณะและการฟื้นฟูชีววิทยาของป่าไม้ โดยการปรับปรุงระบบการคุ้มครองและปกป้องรักษาป่าไม้ที่มีอยู่และการใช้ประโยชน์จากป่าไม้ อย่างคุ้มค่าและต่อมาในปี พ.ศ. 2536 รัฐบาลได้ออกคำสั่งประกาศสร้างตั้งป่าสงวนแห่งชาติทั่วทั้งประเทศ จำนวน 18 แห่ง มีพื้นที่ทั้งหมด 17.5 ล้านไร่หรือเท่ากับร้อยละ 12 ของพื้นที่ทั่วทั้งประเทศ (พ.ร.บ. ว่าด้วยการสร้างตั้งป่าสงวนแห่งชาติ เลขที่ 164/นย, 2536) ได้มีการกำหนดจัดและต่อมาได้ประกาศเพิ่มเติมอีก จำนวน 6 แห่ง รวมทั้งหมด 24 แห่ง มีพื้นที่ 23.54 ล้านไร่หรือเท่ากับร้อยละ 16 ของพื้นที่ทั่วทั้งประเทศ ป่าสงวนแห่งชาติเหล่านี้ได้เป็นพื้นที่สำคัญสำหรับการอนุรักษ์ แม้ความหลากหลายทางด้านชีวภาพด้านพันธุ์ทางธรรมชาติ ร่องรอยประวัติศาสตร์และวัฒนธรรมของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เช่น ป่าสงวนแห่งชาติน้ำฮ่า แขวงหลวงน้ำทา เป็นพื้นที่อนุรักษ์ไว้เพื่อการพัฒนาการท่องเที่ยวธรรมชาติ ป่าสงวนแห่งชาติน้ำบู่ แขวงไชยบุรี เป็นพื้นที่อนุรักษ์ประชากรช้างป่า ป่าสงวนแห่งชาติน้ำแอด ภูเลย แขวงหัวพัน เป็นพื้นที่อนุรักษ์ประชากรเสือโคร่ง ป่าสงวนแห่งชาติน้ำกะดิง แขวงบอลิคำไซ เป็นพื้นที่อนุรักษ์ประชากรนกเงือก ป่าสงวนแห่งชาติเขเปียน แขวงจำปาสัก เป็นพื้นที่อนุรักษ์ป่าไม้ ดินและสัตว์ป่า ป่าสงวนแห่งชาติดงภูเวียง นครสะหวันนะเขต เป็นพื้นที่อนุรักษ์สัตว์ เช่น โอง รมะมั่ง ป่าสงวนแห่งชาตินากาย น้ำหิน แขวงคำม่วน เป็นพื้นที่อนุรักษ์ป่าต้นน้ำและความหลากหลายทาง

ชีวภาพสายพันธุ์ต่าง ๆ ดังนั้นป่าสงวนแห่งชาติล้วนแล้วแต่มีคุณค่าที่โดดเด่นและควรอนุรักษ์เฉพาะพื้นที่ของแต่ท้องถิ่น

ป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อ ตั้งอยู่เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว มีเนื้อที่ 88,500 เฮกตาร์ หรือเท่ากับ 553,125 ไร่ เป็นหนึ่งในจำนวน 3 เขตป่าสงวนแห่งชาติในแขวงคำม่วน ซึ่งมีเขตเชื่อมต่อติดกับป่าสงวนแห่งชาตินากาย น้ำเงินที่มีพื้นที่ป่าดิบชื้นและป่าสงวนแห่งชาติ มีภูเขาหินที่ใหญ่เป็นอันดับ 2 ของแขวงคำม่วน ป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อ เป็นพื้นที่ที่มีภูเขาหินที่กว้างใหญ่ในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ ติดกับพองญา-แก๋บ่างทางภาคกลางของสาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนามและเป็นระบบนิเวศวิทยาภูเขาหินและเป็นแหล่งมรดกโลกทางธรรมชาติที่สำคัญ มีสัตว์อาศัยอยู่หลายชนิด ประกอบด้วย สัตว์เลี้ยงลูกด้วยนม 55 ชนิด นก 184 ชนิด, สัตว์ครึ่งบกครึ่งน้ำ 21 ชนิด และปลา 96 ชนิด และมีสัตว์อนุรักษ์ (Rare species) และ 11 ชนิดพันธุ์ที่ถูคุกคาม (Endanger Species) ในป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อมีสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมที่ถูกคุกคาม เช่น ค่างห้าสี และชะนีแก้มขาว เป็นต้น (รายงานการสำรวจสัตว์ป่าโดยสมาคมอนุรักษ์สัตว์ป่าและกรมป่าไม้แผนกทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2539) นอกจากนี้มีนกเงือกอีก 4 ชนิด และสัตว์เฉพาะถิ่นที่อาศัยอยู่ตามภูเขาหินทางภาคกลางของอินโดจีนอีกเป็นจำนวนมาก ในปัจจุบันยังไม่มีการศึกษาอย่างละเอียดเกี่ยวกับเส้นเขตแดนทางวัฒนธรรมของบรรดาชาวเผ่าที่ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกัน นอกจากนี้ป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อยังเป็นสถานที่สำคัญทางด้านประวัติศาสตร์ซึ่งมีเส้นทางลำเลียงอาวุธของโฮจิมินห์และร่องรอยของหลุมระเบิดจากสงครามเวียดนามกระจายอยู่ตามพื้นที่อันก่อให้เกิดผลกระทบมาถึงปัจจุบันและยังมีระเบิดที่ยังไม่ระเบิดตกค้างอยู่จำนวนมาก ได้กลายเป็นร่องรอยแห่งวีรชน ความฉลาดและความอดทนของกระบวนการต่อสู้เพื่อปกป้องประเทศชาติของชาวอินโดจีนในสมัยสงครามอันเป็นเอกลักษณ์ที่โดดเด่นมากกว่าป่าสงวนแห่งชาติแห่งอื่นๆ ของสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยเฉพาะความโดดเด่นทางด้านลักษณะของภูมิประเทศซึ่งมีทิวทัศน์ทางธรรมชาติ ร่องรอยของประวัติศาสตร์ วัฒนธรรมและความหลากหลายทางชีวภาพทำให้ป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อ โดยรัฐบาลสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้นำเสนอต่อการ UNESCO เพื่อเข้าเป็นมรดกโลกทางธรรมชาติ (กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม, 2559)

อย่างไรก็ตามการบริหารจัดการป่าไม้ โดยการสนับสนุนงบประมาณจากภาครัฐ ภาคเอกชนและการช่วยเหลือทุนจากต่างประเทศมาช่วยเหลือในด้านการสำรวจสัตว์ป่าและพันธุ์พืช โดยองค์กรสัตว์ป่าโลกและกรมป่าไม้ ในปี พ.ศ. 2539 การวางแผนการใช้พื้นที่ดิน การสร้างป้ายเขตแดนและการสร้างความเข้มแข็งด้านการร่วมมือกับประเทศเวียดนามในปี พ.ศ. 2549 ด้วยการสร้างวิธีการคุ้มครองป่าสงวนแห่งชาติร่วมกับชุมชนและบรรดาผู้มีส่วนร่วมในปี พ.ศ. 2552 มีการสร้างแผนคุ้มครองป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อในปี พ.ศ. 2553 การประเมินการคุ้มครองที่ดี การแต่งตั้งคณะกรรมการคุ้มครองร่วมในชุมชน กลุ่มบ้านและขึ้นเมือง เมื่อปี พ.ศ. 2557 แต่การบริหารจัดการไม่มีประสิทธิภาพ ป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อและการบุกรุกป่าในการนำใช้ทรัพยากรธรรมชาติของชาวบ้านโดยการหันเปลี่ยนจากการบริโภคภายในครัวเรือนไปสู่การค้าขายและมีการใช้เครื่องมือในการล่าสัตว์อย่างต่อเนื่องแทบจะสูญพันธุ์ เนื่องจากมีความต้องการผลิตภัณฑ์จากป่าของตลาดมีสูง เช่น กระดุกค่าง เลียงผา นม เม่น เต่าและตะกวด รวมทั้งชนิดพันธุ์พืชที่ใกล้สูญพันธุ์ ได้แก่ ไม้ดู่ลาย ไม้กฤษณา และกล้วยไม้ เป็นต้น เนื่องจากการบริหารคุ้มครองในระยะที่ผ่านมารัฐบาลดำเนินการฝ่ายเดียว ขาดการมีส่วนร่วมอย่างจริงจังจากทุก

ภาคส่วนประชาชนไม่ได้เข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน ร่วมดำเนินการ ร่วมรับผลประโยชน์ ร่วมติดตามและประเมินผล จึงทำให้ป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อ สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวนับวันยิ่งเสื่อมโทรม ดังนั้นการมีส่วนร่วมของชุมชนเป็นการแสดงออกถึงความร่วมมือของชุมชนหรือผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องได้เข้ามามีส่วนร่วมในการดำเนินการที่มีความเห็นสอดคล้องกันและเข้าร่วมตั้งแต่ร่วมรับรู้ ร่วมคิด ร่วมตัดสินใจ ร่วมวางแผน ร่วมดำเนินงาน ร่วมประเมินผล ร่วมรับผิดชอบและร่วมในผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นเพื่อดำเนินการพัฒนาและเปลี่ยนแปลงไปในทางที่ต้องการ โดยการกระทำผ่านกลุ่มหรือองค์กร เพื่อแก้ไขปัญหาต่างๆ ร่วมกัน สอดคล้องกับ วิไลลักษณ์ สุจิตตานนท์ (2552), มณฑล เอกอตุลย์พันธ์ (2553) และพระมหาประกาศิต สิริเมโธ (ฐิติปสิทธิกร) (2556) ได้กล่าวถึงกระบวนการมีส่วนร่วมของชุมชนว่า ประกอบด้วย การร่วมวางแผน การร่วมดำเนินการ การร่วมรับผลประโยชน์ และการร่วมติดตามและประเมินผล เพื่อนำมาประยุกต์ใช้ในการบริหารการพัฒนาในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติชุมชนมีส่วนร่วมให้เกิดประสิทธิภาพและประสิทธิผลต่อชุมชนและรัฐบาลอย่างยั่งยืน

จากสภาพปัญหาและความสำคัญที่กล่าวมาข้างต้น ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติและศึกษาปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ : กรณีศึกษาป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อ เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยมีรายละเอียดของการวิจัย ดังต่อไปนี้

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ : กรณีศึกษาป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อ เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ: กรณีศึกษาป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อ เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัย 2 ระยะ ดังนี้ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ : กรณีศึกษาป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อ เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และระยะที่ 2 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ : กรณีศึกษาป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อ เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1. กลุ่มเป้าหมาย

1.1 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในระยะที่ 1 ศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ: กรณีศึกษาป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อ เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน จำนวน 20 คน ได้แก่ ตัวแทนประชาชน ตัวแทนภาครัฐ ตัวแทนภาคเอกชน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

1.2 กลุ่มเป้าหมายที่ใช้ในระยะที่ 2 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ: กรณีศึกษาป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อ เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว โดยการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 12 คน โดยวิธีการเลือกแบบเจาะจง (Purposive Sampling)

2. ด้านเนื้อหา

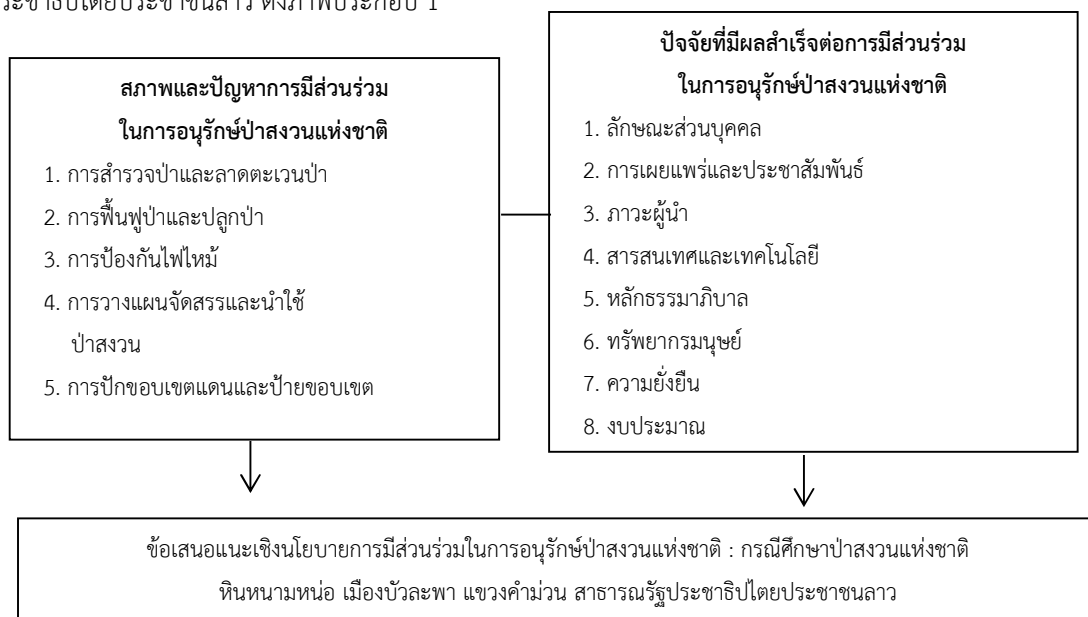
2.1 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ มี 6 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ขาดการเข้าร่วมกิจกรรมกับภาครัฐ 2) ภาครัฐดำเนินการขาดการต่อเนื่อง 3) ขาดการประชาสัมพันธ์ 4) ขาดบุคลากรที่มีความชำนาญงาน 5) ขาดงบประมาณ/ วัสดุอุปกรณ์ และ 6) การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

2.2 ศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ มี 8 องค์ประกอบ ได้แก่ 1) ลักษณะส่วนบุคคล 2) การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ 3) ภาวะผู้นำ

4) สารสนเทศและเทคโนโลยี 5) หลักธรรมาภิบาล 6) ทรัพยากรมนุษย์ 7) ความยั่งยืน และ 8) งบประมาณ

กรอบแนวคิดของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ มีวิธีดำเนินการวิจัยดังนี้ 1) ศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน และ 2) ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ : กรณีศึกษาป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อ เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว ดังภาพประกอบ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดการวิจัย

เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มีเครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมการวิจัย ได้แก่ ระยะที่ 1 ศึกษาสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ เป็นการประชุมเชิงปฏิบัติการ ลักษณะแบบสัมภาษณ์แบบมีโครงสร้าง และระยะที่ 2 ศึกษาปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ โดยการสัมภาษณ์เชิงลึก ลักษณะแบบสัมภาษณ์แบบกึ่งมีโครงสร้าง

การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือ

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้การสร้างและการหาคุณภาพของเครื่องมือการวิจัย ดังนี้

1. ร่างแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้างโดยมีเนื้อหาสอดคล้องกับตามกรอบแนวคิดของการวิจัยนำไปปรึกษากับคณะกรรมการที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ เพื่อพิจารณาในขั้นต้น แล้วไปปรับปรุงแก้ไขไปหาความเที่ยงตรงด้านเนื้อหา (Content Validity)

2. การหาคุณภาพของแบบสัมภาษณ์กึ่งมีโครงสร้าง โดยใช้ผู้เชี่ยวชาญ จำนวน 5 คนพิจารณาเพื่อหาค่าความสอดคล้องและความตรงกับสิ่งที่ต้องการจะวัด คือ ค่า IOC (Index of Items - Objectives Congruence) โดยพิจารณาจากค่า IOC ที่มากกว่าลงความ 0.50 ขึ้นไป จึงจะถือว่าข้อคำถามนั้นเป็นตัวแทนของสิ่งที่ต้องการวัดได้ ผลการพิจารณาค่าความสอดคล้องเท่ากับ 1.00 ทุกข้อ

การเก็บรวบรวมข้อมูล

ผู้วิจัยขอหนังสือรับรองจากสำนักงานบัณฑิตวิทยาลัยเพื่อขอความร่วมมือจากกลุ่มเป้าหมายในการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันและปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติจากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้มีการเก็บรวบรวมข้อมูลการวิจัยด้วยตนเอง

การวิเคราะห์ข้อมูล

ผลจากการศึกษาข้อมูลเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ ตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบันและปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ จากการสัมภาษณ์เชิงลึกผู้เชี่ยวชาญ ผู้วิจัยได้ทำการรวบรวมประเด็นข้อมูลและแยกแยะหมวดหมู่ตามวัตถุประสงค์ของการวิจัย โดยการวิเคราะห์ข้อมูลเชิงเนื้อหา (Content Analysis)

ผลการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ผลการวิจัย ดังนี้

1. ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยและการประชุมเชิงปฏิบัติการเกี่ยวกับสภาพและปัญหาการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ หินหนามหน่อ เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในอดีตที่เกี่ยวกับสภาพการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) การสำรวจป่า/ลาดตะเวนป่า 2) การฟันฟูป่า/ปลูกป่า 3) การป้องกันไฟไหม้ 4) การวางแผนจัดสรรและนำไปใช้ป่าสงวน และ 5) การปักขอบเขตแดน/ ป้ายขอบเขตและปัจจุบันเกิดปัญหาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ ประกอบด้วย 1) ขาดการเข้าร่วมกิจกรรมกับภาครัฐ 2) ภาครัฐดำเนินการขาดการต่อเนื่อง 3) ขาดการ

ประชาสัมพันธ์ 4) ขาดบุคลากรที่มีความชำนาญงาน 5) ขาดงบประมาณ/วัสดุอุปกรณ์ และ 6) การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร

2. ผลการศึกษาแนวคิด ทฤษฎี เอกสารงานวิจัยและการสัมภาษณ์เชิงลึกเกี่ยวกับปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ ผู้วิจัยสามารถสรุปได้ดังนี้ 1) ลักษณะส่วนบุคคล 2) การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ 3) ภาวะผู้นำ 4) สารสนเทศและเทคโนโลยี 5) หลักธรรมาภิบาล 6) ทรัพยากรมนุษย์ 7) ความยั่งยืน และ 8) งบประมาณ

อภิปรายผล

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยอภิปรายผลการวิจัย ดังนี้

1. สภาพการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อ เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวในอดีตที่เกี่ยวกับสภาพการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ ประกอบด้วย 1) การสำรวจป่า/ลาดตะเวนป่า 2) การฟันฟูป่า/ปลูกป่า 3) การป้องกันไฟไหม้ 4) การวางแผนจัดสรรและนำใช้ป่าสงวน และ 5) การปักขอบเขตแดน/ ป้ายขอบเขต ทั้งนี้เนื่องจากประโยชน์จากป่าไม้ทรัพยากรป่าไม้นับว่าเป็นทรัพยากรที่มีคุณค่า ป่าไม้เป็นแหล่งผลิตไม้โดยตรงและยังมีความสำคัญในด้านนิเวศวิทยาอีกด้วย ดังนั้นป่าไม้จึงให้ประโยชน์แก่มวลมนุษย์ทั้งทางตรงและทางอ้อม คือ ประโยชน์โดยตรง มนุษย์ได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากไม้ในป่าในแง่ของปัจจัยสี่ ประโยชน์ทางอ้อม การใช้ประโยชน์จากป่านอกจากจะได้ไม้เป็นสินค้ามหาศาลแล้ว ป่าไม้ยังช่วยให้มนุษย์ได้อย่างปกติหรือสมดุลธรรมชาติ ช่วยลดความรุนแรงของมลพิษต่าง ๆ ป่าไม้ช่วยเพิ่มปริมาณออกซิเจนในบรรยากาศและการสังเคราะห์แสงของพืชจะใช้ก๊าซคาร์บอนไดออกไซด์และได้ออกซิเจนออกมา ป่าไม้เป็นแหล่งรักษาพันธุกรรมของพืชและสัตว์ ป่าไม้เป็นแหล่ง รวบรวมความหลากหลายทางชีวภาพของโลก ทำให้การถ่ายทอดพันธุกรรมของพืชและสัตว์เป็นไปอย่างธรรมชาติและสมดุลของพืช ป่าและสัตว์ป่าสามารถนำมาเลี้ยงดูและเป็นพืชและสัตว์ทางเศรษฐกิจได้ป่าไม้เป็นแหล่งพักผ่อนหย่อนใจ ป่าไม้ตามธรรมชาติมีที่พักผ่อนหย่อนใจ ป่าไม้เป็นที่อยู่อาศัยของสัตว์ป่า ป่าไม้เป็นแหล่งที่อยู่อาศัย หลบซ่อนภัยและแหล่งอาหารของสัตว์ป่าที่ใดมีป่าที่นั่นย่อมมีสัตว์ป่า ดังนั้นการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ เป็นสิ่งที่มีความสำคัญต่อมนุษย์ พืช สัตว์ ในการอนุรักษ์น้ำและดินต้นไม้ป้องกันการตื้นเขินของแม่น้ำและการเกิดอุทกภัย บรรยากาศมีความชุ่มชื้นในบรรยากาศที่มีป่าปกคลุม ช่วยเพิ่มปริมาณออกซิเจนในบรรยากาศ พร้อมทั้งเป็นแหล่งรักษาพันธุกรรมของพืชและสัตว์ และการสงวนของหายากการใช้อย่างยั่งยืน การฟันฟูสิ่งเสื่อมโทรมและการสงวนของหายาก (ผนิกุล อยู่สกุล, 2556) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติว่าด้วยป่าสงวนแห่งชาติ สปป.ลาว (2558) ได้ระบุไว้ในการดำเนินการในอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ ประกอบด้วย 1) การสำรวจป่า 2) การปักขอบเขตแดน/ ป้าย 3) การฟันฟูป่า 4) การป้องกันไฟไหม้ 5) การค้นคว้าวิจัย 6) การวางแผนจัดสรรและการนำใช้ป่า และ 7) การเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ และปัจจุบันเกิดปัญหาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ ประกอบด้วย 1) ขาดการเข้าร่วมกิจกรรมกับภาครัฐ 2) ภาครัฐดำเนินการขาดการต่อเนื่อง 3) ขาดการประชาสัมพันธ์ 4) ขาดบุคลากรที่มีความชำนาญงาน 5) ขาดงบประมาณ/วัสดุอุปกรณ์ และ 6) การรับรู้ข้อมูลข่าวสาร ทั้งนี้เนื่องจากภาครัฐสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวได้มีการสัมปทานให้เอกชน นายทุนเข้าไปตัดไม้ โดยที่ภาคประชาชนไม่ได้เข้าไปมีส่วนดำเนินการใด ๆ จึงทำให้เกิดปัญหา

ดังกล่าวขึ้น สอดคล้องกับผลงานวิจัยของธวัชชัย สุขลอย (2554) ที่ศึกษาเรื่องปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : บ้านคลองทราย ตำบลวังน้ำเขียว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา พบว่า ปัญหาในการอนุรักษ์ป่าไม้ เช่น 1) ประชาชนไม่สามารถเข้าร่วมกิจกรรมอนุรักษ์ป่าไม้อย่างเต็มที่ เพราะต้องประกอบอาชีพเพื่อความอยู่รอดและ 2) หน่วยงานราชการขาดความตั้งใจที่จะช่วยเหลือประชาชนและสอดคล้องกับผลงานวิจัยของสุชาวลี ชูเอน (2555) ที่ศึกษาเรื่องการมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษา ตำบลวังมะปราง อำเภอวังวิเศษ จังหวัดตรัง พบว่า ปัญหาในการอนุรักษ์ป่าไม้ เช่น 1) ประชาชนไม่ได้รับข้อมูลข่าวสารอย่างครบถ้วน 2) ประชาชนส่วนใหญ่ที่ประกอบอาชีพเกษตรกร ทำให้ต้องใช้เวลาส่วนใหญ่ในการดูแลผลผลิตของตน 3) พื้นที่ยังขาดการสนับสนุนอย่างต่อเนื่องจากหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชนที่เกี่ยวข้องและสอดคล้องกับทัศนะของณัฐวรรณ สุนทรวริทธิโชติ (2556) ได้กล่าวถึงปัญหาในการอนุรักษ์ป่าไม้ คือ 1) การใช้ทรัพยากรธรรมชาติเป็นไปอย่างไม่มีประสิทธิภาพไม่คุ้มค่าทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิดจึงมีปริมาณลดลงอย่างรวดเร็ว 2) ขาดการประสานงานในการใช้ทรัพยากรธรรมชาติในแต่ละระดับพื้นที่และเกิดปัญหาความขัดแย้ง 3) ขาดการบำรุงรักษาทรัพยากรธรรมชาติ เพื่อไว้ใช้งานในอนาคต ทรัพยากรธรรมชาติแต่ละชนิดจึงมีสภาพโทรมเกิดปัญหาด้านสิ่งแวดล้อม

2. ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติมี 8 องค์ประกอบได้แก่ 1) ลักษณะส่วนบุคคล 2) การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ 3) ภาวะผู้นำ 4) สารสนเทศและเทคโนโลยี 5) หลักธรรมาภิบาล 6) ทรัพยากรมนุษย์ 7) ความยั่งยืน และ 8) งบประมาณ ทั้งนี้เนื่องจากการมีส่วนร่วม เป็นกระบวนการทำงานที่บุคคลหรือคณะบุคคลปฏิบัติกิจกรรมใดกิจกรรมหนึ่งร่วมกันในองค์กรหรือหน่วยงานให้บรรลุจุดประสงค์ตามที่กำหนดไว้โดยรวมแสดงความคิดเห็นร่วมรับผิดชอบ ร่วมตัดสินใจ ร่วมแก้ปัญหา ร่วมสนับสนุนและให้ข้อเสนอแนะในการบริหารสอดคล้องกับผลการวิจัยของ ผนึกุล อยู่สกุล (2556) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติบ้านวังลุง ตำบลทอนหงส์ อำเภอพรหมคีรี จังหวัดนครศรีธรรมราช พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จในการอนุรักษ์ป่าไม้ ได้แก่ ปัจจัยส่วนบุคคล คือ เพศ อายุ ระดับการศึกษา จำนวนสมาชิกในครอบครัว สถานภาพสมรส และระยะเวลาที่อยู่อาศัยในชุมชน ปัจจัยทางเศรษฐกิจและสังคม คือ อาชีพ รายได้ครอบครัวต่อปี สถานภาพทางสังคม จำนวนที่ดินทำกิน การใช้ประโยชน์จากทรัพยากรป่าไม้ ปัจจัยการกระตุ้น คือ ความรู้เกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ การเผยแพร่ ประชาสัมพันธ์ ข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้และการให้รู้คุณค่า ความตระหนักต่อทรัพยากรป่าไม้ (โปรดพิจารณาเพิ่มเติม อัคริมา พลก่าจิต ญฐพงศ์ จิตนิริรัตน์ และพรไทย ศิริสาธิตกิจ, 2560) และสอดคล้องกับผลการวิจัยของเบญจวรรณ บุญยรัตน์ (2558) ได้ศึกษาเรื่องปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ พบว่า ปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จในการอนุรักษ์ป่า คือ 1) การให้การศึกษา 2) การสร้างจิตสำนึกแห่งการอนุรักษ์ และ 3) การส่งเสริมให้มีการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมโดยให้เอื้อต่อการอนุรักษ์ และ 4) การสร้างจิตสำนึก (โปรดพิจารณาเพิ่มเติม เกียรติศักดิ์ พันธำโฮม และศุภวัฒน์กร วงศ์ธนวุธ, 2560)

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับนำผลการวิจัยไปใช้

1.1 ผลที่ได้จากการวิจัยเกี่ยวกับสภาพการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อ เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวที่พบสามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลสารสนเทศและสามารถนำไปเปรียบเทียบบริบทป่าสงวนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

1.2 สามารถนำปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ ได้แก่

1) ลักษณะส่วนบุคคล 2) การเผยแพร่และประชาสัมพันธ์ 3) ภาวะผู้นำ 4) สารสนเทศและเทคโนโลยี 5) หลักธรรมาภิบาล 6) ทรัพยากรมนุษย์ 7) ความยั่งยืน และ 8) งบประมาณ ไปประยุกต์ใช้หรือบูรณาการให้เหมาะสมกับเขตป่าสงวนในสาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 ควรนำข้อเสนอแนะเชิงนโยบายการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ: กรณีศึกษาป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อ เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาวไปสู่การปฏิบัติของกระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม

2.2 ควรมีการศึกษาปัจจัยที่ส่งผลสำเร็จต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติเมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

2.3 ควรมีการศึกษารูปแบบการพัฒนาการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ: กรณีศึกษาป่าสงวนแห่งชาติหินหนามหน่อ เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตย

2.4 ควรทำการศึกษาเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วม (Participation Action Research: PAR) โดยให้ภาครัฐ ภาคเอกชน องค์กรอิสระ ชุมชน ประชาชนผู้มีส่วนเกี่ยวข้องกับท้องถิ่นเข้ามามีส่วนร่วมเพื่อพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจ สังคมแห่งชาติซึ่งเป็นนโยบายของรัฐ

เอกสารอ้างอิง

เกียรติศักดิ์ พันธะโฮม และศุภวัฒนากร วงศ์ธนวิสุ. (2560). การจัดการป่าชุมชนแบบมีส่วนร่วมโดยการเทียบเคียงต้นแบบเพื่อการจัดการป่าชุมชนที่ยั่งยืนของตำบลนาชุมแสง อำเภอกุเวียง จังหวัดขอนแก่น.

วารสารการบริหารท้องถิ่น, 10(1), 120 – 132.

กระทรวงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. (2559). รายงานแผนกทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. นครหลวงเวียงจันทน์: สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.

แขวงคำม่วน. (2558). ยุทธศาสตร์ป่าไม้แขวงคำม่วน พ.ศ. 2558-2563. แขวงคำม่วน: สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.

ธวัชชัย สุขลอย และนุชนาด มั่งคั่ง. (2554). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมของชุมชนในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ : บ้านคลองทราย ตำบลวังน้ำเขียว อำเภอวังน้ำเขียว จังหวัดนครราชสีมา. วารสารเศรษฐศาสตร์มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์, 13(1), 15-26.

- ผนิกุล อ๋อยสกุล. (2556). ปัจจัยที่มีผลต่อการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ทรัพยากรป่าไม้ของสมาชิกชมรมอนุรักษ์ธรรมชาติบ้านวังลุง ต.ทอนหงส์ อ.พรหมคีรี จ.นครศรีธรรมราช. วิทยานิพนธ์ปริญญาสังคมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสิ่งแวดล้อม มหาวิทยาลัยมหิดล.
- ณัฐวรรณ สุนทรวริทธิโชติ และกาญจนา สุขาบวรณ. (2556). การศึกษาสภาพปัญหาสิ่งแวดล้อมในเขตตำบลสามบัณฑิต: กรณีศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อการพัฒนาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชน. (รายงานวิจัย). พระนครศรีอยุธยา: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา.
- มณฑล จันทน์แจ่มใส. (2551). ปัจจัยการสื่อสารการตลาดที่มีต่อการเลือกสถานที่ท่องเที่ยว กรณีศึกษา: เกาะมุก จังหวัดตรัง. วิทยานิพนธ์ปริญญาสาขาศาสตรมหาบัณฑิต สถาบันเทคโนโลยีพระจอมเกล้าเจ้าคุณทหารลาดกระบัง.
- เบญจวรรณ บุญยรัตน์. (2558). ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาชนชายแดนไทย – ลาว. วารสารสังคมศาสตร์วิชาการ สำนักวิชาสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย, 7(2), 1-8.
- พระราชบัญญัติป่าสงวนแห่งชาติ. (2536). การสร้างตั่งป่าสงวนแห่งชาติ เลขที่ 164/นย. นครหลวงเวียงจันทน์: สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว.
- พระมหาประกาศิต สิริเมธ (ฐิติปสิทธิกร). (2556). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการพัฒนาหมู่บ้านเศรษฐกิจพอเพียงของชุมชนบ้านคลองใหม่ อำเภอสามพราน จังหวัดนครปฐม. วิทยานิพนธ์ปริญญาพุทธศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- วิไลลักษณ์ สุจิตตานนท์. (2552). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ กรณีศึกษาประชาชนในเขตเทศบาลพระนครศรีอยุธยา จังหวัดพระนครศรีอยุธยา. วิทยานิพนธ์ปริญญาวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชาสื่อสารมวลชน มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
- สุขาวลี ชูเอน. (2555). การมีส่วนร่วมของประชาชนในการจัดการป่าชุมชน กรณีศึกษาดำบลวังมะปราง อำเภอน้ำโสม จังหวัดตรัง. วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์, 23(3), 44-53.
- อัคริมา พลกำจัด, ณัฐพงศ์ จิตรนิรัตน์ และพรไทย ศิริสาธิตกิจ. (2560). ธรรมนูญน้ำภูมิ: ประชาธิปไตยฐานรากกับการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม. วารสารการบริหารท้องถิ่น, 10(1), 98 – 119.

Translated Thai References

- Boonyarat, B. (2015). The Factors affecting Behavior on Natural and Environmental Conservation of people in border Thai - LAO PDR. *Journal of Social Academic*, 7(2), 1-8. (In Thai)
- Choo-en, S. (2012). People's participation in the community forest management: a case study of the Wangmaprang subdistrict, Wangwiset district, Trang province. *Academic Services Journal Prince of Songkla University*, 23(3), 44-53. (In Thai)

- Janjamsai, M. (2008). *Marketing communication factors towards the selection of tourist destinations. Case study: Koh Mook, Trang Province*. Thesis for Master degree of Architecture in Architectural Technology. King Mongkut's Institute of Technology Ladkrabang. (In Thai)
- Khammouane. (2015). *Khammouane Province's Forest Strategy 2015 – 2020*. Khammouane: Lao People's Democratic Republic. (In Lao)
- Ministry of Natural Resources and Environment. (2016). *Natural Resources and Environment Department Report*. Vientiane: Lao People's Democratic Republic. (In Lao)
- National Forest Reserve Act. (1993). *Establishing the National Forest Reserve No. 164*. Vientiane: Lao People's Democratic Republic. (In Lao)
- Phanthahom, K. & Wongthanuwasu, S. (2017). Models for Sustainable Community Forest Management in Tambon Nachumsaeng, Phuwiang District, Khon Kaen Province. *Local Administration Journal*, 10(1), 120 - 132. (In Thai)
- Phramaha Prakasit Sirimedho (Thitipasitthikron). (2014). *Participation of People in Community Development of Sufficiency Economy Village of Ban Klong Mai Community, Sampran District, Nakhonpathom Province*. Thesis for Master degree of Arts in Social Development. Mahachulalongkornrajavidyalaya University. (In Thai)
- Polkamchad, A., Chitniratna, N., & Sirisatidkid, P. (2017). Phumi Watershed Charter: Grassroots Democracy and the Management of Natural Resource and Environment. *Local Administration Journal*, 10(1), 98 - 119. (In Thai)
- Soonthonwaritthichod, N. & Sukhaboon, K. (2013). *A study of environmental problems in the district, three graduates: Factors affecting the development of natural resources and environment of the people of the Third District graduates*. (Research Report). Faculty of Humanity and Social Sciences, Phranakhon Si Ayutthaya Rajabhat University. (In Thai)
- Sukloy, T. & Mangkang, N. (2016). Factor Affecting Community's Participation in Forest Resource Conservation: Kongsai Village, Wang Nam Khiao Sub-district, Wang Nam Khiao District, Nakhon Ratchasima Province. *Applied Economics Journal*, 13(1), 15 – 26. (In Thai)
- Suwajittanon, W. (2009). *Public Participation in Eco-Tourism Management: Case study of People in Phra Nakhon Si Ayutthaya Municipality, Phra Nakhon Si Ayutthaya Province*. Thesis for Master degree of Journalism in Mass Communication, Thammasat University. (In Thai)

Uisakul, P. (2013). *Factors Affecting the Participation in Forestry Resources Conservation of Ban Wanglung Environmental Conservative Club Member, Thonhon Sub-district, Promkiree district, Nakornsithammarat Province*. Thesis for Master degree of Social Sciences in Environmental, Mahidol University. (In Thai)

.

Best Practices and Best Fit Model of Thai Public Human Resource Management

Phichak Phutrakhul

Lecturer, Public Administration Program

Faculty of Humanities and Social Sciences, Suan sunandha Rajabhat University

Corresponding Author: softsoft19@hotmail.com

Received: March 8, 2019

Revised: June 10, 2019

Accepted: June 18, 2019

Abstract

Organizations believe that humans are the most important resource. Therefore, organizations have turned their attention to the planning and implementation of various types of integration into human resource management in the organization. The best practices model is one of the tools that are used by organizations to increase their operational quality and productivity. It is a tool that helps organizations to develop quickly and reduce the time they take to improve their performance. Learning from the experiences of those who have accomplished provides valuable guidelines for organizational development. Another concept used to increase their operational quality and productivity is the best fit model which can be adapted to suit each situation of the organization. This article is intended to study the best practice and best fit concepts in human resource management and, particularly, the best practice and best fit concepts in the context of Thai public human resource management.

Keywords: Best practice, best fit, Thai public human resource management

ตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดและตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์การ กับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐไทย

พิทักษ์ ภูตระกูล

อาจารย์ประจำกลุ่มสาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ แขนงวิชาการบริหารรัฐกิจ

คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนสุนันทา

ผู้จัดทำบทความต้นฉบับ: softsoft19@hotmail.com

ได้รับบทความ: 8 มีนาคม 2561 ปรับปรุงแก้ไข: 10 มิถุนายน 2562 ตอรับตีพิมพ์: 18 มิถุนายน 2562

บทคัดย่อ

องค์การต่าง ๆ เชื่อว่า ทรัพยากรมนุษย์ในองค์การเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญที่สุด ดังนั้น องค์การต่าง ๆ จึงหันมาสนใจการวางแผนและการปฏิบัติที่นำเอาตัวแบบต่าง ๆ มาบูรณาการกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์การ การศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดนั้นเป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้ในการปรับปรุงองค์การเพื่อเพิ่มคุณภาพการดำเนินงานและเพิ่มผลผลิตอย่างต่อเนื่อง เป็นเครื่องมือที่ช่วยให้องค์การสามารถพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว ลดระยะเวลาที่ใช้ในการปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์การ เนื่องจากเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้ที่ประสบความสำเร็จ หรือทำได้ดีกว่าแล้วนำแนวทางนั้นมาปรับใช้และพัฒนาองค์การให้ดีขึ้นแต่ในขณะที่ยังมีแนวคิดหนึ่งคือตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์การในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ก็ยืนยันได้ว่าแนวคิดนี้สามารถนำมาปรับใช้ได้ดีกว่าตามแต่ละสถานการณ์ขององค์การ บทความนี้มีจึงมีวัตถุประสงค์ในการเขียนบทความเพื่อศึกษาตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุด และ ตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์การที่เกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ และศึกษาตัวแบบทั้งสองตัวแบบในบริบทของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐไทย

คำสำคัญ: ตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุด ตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์การ การบริหารทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐไทย

บทนำ

การดำเนินงานขององค์กรในปัจจุบันต่างเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมที่รุนแรงทั้งภายนอก ได้แก่ เศรษฐกิจ การเมือง สังคม และวัฒนธรรม รวมถึงสภาพแวดล้อมภายใน ได้แก่ วิธีการทำงาน รูปแบบของสินค้า บริการ ผู้บริหาร และทรัพยากรมนุษย์ขององค์กร ซึ่งการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็วของภาวะเศรษฐกิจโลกที่เกิดจากอิทธิพลของวิวัฒนาการทางเทคโนโลยีและองค์ความรู้ใหม่มีผลกระทบต่อการทำงานขององค์กร ทำให้องค์กรต่าง ๆ จำเป็นต้องปรับกระบวนการภายในองค์กรใหม่เพื่อการสร้างสรรค์และปรับเปลี่ยนองค์กรให้รองรับกับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไป โดยองค์กรต่าง ๆ เชื่อว่าทรัพยากรมนุษย์ในองค์กรเป็นทรัพยากรที่มีความสำคัญที่สุด ดังนั้นองค์กรต่าง ๆ จึงหันมาสนใจการวางแผนและการปฏิบัติที่นำเอาตัวแบบต่าง ๆ มาบูรณาการกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในองค์กร (Wheelen & Hunger, 1995)

สำหรับองค์การภาครัฐมักถูกมองว่าเป็นองค์กรที่ไม่เท่าทันกับการเปลี่ยนแปลง ไม่ยืดหยุ่น ไม่คล่องตัว การทำงานแลกเปลี่ยนเชื่อมโยงข้อมูลระหว่างหน่วยงานน้อย เน้นกระบวนการมากกว่าผลลัพธ์ ยึดติดกับกรอบอำนาจตามกฎหมายเป็นหลัก การประสานงานกับภาคส่วนต่าง ๆ เป็นไปในรูปแบบที่ภาครัฐเป็นฝ่ายนำ ภาคส่วนอื่นเป็นฝ่ายตาม เป็นต้น(สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน,2560) ทั้งนี้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม เศรษฐกิจ การเมือง และเทคโนโลยีกำลังส่งผลอย่างยิ่งต่อการทำงานในอนาคต เช่น การใช้ระบบอัตโนมัติ (Automation) ปัญญาประดิษฐ์ (Artificial Intelligence: AI) และสังคมผู้สูงอายุ (Aged Society) ล้วนเป็นประเด็นที่ท้าทายการทำงานของภาครัฐ รวมถึงการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของภาครัฐที่จะต้องปรับตัวกับการเปลี่ยนแปลงดังกล่าว

Kearns (2010) ได้ให้ความเห็นว่า กลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์นั้นสองในสามส่วน คือการเตรียมความพร้อม ที่เหลืออีกส่วนนั้นคือการนำกลยุทธ์ไปปฏิบัติ การพัฒนากลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์คือการเรียนรู้เกี่ยวกับกลยุทธ์เพื่อที่จะมั่นใจได้ว่าการพัฒนากลยุทธ์ไปในทิศทางที่สอดคล้องกัน ตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุด (Best Practices) และตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์กร (Best Fit) ได้เป็นที่รู้จักแพร่หลายในวงการด้านบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ซึ่งล้วนมีทั้งข้อดีและข้อจำกัด กล่าวคือโดยธรรมชาติแล้วองค์กรแต่ละองค์กรจะมีความแตกต่างกัน ดังนั้นการกำหนดกลยุทธ์หรือกระบวนการในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในรูปแบบเดียวจึงเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงขององค์กร นอกจากนี้้องค์การมักจะมีเป้าหมายที่จะตอบสนองต่อบุคลากรหลากหลายกลุ่ม จึงเป็นเรื่องยากที่จะตัดสินใจว่าตัวแบบใดดีกว่ากัน ดังนั้นในการเลือกตัวแบบในการกำหนดกลยุทธ์ขององค์กรควรจะต้องพิจารณาจากบริบทสภาพแวดล้อมของแต่ละองค์กรเพื่อความเหมาะสมและการคงความสามารถในการแข่งขันได้

ดังนั้น การศึกษาวิเคราะห์เพื่อหาตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุด เป็นเครื่องมือหนึ่งที่ใช้ในการปรับปรุงองค์กรเพื่อเพิ่มคุณภาพการดำเนินงานและเพิ่มผลผลิตอย่างต่อเนื่อง อีกทั้งยังเป็นเครื่องมือที่ช่วยให้้องค์การสามารถพัฒนาได้อย่างก้าวกระโดด ลดระยะเวลาที่ใช้ในการปรับปรุงประสิทธิภาพการดำเนินงานขององค์กร เนื่องจากเป็นการเรียนรู้จากประสบการณ์ของผู้ที่ประสบความสำเร็จ หรือทำได้ดีกว่า แล้วนำแนวทางนั้นมาปรับ

ใช้และพัฒนาองค์การให้ดีขึ้น แต่ในขณะที่ยังมีอีกตัวแบบหนึ่งคือตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์การในการบริหารทรัพยากรมนุษย์ก็ยืนยันได้ว่าแนวคิดนี้สามารถนำมาปรับใช้ได้ดีกว่าตามแต่ละสถานการณ์ขององค์การ

จากความสนใจข้างต้น ทำให้ผู้เขียนเห็นความสำคัญโดยมีวัตถุประสงค์ในการเขียนบทความครั้งนี้ คือ 1) เพื่อศึกษาตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดและตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์การที่เกี่ยวกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ 2) ตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดและตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์การในบริบทของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในภาครัฐไทย

ตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุด

ตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุด (Best Practices) มองว่าองค์การสามารถที่จะหาตัวแบบที่เป็นสากล (universalistic approach) ในการสร้างและปรับปรุงการดำเนินงานขององค์การ แนวคิดนี้จะเน้นที่บทบาทของผู้บริหารในการตัดสินใจเลือกปัจจัยหรือตัวแบบที่ดีที่สุดขององค์การ โดยแนวคิดนี้ได้รับอิทธิพลมาจากนักจิตวิทยาอุตสาหกรรมซึ่งเป็นกลุ่มนักวิชาการที่ศึกษาค้นคว้าเกี่ยวกับปัจจัยต่าง ๆ ที่ส่งผลต่อการปฏิบัติงานของมนุษย์ ตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดได้รับการยอมรับในแวดวงนักวิชาการและนักปฏิบัติ ดังเช่น

Marchington & Grugulis (2001) เชื่อว่าตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดเป็นกิจกรรมที่นำมาใช้พัฒนาทรัพยากรมนุษย์ขององค์การโดยที่ไม่คำนึงถึงขนาดและที่ตั้งขององค์การ

Johnson (2000) กล่าวว่า ตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดหรือที่เรียกอีกชื่อว่าการปฏิบัติงานสูง (high performance work practices) ได้รับการอธิบายว่า วิธีการบริหารทรัพยากรมนุษย์และระบบนี้จะมีความเป็นสากล และสามารถนำมาช่วยในการเพิ่มผลการปฏิบัติงานขององค์การได้

สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ (2545) กล่าวว่า วิธีปฏิบัติงานที่เลิศเป็นแนวทางหรือวิธีปฏิบัติในเรื่องต่าง ๆ ที่นำองค์การไปสู่ความสำเร็จ และบรรลุจุดมุ่งหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล ช่วยให้สามารถลดเวลาในการปรับปรุงประสิทธิภาพขององค์การ และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้อย่างเหมาะสม

วิจารณ์ พานิช (2547) กล่าวว่าวิธีการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศเป็นการทำงานที่เกิดผลงานในลักษณะที่น่าภูมิใจ น่าชื่นชม เกิดผลสัมฤทธิ์สูง ประสิทธิภาพสูงคุณภาพสูงและควรส่งเสริมให้เกิดการพัฒนาวิธีการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศใหม่ ๆ ขึ้นมาอย่างต่อเนื่องโดยมีเกณฑ์ในการพิจารณาเพื่อคัดเลือกวิธีการปฏิบัติงานที่เป็นเลิศดังนี้ 1) เป็น การปฏิบัติงานที่เกิดจากกลุ่มและมีเรื่องราวของกระบวนการพัฒนาที่ผ่าน ขั้นตอนต่าง ๆ จนประสบความสำเร็จ 2) สามารถบอกเล่าเรื่องราวเพื่อสะท้อนให้เห็นถึงวิธีคิดวิธีปรัษาหรือ 3) สามารถดึงเอาความรู้ที่อยู่ในตัวคน (Tacit Knowledge) มาเผยแพร่เป็นความรู้ที่ปรากฏให้เห็นชัดแจ้ง (Explicit Knowledge) ได้ซึ่งอาจใช้วิธีการประชุมเพื่อเสนอผลงาน การระดมความคิด การซักถาม และชี้ประเด็นเพื่อยกระดับความคิด การใช้คำถาม การสร้างเงื่อนไข สร้างบรรยากาศ เพื่อให้ผู้เข้าร่วมประชุมนำความรู้มาแลกเปลี่ยนเรียนรู้เกิดการเพิ่มพูนความรู้ของกลุ่ม และเกิดการแลกเปลี่ยนเรียนรู้กันอย่างต่อเนื่อง

ลักษณะของตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุด

ลักษณะของตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดนั้น Pfeffer (1994) ได้กำหนด 16 ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับคนในองค์กรที่จะทำให้เกิดความได้เปรียบในการแข่งขัน ดังนี้ 1) ความมั่นคงในงานและการทำงาน 2) ความสามารถในการคัดเลือกบุคลากร 3) ค่าจ้างในระดับที่สูง 4) ค่าตอบแทนเสริม ค่าจ้างสูง 5) ความรู้สึกว่าเป็นเจ้าขององค์กรของบุคลากร 6) มีการแบ่งปันข้อมูลขององค์กร 7) การมีส่วนร่วมและการมอบอำนาจ 8) การทำงานเป็นทีม 9) การฝึกอบรมและการพัฒนาทักษะ 10) การใช้ประโยชน์และการฝึกอบรมทักษะบุคลากรข้ามสายงาน 11) การสร้างความเสมอภาคเป็นธรรม 12) การควบคุมค่าจ้าง 13) การเลื่อนขั้นจากภายในองค์กร 14) การมองระยะยาว 15) การวัดผลการปฏิบัติงาน 16) การยึดหลักปรัชญาขององค์กร ซึ่งในภายหลัง ในปี 1998 Pfeffer ได้ลดปัจจัยจาก 16 ข้อ เหลือเพียง 7 ข้อ เรียกว่า “Pfeffer’s 7 practices for building profit by putting people first” ประกอบด้วย 1) ความมั่นคงในการจ้างงาน 2) การคัดเลือก 3) ทีมจัดการตนเองและการทำงานเป็นทีม 4) การจ่ายค่าตอบแทนที่สูงเชื่อมโยงกับผลประกอบการขององค์กร 5) การฝึกอบรมที่เข้มข้น 6) การลดความแตกต่างด้านสถานะของบุคลากรในองค์กร 7) การแบ่งปันข้อมูลข่าวสาร (Pfeffer, 1998)

ข้อดีของตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุด

ถึงแม้ว่าตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดจะถูกวิพากษ์วิจารณ์แต่ยังมีข้อดีบางประการ ได้แก่

1. การฝึกอบรมและการพัฒนา

การฝึกอบรมและการพัฒนาเป็นเรื่องที่ดีกับ 2 ฝ่ายทั้ง นายจ้างและลูกจ้าง โดยมีจุดมุ่งหมายที่จะทำให้บุคลากรมีทักษะและความรู้ที่จำเป็นสำหรับการทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายขององค์กรและเป้าหมายทางธุรกิจ (Johnson, 2000) การฝึกอบรมและการพัฒนามีความได้เปรียบในการแข่งขันที่จะสร้างแนวทางเพื่อการพัฒนาและทำให้บุคลากรมีความมั่นใจในตนเอง มีความรู้มากขึ้นและได้บุคลากรที่มีประสิทธิภาพมากขึ้นและประสิทธิภาพของพวกเขาก็จะพบเห็นได้จากผลการปฏิบัติงานของพวกเขา องค์กรไม่ควรมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาของบุคลากรและงานขององค์กร แต่ควรจัดฝึกอบรมและพัฒนาโปรแกรมที่เป็นประโยชน์ต่อชีวิตส่วนตัวของบุคลากรด้วย (Enz & Sigauw, 2000) และสิ่งนี้จะนำไปสู่ความมุ่งมั่นของบุคลากรที่สูงต่องานที่ทำ

2. การประเมินผลการปฏิบัติงานเป็นเสมือนเครื่องมือจูงใจ

ตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดถูกนำมาใช้จากบริษัทข้ามชาติ ซึ่งเป็นวิธีการให้รางวัลกับบุคลากรของพวกเขา การประเมินผลการปฏิบัติงานจะช่วยให้ผลการปฏิบัติงานส่วนบุคคลเป็นตัวสนับสนุนผลการปฏิบัติงานโดยรวมขององค์กร Messmer (2004) เสนอเพิ่มเติมว่า สมรรถนะ การทำงานเป็นทีม ทักษะจริยธรรม ควรนำเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของการประเมินผลการปฏิบัติงาน

3. ระบบการสื่อสารที่ดีขึ้น

แบบการดำเนินการของการบริหารทรัพยากรมนุษย์โดยการคำนึงถึงตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดจะช่วยทำให้เกิดการสื่อสารที่ดีขึ้น ซึ่ง Luthans and Peterson (2003) ได้ให้ความเห็นว่า สำหรับองค์กรที่กำลังจะขยายตัว การสื่อสารจะช่วยให้องค์กรดำเนินการได้อย่างราบรื่นขึ้นซึ่งสิ่งนี้คือประโยชน์ที่เกี่ยวข้องกับตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุด

3.1 การสร้างทีม

Hadleigh (2004) กล่าวว่า การสร้างทีมที่มีประสิทธิภาพนั้นองค์กรต้องรู้ตัวเอง และจัดการด้วยตนเองและไม่ควรที่จะรับผิดชอบเพียงหน้าที่ของตนเอง แต่ต้องมั่นใจว่าทีมงานจะดำเนินงานเป็นหนึ่งเดียวกันตลอดเวลา Wellins, Byham & Wilson (1991) กำหนดว่าทีมควรจะต้องมีความรับผิดชอบดังนี้ 1) บริหารจัดการด้วยตนเอง เช่น การวางแผน การดูแลบุคลากรภายในทีม 2) มอบหมายงานเฉพาะให้กับสมาชิกในทีม เช่น การตัดสินใจว่าจะทำอะไรที่ไหน อย่างไร 3) วางแผน และจัดตารางเวลาเกี่ยวกับงาน การตั้งเป้าหมายงบประมาณ สถานที่ เป็นต้น 4) รับผิดชอบในการให้บริการและ/หรือการตัดสินใจซึ่งทำให้พวกเขารับผิดชอบเกี่ยวกับคุณภาพ สินค้าคงคลัง ฯลฯ 5) สามารถที่จะดำเนินการเพื่อแก้ไขปัญหาที่เฉพาะเจาะจงได้โดยไม่ต้องรอการตัดสินใจร่วมกัน

4. ข้อดีอื่น ๆ ของแนวคิดเรื่องตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุด ได้แก่ 1) เป็นเครื่องมือเปรียบเทียบ 2) เป็นเครื่องมือสร้างแรงจูงใจที่จะเปลี่ยนคน 3) เป็นตัวชี้แนะแนวทางถึงสิ่งที่สำคัญอันดับแรกและทิศทางขององค์กร 4) เป็นสิ่งที่ทำให้เกิดการเรียนรู้จากสิ่งที่ดีและสิ่งที่ผิดพลาด 5) เป็นสิ่งที่ทำให้องค์กรมุ่งเน้นในองค์กรและเคลื่อนย้ายองค์การไปจากตำแหน่งปัจจุบัน 6) นำไปสู่องค์การที่มีความมุ่งมั่นสูง 7) ระดับทางเศรษฐกิจที่ดีกว่า 8) ทีมที่มีประสิทธิภาพ 9) การจัดตั้งหลักการง่าย ๆ ของการเลือก 10) ผลการปฏิบัติงานสูง

อย่างไรก็ตามเราจะเห็นว่าการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดได้ถูกนำไปใช้ในองค์กรต่าง ๆ เพื่อมุ่งเน้นให้องค์กรของตนเป็นองค์กรที่มีผลการปฏิบัติงานสูง (Pfeffer & Veiga, 1999)

ข้อโต้แย้งตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุด

บทวิพากษ์เกี่ยวกับแนวคิดดังกล่าวมีมากมายหลายแนวคิดจากหลากหลายนักวิชาการ ซึ่งโดยธรรมชาติแล้วแน่นอนว่าองค์กรแต่ละองค์กรมีความแตกต่างกัน ดังนั้น กระบวนการบริหารทรัพยากรมนุษย์ในรูปแบบเดียวเป็นสิ่งที่ขัดแย้งกับสถานการณ์ที่เกิดขึ้นจริงขององค์กร นอกจากนี้ องค์กรมักจะมีเป้าหมายที่จะตอบสนองต่อบุคลากรหลายกลุ่ม ซึ่งเป็นการยากที่จะกล่าวว่าตัวแบบใดที่ดีที่สุดที่จะสามารถสนองตอบต่อเป้าหมายของกลุ่มที่หลากหลาย ดังความเห็นของนักวิชาการต่าง ๆ ดังนี้

1. Cappelli & Crocker (1996) ที่ศึกษาองค์การที่ประสบความสำเร็จในหลายองค์การซึ่งแต่ละองค์กรก็มีแนวคิดหรือวิธีการของตนเองจะค้นพบว่าองค์การของตนต้องทำอย่างไรที่จะประสบความสำเร็จ โดยต้องคำนึงถึงบริบทแวดล้อมขององค์การด้วย ซึ่งสิ่งนี้เป็นสิ่งที่นักคิดตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดต้องคำนึงถึงด้วย

2. มุมมองด้านวัฒนธรรมของ Hofstede (2010) ได้แสดงมิติของมุมมองทางวัฒนธรรม ทั้งระยะทางการหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอน ปังเจกนิยม การทำตามและการขัดขึ้น ซึ่งแต่ละชาติจะมีวัฒนธรรมที่แตกต่างกัน ดังนั้น Hofstede Model จึงมองว่าการที่องค์การประสบความสำเร็จในประเทศหนึ่งเมื่อข้ามวัฒนธรรมมายังอีกประเทศหนึ่งตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดนั้นอาจจะไม่ประสบความสำเร็จก็ได้ โดยได้แยกเป็นประเด็น 4 ประเด็นดังนี้

1) พลังของระยะห่าง (Power Distance) Hofstede (2010) ได้กล่าวว่า สังคมแต่ละสังคมมีอำนาจและความแตกต่างของวัฒนธรรมที่ต่างกัน และสิ่งนี้เป็นสิ่งที่ท้าทายตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดว่าจะทำอย่างไรเมื่อองค์กรที่อยู่ในสถานที่ที่ต่างจากองค์กรต้นกำเนิดจะนำแนวคิดที่ดีที่สุทธมาปฏิบัติได้เหมือนกับองค์กรต้นกำเนิด

2) การหลีกเลี่ยงความไม่แน่นอน (Uncertainty Avoidance) Hofstede (1997) ได้กล่าวในงานเขียนเรื่อง “Cultures and Organizations: Software of the Mind, London” ซึ่งได้สังเกตบุคลากรบริษัท IBM ใน 50 ประเทศซึ่งพบว่าเกิดความไม่แน่นอนที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ซึ่งเรียกว่า “สังคมใจกว้าง (society tolerant)” สิ่งนี้เกิดขึ้นในสังคมที่วัฒนธรรมต่างกัน และส่งผลกระทบต่อการทำงานอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ โดยสิ่งนี้แสดงให้เห็นถึงข้อบกพร่องของตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดที่เกิดขึ้นโดยข้อจำกัดด้านภูมิศาสตร์ว่าหากต่างที่และต่างวัฒนธรรมจะยังคงประสบความสำเร็จหรือไม่

3) ปัจเจกนิยม (Individualism) หากจะตรวจสอบทัศนคติของแต่ละบุคคล โดยเฉพาะประเด็นด้านวัฒนธรรม ซึ่งตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดมักจะให้ความสำคัญกับการทำงานเป็นทีม ในขณะที่บางวัฒนธรรมอาจจะสนใจการทำงานที่เป็นปัจเจกบุคคล ทำให้น่าสนใจว่าหากนำตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดไปปฏิบัติกับบางวัฒนธรรมที่เป็นปัจเจกจะประสบความสำเร็จหรือไม่

4) ความเป็นชาย (Masculinity) ความแตกต่างระหว่างเพศ (genders) นั้น เป็นอีกปัจจัยที่แสดงให้เห็นถึงรากของวัฒนธรรมในแต่ละที่ ซึ่งจะช่วยให้ตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดล้มเหลวได้ เช่น เรื่องการสรรหาและคัดเลือก การเล่นพรรคเล่นพวก อาจส่งผลต่อแนวคิดนี้อันเนื่องมาจากอาจจะได้คนที่ไม่เหมาะสมมาทำงานหากตั้งบนพื้นฐานของเรื่องเพศ เป็นต้น

ตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์กร

ตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์กร (Best Fit) หรือเรียกว่า แนวคิดตามสถานการณ์ (contingency model) ตัวแบบดังกล่าวเน้นย้ำให้เห็นว่า ไม่มีแนวคิดใดที่เป็นสากล (universal) ที่สามารถนำมาใช้ได้ดีจากที่หนึ่งสู่อีกที่หนึ่ง ซึ่งตัวแบบนี้เป็นการจัดตำแหน่งและความสัมพันธ์ระหว่างกลยุทธ์ขององค์กรมาสู่การบริหารทรัพยากรมนุษย์ (Miles & Snow, 1978) กลุ่มผู้สนับสนุนแนวคิดนี้ได้ให้ข้อเสนอแนะว่าต้องมีการบูรณาการแนวคิดที่จะสามารถควบคุมการบริหารทรัพยากรมนุษย์ได้ ซึ่งสิ่งนี้เป็นเสมือนหัวใจสำคัญของแนวคิด นอกจากนี้ Marchington & Grugulis (2001) กล่าวว่า “มีข้อสงสัยเล็กน้อยถึงการเติบโตขององค์กรต่าง ๆ ในรอบทศวรรษที่ผ่านมาซึ่งล้วนให้ความสำคัญกับการฝึกอบรมและพัฒนา และแม้กระทั่งการเรียนรู้ที่เป็นทรัพยากรสำคัญในการได้เปรียบทางการแข่งขันอย่างยั่งยืน” นอกจากนี้ยังมีข้อโต้แย้งอื่น ๆ เกี่ยวกับการให้รางวัล ทั้งที่เกี่ยวกับการซื้อตัวบุคลากรหรือการพัฒนาทักษะของบุคลากร

Lawler (1996) ได้แย้งว่า ประสิทธิภาพที่มากที่สุดเกิดจากระบบการให้ค่าตอบแทนตามการพัฒนาและทักษะของพนักงาน และยิ่งเห็นวาระบบการให้รางวัลแก่บุคลากรระดับสูง หรืองานที่มีความซับซ้อนก็สามารถนำระบบค่าตอบแทนมาใช้ในการจูงใจบุคลากรได้มากขึ้น หรือ Schuster & Zingheim (1992) ที่กล่าวว่า “ระบบการจ่ายแบบใหม่ทำให้ได้มาซึ่งทักษะและความรู้ ซึ่งการเติบโตในแนวราบเป็นสิ่งสำคัญและบุคลากรจะได้รับ

รางวัลสำหรับการเตรียมตัวของเขาที่เกี่ยวกับหน้าที่และความรับผิดชอบที่กว้างขึ้นซึ่งสิ่งนี้จะเป็นการเพิ่มมูลค่าให้กับองค์กร” Fombrun, Tichy, & Devanna (1984) กล่าวว่า กลยุทธ์คือเครื่องมือที่ทำให้องค์กรอยู่รอดและถูกใช้โดยนักธุรกิจ ผู้ประกอบการ องค์กรภาคเอกชน ภาครัฐ ที่สร้างเป้าหมายขึ้นมาและรู้จักกันในนามตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์กร ที่หาสิ่งที่ต้องการต้องการมาบรรจบกันเป็นข้อตกลงระหว่างระดับบริหารและระดับปฏิบัติการ

โดยสรุป ตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์กรเน้นย้ำว่ากลยุทธ์ด้านทรัพยากรมนุษย์และกลยุทธ์ขององค์กรจะต้องสอดคล้องกัน หรือกล่าวอีกอย่างหนึ่งคือต้องตรวจสอบให้แน่ใจว่ากลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ต้องมีความเหมาะสมในสถานการณ์ต่าง ๆ ทั้งเรื่องของวัฒนธรรมการทำงานและกระบวนการปฏิบัติงาน (Armstrong, 2006) โดยกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่แตกต่างกันต้องมุ่งเน้นไปที่ความต้องการของทั้งองค์กรและบุคลากร ดังนั้นการบริหารจัดการควรเกิดขึ้นจากการเปลี่ยนแปลงกลยุทธ์จากบทเรียนที่ผ่านมาซึ่งอาจจะนำไปปรับใช้ในส่วนที่เกี่ยวข้องเพื่อความเหมาะสมกับองค์กร ซึ่งเห็นได้ว่าวัฒนธรรม โครงสร้างองค์กร เทคโนโลยี พฤติกรรม และกระบวนการทำงาน ล้วนเป็นเกณฑ์ในการวิเคราะห์ความต้องการทางธุรกิจขององค์กร นอกจากนี้กลยุทธ์การบริหารทรัพยากรมนุษย์ควรจะต้องมีความเหมาะสมภายนอก (External Fit) นั่นคือสอดคล้องกับสภาพแวดล้อม และต้องมีความเหมาะสมภายใน (Internal Fit) คือสอดคล้องระหว่างกลยุทธ์และกิจกรรมการบริหารทรัพยากรมนุษย์ด้วยกันเอง (นิสสารก์ เวชยานนท์, 2554)

ข้อวิพากษ์ตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์กร

มีนักวิชาการที่เห็นข้อจำกัดและวิพากษ์ตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์กรหลายท่านได้แก่ Boxall & Purcell (2003) วิพากษ์ตัวแบบนี้ว่า องค์กรจะทราบได้อย่างไรว่าสถานการณ์หรือตัวแปรใดสำคัญที่สุดและส่งผลกระทบต่อองค์กร นอกจากนี้ยังมีการยากที่จะควบคุมความท้าทายใหม่ ๆ เนื่องจากระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ไม่สามารถปรับตัวได้ทันทั่วทั้งที่ Armstrong (2006) ยังกล่าวเพิ่มว่าข้อบกพร่องของตัวแบบนี้มุ่งเน้นไปที่ข้อจำกัดที่จะค้นหาว่าสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลงไปจะเปลี่ยนไปอย่างไร นอกจากนี้ นิสสารก์ เวชยานนท์ (2554) ตั้งข้อสังเกตว่า ตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์กรกับความเหมาะสมภายนอก (External Fit) ว่าองค์กรควรสร้างความเหมาะสมหลาย ๆ ด้าน (Multiple Fits) มากกว่าเป็นแค่ความสอดคล้องระหว่างกลยุทธ์ทางธุรกิจและกลยุทธ์ในการบริหารทรัพยากรมนุษย์เพราะการที่องค์กรดำรงอยู่ได้จำเป็นต้องให้ความสำคัญกับเป้าหมายอื่น ๆ ด้วย นอกจากนี้สภาพแวดล้อมมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลาอาจทำให้กลยุทธ์ที่กำหนดขึ้นมาไม่สอดคล้องกับสถานการณ์ในอนาคตได้ ประเด็นสุดท้ายในทางปฏิบัติ กลยุทธ์ด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ไม่ได้กำหนดตามกลยุทธ์ธุรกิจแต่ให้ความสำคัญกับรูปแบบหรือลักษณะขององค์กรมากกว่าทำให้บางครั้งไม่สอดคล้องกัน และในส่วนของความเหมาะสมภายใน (Internal Fit) จะเป็นส่วนที่ช่วยป้องกันปัญหาการจับคู่ผิด (Deadly Combination) อันเนื่องมาจากการกำหนดกลยุทธ์และการนำไปปฏิบัติไม่สอดคล้องกันเช่นองค์กรต้องการฝึกอบรมให้บุคลากรทำงานเป็นทีมแต่เมื่อประเมินผลกลับแยกการประเมินเป็นรายบุคคล เป็นต้น

เปรียบเทียบระหว่างตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดกับตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์การ

การบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์มักจะพบ 2 แนวคิดดังกล่าวอยู่เสมอ ดังนั้นเพื่อให้เห็นถึงความแตกต่างจึงขออธิบายดังนี้

Beardwell & Claydon (2007) ได้ให้ความเห็นว่า ตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์การในการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์ คือการที่กลยุทธ์ขององค์การมีความสัมพันธ์ใกล้ชิดกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์โดยพิจารณาจากธรรมชาติและการบูรณาการแนวตั้ง โดยการบูรณาการแนวตั้งจะทำให้เกิดการเชื่อมโยงระหว่างกลยุทธ์ขององค์การและการบริหารทรัพยากรมนุษย์โดยเชื่อมโยงทั้งนโยบายและกลยุทธ์ซึ่งจะเชื่อมโยงกับบริบทจากภายนอกด้วย ซึ่งเป็นหลักสำคัญของแนวคิดนี้ ที่ทำให้การบริหารทรัพยากรมนุษย์มีการปรับตัวตามสภาพแวดล้อม โดยทำให้ทั้งบริบทภายนอกปรับตัว “พอดี” และ “ยืดหยุ่น” ผ่านระบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์เชิงกลยุทธ์

ในขณะที่ตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดให้ความสำคัญระหว่าง “ชุดของแนวทางปฏิบัติที่ดี” และ “ผลการปฏิบัติงานขององค์การ” และเชื่อมโยงไปยังรูปแบบความพึงพอใจและความผูกพันของพนักงาน ซึ่งจะนำแนวปฏิบัติที่ดีที่เป็นหลักสากลมาปรับใช้เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพขององค์การ Pfeffer (1998) จากข้างต้นผู้เขียนสรุปเปรียบเทียบทั้ง 2 แนวคิดดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงความแตกต่างระหว่างตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดและตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์การ

ตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุด (Best Practices)	ตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์การ (Best Fit)
1. เป็นรูปแบบที่เกิดขึ้นก่อน	1. เกิดภายหลังตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุด
2. ลักษณะเป็นสากล (Universalistic)	2. ลักษณะตามสถานการณ์ (Contingency)
3. เป็นการบริหารทรัพยากรมนุษย์แบบรูปธรรม (Hard HRM)	3. ทำงานได้ดีเนื่องจากความสามารถในการปรับเปลี่ยน
4. วิธีที่ใช้เป็นทางเดียว ใช้แบบตรงไปตรงมา	4. กลยุทธ์ธุรกิจและการบริหารทรัพยากรมนุษย์สามารถบูรณาการกันได้
5. เป็นการรวมนโยบายด้านการให้รางวัลกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์	5. ระบบการให้รางวัลควรสอดคล้องกับกลยุทธ์ขององค์การ
6. ทำให้เกิดแรงจูงใจและความผูกพันของพนักงานสูง	6. ดูที่ผลของการได้เปรียบในการแข่งขัน

ตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดและตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์การในภาครัฐไทย

การบริหารงานภาครัฐไทยได้นำแนวคิดทั้ง 2 แนวคิดมาปรับใช้ให้เห็นเด่นชัดคือการจัดรางวัลประเภท ตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดในรูปแบบต่าง ๆ ทั้งรางวัลคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (Public Sector Management Quality Award) หรือรางวัลบริการภาครัฐแห่งชาติ (Thailand Public Service Awards) โดย

คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ต้องการให้องค์การที่ได้รับรางวัลเป็นแบบอย่างและเป็นแนวปฏิบัติให้กับองค์กรอื่น ๆ แต่สำหรับตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์กรนั้นยังไม่พบในรูปแบบที่เป็นทางการ หากเราจะพยายามทำความเข้าใจรูปแบบการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของภาครัฐไทยนั้น สิ่งสำคัญคือการดูสมรรถนะว่าตำแหน่งงานของภาครัฐไทยนั้นเป็นอย่างไร และหลังจากนั้นผู้เขียนจะวิเคราะห์ว่าตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดและตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์กรในภาครัฐไทยเป็นอย่างไรตามลำดับ

สมรรถนะในระบบจำแนกตำแหน่ง

ระบบราชการพลเรือนไทย มีการจำแนกตำแหน่งโดยการจัดกลุ่มงานเป็นวิธีการจำแนกประเภทของงาน โดย งานที่อยู่ในกลุ่มงานเดียวกันจะมีลักษณะงาน วัตถุประสงค์ของงาน และผลสัมฤทธิ์ของงานคล้ายคลึงกัน ผู้ที่ดำรงตำแหน่งในกลุ่มงานเดียวกันควรมีสมรรถนะ (คุณลักษณะเชิงพฤติกรรมประจำงาน) เหมือนกันเพื่อให้ได้ผลการปฏิบัติงานที่ดีเลิศ

สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (2548) ได้แบ่งกลุ่มงานในระบบราชการพลเรือนไทย แบ่งเป็น 18 กลุ่มงาน ได้แก่ 1) กลุ่มงานสนับสนุนทั่วไป 2) กลุ่มงานสนับสนุนงานหลักทางเทคนิคเฉพาะด้าน 3) กลุ่มงานให้คำปรึกษา 4) กลุ่มงานบริหาร 5) กลุ่มงานนโยบายและแผน 6) กลุ่มงานศึกษาวิจัยและพัฒนา 7) กลุ่มงานข่าวกรองและสืบสวน 8) กลุ่มงานออกแบบเพื่อพัฒนา 9) กลุ่มงานความสัมพันธ์ระหว่างประเทศ 10) กลุ่มงานบังคับใช้กฎหมาย 11) กลุ่มงานเผยแพร่ประชาสัมพันธ์ 12) กลุ่มงานส่งเสริมความรู้ 13) กลุ่มงานบริการประชาชน ด้านสุขภาพและสวัสดิภาพ 14) กลุ่มงานบริการประชาชนทางศิลปวัฒนธรรม 15) กลุ่มงานบริการประชาชนทางเทคนิคเฉพาะด้าน 16) กลุ่มงานเอกสารราชการและทะเบียน 17) กลุ่มงานการปกครอง 18) กลุ่มงานอนุรักษ์ นอกจากนี้ยังกำหนด สมรรถนะสำหรับข้าราชการพลเรือนไทยประกอบด้วยสมรรถนะ 2 ส่วน ได้แก่

1. สมรรถนะหลัก คือ คุณลักษณะร่วมของข้าราชการพลเรือนไทยทั้งระบบเพื่อหล่อหลอมค่านิยมและพฤติกรรมที่พึงประสงค์ร่วมกัน ประกอบด้วย 5 สมรรถนะ คือ 1) การมุ่งผลสัมฤทธิ์ 2) การบริการที่ดี 3) การสั่งสมความเชี่ยวชาญในงาน 4) ยึดมั่นในความถูกต้อง ชอบธรรมและจริยธรรม 5) การทำงานเป็นทีม

2. สมรรถนะประจำกลุ่มงาน คือ สมรรถนะที่กำหนดเฉพาะสำหรับกลุ่มงานเพื่อสนับสนุนให้ข้าราชการแสดงพฤติกรรมที่เหมาะสมแก่หน้าที่ และส่งเสริมให้ข้าราชการปฏิบัติภารกิจในหน้าที่ให้ได้ดียิ่งขึ้น โดยให้แต่ละกลุ่มงานมีสมรรถนะประจำกลุ่มงาน กลุ่มงานละ 3 สมรรถนะ (ยกเว้นกลุ่มงานนักบริหารระดับสูงมี 5 สมรรถนะ ประกอบด้วย วิสัยทัศน์ การวางกลยุทธ์ภาครัฐ ศักยภาพเพื่อนำการปรับเปลี่ยน การควบคุมตนเอง และการให้อำนาจแก่ผู้อื่น) โดยสมรรถนะประจำกลุ่มงานประกอบด้วย 20 สมรรถนะ ได้แก่ 1) การคิดวิเคราะห์ 2) การมองภาพองค์รวม 3) การพัฒนาศักยภาพคน 4) การสั่งการตามอำนาจหน้าที่ 5) การสืบเสาะหาข้อมูล 6) ความเข้าใจข้อแตกต่างทางวัฒนธรรม 7) ความเข้าใจผู้อื่น 8) ความเข้าใจองค์การและระบบราชการ 9) การดำเนินการเชิงรุก 10) ความถูกต้องของงาน 11) ความมั่นใจในตนเอง 12) ความยืดหยุ่นผ่อนปรน 13) ศิลปะการสื่อสารจูงใจ 14) สภาวะผู้นำ 15) สุนทรียภาพทางศิลปะ 16) วิสัยทัศน์ 17) การวางกลยุทธ์ภาครัฐ 18) ศักยภาพเพื่อนำการปรับเปลี่ยน 19) การควบคุมตนเอง 20) การให้อำนาจแก่ผู้อื่น

ในขณะที่มีการจำแนกระบบตำแหน่งแล้ว มีการกำหนดตำแหน่งต่าง ๆ ในระดับกระทรวงและกรม แต่สิ่งที่พบเห็นคือบางกระทรวงหรือบางหน่วยงาน ได้คนที่ไม่ตรงกับงาน หรือมีตำแหน่งงานแต่ไม่มีคน ดังนั้นหากคำนึงถึงการแข่งขันถ้าไม่ใช่ในเชิงธุรกิจ แต่เป็นการแข่งขันการให้บริการสาธารณะดีขึ้น ควรนำตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์การเข้ามาใช้ในภาครัฐ เป็นต้น เช่น สถานที่ของกรมป่าไม้ หรืออุทยานแห่งชาติ ซึ่งเป็นแหล่งท่องเที่ยวที่มีนักท่องเที่ยวจำนวนมาก ปัญหาที่พบคือเมื่อนักท่องเที่ยวได้รับอันตรายที่ร้ายแรงเกินความสามารถของเจ้าหน้าที่ประจำสถานะนั้น จะทำอย่างไร เมื่อไม่มีผู้เชี่ยวชาญด้านสาธารณสุข ดังนั้น หากวิเคราะห์ถึงความจำเป็นก็ควรที่จะบรรจุตำแหน่งนักสาธารณสุข หรือพยาบาลเพื่อปฏิบัติหน้าที่ในสถานที่ดังกล่าว เป็นต้น

รางวัลคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ

หากจะวิเคราะห์ว่าตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดนั้นเกิดจากภาคส่วนใดในการบริหารงานภาครัฐของไทย ต้องวิเคราะห์จากรางวัลคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (PMQA) ซึ่งเป็นเสมือนมาตรฐาน ซึ่งกำหนดเป็น “เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ” ที่เรียกว่า PMQA ขึ้นเมื่อปี พ.ศ. 2550 คือการนำหลักเกณฑ์และแนวทางการบริหารองค์การที่เป็นเลิศ ซึ่งได้ยอมรับเป็นมาตรฐานสากลมาประยุกต์ใช้พัฒนาระบบบริหารจัดการหน่วยงานภาครัฐ โดยอาศัยหลักการประเมินองค์การด้วยตนเองเป็นการทบทวนสิ่งที่องค์การดำเนินการเทียบกับเกณฑ์ เมื่อตรวจพบว่าเรื่องใดยังไม่อยู่ในระบบที่น่าพอใจเมื่อเทียบกับเกณฑ์ องค์การจะได้พัฒนารูปวิธีปฏิบัติเพื่อปรับปรุงองค์การอย่างต่อเนื่อง เพื่อยกระดับคุณภาพการปฏิบัติงานไปสู่ระดับมาตรฐานสากล (High Performance) ซึ่งมีเกณฑ์วัดคุณภาพ 7 หมวด ซึ่งในหมวดที่ 5 จะเกี่ยวข้องกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ คือ การมุ่งเน้นทรัพยากรบุคคล เป็นการตรวจประเมินว่า ระบบงาน ระบบการเรียนรู้ของบุคลากรและการสร้างแรงจูงใจ ช่วยให้บุคลากรพัฒนาดตนเองและใช้ศักยภาพอย่างเต็มที่เพื่อให้มุ่งไปในแนวทางเดียวกันกับเป้าประสงค์ และแผนปฏิบัติการโดยรวมของส่วนราชการอย่างไร รวมทั้งตรวจประเมินความใส่ใจการสร้างและรักษาสภาพแวดล้อมในการทำงาน สร้างบรรยากาศที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานของบุคลากร ซึ่งจะนำไปสู่ผลการดำเนินการที่เป็นเลิศและความเจริญก้าวหน้าของบุคลากรและส่วนราชการ อาทิ มีการออกแบบงานและหน้าที่ของเจ้าหน้าที่เพื่อส่งเสริมให้เกิดความร่วมมือ ความคิดริเริ่ม และมีพฤติกรรมที่สอดคล้องกับค่านิยม และวัฒนธรรมขององค์การ มีการยกย่องชมเชยและบริหารผลตอบแทนที่เหมาะสม เพื่อช่วยผลักดันให้เจ้าหน้าที่ที่มีความจงรักภักดี และมีผลดำเนินการที่ดี รวมถึงการมุ่งเน้นการทำให้เจ้าหน้าที่มีความสุขเหนือความต้องการมากกว่าการสร้างควมพึงพอใจ เป็นต้น

เมื่อวิเคราะห์เอกสารการมอบรางวัลย้อนหลังตั้งแต่ปี พ.ศ.2555-2561 จะพบหน่วยงานที่ได้รับรางวัลดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 หน่วยงานที่ได้รับรางวัลในหมวดที่ 5

ปี พ.ศ.	หมวดที่ 5 หน่วยงานที่ได้รับรางวัล
2555	กรมสุขภาพจิต และกรมการพัฒนาชุมชน
2556	ไม่มีหน่วยงานใดได้รับรางวัลในหมวดที่ 5
2557	ไม่มีหน่วยงานใดได้รับรางวัลในหมวดที่ 5
2558	ไม่มีหน่วยงานใดได้รับรางวัลในหมวดที่ 5
2559	ไม่มีหน่วยงานใดได้รับรางวัลในหมวดที่ 5
2560	กรมธนารักษ์
2561	กรมควบคุมโรค

จากตารางพบว่า ปี พ.ศ. 2555 มีหน่วยงานภาครัฐเพียง 2 กรมที่เป็นตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุด และหากการเป็นตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดนั้นหมายความว่าองค์การเหล่านั้นจะต้องสามารถคิดนวัตกรรมที่โดดเด่นเหนือคู่แข่ง หรือยากที่คู่แข่งจะตามทันได้ ซึ่ง Thomas Hughes (1971) ได้ให้ความหมายของ คำว่านวัตกรรมว่า “เป็นการนำวิธีการใหม่ ๆ มาปฏิบัติ หลังจากได้ผ่านการทดลองหรือได้รับการพัฒนามาเป็นขั้น ๆ แล้ว โดยเริ่มมาตั้งแต่การคิดค้น (Invention) พัฒนาการ (Development) ซึ่งอาจจะเป็นไปในรูปของโครงการทดลองปฏิบัติก่อน (Pilot Project) แล้วจึงนำไปปฏิบัติจริง ซึ่งมีความแตกต่างไปจากการปฏิบัติเดิมที่เคยปฏิบัติมา และเรียกว่า นวัตกรรม (Innovation)” และจากตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดที่เป็นองค์การที่โดดเด่นและสามารถคิดนวัตกรรมได้นั้น พบว่า มีนวัตกรรมการบริหารทรัพยากรมนุษย์ของกรมพัฒนาชุมชนเรื่องการสร้างระบบประเมินความพึงพอใจออนไลน์ตามเวลาจริง (Real Time) เพื่อใช้ประเมินความพึงพอใจของบุคลากรและสำรวจปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจ โดยนำผลการสำรวจไปปรับใช้ ปรับปรุง และพัฒนา ผลงานหรือโครงการต่าง ๆ รวมทั้งเป็นช่องทางการติดต่อสื่อสารขององค์การอีกช่องทางหนึ่ง ในส่วนของกรมสุขภาพจิตไม่พบว่ามีนวัตกรรมการบริหารทรัพยากรมนุษย์ที่จะเป็นแบบอย่างให้กับองค์การอื่นได้

ในปี 2560 คณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) ได้มีมติกำหนด ชื่อรางวัลใหม่เป็น “รางวัลเลิศรัฐ” (Public Sector Excellence Awards : PSEA) ซึ่งเป็นรางวัลที่มอบให้กับส่วนราชการที่ได้มุ่งมั่นปฏิบัติราชการจนประสบความสำเร็จ มีความเป็นเลิศในด้านต่าง ๆ ที่สามารถเป็นแบบอย่างที่ดีให้กับหน่วยงานอื่น และได้กำหนดให้รางวัลคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐเป็นสาขาหนึ่งของรางวัลเลิศรัฐ ซึ่งกรมธนารักษ์ได้รับรางวัลในหมวดที่ 5 ด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยมี “นโยบายการเป็นองค์การแห่งการเรียนรู้และมีความสุข (Learning Organization and Happy Workplace) ให้ความสำคัญต่อการบริหารทรัพยากรบุคคล โดยมุ่งเน้นการเสริมสร้างกระบวนการเรียนรู้ให้บุคลากร เกิดการพัฒนาอย่างต่อเนื่อง เป็นคนดี มีสมรรถนะ และมีคุณภาพชีวิตที่ดี เพื่อให้สามารถขับเคลื่อนยุทธศาสตร์องค์การไปสู่เป้าหมายที่กำหนดได้อย่างมีประสิทธิภาพ ประสิทธิภาพ ภายใต้แผนกลยุทธ์การบริหารทรัพยากรบุคคล แผนยุทธศาสตร์การพัฒนาบุคลากร แผนการเสริมสร้างความ

โปร่งใส มีการพัฒนาเครื่องมือในการประเมิน มาตรฐานความสำเร็จด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล เพื่อยกระดับคุณภาพ การปฏิบัติงานด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล ภายใต้คำขวัญ “งานได้ผล คนพอใจ ก้าวไกลสู่สากล”

สิ่งที่ทำให้กรมธนารักษ์ได้รับรางวัลได้แก่เรื่องการวิเคราะห์อัตราค่าจ้างที่ไม่สมดุล โดยใช้การวิเคราะห์อัตราค่าจ้างและใช้เทคโนโลยีเข้าช่วยในการปฏิบัติงานทำให้แก้ปัญหาเรื่องความไม่สมดุลระหว่างงานกับคน ทำให้กรมธนารักษ์เป็นองค์กรที่มีความคล่องตัวสูง และยังส่งผลต่อการพัฒนทรัพยากรมนุษย์ในหน่วยงานอีกด้วย นอกจากนี้ยังมีนวัตกรรมด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์ (HR Digital) รวมทั้งยังได้พัฒนาระบบและแอปพลิเคชัน Treasury HR ขึ้นมาใช้ในงานด้านบุคลากรเพื่ออำนวยความสะดวก สร้างความโปร่งใส และนำไปต่อยอดเป็นฐานข้อมูล ด้านบุคลากรที่มีความถูกต้องเพื่อนำไปใช้ประโยชน์ต่อไป

ในปี 2561 กรมควบคุมโรค ได้รับรางวัลในหมวดที่ 5 ด้านการบริหารทรัพยากรบุคคล ดำเนินการบริหารและพัฒนาทรัพยากรบุคคลภายใต้เจตคติ “งานสำเร็จ คนเป็นสุข ก้าวสู่ SMART DDC” ผ่านการสร้างสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิภาพ ทั้งการสร้างปัจจัยแวดล้อมที่สนับสนุนการมีส่วนร่วมของบุคลากร และการพัฒนาศักยภาพของบุคลากร ซึ่งต้องมีความเชี่ยวชาญเฉพาะด้านด้วย Roadmap การพัฒนาบุคลากรที่มีความชัดเจน การร่วมมือกันดำเนินการ ภายใต้การให้ความสำคัญถึงความแตกต่าง และการเปลี่ยนแปลงที่จะเกิดขึ้น ทำให้องค์กรต้องปรับตัวและก้าวให้เท่าทันด้วยแนวคิดการเป็นองค์กรแห่งการเรียนรู้ และ Happy & Healthy Workplace เพื่อสร้างความสุขและส่งเสริมความผูกพันในองค์กร พร้อม สร้างกำลังคนให้เป็น “นักควบคุมโรค” เป็นการเสริมสร้างประสิทธิภาพการดำเนินงานของกรมฯ ให้เป็นที่ประจักษ์ ตลอดจนการยอมรับในความสามารถของบุคลากรกรมฯ จากเครือข่ายการทำงานร่วมกันในระดับชาติและนานาชาติ

จากข้างต้นวิเคราะห์ว่าภาครัฐไทยพยายามสร้างตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุด และพบว่าตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดมีแค่ในบางกรณี ซึ่งไม่ใช่ตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดอย่างแท้จริง เป็นการให้รางวัลแบบปกติ เพราะบางองค์กรไม่ได้มีรูปแบบการปฏิบัติงานที่โดดเด่นอย่างแท้จริง และเมื่อมีการให้รางวัล แต่ไม่มีหน่วยงานภาครัฐหน่วยงานใดในประเทศสามารถทำได้ถึงเป้าหมายหรือไม่ได้รับรางวัลในหมวดที่ 5 (จากปี พ.ศ.2556-2559) ก็สมควรที่จะพิจารณาว่า องค์กรภาครัฐไทยไม่มีความสามารถไปถึงจุดนั้นได้จริง หรือมองอีกมุมหนึ่งว่าเกณฑ์มาตรฐานมีข้อผิดพลาด เพราะถ้าหากการไม่มีตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดได้เลย เท่ากับว่าการบริหารงานด้านทรัพยากรมนุษย์เกิดความล้มเหลว และสิ่งที่พบอีกประการหนึ่งคือ ภาครัฐไทยมักนิยมนำแนวคิดแบบตะวันตกหรือองค์กรที่เป็นตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุด โดยไม่ดูบริบทว่าองค์กรนั้นมีลักษณะอย่างไร เพียงแต่เห็นว่าดีเลยนำมาปฏิบัติตามกัน สุดท้ายนำมาแต่ตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุด ไม่ได้นำมาปรับหรือนำตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์กรมาบูรณาการด้วย ก็อาจเป็นอีกเหตุผลหนึ่งที่ทำให้การบริหารงานด้านบุคคลของภาครัฐไม่มีการพัฒนาเท่าที่ควรจะเป็น

สรุป

บุคลากรหรือทรัพยากรมนุษย์เป็นปัจจัยหลักและเป็นกำลังสำคัญในการดำเนินงานและนำความสำเร็จมาสู่องค์กรโดยเฉพาะอย่างยิ่งบุคลากรในภาครัฐซึ่งเป็นตัวแปรสำคัญของความสำเร็จในการแปลงนโยบายจากรัฐ

ไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลสัมฤทธิ์ การพัฒนาคุณภาพบุคลากรในภาครัฐ ให้มีความรู้ ความสามารถ ทักษะที่ทันต่อสภาวะแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงจึงมีความจำเป็นเพื่อตอบสนองความต้องการของประชาชนผู้รับบริการ อีกทั้งเพื่อสร้างศักยภาพและเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันกับนานาประเทศตามการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่เปลี่ยนในยุคโลกาภิวัตน์

การพัฒนาประเทศให้เจริญต้องสร้างเสถียรภาพและความมั่นคงของประเทศในทุกด้านรวมทั้งตอบสนองความต้องการของประชาชนซึ่งมีอยู่อย่างไม่จำกัดให้เกิดความพึงพอใจ ดังนั้นภาคราชการต้องปรับเปลี่ยนวัฒนธรรมและวิธีการทำงานซึ่งมีผลต่อระบบและตัวบุคคลส่วนของ“ระบบ” การปรับเปลี่ยนระบบราชการ มีสาระสำคัญดังนี้

1) ปรับระบบวิธีการทำงานจากเดิมที่ใช้คนเป็นหลักมาเป็นการใช้เทคโนโลยีระบบเครือข่ายคอมพิวเตอร์ การเชื่อมโยงระหว่างกัน การให้บริการทางอิเล็กทรอนิกส์ เปิดบริการจุดเดียว (one stop service) ให้ความสะดวกสบายในการใช้บริการแก่ประชาชน เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพในการทำงาน

2) ปรับระบบวิธีการบริหารงานจากเดิมที่ต่างคนต่างทำเป็นแบบบูรณาการเชื่อมโยงทำงานเป็นทีม มีการแลกเปลี่ยนข้อมูลข่าวสารจะทำให้ไม่เกิดการงานที่ซ้ำซ้อนมีการประสานงานที่ง่ายและไม่สิ้นเปลืองงบประมาณ

3) ปรับเปลี่ยนการติดต่อสื่อสารสั่งการเป็นวงจรเครือข่ายและประสานงานในแนวราบมากขึ้นสร้างวัฒนธรรมการทำงานแบบมีส่วนร่วม

4) เปลี่ยนการทำงานเพื่อระบบและตามระเบียบเป็นการทำงานเพื่อผู้รับบริการคือทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์เพื่อส่วนรวม เคารพสิทธิหน้าที่ของประชาชน

5) จัดขนาดองค์กรให้เหมาะสม รัฐมีบทบาทหน้าที่เฉพาะส่วน และเปิดโอกาสให้เอกชนมีบทบาทมากขึ้น

6) เน้นผลสำเร็จของงานเป็นเกณฑ์ มีการวัดผลงานที่มีประสิทธิภาพชัดเจนเป็นรูปธรรม โปร่งใส ตรวจสอบได้ เน้นการทำงานอย่างสร้างสรรค์ มีกลไกการบริหารที่ได้มาตรฐาน มีระบบค่าตอบแทนที่เป็นธรรมเพื่อเปิดโอกาสให้คนไทยที่มีคุณภาพและมีศักยภาพสูงเต็มใจเข้ารับราชการเป็นอาชีพ

ในส่วนของบุคลากรในภาครัฐถูกคาดหวังให้มีคุณลักษณะดังนี้

1) เป็นบุคลากรที่มีคุณภาพเป็นมืออาชีพมีความสามารถในการเรียนรู้และปรับตัวให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงของเทคโนโลยี

2) เป็นบุคลากรที่มีมาตรฐานทางคุณธรรมจริยธรรมสูง ซื่อสัตย์สุจริต ยุติธรรม มีความเป็นกลาง ปฏิบัติหน้าที่ด้วยหลักการและเหตุผลที่น่าเชื่อถือ ทำงานมุ่งผลสัมฤทธิ์ คือ มีศีลธรรมและจริยธรรมเป็นที่วางใจของประชาชน

3) เป็นบุคลากรที่มีทักษะด้านมนุษยสัมพันธ์ ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น เปิดโอกาสให้ประชาชนมีส่วนร่วมในการตัดสินใจ

ดังนั้นจะพบว่าในการบริหารทรัพยากรมนุษย์และทรัพยากรมนุษย์ขององค์การภาครัฐ การนำตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุด หรือตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์การ มาปรับใช้กับบริบทประเทศไทยจำเป็นต้องเลือกใช้ทั้ง 2 แนวคิดมีทั้งจุดแข็งและจุดอ่อน ดังที่ได้นำเสนอข้างต้น ดังนั้น ผู้ที่นำมาปรับใช้ควรพิจารณาทั้งข้อดีและข้อจำกัดของทั้ง ตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดและตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์การอย่างถี่ถ้วนจนตกผลึกออกมาเป็นแนวทางหรือวิธีปฏิบัติด้านการบริหารทรัพยากรมนุษย์เหมาะสมกับบริบทของประเทศไทยจริง ๆ น่าจะเป็นการช่วยบรรเทาปัญหาความไม่สำเร็จของการบริหารทรัพยากรมนุษย์ภาครัฐที่เป็นอยู่ ณ ขณะนี้

เอกสารอ้างอิง

- นิสดารัก เวชยานนท์. (2554). *การบริหารทุนมนุษย์เชิงกลยุทธ์เพื่อเพิ่มมูลค่า*. กรุงเทพฯ: สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์. โครงการเอกสารและตำราคณะรัฐประศาสนศาสตร์.
- วิจารณ์ พานิช. (2547). *การจัดการความรู้ฉบับนักปฏิบัติ*. (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สุขภาพใจ
- สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ. (2545). *กรณีศึกษา Best Practices : สารสนเทศและการวิเคราะห์*. กรุงเทพฯ: สถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติ.
- สำนักงานคณะกรรมการข้าราชการพลเรือน. (2548). *คู่มือสมรรถนะราชการพลเรือนไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์พี.เอ.อี.พี.วิ้ง.
- _____. (2560). *ข้าราชการไทยกับการขับเคลื่อนสู่ประเทศไทย 4.0*. สืบค้นเมื่อ 8 มิถุนายน 2562, จาก https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/attachment/page/civil_officer_th_4.0.pdf.
- Armstrong, M. (2006). *A Handbook of Human Resource Management Practice*. London: Kogan Page Publishers.
- Beardwell, J. & Claydon, T. (2007). *Human Resource Management: a contemporary approach*. (5th ed). Englewood Cliff: Prentice Hall.
- Boxall, P. & Purcell, J. (2003). *Strategy and Human Resource Management*. Basingstoke: Palgrave Macmillan.
- Cappelli, P. & Crocker-Hefter, A. (1996). Distinctive Human Resource Are Firms Core Competencies. *Organizational Dynamic* ,24(3), 7-22.
- Enz, C. and Siguaw, J. (2000). Best practices in Human Resources. *Cornell Hotel and Restaurant Administration Quarterly*, 41(1), 48-61.
- Fombrun, C., Tichy, N., & Devanna, M. (eds). (1984). *Strategic Human Resources Management*. New York: Wiley.
- Hadleigh, M. (2004). HRM Best Practice. *Otago Management Graduate Review*, 2, 25-37.
- Hofstede, G. (1997). *Cultures and Organizations: Software of the Mind*. London: McGraw-Hill
- _____. (2010). *Cultures and organizations: software of the mind*. (3rd ed), London: McGraw-Hill.

- Hughes, T. P. (1971). *Elmer Sperry: Inventor and Engineer*. Baltimore: Johns Hopkins University Press.
- Johnson, E. (2000). The practice of Human Resources Management in New Zealand: Strategy and Best Practice? *Asia pacific Journal of Human Resources*, 38(2), 69-83
- Kearns, P. (2010). *HR strategy: creating business strategy with human capital* (2nd ed). Burlington: Routledge.
- Lawler, E. (1996). *The Design of Effective Reward Systems*. In *Motivation and Leadership at Work*. (6th ed). New York: McGraw Hill International Press.
- Luthans, F., & Peterson, S. (2003). 360-Degree feedback with systematic coaching: Empirical analysis suggests a winning combination. *Human Resource Management*, 42(3), 243-256.
- Marchington M. & Grugulis I. (2001). "Best practice" human resource management: perfect opportunity or dangerous illusion? *The International Journal of Human Resource Management*, 11(6). 1104-1124.
- Messmer, M. (2004). Developing effective performance reviews. *Strategic Finance*, 85(9), 13-14.
- Miles, R. & Snow, C. (1978). *Organizational Strategy, Structure and Process*. New York: McGraw-Hill.
- Pfeffer, J. (1994). *Competitive Advantage Through People: Unleashing the Power of the Workforce*. Boston: Harvard Business School Press.
- _____. (1998). *The Human Equation: Building Profits by Putting People First*. Boston: Harvard Business School Press.
- Pfeffer, J., & Veiga, J. (1999). Putting people first for organizational success. *Academy of Management Executive*, 13(02), 37-48.
- Schuster, J. & Zingheim, P. (1992). *The New Pay*. San Francisco: Jossey-Bass.
- Wellins, R.S., Byham, W.C., & Wilson, J.M. (1991). *Empowered teams: Creating self-directed work groups that improve quality, productivity, and participation*. San Francisco: Jossey Bass.
- Wheelan, T.L., Hunger, J.D. (1995). *Strategic Management and Business policy*. (5th ed). Reading: Addison – Wesley Longman.

Translated Thai References

- Office of the Civil Service Commission. (2005). *Handbook of Thai Civil Competency*. Bangkok: P.A. Living Publishing. (In Thai)
- _____. (2017). *Thai government officials and driving to Thailand 4.0*. Retrieved June 8, 2019, from https://www.ocsc.go.th/sites/default/files/attachment/page/civil_officer_th_4.0.pdf. (In Thai)

- Panich, V. (2004). *Knowledge Management Practice Edition* (3rd ed.). Bangkok: Sukkhapabjai Publishing. (In Thai)
- Thailand Productivity Institute. (2000). *Best Practices Case Study: Information and Analysis*. Bangkok: Thailand Productivity Institute. (In Thai)
- Wedchayanon, N. (2011). *Strategic human capital management to increase value*. Bangkok: The National Institute of Development Administration (NIDA). (In Thai)

An Analysis of Thai Education Crisis Based on Karl Marx's Theory

Denpong Saenkum

Center for Research on Plurality in the Mekong Region,
Faculty of Humanities and Social Science, Khon Kaen University

Akarya Sangkachan

Assistant Professor, Department of Humanities,
Faculty of Humanities and Social Science, Khon Kaen University

Corresponding Author: denpong.sankhum@gmail.com

Received: December 21, 2018 **Revised:** May 30, 2019 **Accepted:** June 10, 2019

Abstract

Thai education crisis is related to capitalism as argued by Karl Marx. Thai education system, as a result, is controlled by discourses and power of the elites similar to means of production being owned the ruling class in a capitalist system. According to the Marxist political economic point of view, education and political economy are directly interconnected. If the ruling class assumes that they are the patrons of society, exploit the capitalist labor structure, capitalize on their inherited feudal wealth, and preserve their status quo by concealing the truth, the state-sponsored education system is rather a mechanism for political control and manipulation. Under this circumstance, Thai education crisis has manifested in multiple ways: citizens lack learning and problem-solving capacity, disdain and oppose ideological diversity, and have contradictory assumptions on morality. Therefore, the relationship between political and education crises in Thailand is inseparable: the persistent feudalistic norms and exploitive capitalist economic structure have facilitated the ruling class's use of education system to control and manipulate the Thai citizens.

Keywords: Thai education, Karl Marx, economics, political, capitalism.

บทวิเคราะห์วิกฤตการณ์การศึกษาไทยภายใต้ทฤษฎีของคาร์ล มาร์กซ์

เด่นพงษ์ แสงคำ

ศูนย์วิจัยพหุลักษณะสังคมกลุ่มน้ำโขง คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

อัครยา สังขจันทร์

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สาขาวิชามนุษยศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้จัดทำบทความต้นฉบับ: denpong.sankhum@gmail.com

ได้รับบทความ: 24 ธันวาคม 2561 ปรับปรุงแก้ไข: 30 พฤษภาคม 2562 ตอรับตีพิมพ์: 10 มิถุนายน 2562

บทคัดย่อ

วิกฤตการณ์ทางการศึกษาไทยสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจทุนนิยมตามที่มาร์กซ์เสนอไว้ ผลตามมามีระบบการศึกษาไทยต้องผูกติดอยู่กับวาทกรรมและอำนาจของชนชั้นผู้ปกครองเช่นเดียวกันกับปัจจัยการผลิตที่ผูกติดอยู่กับชนชั้นผู้ปกครองในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ด้วยกรอบคิดของเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ การศึกษาและเศรษฐศาสตร์การเมืองเป็นเรื่องที่สัมพันธ์กันอย่างตรงไปตรงมา ถ้าชนชั้นผู้ปกครองถือความเป็นใหญ่ในรัฐว่าเป็นผู้อุปถัมภ์ค้ำจุนสังคม อาศัยโครงสร้างความสัมพันธ์ทางแรงงานที่ซูตรีดเออร์ดิเอเรียลของระบบทุนนิยม ใช้ฐานเก่าที่สืบทอดมาจากระบบศักดินาสร้างความร่ำรวยแก่ตน และครองสถานะของตนไว้ด้วยการปกปิดความจริงโดยใช้อำนาจที่ตนมีอยู่ การศึกษาที่จัดขึ้นโดยรัฐก็เป็นเพียงแค่การครอบงำให้พลเมืองเชื่อและทำในสิ่งที่ตนต้องการเท่านั้น โครงสร้างเช่นนี้ส่งผลให้วิกฤตการณ์ทางการศึกษาของไทยปรากฏออกมาอย่างเด่นชัด คือ พลเมืองขาดความสามารถในการเรียนรู้และแก้ปัญหา ไม่เห็นคุณค่าและซ้ำยังเป็นศัตรูกับความแตกต่างหลากหลายทางความคิด และมีคติเกี่ยวกับศีลธรรมที่บกพร่อง ดังนั้น วิกฤตการณ์ทางการเมืองและวิกฤตการณ์ทางการศึกษาไทยจึงมีความสัมพันธ์กันอย่างแยกไม่ออก โดยมีฐานคติที่อยู่คู่สังคมไทยมาโดยตลอดนั่นก็คือระบบศักดินาและทุนนิยมที่เป็นระบบเศรษฐกิจที่เอื้อให้ชนชั้นผู้ปกครองครอบงำพลเมืองผ่านทางการศึกษาได้อย่างง่ายดาย

คำสำคัญ: การศึกษาไทย คาร์ล มาร์กซ์ เศรษฐศาสตร์ การเมือง ทุนนิยม

บทนำ: ว่าด้วยรากฐานของปัญหาการศึกษาที่มาจากระบบเศรษฐกิจก่อนทุนนิยมของไทย

การมองการพัฒนาสังคมผ่านการจัดการศึกษาเป็นอีกหนึ่งตัวชี้วัดความเจริญก้าวหน้าของประเทศชาติได้เป็นอย่างดี ซึ่งก็คือดัชนีชี้วัดการอ่านออกเขียนได้ไปจนถึงการพัฒนาองค์ความรู้ทางวิชาการให้ทัดเทียมกับความเป็นสากลที่มีอยู่ ณ ปัจจุบันนี้ แน่แน่นอนว่าถ้าบนพื้นฐานของการคิดที่ว่าการพัฒนาสังคมการเมืองต้องมีพื้นฐานมาจากการพัฒนาการศึกษา และการพัฒนาการศึกษาก็มีพื้นฐานมาจากการพัฒนาให้ปัจเจกบุคคลมีความรู้ความสามารถในการสร้างองค์ความรู้ในการประเทศชาติได้ อย่างไรก็ตามภายใต้บริบทของการศึกษาไทยปัญหาอยู่ที่ว่า การเข้าถึงระบบการศึกษาที่เอื้อต่อการพัฒนาให้ประเทศชาติมีความเจริญก้าวหน้าขึ้นนั้นจะต้องมาจากพื้นฐานทางเศรษฐกิจของครอบครัวเป็นหลัก ถึงแม้ว่าการจัดการศึกษาของรัฐที่มีนโยบายมุ่งความสำคัญให้ความสำคัญกับการพัฒนาปัจเจกบุคคลก็ตาม แต่ดูเหมือนว่าความมุ่งหมายดังกล่าวเป็นการจัดการศึกษาที่ไม่ได้สร้างความเท่าเทียมและความเสมอภาคขึ้นในการเข้าถึงการศึกษาเลย หากแต่เป็นการจัดการศึกษาของชนชั้นผู้ปกครองที่กำกับการดูแลระบบการศึกษาให้เป็นไปตามความต้องการของรัฐเพียงเท่านั้นและยังเป็นการเพิกเฉยต่อการเข้าถึงการศึกษาอย่างแท้จริงของชนชั้นกรรมาชีพที่พยายามสร้างฐานความมั่นคงผ่านการศึกษาให้กับตนเอง และต่อสู้กับชนชั้นกระฎุมพีและชนชั้นผู้ปกครองเสมอมา

เพื่อชี้ให้เห็นถึงปัญหาของระบบการศึกษาไทยอย่างแท้จริง ผู้เขียนจะเสนอปัญหานี้ผ่านกรอบคิดของคาร์ล มาร์กซ นักเศรษฐศาสตร์การเมืองผู้มีอิทธิพลอย่างมากต่อสังคมโลกในการปฏิวัติกรอบแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมือง ซึ่งหากพิจารณาตามทฤษฎีการครองความเป็นใหญ่ (hegemony theory) และทฤษฎีจิตสำนึกที่ผิดพลาด (false consciousness theory) ของลัทธิมาร์กซิสต์ (Ratner, 2014) การศึกษาเป็นเครื่องมือของการกดขี่ของผู้อำนาจรัฐเพราะการทำให้ไม่รู้ คือการทำให้ไร้ซึ่งอำนาจที่จะต่อสู้และปลดปล่อยตัวเอง แต่ในระบบทุนนิยมของรัฐชาติสมัยใหม่ ผู้ครองอำนาจไม่อาจปิดกั้นการศึกษา และทั้งต้องเป็นผู้จัดให้พลเมืองมีการศึกษา เพื่อให้ได้แรงงานระดับต่าง ๆ มาทำงานรับใช้กลไกของรัฐ และขับเคลื่อนระบบเศรษฐกิจ เพื่อการขยายผลประโยชน์ของชนชั้นผู้ครองอำนาจ แต่รัฐก็สามารถใช้ระบบการศึกษาของรัฐนั้นเองสร้างพลเมืองที่แม้จะได้รับการศึกษาฝึกฝนให้มีทักษะและความรู้ในสาขาวิชาเฉพาะต่าง ๆ ไปตามระดับสติปัญญา แต่ก็มีภูมิปัญญาที่ต่ำจนไม่รับรู้ถึงการถูกกดขี่ของตนเอง และทั้งยังมีจิตสำนึกที่บกพร่องในการหลงเทิดทูนบูชาชนชั้นผู้กดขี่ตนเอง ตลอดจนปฏิเสธที่จะมองดูประจักษ์พยานของการกดขี่ ที่ชนชั้นที่ตนบูชากระทำต่อชนชั้นที่อยู่ล่างสุด (เอกศักดิ์ ยุทธะนันท์, 2557) นอกจากนี้หากพิจารณาผ่านแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของคาร์ล มาร์กซ เราก็อาจจะพบว่า การสร้างอำนาจของชนชั้นผู้ปกครองของไทยนั้นสืบต่อมาจากฐานทางเศรษฐกิจของระบบศักดินาที่ส่งต่อมายังระบบทุนนิยมที่สืบทอดให้ชนชั้นผู้ปกครองเป็นผู้มีอำนาจจากฐานของการมีปัจจัยการผลิตที่ตนถือครองอยู่มากกว่า สำหรับสังคมไทยเราถึงแม้ว่าการมองระบบเศรษฐกิจการเมืองผ่านทฤษฎีของมาร์กซจะไม่ได้ได้รับการยอมรับก็ตาม เนื่องจากว่าเรามีความเชื่อที่ว่าระบบสังคมนิยมยังไม่ได้ปรากฏขึ้น แต่เศรษฐศาสตร์การเมืองนับว่ามีความสำคัญอยู่มากในทางปฏิบัติ เศรษฐศาสตร์การเมืองจะเป็นพื้นฐานที่สำคัญที่สุดในการวิเคราะห์ปัญหาของระบบเศรษฐกิจไทย ซึ่งมีลักษณะกึ่งเมืองขึ้น-กึ่งศักดินา (ที่ระบบทุนนิยมกำลังขยายตัว) นอกจากนั้นแล้ว ยังเป็นพื้นฐานทางวิชาการที่สำคัญในการกำหนดความคิดของผู้ใช้แรงงานและประชาชนทุกวงการที่กำลังต่อสู้เพื่อเอกราชประชาธิปไตยและความเป็นธรรมในสังคม (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2557)

ในบทความนี้ ผู้เขียนต้องการชี้ให้เห็นถึงพื้นฐานของปัญหาวิกฤตการณ์ทางการศึกษาไทย ที่เป็นปัญหามาจากระบบชั้นอันเป็นการสืบทอดอำนาจจากระบบเศรษฐกิจแบบศักดินาที่กำลังพัฒนาไปสู่ระบบทุนนิยมอย่างเต็มตัว การศึกษาไทยได้สร้างสำนึกที่ผิดพลาดให้กับประชาชน อันเกิดจากการหล่อหลอมให้ประชาชนมีความเชื่อในอุดมการณ์ทางสังคมที่เป็นผลผลิตของระบบเศรษฐกิจก่อนทุนนิยมและระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม ที่คอยสนับสนุนการรักษาผลประโยชน์ของชนชั้นผู้ปกครองที่มีปัจจัยการผลิตอยู่ในการครอบครองเป็นจำนวนมาก และได้สิทธิในการต่อรองผลประโยชน์กับชนชั้นกรรมาชีพในการรักษาอำนาจของตนไว้ นอกจากนี้ยังเป็นส่วนหนึ่งในการรักษาความสัมพันธ์ทางการผลิตแบบเก่าให้คงอยู่ต่อไป ทั้งยังสร้างระบบการศึกษาที่กดขี่ทั้งแรงงานและสติปัญญาของชนชั้นกรรมาชีพเพื่อรักษาอำนาจแห่งการกดขี่ของชนชั้นของตนไว้ให้อยู่เรื่อยไป

ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของคาร์ล มาร์กซ์ กับปัญหาของระบบทุนนิยม

แนวความคิดเรื่องเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ได้รับอิทธิพลมาจากแนวคิดเรื่องภาษาวิธีของเขาเอง และวิธีการที่เรียกว่าภาษาวิธีของเขาเองก็ได้รับอิทธิพลความคิดมาจากภาษาวิธีของเฮเกล อีกครั้งหนึ่ง จากวิธีการดังกล่าว มาร์กซ์นำมาสร้างเป็นภาษาวิธีในการเปลี่ยนแปลงสังคม กล่าวคือมาร์กซ์มองว่าประวัติศาสตร์ของมนุษย์ไม่ได้มาจากความจริงสมบูรณ์จากพระเจ้าหรือสวรรค์ตามที่เฮเกลหรือนักปรัชญาก่อนหน้านั้นเสนอไว้ แต่ประวัติศาสตร์ของมนุษย์มาจากการที่มนุษย์เป็นผู้กำหนดและค้นพบมันได้ด้วยความสัมพันธ์ต่าง ๆ ในสังคมมนุษย์ มาร์กซ์ อธิบายไว้ว่า “ประวัติศาสตร์มีธรรมชาติเป็นความจริงพื้นฐานก็จริง แต่ในขณะเดียวกันนั้นก็มีการเปลี่ยนแปลงธรรมชาติตามสายธารประวัติศาสตร์ด้วยการกระทำของมนุษย์” (Marx & Engels, 1970) ประวัติศาสตร์สังคมมนุษย์ก็มีลักษณะแบบภาษาวิธี นั่นคือมีการขัดแย้งและมีการตอบโต้กันระหว่างสิ่งสองสิ่ง ได้แก่การต่อสู้กันระหว่างชนชั้นของผู้ครอบครองปัจจัยการผลิตซึ่งก็คือชนชั้นปกครอง กับผู้เป็นเจ้าของแรงงานคือชนชั้นกรรมาชีพ เมื่อมีการต่อสู้กันแล้วท้ายแล้วท้ายที่สุดนำไปสู่สังคมที่สมบูรณ์คือสังคมนิยม กระบวนการเปลี่ยนแปลงทางสังคมนี้ไม่ได้เกิดขึ้นจากความคิดอันสมบูรณ์ แต่เกิดขึ้นจากความขัดแย้งภายในตัวของมันเองและมนุษย์ในสังคมก็จะเปลี่ยนแปลงไปตามกระแสสังคมเหล่านี้ด้วย และการเปลี่ยนแปลงนี้จะดำเนินไปจนถึงขั้นตอนที่ไม่มีความขัดแย้งต่อสู้กัน ในความหมายของมาร์กซ์ก็คือเปลี่ยนจากทุนนิยมไปเป็นสังคมนิยม

มาร์กซ์มองความสัมพันธ์ของคนว่าเป็นความสัมพันธ์ภายใต้เงื่อนไขของการผลิต เดิมทีเดียวการผลิตสินค้าเป็นเรื่องสำคัญของสังคมมนุษย์โดยในระยะแรกนั้นมนุษย์ต่างผลิตสินค้าออกมาและสามารถควบคุมเงื่อนไขการผลิตของตนเองไว้ได้ซึ่งเราเรียกกันว่า “การผลิตสินค้าขนาดเล็ก” เสรีภาพและความเสมอภาคของบรรดาเจ้าของหรือผู้ผลิตสินค้าขนาดเล็กเหล่านี้ช่วยให้เราเข้าใจถึงบทบาทของการแลกเปลี่ยนในระบบที่เรียกว่า “ระบบเศรษฐกิจแบบตลาด” การที่กิจกรรมการผลิตสินค้าขนาดเล็กจะเป็นไปอย่างต่อเนื่องนั้น นอกจากจะต้องอาศัยการแบ่งงานกันทำที่ค่อนข้างก้าวหน้าหรือซับซ้อนแล้ว การผลิตดังกล่าวยังต้องเป็นอิสระจากการตัดสินใจร่วมกันของชุมชนหรือผู้ที่เคยเป็นนายมาตั้งแต่ในอดีตแล้ว กล่าวคือผู้ผลิตสามารถตัดสินใจได้ด้วยตัวเองโดยไม่ต้องขึ้นกับการตัดสินใจร่วมกันหรือคนใดคนหนึ่ง ในสังคมที่มีการผลิตสินค้าขนาดเล็ก ชาวนาและช่างฝีมือต่างก็นำผลผลิตที่ผลิตจากแรงงานของตนเองไปที่ตลาด พวกเขาขายผลผลิตที่ผลิตได้เหล่านี้เพื่อที่จะซื้อผลผลิตที่พวกเขาไม่ได้ผลิต

เอง ดังนั้นกิจกรรมทางเศรษฐกิจที่เกิดในตลาดที่มีการผลิตสินค้าขนาดเล็กนี้ จึงเป็นแบบ “ขายเพื่อที่จะซื้อ” (แมนเดล, เออร์เนสต์, 2559)

อย่างไรก็ตาม การผลิตสินค้าขนาดเล็กเหล่านี้จะดำเนินไปได้อย่างคล่องตัวก็ต้องอาศัยสื่อกลางในการแลกเปลี่ยนซึ่งเป็นที่ยอมรับกันในสังคม สื่อกลางในการแลกเปลี่ยนนี้ก็คือเงินตรา เมื่อเกิดมีเงินตราขึ้นขึ้นทางสังคมกลุ่มใหม่ก็เกิดขึ้นตามมาจากการแบ่งงานกันทำในสังคมนี้ ชนชั้นดังกล่าวคือ เจ้าของเงิน ชนชั้นนี้แยกตัวและมีผลประโยชน์ที่ขัดกันกับชนชั้นเดิมที่เป็นเจ้าของสินค้า ภารกิจของเจ้าของเงินเหล่านี้มีความแตกต่างกันอย่างสิ้นเชิงกับชาวนาและช่างฝีมือรายย่อย เนื่องจากบรรดาเจ้าของเงินเหล่านี้มาถึงตลาดพร้อมด้วยเงินก้อนหนึ่งในมือ พวกเขาจึงไม่ได้ขายเพื่อที่จะซื้อ แต่พวกเขากลับซื้อเพื่อที่จะขาย ในขณะที่พวกเขาช่างฝีมือและชาวนาขายผลผลิตที่ตัวเองผลิตเพื่อที่จะซื้อผลผลิตที่พวกเขาไม่ได้ผลิตเอง เพื่อไปเป็นสิ่งใช้สอยของพวกเขา แต่สำหรับเจ้าของเงินนั้นพวกเขาซื้อเพื่อที่จะขายและขายในราคาที่สูงกว่าที่พวกเขาซื้อมา กิจกรรมของคนกลุ่มนี้จึงเป็นการเพิ่มมูลค่าของเงินโดยมีการสะสมความมั่งคั่งเป็นเป้าหมายซึ่งได้จากมูลค่าส่วนเกิน สิ่งที่เรากล่าวถึงนี้ก็คือทุนในรูปแบบที่เป็นพื้นฐานที่สุดได้แก่เงินทุน ซึ่งสามารถและต้องเพิ่มมูลค่าของตัวเองมันเองด้วยมูลค่าส่วนเกิน

มาร์กซ์แสดงให้เห็นว่าผู้มีบทบาทสำคัญในการผลิตก็คือ “นายทุน” กับ “กรรมกร” และสิ่งที่ก่อให้เกิดมูลค่าก็คือแรงงานของกรรมกรเป็นสำคัญ ในสังคมก่อนทุนนิยม เมื่อเจ้าของทุนยังคงอยู่แต่ในพื้นที่ของการแลกเปลี่ยน มูลค่าส่วนเกินที่พวกเขาได้มาจึงมาจากการขูดรีดและเกาะกินรายได้จากชนชั้นอื่น ๆ มูลค่าส่วนเกินที่เจ้าของทุนได้มาจากสังคมแบบศักดินาอันเป็นสังคมก่อนทุนนิยมก็ได้มาจากการเกาะกิน และส่วนหนึ่งก็ได้มาจากส่วนเกินของการเกษตร เช่น จากค่าเช่าที่ดินที่เก็บจากชาวนาที่มีขุนนางหรือพระเป็นเจ้าของที่ หรือจากส่วนหนึ่งของรายได้อันจำกัดของช่างฝีมือและชาวนา เราจะพบว่าบรรดาผู้ผลิตในสังคมที่มีชนชั้นก่อนสังคมทุนนิยมนั้นจำเป็นต้องแบ่งผลผลิตรายปีของพวกเขาออกเป็นส่วน ๆ ได้แก่ ส่วนที่เขารับใช้เอง (ผลผลิตที่จำเป็น) และส่วนที่ถูกแบ่งไปให้กับชนชั้นปกครองไป (ผลผลิตส่วนเกินของสังคม) (แมนเดล, เออร์เนสต์, 2559)

มาร์กซ์ประมาณว่าสังคม “ทุนนิยม” เป็นสังคมที่เลวร้ายและสมควรที่จะถูกล้มล้างโดยการปฏิวัติของชนชั้นกรรมาชีพ¹ การปฏิเสธสังคมทุนนิยมของมาร์กซ์ เป็นการนำไปสู่แนวคิดเรื่องสังคมนิยมเพื่อให้นมนุษย์เป็นผู้มีเสรีภาพอย่างแท้จริง มาร์กซ์เห็นวาระระบบนายทุนเป็นระบบสุดท้ายที่จะมี “แรงงานที่ลดคุณค่าความเป็นมนุษย์” ประวัติศาสตร์จะคลี่คลายไป จนในที่สุดการขัดแย้งระหว่างชนชั้นกรรมาชีพกับชนชั้นนายทุนจะทำให้เกิดการปฏิวัติยกเลิกระบบกรรมสิทธิ์ส่วนตัว ก่อตั้งระบบคอมมิวนิสต์ที่ปัจจัยการผลิตถูกโอนเป็นของสังคมในระบบคอมมิวนิสต์แรงงานจะไม่เป็น “แรงงานที่ลดคุณค่าความเป็นมนุษย์” แรงงานจะเป็นของผู้ใช้แรงงานเอง และแม้กับธรรมชาติมนุษย์ก็จะไม่มีความรู้สึกลำบากต่ำต้อยเป็นทาสหรือถูกลดคุณค่า เพราะสามารถพัฒนาการผลิตเอาชนะธรรมชาติได้แล้ว หมายความว่า ในระบบคอมมิวนิสต์มนุษย์สามารถที่จะเป็นนายธรรมชาติและความสัมพันธ์ในการผลิตได้อย่างแท้จริง (ฉัตรทิพย์ นาถสุภา, 2541) นี่คือนโยบายเบื้องต้นของมาร์กซ์ที่ปฏิเสธทุนนิยมและนำไปสู่

¹ งานเขียนหลายชิ้นของมาร์กซ์แสดงให้เห็นถึงรายละเอียดของการประมาณสังคมทุนนิยมในลักษณะดังกล่าว งานเขียนแทบทุกชิ้นของมาร์กซ์ มีนัยของการประมาณสังคมทุนนิยมปรากฏอยู่ งานเขียนที่มีรายละเอียดและนัยของการประมาณดังกล่าวปรากฏอย่างโดดเด่นได้แก่งานเขียนเรื่อง The Communist Manifesto, Economic and Philosophical Manuscript, The German Ideology Grundrisse เป็นต้น

สังคมนิยม ในการพูดถึงสิ่งที่อาจเป็นแนวคิดทฤษฎีพื้นฐานที่สุดของมาร์กซ์ในการวิเคราะห์ลัทธิทุนนิยมว่าด้วยพลังของแรงงานนั้น จี. เอ. โคเฮน (G. A. Cohen) อธิบายไว้ว่า “ชนชั้นกรรมาชีพต้องขายกำลังแรงงานของตนเพื่อให้ได้มาแค่พอประทังชีวิต” (Cohen, 1978) เมื่อชนชั้นกรรมาชีพต้องขายแรงงานของตนให้กับชนชั้นนายทุนหรือชนชั้นปกครองที่ถือครองปัจจัยการผลิตอยู่จำนวนมากนั้นก็ทำให้เกิดมูลค่าส่วนเกินขึ้นในระบบของการจ้างงาน และชนชั้นปกครองก็จะเป็นผู้สะสมส่วนเกินนี้ไว้ต่อไปเรื่อย ๆ ในขณะที่ชนชั้นกรรมาชีพกลับยากจนและไม่สามารถสร้างตัวเองขึ้นมาเป็นชนชั้นปกครองที่มีอำนาจถือครองปัจจัยการผลิตได้ ความสัมพันธ์ที่ตัวมูลค่าของแรงงานไม่ได้รับการแลกเปลี่ยนอย่างเท่ากันเช่นนี้ เป็นสิ่งที่มาร์กซ์ชี้ให้เห็นว่ามันคือความไม่เสมอภาคที่เกิดขึ้นในสังคมทุนนิยม โดยจะก่อให้เกิดความขัดแย้งทางชนชั้น²

ในเรื่องของความสัมพันธ์ระหว่างชนชั้นผู้ปกครองกับชนชั้นกรรมาชีพในระบบการจ้างงานของสังคมทุนนิยมที่มาร์กซ์ปฏิเสธนั้น มาร์กซ์ได้อธิบายรายละเอียดเกี่ยวกับเรื่องนี้เอาไว้ว่า ระบบนายทุนนั้นจะมีลักษณะสำคัญอยู่ 3 ประการคือ 1) เป็นการผลิตเพื่อการซื้อขายแลกเปลี่ยน เป็นการผลิตเพื่อตลาด (commodity production) ไม่ใช่ผลิตขึ้นมาเพื่อใช้เอง 2) มีการผูกขาดปัจจัยการผลิตอยู่ในมือชนชั้นผู้ปกครอง (ชนชั้นนายทุน) ซึ่งเป็นคนกลุ่มน้อย 3) พลังแรงงานกลายเป็นสินค้าชนิดหนึ่ง สิ่งที่ย่อนนัยของความไม่เสมอภาคที่มาร์กซ์กล่าวถึงนั้นบ่งชี้ให้เห็นได้จากลักษณะของระบบทุนนิยมทั้ง 3 ประการข้างต้น ถ้ามองว่าไม่เสมอภาคอย่างไร คำตอบที่ชัดเจนที่สุดก็คือว่า เมื่อระบบทุนนิยมให้ความสำคัญกับตลาดซึ่งไม่ได้คำนึงถึงผลผลิตที่เกิดขึ้นว่าเป็นของผู้ผลิตเองแต่ผลผลิตนั้นเกิดขึ้นเพื่อการซื้อขายแลกเปลี่ยนสินค้า เดิมทีเดียวแล้วระบบการผลิตเพื่อการค้าเช่นนี้ก็ไม่ใช่ระบบแบบนายทุนเพราะไม่ได้ประกอบด้วยนายทุน แต่ประกอบด้วยผู้ผลิตเล็กอิสระ ซึ่งเป็นเจ้าของในกรรมสิทธิ์แห่งปัจจัยการผลิตด้วยกันทั้งสิ้น แต่การที่เปลี่ยนจากผู้ผลิตเล็กมาเป็นนายทุนเกิดขึ้นเมื่อเหล่านายทุนมีการสะสมทุนหรือปัจจัยการผลิตจำกัดอยู่ในมือคนจำนวนน้อย ทำให้สมาชิกอื่นในสังคมซึ่งก็คือผู้ผลิตเล็ก และชาวนาเสียปัจจัยการผลิตของตนไป กลายเป็นชนชั้นกรรมาชีพหรือกรรมาชีพที่มีชีวิตอยู่กับค่าจ้างแรงงาน มาถึงตรงนี้ความไม่เสมอภาคเริ่มเกิดขึ้นจากระบบการจ้างงานที่ชนชั้นผู้ปกครองถือครองปัจจัยการผลิตมาจากการสะสมทุนเพื่อจ้างแรงงานของชนชั้นกรรมาชีพ ลักษณะของความไม่เสมอภาคที่เริ่มปรากฏขึ้นนี้จะชัดเจนที่สุดเมื่อมาร์กซ์อธิบายไว้ในปัจจัยของระบบทุนนิยมประการที่สามคือ เรื่องของ “พลังแรงงานกลายเป็นสินค้าชนิดหนึ่ง” และนำไปสู่การกดขี่ขูดรีด มาร์กซ์อธิบายว่ากระบวนการกดขี่ขูดรีดในระบบทุนนิยมนำไปสู่ความไม่เสมอภาคซึ่งเป็นปัญหาของการกดขี่ความเป็นมนุษย์ กระบวนการกดขี่ขูดรีดนี้มีมาร์กซ์เห็นว่าเป็นผลของการจ้างงานของแรงงานในระบบทุนนิยม ที่ทำให้นายทุนกอบโกยเอามูลค่าส่วนเกินของแรงงานไปเป็นทุนสะสมเพื่อผลิตต่อไปอีก นี่คือการไม่เป็นธรรมในความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับมนุษย์เองในฐานะของผู้ผลิตร่วมกัน

² มาร์กซ์ กล่าวว่าประวัติศาสตร์ของมนุษย์เป็นพัฒนาการที่เกิดขึ้นจากการปะทะกันทางชนชั้น ซึ่งจะมีการแตกต่างกันไปในแต่ละยุคสมัยแต่สิ่งที่เหมือนกันคือ จะเป็นการต่อสู้ระหว่างผู้กดขี่และผู้ถูกกดขี่เสมอ อ้างถึงใน ชลลดา นาคใหญ่, “ทุนนิยม : ปัญหาความไม่เสมอภาคและวิถีแห่งการกดขี่ขูดรีด” ใน วารสารสมาคมปรัชญาและศาสนาแห่งประเทศไทย, 10(1), หน้า 84.

ปัญหาของการกดขี่ขูดรีดของระบบทุนนิยมในศตวรรษที่ 19³ มาร์กซ์ได้เขียนวิเคราะห์ปัญหาของการเอาเปรียบแรงงานของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมอย่างเป็นระบบ และวิเคราะห์ว่าระบบทุนนิยมที่ต้องพึ่งพาการทำงานร่วมกันของคนส่วนใหญ่ แต่มีการกดขี่ขูดรีดแรงงานสูงและมีการสะสมและขยายการลงทุณรวมความมั่งคั่งไว้ในมือนายทุนกลุ่มน้อย เป็นระบบที่สร้างความขัดแย้งขึ้นมาภายในตัวของระบบเอง คนงานต้องรับจ้างโดยได้ค่าจ้างน้อยแค่พอยังชีพและทำงานต่อไปได้ แต่นายทุนได้รับ “มูลค่าส่วนเกิน” จากการขายสินค้าที่คนงานผลิตได้ทั้งหมดไปขายและได้กำไรมาก เนื่องจากมาร์กซ์ได้พยายามชี้ให้เห็นว่าระบบทุนนิยมเป็นการผลิตเพื่อการตลาดของการแลกเปลี่ยนผลผลิตกัน ดังนั้นสินค้าที่นำมาแลกเปลี่ยนกันต้องเป็นสินค้าที่แตกต่างกัน เมื่อเป็นสินค้าที่แตกต่างกันจึงเป็นเรื่องจำเป็นที่ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมต้องมีการแบ่งหน้าที่ของการทำงานขึ้น ปัญหาของการแบ่งหน้าที่ในการทำงานคือ ทำให้คนงานไม่ได้ควบคุมกระบวนการผลิตจนผลิตสินค้าเบ็ดเสร็จเป็นชิ้นเป็นอันเหมือนการทำงานการผลิตในยุคก่อนทุนนิยม การที่คนงานไม่ได้เป็นเจ้าของและเป็นผู้ควบคุมปัจจัยการผลิตที่เป็นตัวกำหนดผลตอบแทนและกำหนดวิถีชีวิตของพวกเขา ทำให้คนงานต้องทำงานหนักแบบซ้ำซากโดยได้ผลตอบแทนต่ำ เกิดความแปลกแยกและความทุกข์ยากเพิ่มขึ้น นำไปสู่ความขัดแย้งและการต่อสู้ทางชนชั้น ก็คือชนชั้นนายทุนและชนชั้นกรรมาชีพ

จะเห็นว่าด้วยคำอธิบายของมาร์กซ์เขาพยายามชี้ให้เห็นว่าปัญหาของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมนั้นโดยตัวมันเองเป็นระบบที่ไม่มีความเสมอภาคในการกระจายผลผลิตอย่างเป็นธรรม แต่พอวิเคราะห์ให้เห็นภาพที่ลึกลงไปมากกว่านั้นก็จะพบว่า ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจที่กดขี่ขูดรีดความเป็นมนุษย์ ซึ่งทำให้เกิดปัญหาเชิงมนุษยธรรมเกิดขึ้น ความไม่เสมอภาคและการกดขี่ขูดรีดนี้มีมาร์กซ์มองว่าเป็นผลเชิงประจักษ์ในทางประวัติศาสตร์ที่ผ่านมา ในประวัติศาสตร์ที่ผ่านมาระบบเศรษฐกิจก่อนทุนนิยมนั้น ได้เปิดโอกาสให้ผู้มีอำนาจในระบบศักดินาสะสมุนไวก่เป็นจำนวนมาก ส่งผลให้ปัจจัยการผลิตตกไปอยู่กับชนชั้นผู้ปกครองและขุนนางทั้งหลาย เมื่อไพร่ ทาส และแรงงานในยุคศักดินาได้รับอิสรภาพระบบเศรษฐกิจได้เปลี่ยนแปลงเข้าสู่ระบบทุนนิยมมีตลาดเป็นตัวกำหนดราคาสินค้า ผลที่ตามมาคือทำให้ ขุนนาง และชนชั้นผู้ปกครองถือครองปัจจัยการผลิตไว้แต่ผู้เดียว ในขณะที่ชนชั้นกรรมาชีพที่เป็นไพร่และทาสมาก่อนหน้านี้ไม่มีปัจจัยการผลิตเป็นของตนเองเลยด้วยเหตุนี้เขาจำเป็นต้องขายพลังแรงงานเป็นสินค้าเพื่อแลกกับค่าจ้างซึ่งไม่ได้อย่างเป็นธรรม แต่ทว่าเป็นการกดขี่ขูดรีดจากนายทุนทั้งหลายนี่คือปัญหาในระบบทุนนิยมที่มาร์กซ์ได้อธิบายไว้

มาร์กซ์กล่าวว่าการแบ่งโครงสร้างของสังคมออกเป็นชนชั้น คือ ชนชั้นกรรมาชีพและชนชั้นผู้ปกครองในสังคมทุนนิยมนั้น เกิดขึ้นมาจากการสืบทอดอำนาจผ่านการครอบครองปัจจัยการผลิตที่มีมาตั้งแต่สังคมก่อนทุนนิยม ดังนั้นการสืบทอดอำนาจจึงเป็นเรื่องสำคัญที่ชนชั้นปกครองสามารถนำมาเป็นเครื่องมือในการต่อรองกับชนชั้นกรรมาชีพ ทว่าในรัฐสมัยใหม่การใช้อำนาจของรัฐปิดบังการที่รัฐทำหน้าที่เป็นนายทุนเองไว้ได้เป็นอย่างดี ซึ่งใน

³ ในแง่ของประวัติศาสตร์ มาร์กซ์ได้ศึกษาค้นคว้าข้อมูลจากรายงานผู้ตรวจการโรงงานของหน่วยงานรัฐของอังกฤษ ซึ่งสะท้อนความโหดร้ายของระบบทุนนิยมอังกฤษในสมัยนั้นแบบตรงไปตรงมาอย่างละเอียดมากกว่านักวิชาการคนใดเคยทำมาก่อน ระบบทุนนิยมอุตสาหกรรมในอังกฤษยุคแรก ๆ นั้น ใช้แรงงานผู้หญิงและเด็กอย่างทารุณ ไม่ต่างจากแรงงานสัตว์ เด็กเป็นแรงงานรับจ้างที่ป่วยตายด้วยโรคควินโรคและโรคจากการทำงานอื่น ๆ ในอัตราที่สูงมาก โปรดดู วิทยากร เชียงกุล, **ทำไมควรอ่าน คาร์ล มาร์กซ์** : Karl Marx, (กรุงเทพมหานคร : แสงดาว, 2558), หน้า 66 – 67.

เรื่องนี้มาร์กซก็ได้อธิบายไว้เช่นกัน การวิเคราะห์แนวมาร์กซิสต์ยุคปัจจุบันได้ขยายออกไปอย่างกว้างขวาง ทำให้เราสามารถรับรู้เกี่ยวกับรัฐในทุนนิยมอย่างเป็นทุนนิยมมากขึ้น ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์ ได้จำแนกแนวการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างอำนาจกับรัฐทุนนิยมสมัยใหม่ไว้ 3 แนวทาง⁴ อันได้แก่ (1) แนว Instrumentalist มุ่งที่จะวิเคราะห์ความเชื่อมโยงระหว่างชนชั้นปกครองกับกลุ่มผู้นำของรัฐ (2) แนว Structuralist เน้นวิเคราะห์บทบาทหน้าที่ของรัฐ โดยเชื่อมโยงกับปัญหาความขัดแย้งทางชนชั้น และความขัดแย้งภายในระบบทุนนิยม และ (3) แนว Ideologist เน้นเรื่องจิตสำนึกและอุดมการณ์ที่รัฐใช้เป็นเครื่องมือในการขูดรีดและควบคุมชนชั้น และความขัดแย้งภายในระบบทุนนิยม ในเรื่องดังกล่าวนี้ผู้เขียนได้เลือกเอาแนววิเคราะห์ว่าด้วย Ideologist มาเป็นแนวทางในการวิเคราะห์ปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างการศึกษากับระบบเศรษฐกิจทุนนิยมของไทย เพราะเห็นว่าเป็นเรื่องของอุดมการณ์ทางการเมือง

การวิเคราะห์ตามแนวของ Ideologist จะเน้นเรื่องของอุดมการณ์ โดยที่รัฐจะเป็นองค์กรสำคัญที่แพร่เชื้อร้ายทางอุดมการณ์ ครองงำสังคม (Dominant Ideology) ทำให้ผู้คนมองไม่เห็นความเป็นจริงของระบบทุนนิยม นักวิเคราะห์แนวนี้อาจมุ่งไปที่คำถามว่ารัฐคืออะไร คำตอบง่าย ๆ ก็คือว่า รัฐเป็นสถาบันรับใช้ผลประโยชน์ของชนชั้นผู้ครอบงำ แต่พยายามวาดภาพว่าตนเองรับใช้ชาติและประชาชน ดังนั้นรัฐจึงรักษาระบบชนชั้นและความไม่เท่าเทียมเอาไว้ และพยายามลบล้างความเฝื่อนของชนชั้นต่าง ๆ โดยการนำเอาอุดมการณ์ “ผลประโยชน์ของชาติ” และ “ชุมชนที่มีความรักใคร่สามัคคีกัน” มาปลุกฝังให้แก่สมาชิกในสังคม (ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, 2557) จะเห็นว่าตามแนววิเคราะห์แบบ Ideologist มุ่งสร้างความเป็นรัฐ-ชาติให้เกิดขึ้นนั่นเอง การสร้างอุดมการณ์เหล่านี้ล้วนแล้วแต่อาศัยอำนาจที่ชอบธรรมบ้าง ไม่ชอบธรรมบ้างมาเป็นตัวครอบงำทางสังคมเพื่อนำไปสู่อุดมการณ์ชาตินิยมเป็นหลัก

สิ่งที่ถูกสั่งสอนกันมาในระบบทุนนิยม คือ การยอมรับระบบกรรมสิทธิ์เอกชน ความยากจนและการกดขี่เป็นเรื่องธรรมดา รัฐและพรมแดนเป็นเรื่องธรรมชาติ สถาบันกษัตริย์ ศาสนาเป็นเรื่องศักดิ์สิทธิ์ เปลี่ยนแปลงไม่ได้ ผลประโยชน์ที่คนบางกลุ่มได้รับเป็นผลประโยชน์ของทุกคน หรือผลประโยชน์ของชาติคือผลประโยชน์ของทุกคน ที่เข้ากันได้กับแนวคิดลัทธิชาตินิยม กษัตริย์นิยม ที่วางกรอบคิดระบบรัฐรวมศูนย์การปกครองไว้ที่ส่วนกลาง (พจนา วลัย, 2561) หลักการของรัฐทุนนิยมสมัยใหม่จึงอยู่ที่ว่าเมื่อรัฐทุนนิยมถูกชนชั้นนายทุนเข้ามาใช้เพื่อปกป้องตัวเอง รักษาผลประโยชน์ในระยะยาว และเจ้าหน้าที่รัฐระดับสูงเองก็แสวงหาความมั่งคั่ง รัฐจึงทำหน้าที่สลายความขัดแย้งทางชนชั้น บิดเบือน ป้องกันการเกิดการรวมตัวเคลื่อนไหวของชนชั้นกรรมาชีพที่จะเป็นอันตรายต่อระบบทุนนิยม ดังนั้นจึงเห็นได้ว่าระบบทุนนิยมเป็นระบบเศรษฐกิจที่สร้างความไม่เสมอภาคและลดทอนคุณค่าของความเป็นมนุษย์ให้ต่ำลง โดยเฉพาะชนชั้นกรรมาชีพที่ถูกขูดรีดทั้งเงินตราและแรงงานตลอดจนถูกกดขี่แม้กระทั่งความเป็นมนุษย์ แต่ทว่าในสังคมสมัยใหม่การรับรู้ปัญหาของทุนนิยมกับไม่ได้เป็นไปอย่างเปิดเผยเพราะแรงงานสำคัญของรัฐทุนนิยมก็คือพลเมืองนั่นเอง การศึกษาจึงเป็นช่องทางหนึ่งที่รัฐทุนนิยมสมัยใหม่จะอาศัยเป็นเครื่องมือในการสร้างความเข้มแข็งให้ชนชั้นผู้ปกครองต่อไป

⁴ โปรดดูการอธิบายเพิ่มเติมเกี่ยวกับเรื่อง “อำนาจรัฐ อุดมการณ์ และการต่อสู้ทางชนชั้น” ใน ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์, เศรษฐศาสตร์การเมืองและทฤษฎีสังคมวิพากษ์, หน้า 74 - 79.

บทวิเคราะห์วิกฤตการณ์การศึกษาไทยภายใต้ทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของคาร์ล มาร์กซ์

ในบทวิเคราะห์ว่าด้วยปัญหาของการศึกษาไทยนั้น ผู้เขียนจะชี้ให้เห็นถึงปัญหาหลัก 2 อย่างก็คือ 1) ความไม่เท่าเทียมทางการศึกษากับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม และ 2) ความสัมพันธ์ของการศึกษาไทยกับระบบทุนนิยมสมัยใหม่ ซึ่งจะแสดงให้เห็นถึงอุปสรรคและปัญหาของการศึกษาไทยที่ไม่อาจก่อให้เกิดการพัฒนาสังคมไทยได้อย่างแท้จริง ดังต่อไปนี้

1) ความไม่เท่าเทียมทางการศึกษากับระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยม

ความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาในที่นี้หมายความว่านักเรียนทุกคนไม่สามารถที่จะเข้าสู่ระบบการศึกษาที่มีสมรรถนะที่ดีได้อย่างเท่าเทียมกันได้ ในบริบทนี้ผู้เขียนมีสมมติฐานที่ว่า ความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาเป็นผลมาจากการสะสมทุนและปัจจัยการผลิตที่ต่างกัน และการสะสมทุนและปัจจัยการผลิตที่ต่างกันก็เป็นผลโดยตรงมาจากระบบเศรษฐกิจก่อนทุนนิยมของไทยที่ผ่านมา จากสมมติฐานดังกล่าว สามารถที่จะนำเอาข้อสนับสนุนมาอธิบายได้หลากหลาย อย่างไรก็ตามเราจะพิจารณาปัญหาที่การศึกษาก่อนแล้วจึงนำเอาทฤษฎีของมาร์กซ์มาอธิบาย ในงานของ **ดำรง ตุ่มทอง** ได้อธิบายว่า ความไม่เสมอภาคทางการศึกษายังคงมีอยู่ในสังคมไทยและส่งผลให้เกิดการยุติการเรียนกลางคัน หรือการไม่ศึกษาต่อในระดับที่สูงขึ้น นอกจากนี้เด็กด้อยโอกาสมักถูกเลือกปฏิบัติทางสังคมในโรงเรียนและสถานศึกษา โดยเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษาที่ยากจนถูกเลือกปฏิบัติในปริมาณสูงที่สุดมากกว่าเด็กกลุ่มอื่น และเด็กด้อยโอกาสจำนวนมากอาศัยอยู่ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือซึ่งเป็นพื้นที่ที่ยากจน (ดำรง ตุ่มทอง, 2557) ด้วยคำอธิบายนี้ชี้ให้เห็นถึงความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจของครอบครัวกับการจัดการศึกษาที่เห็นได้ชัด ประการแรกก็คือครอบครัวที่มีฐานะที่ร่ำรวยก็จะได้รับการปฏิบัติในสังคมและสถานศึกษาที่ดีกว่าครอบครัวที่ยากจน

ความไม่เท่าเทียมดังกล่าวยังปรากฏในงานของ **รัชวดี แสงมเหษณ์** (2560) ที่อธิบายเอาไว้ว่า ปัจจุบันประเทศไทยอยู่ในช่วงของการเปลี่ยนผ่านในหลาย ๆ ด้าน เช่น กระแสของการเมืองการปกครอง ความพยายามที่จะปฏิรูปประเทศตามโรดแมป (Roadmap) ของคณะรักษาความสงบแห่งชาติ (คสช.) และที่สำคัญคือการก้าวเข้าสู่ยุคของประเทศไทย 4.0 แต่อย่างไรก็ตาม สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ จะประสบความสำเร็จได้อย่างมีประสิทธิภาพนั้น คนไทยต้องมีความพร้อมที่จะรับมือต่อการเปลี่ยนแปลงนี้ได้ แต่ปัญหาที่พบคือ คนไทยส่วนใหญ่ยังไม่มีความพร้อมที่เพียงพอ ทำให้นำมาซึ่งปัญหาในสังคม เกิดความเหลื่อมล้ำระหว่างกลุ่มคนที่พร้อม และกลุ่มที่ไม่พร้อม และสุดท้ายปัญหาเหล่านี้จึงกลายเป็นปัญหาความขัดแย้งกันเองภายในสังคมไทย ซึ่งถือว่าเป็นรากเหง้าแห่งปัญหาที่ยิ่งใหญ่ที่ควรได้รับการแก้ไขโดยเร็วที่สุด “ความพร้อม” กล่าวถึงนั้น คือ ความพร้อมทางเศรษฐกิจและสังคม ซึ่งจะเห็นได้ว่าประชาชนต้องการให้รัฐสร้างความเท่าเทียมกันทางเศรษฐกิจในสังคมให้มากขึ้น เพื่อลดความเหลื่อมล้ำในสังคม โดยเฉพาะอย่างยิ่งความเหลื่อมล้ำทางเศรษฐกิจของแต่ละคน กล่าวได้ว่าเป็นผลผลิตจากระบบศักดินาไทย ที่นำไปสู่การสร้างระบบทุนนิยมที่ปรากฏแพร่หลายอันเป็นปัญหามาไปสู่ปัญหาทางการศึกษาที่แต่ละคนจะเข้าถึงได้

ซึ่งคำอธิบายของทั้งสองงานนี้ สอดคล้องกับงานวิจัยของวิทย์ วิศทเวทย์ ที่ได้อธิบายว่า ระบบการศึกษาของไทยในยุคเริ่มแรกนั้นเป็นการตั้งโรงเรียนเพื่อฝึกหัดให้คนเป็นข้าราชการและผู้ที่จะมีโอกาสได้เรียน

นั่นก็คือลูกหลานของข้าราชการและขุนนาง (วิทย์ วิศทเวทย์, 2526) ซึ่งสอดคล้องกันในแง่ที่ว่า ในยุคสมัยก่อนรัชกาลที่ 5 นั้น สังคมไทยเป็นสังคมทุนนิยมอย่างเต็มตัวนั่นก็คือเป็นสังคมศักดินา ที่มีมูลนาย และไพร่ทาส พอมาถึงในยุคของรัชกาลที่ 5 สังคมไทยก็เริ่มที่จะมีการพัฒนาความเป็นรัฐ-ชาติสมัยใหม่ ยกเลิกระบบศักดินา ไพร่ทาส ปลดปล่อยให้ทาสมีอิสรภาพอย่างเต็มที่ แต่ทว่าการปลดปล่อยให้ไพร่และทาสมีอิสระนั้นก็ไม่ได้หมายความว่าไพร่และทาสจะต้องไม่ใช่แรงงานอีกต่อไป ในทางตรงกันข้ามชนชั้น ไพร่และทาสในยุคก่อนหน้านี้ได้เปลี่ยนสภาพมาเป็น “ชนชั้นกรรมาชีพ” อย่างเต็มตัว ด้วยคำอธิบายของมาร์กซ์ที่ว่าชนชั้นกรรมาชีพต่างก็ต้องขายแรงงานของตนเองเพื่อพอประทังชีวิต จึงสอดคล้องกับสังคมไทยในยุคทุนนิยมเริ่มแรก และในสังคมทุนนิยมเริ่มแรกของสังคมไทยนี้เองการจัดการศึกษาก็เป็นไปเพื่อชนชั้นผู้ปกครองในยุคก่อนหน้านี้เท่านั้น ซึ่งภายหลังการยกเลิกระบบศักดินาก็ได้กลายมาเป็นชนชั้นนายทุนนั่นเอง เราจะเห็นได้ว่าระบบการศึกษาในยุคทุนนิยมเริ่มแรกภายหลังการยกเลิกระบบศักดินานั้นเป็นไปเพื่อชนชั้นผู้ปกครองหรือชนชั้นนายทุนอย่างแท้จริง

การจัดการศึกษาเช่นนี้ถือว่าเป็น “การสะสมทุน” ในสังคมทุนนิยมรูปแบบหนึ่ง หลังจากทีระบบการศึกษาไทยได้สร้างขึ้นเพื่อให้เหล่าลูกหลานของข้าราชการขุนนางแล้ว ภายใต้ระบบสังคมดังกล่าวความสัมพันธ์ของคนในสังคมก็เป็นความสัมพันธ์ทางชนชั้นมาโดยตลอด และการสถาปนาสังคมไทยให้มีลำดับชั้นก็เป็นไปอย่างง่ายดายเพราะด้วยความเชื่อที่ว่าทุกคนต่างไม่เท่าเทียมกัน ดังนั้นการสะสมทุนผ่านระบบการศึกษาจึงประกอบได้ด้วย ชนชั้นทางสังคม และการกดขี่ขูดรีดแรงงานผ่านการศึกษา กล่าวคือ ชนชั้นทางสังคมที่จะเข้าสู่ระบบการศึกษาไทยในอดีตนั้นจะต้องเป็นชนชั้นปกครองเท่านั้น ส่วนชนชั้นกรรมาชีพก็จะไม่ได้รับการศึกษาเลย อย่างไรก็ตามข้อเสนอนี้อาจถูกโต้แย้งว่า รัฐก็ได้ให้สวัสดิการด้านการศึกษาที่เท่าเทียมกันอยู่แล้ว ดังนั้นจึงเป็นไปได้ที่จะสนับสนุนคำอธิบายที่ว่าการศึกษาเป็นไปเพื่อชนชั้นผู้ปกครอง ผู้เขียนเห็นว่าข้อเสนอนี้เป็นข้อเสนอที่ไม่ได้รับการสำรวจบทวิเคราะห์ทางประวัติศาสตร์และสังคมที่แท้จริง กล่าวคือการจัดการศึกษาโดยรัฐเพิ่งเกิดขึ้นมาในสมัยรัชชานานิยมเท่านั้น แต่ก่อนนั้นล้วนแต่เป็นการศึกษาเพื่อชนชั้นผู้ปกครองทั้งสิ้น ดังนั้นชนชั้นผู้ปกครองจึงเป็นชนชั้นเดียวที่จะสะสมทุนผ่านระบบการศึกษาไทยในอดีตที่ผ่านมาได้ คำถามก็คือการสะสมทุนผ่านระบบการศึกษาไทยที่ว่านี้มีปัจจัยมาจากส่วนใดบ้าง จากข้อคำถามนี้ผู้เขียนเห็นว่า มาจากการสะสมทุนของสังคมทุนนิยม กล่าวคือในสังคมศักดินาของไทยนั้นผู้ที่จะมีทรัพย์สินและสะสมทุนได้นั้นต้องเป็นเหล่าขุนนาง ข้าราชการระดับสูงเท่านั้นส่วนไพร่ ทาส ต่างก็ไม่มีทรัพย์สินเป็นของตนเอง และเมื่อระบบการศึกษาเอื้อต่อชนชั้นผู้ปกครองก็เป็นเหตุผลที่ชัดเจนว่าผู้ที่ได้รับการศึกษาคือชนชั้นผู้ปกครองเท่านั้น นอกจากนี้การศึกษาที่เป็นไปเพื่อสร้างข้าราชการให้กับประเทศนั้นยังเป็นการชี้ให้เห็นว่า ชนชั้นผู้ปกครองเท่านั้นที่จะเข้ามาเป็นข้าราชการได้ และการเข้ามาเป็นข้าราชการได้นั้นก็เป็นหนทางที่จะสนับสนุนฐานะดั้งเดิมของตนเองให้สูงขึ้น แต่ชนชั้นกรรมาชีพ ที่เคยเป็นไพร่ทาส มาก่อนก็ถูกขูดรีดแรงงานต่อไป ด้วยเหตุนี้จึงเป็นเหตุผลว่าฐานะทางครอบครัวที่มาจากการสะสมทุนและกรรมสิทธิ์ในทรัพย์สินส่วนตัวเป็นตัวชี้วัดว่าสังคมไทยได้เริ่มต้นวางรากฐานทางการศึกษาไว้อย่างไม่เท่าเทียมกันมานานมากแล้ว

ระบบการศึกษาของไทยจากอดีตสู่ปัจจุบันได้พัฒนาปรับเปลี่ยนเรื่อยมา ในอดีตเราจะเห็นว่าการศึกษาเป็นไปเพื่อชนชั้นผู้ปกครองเท่านั้น แต่ทว่าเราอาจจะพบว่ามีข้อโต้แย้งหนึ่งที่ว่า รัฐได้จัดระบบสวัสดิการทางการศึกษาให้ทุนชนชั้นดั่งนั้นข้ออ้างที่ว่าการศึกษาไทยไม่มีความเท่าเทียมจึงไม่สมเหตุผล จากข้อโต้แย้งนี้ผู้เขียน

เห็นว่า จริงอยู่ว่ารัฐได้จัดระบบการศึกษาให้กับทุกคนอย่างเท่าเทียมกันแต่หากมองถึงปรากฏการณ์ทางสังคมที่เกิดขึ้นกับระบบการศึกษาไทยเราคงจะพบว่าการศึกษาที่รัฐให้สวัสดิการทางการศึกษานั้น ไม่ได้ทำให้ชนชั้นกรรมาชีพมีสิทธิที่จะได้รับการศึกษาอย่างเท่าเทียมกับชนชั้นกระฎุมพีและนายทุนเลย แล้วอะไรคือคำตอบของปัญหานี้ ผู้เขียนเห็นว่าคงไม่มีอะไรนอกเหนือไปจากระบบเศรษฐกิจก่อนทุนนิยมและทุนนิยมระยะเริ่มแรกของไทย ที่ได้ทำให้เกิดการสะสมทุนผ่านระบบการศึกษา จึงส่งผลให้ครอบครัวที่มีฐานะยากจนซึ่งส่วนมากเป็นชนชั้นกรรมาชีพ ไม่อาจที่จะก้าวเข้าสู่ระบบการศึกษาที่ดีเท่ากับครอบครัวที่มาจากชนชั้นนายทุนและกระฎุมพี ที่มีการสะสมทุนอย่างต่อเนื่อง

นอกจากนี้จากงานของ ดำรง ดุ่มทอง ที่อธิบายว่าการถูกเลือกปฏิบัติและการเข้าถึงการศึกษาที่ขึ้นอยู่กับฐานะทางครอบครัวนั้น ผู้เขียนเห็นว่า เราสามารถที่จะสนับสนุนคำอธิบายดังกล่าวให้มีความน่าเชื่อถือขึ้นมากกว่านี้ได้อีกแง่มุมหนึ่ง นั่นก็คือว่า การที่ชนชั้นกรรมาชีพไม่มีการสะสมทุนนับตั้งแต่อดีตมาจนถึงปัจจุบันนี้ เพียงเพราะว่าชนชั้นกรรมาชีพถูกขูดรีดแรงงาน ตามแนวคิดของมาร์กซ์นั่นเอง ในยุคทุนนิยมเริ่มแรกของไทยชนชั้นกรรมาชีพจะต้องทำงานแลกกับค่าจ้างของเหล่านายทุนที่เป็นข้าราชการและได้เงินค่าจ้างจากรัฐและฐานเดิมคือ เงินทุนสะสมที่เก็บมาจากยุคศักดินาก่อนหน้าจึงทำให้มีการสะสมทุนที่เพิ่มขึ้นมาตลอด นอกจากนี้การสะสมทุนยังกระทำผ่านการเก็บมูลค่าส่วนเกินจากการจ้างงานของชนชั้นกรรมาชีพด้วย นั่นก็คือว่า ในอดีตการจัดตั้งโรงเรียนและระบบการศึกษาที่เป็นไปเพื่อชนชั้นผู้ปกครองนั้นทำให้ชนชั้นกรรมาชีพเป็นได้เพียงแค่แรงงานในระบบทุนนิยมของไทยในอดีตเท่านั้น การสะสมทุนผ่านชนชั้นกรรมาชีพของนายทุนก็เป็นผลมาจากการศึกษาในอดีตที่ไม่ได้สร้างความเท่าเทียมให้เกิดขึ้น เรื่องเหล่านี้จึงเป็นไปตามการวิพากษ์สังคมทุนนิยมตามที่มาร์กซ์ได้อธิบายไว้ โดยเฉพาะการกดขี่ขูดรีดทางชนชั้น ที่มีการกดขี่ขูดรีด แรงงาน ทุน และการไม่ได้รับโอกาสทางการศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งกรรมสิทธิ์ในที่ดิน และทุน ซึ่งเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดบทบาทของการจ้างงานของนายทุนต่อชนชั้นกรรมาชีพของสังคมไทย ดังนั้นวิกฤตการณ์ทางการศึกษาที่ว่าด้วยความไม่เท่าเทียมกันทางการศึกษาจึงเป็นผลผลิตของระบบทุนนิยมไทย อันมีการถือครองกรรมสิทธิ์ส่วนตัวเป็นหลักและการถือกรรมสิทธิ์ส่วนตัวนั้นก็สืบทอดมาจากอดีตถึงปัจจุบัน อย่างไรก็ตาม การศึกษาอาจทำให้ชนชั้นกรรมาชีพสามารถที่จะพัฒนาตนเองให้มาเป็นชนชั้นกลางผ่านระบบการศึกษาได้ (วิทย์ วิศทเวทย์, 2526) โดยมีรัฐให้สวัสดิการทางการศึกษาพื้นฐาน ประกอบกับการช่วยเหลือตัวเองของพลเมืองในการผลักดันตนเองเข้ามาเป็นชนชั้นกลางของสังคม แต่ทว่าการศึกษาที่รัฐเปิดโอกาสให้ระบบการศึกษาเป็นไปอย่างเท่าเทียมกันนั้น รัฐก็มุ่งหวังที่จะให้พลเมืองเป็นแรงงานของรัฐ อันเป็นผลมาจากคำอธิบายที่ว่ารัฐให้ความเสมอภาคทางการศึกษา ซึ่งในส่วนต่อไปผู้เขียนจะชี้ให้เห็นว่า แท้จริงแล้วคำอธิบายที่ว่ารัฐให้สวัสดิการทางการศึกษานั้นเป็นวิกฤตการณ์ทางการศึกษาที่ร้ายแรงกับสังคมไทยมาก และหากมองวิกฤตการณ์ดังกล่าวนี้ผ่านแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ก็ยิ่งจะมีความชัดเจนมากยิ่งขึ้น ซึ่งในส่วนต่อไปคือส่วนที่ว่าด้วย ความสัมพันธ์ของการศึกษาไทยกับระบบทุนนิยมสมัยใหม่

2) ความสัมพันธ์ของการศึกษาไทยกับระบบทุนนิยมสมัยใหม่

ในปัจจุบันนี้เราจะเห็นได้อย่างชัดเจนว่า ประเทศไทยแสดงปรากฏการณ์ที่มหัศจรรย์ในสองเรื่องคือ หนึ่ง แม้จะมีความมั่งคั่งทางเศรษฐกิจที่ทำให้สามารถทุ่มเงินจำนวนมหาศาลลงไปในการศึกษา แต่การศึกษาของไทยกลับอ่อนแอที่สุดในเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ สอง ระบอบประชาธิปไตยของไทยจะครบร้อยปีในอีกสี่สิบปี

ข้างหน้า แต่ก็ยังคงอ่อนแอและล้มเหลวอย่างยากที่จะเข้าใจพอ ๆ กับการศึกษา เพราะการเมืองของไทยถดถอยจากระบบประชาธิปไตยไปสู่ระบบเผด็จการทหารอยู่เป็นระยะ ๆ ซึ่งเป็นที่พอใจของมวลชนฝ่ายขวาที่ประกอบด้วยชนชั้นสูง ชนชั้นกลาง รวมทั้งชนชั้นล่างจำนวนมาก ที่มีแนวคิดกษัตริย์นิยมแบบสุดขั้ว พวกเขาถือว่าประเทศไทยมีเอกลักษณ์ทางวัฒนธรรมที่พิเศษไม่เหมือนใคร คือรักในสถาบันกษัตริย์ที่เกินกว่าที่โลกตะวันตกจะเข้าใจ คนไทยไม่อาจยอมรับให้ใครมีเสรีภาพที่จะวิพากษ์วิจารณ์ สถาบันกษัตริย์ได้ และนี่ทำให้แนวคิดว่าด้วยสิทธิ เสรีภาพ และความเสมอภาค ของตะวันตกไม่เหมาะสมกับประเทศไทย (เอกศักดิ์ ยุคตะนันท์, 2560) คำถามคือนี้เป็นผลมาจากอะไร ผู้เขียนเห็นว่าชนชั้นปกครอง อันประกอบด้วยชนชั้นสูงดังกล่าวนั้นพยายามที่จะสร้างกรอบคิดครอบงำสังคมไทยมาโดยตลอด และการเกิดขึ้นของแนวคิดเหล่านี้ก็เป็นผลโดยตรงมาจากการเกิดขึ้นของชนชั้นในสยามในยุคก่อนหน้านี้

ด้วยกรอบการมองของลัทธิมาร์กซ์ การศึกษาและการเมืองเป็นสิ่งที่สัมพันธ์กันโดยตรง ถ้าชนชั้นที่ครองความเป็นใหญ่ในรัฐเป็นอภิสิทธิ์ชนผู้แสดงตนว่าเป็นผู้อุปถัมภ์ดูแลสังคมแต่อาศัยโครงสร้างความสัมพันธ์ทางแรงงานที่ขูดรีด เอารัดเอาเปรียบของระบบทุนนิยม รวมทั้งฐานเก่าของการถือครองที่ดินของประเทศในระบบศักดินาใช้สร้างความร่ำรวยให้แก่ตนและอภิสิทธิ์ชนนี้จะครอง สถานะเช่นนั้นไว้ได้ก็แต่ด้วยการปกปิดความจริง การศึกษาที่จัดให้โดยรัฐก็จะสร้างพลเมืองที่มีภูมิปัญญาต่ำจนไม่มีวิจารณ์ญาณของตนเอง เชื่อในทุกอย่างที่รัฐต้องการให้เขาเชื่อ ขาดความสามารถในการเรียนรู้และแก้ปัญหา มีลักษณะนิสัย แบบอำนาจนิยม ไม่เห็นคุณค่า และเป็นศัตรูต่อความแตกต่างหลากหลายทางความคิด และสุดท้ายคือมีสำนึกทางศีลธรรมที่บกพร่อง คือ แม้จะรังเกียจการฉ้อราษฎร์ บังหลวง แต่กลับไม่รักประชาธิปไตย ดังนั้น วิฤตติการเมืองและวิฤตติการศึกษาไทยที่เกิดขึ้นกันอยู่ ณ ขณะนี้จึงเป็นปรากฏการณ์ที่สมบูรณ์แบบที่สุดของความสัมพันธ์ดังกล่าวตามทฤษฎีของมาร์กซ์ (เอกศักดิ์ ยุคตะนันท์, 2557)

อย่างไรก็ตามการมองวิฤตติการณ์ทางการศึกษาผ่านแนวคิดทางเศรษฐศาสตร์การเมืองไม่ใช่การมองวิฤตติการณ์ที่นิยมอยู่ของนักวิชาการกระแสหลัก ดังนั้นข้ออ้างที่เป็นปัญหาที่สุดคือข้ออ้างที่สนับสนุนชนชั้นผู้ปกครองและระบบทุนนิยม แต่ปฏิเสธความเป็นจริงเชิงประจักษ์และละเอียดที่จะกล่าวถึงปัญหานั้นอย่างจริงจัง ดังนั้นการแก้ปัญหาของระบบการศึกษาไทยจึงก้าวย่ำอยู่กับที่และไม่ได้รับการพัฒนาอย่างจริงจัง สิ่งที่ควรกล่าวเพิ่มเติมคือ ประจักษ์พยานได้แสดงให้เห็นอย่างชัดเจนแล้วว่าส่วนสำคัญของฝ่ายขวาที่ครองอำนาจอยู่จริง ๆ ในการเมืองการปกครองของไทยยังไม่ใช่นายทุนที่ประกอบด้วยคนรวย นักธุรกิจและพ่อค้า แต่ทว่าคือ “ศักดินาและอำมาตย์” นี่ทำให้มีความขัดแย้งที่รอเวลาแตกหักอยู่ในฝ่ายขวาเพราะเมื่อระบบทุนนิยมเติบโตและตั้งหลักปักฐานลงอย่างมั่นคงแล้ว การศึกษาจะเป็นปัจจัยสำคัญของการพัฒนาเทคโนโลยีสำหรับอุตสาหกรรมที่มีมูลค่าสูง ดังนั้นจึงเป็นปัจจัยที่สำคัญที่สุดของศักยภาพที่จะแข่งขันในตลาดนอกประเทศ ซึ่งจะสร้างผลกำไรให้กับนายทุนและนักธุรกิจยิ่งกว่าเดิม ทว่าสุดท้ายแล้วผลประโยชน์ของ “ศักดินาเจ้าขุนมูลนายและเหล่าอำมาตย์” จะจำกัดผลประโยชน์ของ “พ่อค้าพาณิชย์” อย่างไม่อาจหลีกเลี่ยงได้ ฝ่ายหลังต้องผลักดันให้มีการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมของการศึกษาให้ได้ มิเช่นนั้นแล้วพวกเขาก็จะไม่อาจพาประเทศเข้าร่วมแข่งขันในตลาดระดับโลกได้เลย แต่การเปลี่ยนแปลงนี้จะไม่ใช้สิ่งที่ฝ่ายที่ครองความเป็นใหญ่ปัจจุบันจะยอมรับได้ เพราะพวกเขาสนใจแต่เพียงการรักษาสถานะอันได้เปรียบของตนเอง (status quo) ไว้ให้ได้ และดังนั้นพวกเขาจะตั้งต้นใช้เครื่องมือทางวัฒนธรรมเดิม ๆ

ดูครั้งวิจิตรและระบบคุณค่าของผู้คนให้ถอยหลังกลับไปหาของเก่า ๆ ในอดีต (ซึ่งสิ่งอันน่าละอายที่เคยจบลงไป แล้วอย่างวัฒนธรรมการหมอบกราบ การถือที่ต่ำที่สูงความอ่อนน้อมแบบทาส ก็กลับคืนมาแพร่หลายดาษดื่นใหม่อีกครั้งหนึ่ง ด้วยความภาคภูมิใจในฐานะ “เอกลักษณ์ ของความเป็นไทย”) ซึ่งนำเสนอว่านักธุรกิจพ่อค้าวานิชย์จะฉลาดพอที่จะเห็นหรือ ไม่ว่าเครื่องมือเช่นนั้นคือสิ่งที่ทำร้ายผลประโยชน์ของพวกเราในระยะยาวและปัญหาจะเป็นของพวกเขาเองว่าจะแย้งชิงความเป็นใหญ่และยุติการทำงานของเครื่องมือนี้ได้อย่างไร (เอกศักดิ์ ยุกตะนันท์, 2557)

สิ่งที่ทำนายได้ว่าจะเป็นผลจากวิกฤตของการศึกษาอันเกิดจากการครองอำนาจนี้ก็คือ ความอ่อนแอทางปัญญา่อมจะมากับความอ่อนแอทางคุณธรรม เมื่อนั้นแรงงานทั้งหมดของประเทศจะเป็นแรงงานที่ ด้อยคุณภาพในทุกด้าน ประเทศจะไม่สามารถรักษาการลงทุนของต่างชาติเอาไว้ได้ ความสามารถในการ ผลิตเพื่อแข่งขันนอกประเทศก็จะค่อย ๆ แพ้เพื่อนบ้าน ซึ่งจะพัฒนาตามทันและแซงหน้าในที่สุดวิกฤติ แรงงานและวิกฤติ เศรษฐกิจก็จะเกิดขึ้นตามมา

นอกจากพ่อค้าวานิชย์และเหล่าอำมาตย์ศักดินาแล้ว ขนชั้นผู้ปกครองโดยอาศัยอำนาจของเหล่าขุนนางอำมาตย์เข้าครองความเป็นใหญ่ในรัฐ ยังครอบงำความเป็นจริงทางสังคมผ่านการการศึกษาและบิดเบือนข้อมูลที่พลเมืองควรที่จะได้รับ ทั้งนี้ก็เพื่อที่จะสร้างให้พลเมืองเป็นแรงงานของรัฐต่อไป ในรัฐทุนนิยมสมัยใหม่ของไทยการศึกษาเป็นมายาคติที่ครอบงำสังคม กล่าวคือการศึกษาเป็นเพียงวาทกรรมการพัฒนาแต่ทว่าไม่ใช่สาระตะของการพัฒนา หรือจะอธิบายให้ชัดมากขึ้นก็คือว่า รัฐสวัสดิการทางการศึกษานั้นถูกจัดวางโดยรัฐและมุ่งหวังให้พลเมืองมีความเชื่อต่ออุดมการณ์ของรัฐเป็นหลัก โดยเฉพาะอุดมการณ์ชาตินิยมที่ถูกสถาปนาขึ้นเพื่อให้เกิดกระแสรักและหวงแหนในความเป็นชาติ ในแง่ขั้นขั้นปกครองมุ่งหมายไว้ว่าการสร้างพลเมืองให้เชื่อต่ออำนาจรัฐเช่นนี้คงไม่มีอะไรมากกว่าผลประโยชน์ที่เขาจะได้รับนั่นก็คือได้แรงงานผ่านการศึกษาที่ทำให้พลเมืองเชื่อนั่นเอง และพลเมืองก็ยินยอมต่อข้อแลกเปลี่ยนนี้เพราะมันจะทำให้เขาเองก้าวขึ้นสู่การเป็นชนชั้นกลางของสังคมได้ ซึ่งก็เป็นไปตามการวิเคราะห์ตามแนวของ Ideologist จะเน้นเรื่องของอุดมการณ์ โดยที่รัฐจะเป็นองค์กรสำคัญที่แพร่เชื้อร้ายทางอุดมการณ์ ครอบงำสังคม (Dominant Ideology) ทำให้ผู้คนมองไม่เห็นความเป็นจริงของระบบทุนนิยม นักวิเคราะห์แนวนี้จึงมุ่งไปที่คำถามว่ารัฐคืออะไร คำตอบง่าย ๆ ก็คือว่า รัฐเป็นสถาบันรับใช้ผลประโยชน์ของชนชั้นผู้ครอบงำ แต่พยายามวาดภาพว่าตนเองรับใช้ชาติและประชาชน ดังนั้นรัฐจึงรักษาระบบชนชั้นและความไม่เท่าเทียมเอาไว้ และพยายามลบล้างความไม่ฝืนของชนชั้นต่าง ๆ โดยการนำเอาอุดมการณ์ “ผลประโยชน์ของชาติ” และ “ชุมชนที่มีความรักใคร่สามัคคีกัน” มาปลุกฝังให้แก่สมาชิกในสังคม จะเห็นว่าตามแนววิเคราะห์แบบ Ideologist มุ่งสร้างความเป็นรัฐ-ชาติให้เกิดขึ้นนั่นเอง การสร้างอุดมการณ์เหล่านี้ล้วนแล้วแต่อาศัยอำนาจที่ชอบธรรมบ้าง ไม่ชอบธรรมบ้างมาเป็นตัวครอบงำทางสังคมเพื่อนำไปสู่อุดมการณ์ชาตินิยมเป็นหลัก

เมื่อวิเคราะห์ถึงวิกฤตการณ์ทางการศึกษาของสังคมไทยแล้ว เราจึงเห็นได้ว่าเป็นวิกฤตการณ์ที่ซับซ้อนกว่าได้ ความซับซ้อนนี้ไม่ใช่ที่กระบวนการที่มีความวุ่นวายซับซ้อน หากแต่เป็นความซับซ้อนของข้อมูลที่เราไม่มีโอกาสเข้าถึงเลย ข้อมูลที่วุ่นก็คือข้อเท็จจริงทางประวัติศาสตร์ที่ถูกปกปิดไม่ให้เห็นถึงความเคลื่อนไหวของสังคมบางประการที่เกิดขึ้นในช่วงเวลาที่ผ่านมา การไม่มีโอกาสเข้าถึงข้อมูลนี้เกิดจากอุดมการณ์ของรัฐที่พยายามปกปิดและบิดเบือนข้อเท็จจริงที่มีอยู่ ในแง่ของความสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจนั้นเราจึงสรุปได้ว่าวิกฤตการณ์ทาง

การศึกษาไทยนั้น สัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจในระบบก่อนทุนนิยมที่มีมาจากระบบศักดินาอันมีขุนนาง และเหล่าอำมาตย์ข้าราชการฝ่ายอนุรักษ์นิยมได้ครอบครองอำนาจผ่านการสะสมทุนและกบฏมูลค่าส่วนเกินจากการกดขี่ขูดรีดเงินตราและความเป็นมนุษย์ตามทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองของมาร์กซ์ แล้วครองความเป็นใหญ่จากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในปัจจุบันเราปฏิเสธไม่ได้ว่ารัฐสมัยใหม่ต้องทำหน้าที่ให้การศึกษาต่อพลเมืองในชาติ และเราก็คงเข้าใจว่ารัฐสวัสดิการทางการศึกษาได้สร้างความเท่าเทียมทางการศึกษาให้เกิดขึ้น แต่ทว่าการสร้างความเท่าเทียมกันที่วันนี้ไม่ได้เป็นไปในทิศทางที่ควรจะเป็น แต่กลับกลายเป็นการปิดบังผลประโยชน์ที่จะนำไปสู่การสร้างความมั่นคงให้กับรัฐทุนนิยมสมัยใหม่ โดยใช้การศึกษาสร้างแรงงานผ่านทางพลเมืองให้กับรัฐ⁵ เราจะเห็นได้ว่าตามกรอบคิดของมาร์กซ์ระบบการศึกษาเป็นกระบวนการกดขี่ขูดรีดความเป็นธรรมทางสังคม ทั้งหมดนำไปสู่การกดขี่ขูดรีดทุน เงินตรา ตลอดจนความเป็นมนุษย์ตามที่มาร์กซ์อธิบายไว้ และการให้การศึกษาของรัฐสมัยใหม่ยังเป็นการปกปิดความจริงที่พลเมืองควรจะได้รับทราบ การศึกษาจึงเป็นเพียงมายาคติบนฐานของวาทกรรมการศึกษาเพื่อการพัฒนา

บทสรุป

ระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมเกิดขึ้นมากับแนวคิดแบบเสรีนิยม และเรื่องกรรมสิทธิ์ส่วนตัวโดยมีฐานคิดมาจากสิทธิตามธรรมชาติของนักปรัชญาการเมืองฝ่ายเสรีนิยมและทฤษฎีสัญญาประชาคม และระบบทุนนิยมชัดเจนมากยิ่งขึ้นเมื่อผนวกเข้ากับทฤษฎีเศรษฐศาสตร์ของอดัม สมิท ซึ่งเป็นแนวคิดของเศรษฐศาสตร์กระแสหลักในปัจจุบัน แต่ทว่าในแง่มุมที่คาร์ล มาร์กซ์ นำเสนอนั้นระบบทุนนิยมเป็นระบบที่โหดร้ายและกดขี่ขูดรีดความเป็นมนุษย์อย่างที่สุด ดังนั้นอาจกล่าวได้ว่าปัญหาของระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิมนอกจากจะเป็นปัญหาของวัตถุและเงินตราแล้ว ในระบบนี้ยังแฝงไปด้วยปัญหาเชิงมนุษยธรรมอย่างลึกซึ้งซึ่งด้วยนั้นหมายความว่าปัญหาการกดขี่ขูดรีดความเป็นมนุษย์

ด้วยคำอธิบายดังกล่าวบทความนี้ได้นำเสนอแนวคิดของมาร์กซ์ มาใช้ในการวิเคราะห์สังคมไทย ว่าด้วยวิกฤตการณ์ทางการศึกษาไทยที่มีความสัมพันธ์กับระบบเศรษฐกิจก่อนทุนนิยมและรัฐทุนนิยมสมัยใหม่ บทความชิ้นนี้วางอยู่บนสมมติฐานที่ว่า ความไม่เท่าเทียมทางการศึกษาเป็นผลมาจากการสะสมทุนและปัจจัยการผลิตที่ต่างกัน และการสะสมทุนและปัจจัยการผลิตที่ต่างกันก็เป็นผลโดยตรงมาจากระบบเศรษฐกิจก่อนทุนนิยมของไทย

⁵ นอกจากแนวคิดของมาร์กซ์เองที่อาจตีความได้ว่ามีความสัมพันธ์กับระบบการศึกษาแล้วนั้น ยังมีแนวคิดของนักคิดมาร์กซิสต์ยุคหลังคือ อันโตนิโอ กรัมสกี ที่มองว่าระบบการศึกษาคือระบบชนชั้นแบบหนึ่ง เหตุที่กรัมสกีมองว่าหาก “โรงเรียน” หรือองค์กรที่ทำหน้าที่จัดการศึกษา ตลอดจนหลักสูตรการศึกษานั้น จะนำไปสู่การเกิดวิกฤติเชิงโครงสร้างของรัฐได้ เพราะกรัมสกีมองว่า การศึกษาเป็นเรื่องของ “ชนชั้น” (Class) การกำเนิดขึ้นของโรงเรียนในลักษณะที่แตกต่างกันเป็นผลมาจากการพัฒนาเศรษฐกิจแบบทุนนิยมที่มุ่งเน้นการผลิตขนาดใหญ่และความชำนาญเฉพาะทางในการผลิต ภายใต้สังคมเช่นนี้จึงจำเป็นต้องสร้างกรรมาชีพที่มีทักษะการทำงานที่ตอบสนองชนชั้นผู้ถือครองปัจจัยการผลิตได้ กรัมสกีมองว่าโรงเรียนจึงจำแนกได้เป็น 2 ลักษณะกว้าง ๆ ด้วยกัน ได้แก่ โรงเรียนแบบคลาสสิก (Classical school) ซึ่งเป็นโรงเรียนของชนชั้นผู้ปกครองและของปัญญาชนชั้นนำ ส่วนโรงเรียนแบบที่สองได้แก่ โรงเรียนเพื่อการอาชีพ (Vocational School) ซึ่งกรัมสกีมองว่าโรงเรียนเพื่อการอาชีพ มีไว้สำหรับชนชั้นผู้เปรียบได้กับการเป็นกลไกในการผลิต (Instrumental classes) (วัชรพล พุทธิรักษา, 2561)

ที่ผ่านมา จากการศึกษาผู้เขียนได้นำเสนอข้อค้นพบว่า ระบบเศรษฐกิจก่อนทุนนิยมของสังคมไทยซึ่งก็คือระบบศักดินา เป็นเหตุให้การเมืองและการศึกษาไทยไม่สามารถที่จะพัฒนาก้าวหน้าไปได้เพราะเป็นวิกฤตการณ์ร้ายแรง โดยเฉพาะอย่างยิ่งการขึ้นครองความเป็นใหญ่ของชนชั้นผู้ปกครองในระบบศักดินาที่สืบทอดอำนาจจากอดีตมาจนถึงปัจจุบันอย่างชัดเจน การขึ้นครองความเป็นใหญ่นี้ส่งผลให้พลเมืองมีสำนึกที่ผิดพลาดเพราะพลเมืองในสายตาของรัฐที่ครองความเป็นใหญ่อยู่นั้นเป็นเพียงแค่แรงงานที่รัฐป้อนการศึกษาให้อย่างผิด ๆ แต่รัฐก็บิดเบือนข้อเท็จจริงที่ไม่อาจนำเสนอออกมาให้กับพลเมืองได้ ซึ่งผู้เขียนได้ให้เหตุผลสนับสนุนข้อค้นพบนี้ผ่านทางการประดิษฐ์อุดมการณ์ชาตินิยม ซึ่งสอดคล้องกับแนววิเคราะห์ที่สังคมแบบรัฐทุนนิยมสมัยใหม่ว่าด้วยแนววิเคราะห์ Ideologist ที่รัฐครอบงำบิดเบือนข้อเท็จจริงผ่านทางการศึกษาส่งผลให้พลเมืองไทยไม่สามารถคิด วิเคราะห์ และวิจารณ์อย่างเป็นระบบได้ นอกจากนี้ยังไม่สามารถที่จะลุกขึ้นสู้กับอำนาจที่ตนถูกรอบงำอยู่ จิตสำนึกที่ผิดพลาดนี้เป็นผลมาจากวิกฤตการณ์ทางการศึกษาอันมีรากฐานสำคัญมาจากระบบเศรษฐกิจก่อนทุนนิยมของไทย และชัดเจนยิ่งขึ้นเมื่อเป็นปรากฏการณ์ในระบบเศรษฐกิจแบบทุนนิยมสมัยใหม่

เอกสารอ้างอิง

- ฉัตรทิพย์ นาถสุภา. (2541). *ลัทธิเศรษฐกิจการเมือง* (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ชลลดา นาคใหญ่. (2557). ทุนนิยม: ปัญหาความไม่เสมอภาคและวิถีแห่งการกดขี่ขูดรีด. *วารสารสมาคมปรัชญาและศาสนาแห่งประเทศไทย*, 10(1), 84-112.
- ดำรง ดุ่มทอง. (2557). ปัญหาเด็กด้อยโอกาสทางการศึกษา: สถานการณ์ความไม่เสมอภาคทางสังคมไทย. *วารสารวิชาการคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*, 10(1), 123-144.
- ปรีชา เปี่ยมพงศ์สานต์. (2557). *เศรษฐศาสตร์การเมืองและทฤษฎีสังคมวิพากษ์*. ขอนแก่น: สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.
- พจนา วลัย. (2556). *Alienation: การสร้างสภาวะแปลกแยกโดยระบบทุนนิยม (ตอนที่ 2)*. สืบค้นเมื่อ 20 มิถุนายน 2561, จาก <https://prachatai.com/journal/2013/03/45551>.
- รัชวดี แสงมเหษณ์. (2560). ความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา: คุณภาพสังคมที่คนไทยมองเห็น. *วารสารรัฐศาสตร์และรัฐประศาสนศาสตร์*, 8(1), 33-66.
- วัชรพล พุทธรักษา. (2561). *อันไดนิโอ กรั้มชีกับการจัดวางความคิดทางการเมือง: ปรัชญาปฏิบัติ การเปลี่ยนแปลงทางสังคม และการปลดปล่อยมนุษย์*. กรุงเทพฯ: สมมติ.
- วิทย์ วิศทเวทย์. (2526). *ปรัชญาการศึกษาไทย 2411 – 2475*. กรุงเทพฯ: ฟินนี่พับลิชชิง.
- วิทยากร เชียงกูร. (2558). *ทำไมควรอ่านคาร์ล มาร์กซ์: Karl Marx*. กรุงเทพฯ: แสงดาว.
- เอกศักดิ์ ยุกตะนันท์. (2557). *ปรัชญาการศึกษาไทย: บทวิเคราะห์วิกฤตการณ์ทางการศึกษาภายใต้ชัยชนะของฝ่ายอนุรักษนิยม*. ขอนแก่น: คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น.

- เอกศักดิ์ ยุกตะนันท์. (2560). ปรัชญาและความสำคัญต่อวิกฤตการณ์ทางการศึกษาไทยและวิกฤตการณ์ทางการเมืองไทย. *วารสารสหวิทยาการ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์*, 14(2), 154-224.
- แมนเดล เออร์เนสต์. (2559). *เศรษฐศาสตร์การเมืองเบื้องต้น* (กนกศักดิ์ แก้วเทพ แปล). กรุงเทพฯ: สยามปริทัศน์.
- Cohen, G.A. (1987). *Karl Marx's theory of history: a defence*. Oxford: Oxford University Press.
- Laycock, H. (1999). Exploitation via labour power in Marx. *The Journal of ethics*, 3(2), 121-131.
- Marx, K., & Engels, F. (1970). *The German Ideology Part 1 with Selections from Parts 2 and 3: Together with Marx's Introduction to a Critique of Political Economy*. London: Lawrence & Wishart.
- Ratner, C. (2014). *False consciousness*. In *Encyclopedia of Critical Psychology* (pp. 673-685). Springer: New York

Translated Thai References

- Chiangkun, W. (2015). *Why should read Karl Marx: Karl Marx*. Bangkok: Saeng Dao.
- Buddharaksa, W. (2018). *Gramsci and Political Installation: Philosophy of Praxis, Social Tranformation, and Human Emancipation*. Bangkok: Sommadhi. (In Thai)
- Mandel, E. (2016). *Introduction to Political Economics* (Kanoksak Kaewthep, translator). Bangkok: Siam Paritus. (In Thai)
- Nakyai Ch. (2014). Capitalism: Problems of Inequality and the Way of Exploitation. *Journal of The Philosophy and Religion Society of Thailand*, 10(1), 84 - 112. (In Thai)
- Nartsupha, Ch. (1998). *Political economy doctrine* (4th edition). Bangkok: Chulalongkorn University Press. (In Thai)
- Piampongsan, P. (2014). *Political Economics and Social Theory of Criticism*. Khon Kaen: Department of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University. (In Thai)
- Sangmahamad, R. (2017). Disparities in Education: Social Quality in Thai's Views. *Political Science and Public Administration Journal*, 8(1), 33-66. (In Thai)
- Tumthong, D. (2014). Problem of underprivileged children in education: situation of inequality in Thailand. *Journal of Humanities and Social Sciences*, 10(1), 123-144. (In Thai)
- Walai, P. (2013). *Alienation: Creating Alienation by capitalism (Part 2)*. Retrieved May 3, 2018, from <https://prachatai.com/journal/2013/03/45551>. (In Thai)
- Wisthawatt, W. (1983). *Thai educational philosophy 2411 - 2475*. Bangkok: Funny folding leasing. (In Thai)

- Yooktan, E. (2017). Philosophy and the Consciousness of Thai Education and Political Crises. *Journal of Integrated Sciences*, 14(2), 154 - 224. (In Thai)
- _____. (2014). *Thai education philosophy: an analysis of educational crises under the victory of the Conservatives*. Khon Kaen: Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University. (In Thai)

บทปริทัศน์หนังสือ เผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลง 40 ปี หลัง 14 ตุลาฯ

พียดา สารมะโน

นักศึกษาศาสาวิชาสังคมศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

สุริยะ หาญพิชัย

อาจารย์สาขาวิชารัฐประศาสนศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

Piyada Sanmano

Student of Social studies, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Thepsatri Rajabhat University

Suriya Hanphichai

Lecturer of Public Administration, Faculty of Humanities and Social Sciences,

Thepsatri Rajabhat University

Corresponding Author: hanpichai@hotmail.com

ชื่อหนังสือ	:	เผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลง 40 ปี หลัง 14 ตุลาฯ
ผู้แต่ง	:	พระไพศาล วิสาโล
จำนวน	:	74 หน้า ปกอ่อน ISBN 9786169186007
ผู้จัดพิมพ์	:	มูลนิธิ 14 ตุลา
พิมพ์เมื่อ	:	2556

บทนำ

หนังสือ เഴอญหน้ากั้ความเปล่ยนเปล่ยน 40 ปี หลัง 14 ตุลาคม เขียนโดย พระไพศาล วิสาโล เจ้าอาวาสอยู่ถั้วัดป่าสุคคะโต เขียนหนังสือเล่มนี้เพื่อถ้คนรุ่นหลังได้รู้ถ้ประสบการณ์โดยตรงกั้เหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 รวมทั้งเหตุการณ์สำคัญในบ้านเมืองไทย พระไพศาล เดิมชื่อ ไพศาล วงศ์วรวิสิทธิ์ เป็นนักกิจกรรมมาตั้งแต่ว่เมื่อครั้งเป็นนักศึกษา มีกิจกรรมและข้อคิดข้อเขียนออกมาอย่างต่อเนื่องมากมายเป็นที่ยอมรับอย่างกว้างขวาง ท่านได้รับรางวัลเกียรติยศระดับชาติมากมาย อาทิ รางวัลบุคคลดีเด่นด้านสันติภาพ รางวัลศรีบูรพา และได้รับพระราชทานปริญญาดุษฎีบัณฑิตกิตติมศักดิ์ จากมหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์และมหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์

สาระสำคัญของหนังสือ

หนังสือ เ่งญหน้ากั้ความเปล่ยนเปล่ยน 40 ปี หลัง 14 ตุลาคม ได้รวบรวมเหตุการณ์ 14 ตุลาคม 2516 และ 6 ตุลาคม 2519 รวมทั้งเหตุการณ์สำคัญในบ้านเมืองไทยมาโดยต่อเนื่อง เพื่อถ้คนรุ่นหลังได้รู้ถ้ประสบการณ์โดยตรงกั้เหตุการณ์สำคัญในบ้านเมืองไทย แม้เป็นช่วงเวลาถ้สั้นมากสำหรับประวัติศาสตร์แต่เวลานานสำหรับมนุษย์ถ้จะได้คนคิดทบทวนตรวจสอบอดีตเพื่อมองไปข้างหน้าแน่นอน เนื้อหาประกอบด้วย

เรื่องถ้ 1 **บทปาฐกถา** เ่งญหน้ากั้ความเปล่ยนเปล่ยน 40 ปี หลัง 14 ตุลาคม นำเสนอเรื่องราวเกี่ยวกับการบรรยายปาฐกถาถ้มีเนื้อหาเกี่ยวกับธรรมมะ โดยจะพูดถ้ถึงเหตุการณ์ทางศาสนา ผู้เขียนได้เขียนแนวคิดทางการเมืองและสังคม อันเป็นการต่อสู้เพื่อประชาธิปไตยครั้งยิ่งใหญ่ของประชาชนไทย ซึ่ให้เห็นถ้ถึงความใส่ใจในความเป็นไปของบ้านเมือง อันเป็นทั้งหน้าที่ และคุณธรรมของศาสนิกชน ด้วยเฉพะอย่างยิ่งเป็นชาวพุทธแล้ว ไม่ควรนิ่งดูตาย ต่อเหตุการณ์ของบ้านเมืองโดยเฉพะในยามถ้มีความทุกข์ร้อนเกิดขึ้น ผู้เขียนต้องการถ้จะให้ระลึกถ้ถึงเหตุการณ์บ้านเมือง ไม่ว่าจะทำอะไรก็ควรเอาธรรมมะมาเป็นแนวทางหรือเครื่องกำกับการคิดและการกระทำของเรา ถ้จะสื่อให้รู้ว่ธรรมมะกั้กับการเมืองทั้งสองสิ่งนี้มีความเชื่อมโยงกันได้ เพื่อให้ทุกคนได้นำเอาธรรมมะมาใช้เพื่อให้บ้านเมืองมีความสงบร่มเย็นมากขึ้น หรืออย่างน้อยก็ช่วยให้จิตใจของคนในสังคมร่มร้อนน้อยลง เมื่อนึกถ้ถึงเหตุการณ์บ้านเมืองถ้เกิดความขัดแย้งในความคิดเห็นถ้ที่แบ่งแยกแตกต่าง

เรื่องถ้ 2 **เมืองไทย 40 ปีหลัง 14 ตุลาคม** นำเสนอเหตุการณ์ 14 ตุลาคม วันมหาวิปโยค เป็นหนึ่งในบรรดาเหตุการณ์สำคัญที่สุดของเมืองไทยในยุคปัจจุบัน เป็นหมุดหมายถ้สำคัญของประวัติศาสตร์การเมืองไทยยุคใหม่ ก่อให้เกิดความเปล่ยนเปล่ยนอย่างลึกซึ้งกว้างขวางในทางเศรษฐกิจและสังคม ถ้แม้เหตุการณ์ดังกล่าวจะผ่านไปเกือบสองสออายุคนแล้วก็ตาม แต่ก็ยังยากถ้จะประเมินผลกระทบจากเหตุการณ์ดังกล่าวถ้ผ่านมาอย่างครบถ้วนในวาระ 40 ปีของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม ควรใช้โอกาสนี้ทบทวนสถานะและบทบาทของเหตุการณ์ดังกล่าว เพื่อประเมินคุณค่าในทางประวัติศาสตร์ หรือสำรวจพัฒนาการประชาธิปไตยของไทยว่ก้าวหน้าเพียงใดนับตั้งแต่ว่เกิดเหตุการณ์ดังกล่าวขึ้นมา สามารถบรรลุเจตนารมณ์ของการต่อสู้ครั้งนั้นมากน้อยเพียงใด และต้องการให้ทุกคนใช้โอกาสนี้รำลึกถ้ถึงวีรกรรมของผู้อยอมพลีชีพเพื่อประชาธิปไตยในเหตุการณ์ครั้งนั้นด้วย

สถานการณ์ในปัจจุบันเชื่อว่ามิถุนายนน้อยถ้รู้ลึกสั้สน หนักใจ และเป็นกังวลกั้สภาพบ้านเมืองขณะนี้ สภาพดังกล่าวยั้ดเยื่อมาหลายปีจนหลายคนรู้สึกหดหู่ท้อแท้ ผู้เขียนได้กล่าวถ้ถึงว่เมื่อ 6 ปีที่แล้วอาจารย์

เกษียร เตชะพีระ ได้ตั้งข้อสังเกตในระหว่างแสดงปาฐกถา 14 ตุลาคม ว่าสถานการณ์สำหรับกระบวนการสร้างประชาธิปไตย หลัง 14 ตุลาคม 2516 เหตุการณ์ในครั้งนั้นเป็นช่วงแห่งความอึมครึม สับสนทางอุดมการณ์ การเมืองและศีลธรรมอย่างไม่เคยมีมาก่อนในรอบ 34 ปีของเหตุการณ์ 14 ตุลาคม ทั้งนี้ ความสับสนทางอุดมการณ์การเมืองและศีลธรรมนอกจากจะไม่ลดลงแล้วกลับหนักกว่าเดิม ขณะเดียวกันในส่วนของผู้ที่ไม่สับสนเพราะได้เลือกข้างในทางการเมืองและศีลธรรมแล้ว ก็มีท่าทีเป็นปฏิปักษ์ต่อกันมากขึ้นจนผลึกซึ่งกันและกันให้อยู่ในภาวะสุดโต่ง ผู้เขียนได้อธิบายเพิ่มเติมเพื่อให้เห็นภาพชัดขึ้นกล่าวคือ แม้ประชาธิปไตยของไทยจะล้มลุกคลุกคลานมาตลอดแต่เมื่อเหตุการณ์ 14 ตุลาคมผ่านไปได้ 2 ทศวรรษหรือพูดให้เจาะจงก็คือหลังจากเหตุการณ์พฤษภาประชาธรรม 2535 ก็มีความเห็นสอดคล้องกันในหมู่ผู้นำทุกภาคส่วนไม่ว่าภาคราชการเพื่อธุรกิจและเพื่อประชาชนว่า ประชาธิปไตยหรือการปกครองโดยรัฐบาลที่มาจากการเลือกตั้งเป็นสิ่งที่เหมาะกับประเทศไทยแม้จะมีการปรับปรุงเปลี่ยนแปลงอย่างไรก็หนีไม่พ้นแนวทางนี้ เช่นการเมืองครึ่งกึ่งอิสระ หรือการมีส่วนร่วมจากภาคประชาชนเพื่อพัฒนาการใช้อำนาจอธิปไตยให้ เป็นไปตามอำเภอใจจนนำไปสู่การผลักดันรัฐธรรมนูญฉบับประชาชนในปี 2540 ได้สำเร็จ

เรื่องที่ 3 **รากเหง้าของความขัดแย้ง** ความวุ่นวายที่เกิดขึ้นเพียงเพราะคนไม่กี่คนที่เป็นผู้ก่อเรื่อง ซึ่งเป็นเรื่องการแย่งชิงอำนาจระหว่างชนชั้นนำกลุ่มใหม่กับชนชั้นนำกลุ่มเก่าระหว่าง กลุ่มทุนนิยมโลกาภิวัตน์กับกลุ่มทหารและข้าราชการ ในมุมมองดังกล่าวมีข้อเท็จจริงรองรับอย่างไม้อาจปฏิเสธได้ ว่าหากความจริงมีเพียงเท่านี้ ความขัดแย้งก็ไม่น่าจะขยายลงไปถึงทุกภาคส่วนของประเทศอย่างที่กำลังเกิดขึ้นในขณะนี้เมืองไทยมีความขัดแย้งระหว่างชนชั้นนำมาหลายครั้ง เช่น ระหว่างนักการเมืองกับทหารและข้าราชการ จนถึงด้วยการรัฐประหาร ยุบสภา ฉีกรัฐธรรมนูญ แล้วเลือกตั้งใหม่เข้าก็หลายครั้งแต่ที่ผ่านมาก็ไม่เคยเกิดกระแสต่อต้านจากมวลชนระดับล่างมากมายดังที่เกิดขึ้นหลังรัฐประหารปี 2549

การแบ่งฝักแบ่งฝ่ายมีความซับซ้อนกว่านี้มาก แต่ก็ปฏิเสธไม่ได้ว่าผู้คนที่เลือกข้างอย่างสุดโต่งดังกล่าวทุกวันนี้มีความเป็นไปได้อาจน้อย ยังไม่ต้องพูดถึงการเลือกข้างอย่างสุดโต่งระหว่างการเปิดให้มีเสรีภาพอย่างไม่มีเงื่อนไขกับการจำกัดเสรีภาพในนามของศีลธรรม รวมทั้งการแบ่งขั้วระหว่างสากลนิยมกับความเป็นไทย และผู้เขียนได้พูดถึงการแบ่งฝ่ายทางการเมืองอันเป็นผลมาจากเหตุการณ์รัฐประหาร 2549 ซึ่งโค่นล้มรัฐบาล พ.ต.ท. ทักษิณ ชินวัตรด้วย กลุ่มการเมืองสองขั้วนั้นได้ตั้งตัวเป็นปฏิปักษ์ต่อกันและพยายามต่อสู้เอาชนะคะคานกันจนทำให้เกิดความไม่สงบทางการเมืองถึงกับเกิดเหตุการณ์นองเลือดครั้งแล้วครั้งเล่า

เรื่องที่ 4 **ความเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ในชนบท** ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในสังคมไทย เกิดจากความเปลี่ยนแปลงทางเศรษฐกิจในสังคมชนบทไทยในช่วง 30 ปีที่ผ่านมานอกจากรัฐบาลชุดแล้วชุดเล่าผลักดันให้มีการพัฒนาชนบทอย่างต่อเนื่องแล้ว ระบบทุนนิยมยังแพร่เข้าไปยังทุกซอกทุกมุมของชนบท ทำให้ชีวิตของผู้คนผูกติดกับเศรษฐกิจแบบตลาด ที่เคยทำเกษตรกรรมแบบยังชีพก็มาเป็นการทำเกษตรกรรมเชิงพาณิชย์ ซึ่งรายได้ส่วนใหญ่ของผู้คนในชนบท ไม่ได้มาจากภาคการเกษตรอีกต่อไปแต่มาจากนอกภาคเกษตรกรรม เช่น รับจ้างค้าขาย ตัดเสื้อ ซ่อมรถ หรือเป็นผู้ประกอบการรายย่อย เป็นต้น ผู้คนในชนบทส่วนใหญ่ไม่ใช่คนยากจนดังแต่ก่อนอีกต่อไป คนยากจนเป็นเพียงคนส่วนน้อยคือมีเพียง 5.4 ล้านคนประชากรทั้งประเทศแม้แต่ในภาคอีสานคน

ยากจนก็มีเพียง 3.1 ล้านคนจากจำนวน 20 ล้านคน ในชนบทนั้นประชาชนส่วนใหญ่เป็นชาวนารายได้ปานกลาง ซึ่งมีชีวิตแบบสมัยใหม่

เรื่องที่ 5 **อิทธิพลของกระแสโลกาภิวัตน์** ชี้ให้เห็นและตระหนักว่าสังคมไทยกำลังเผชิญกับการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว มีความเปลี่ยนแปลงอีกมากมายที่กำลังก่อตัวขึ้นและมีปัจจัยภายในกับภายนอกที่เป็นพลังผลักดันให้เมืองไทยขับเคลื่อนไปข้างหน้าอย่างมีนัยสำคัญ ความเปลี่ยนแปลงขนาดใหญ่ในชนบททำให้คนชั้นกลางระดับล่างขยายตัวจนต้องการพื้นที่ทางการเมืองอย่างเท่าเทียมกับคนชั้นกลางในเมือง เป็นเรื่องของปัจจัยภายในที่ว่า ส่วนปัจจัยภายนอก ได้แก่ กระแสโลกาภิวัตน์ ซึ่งปฏิเสธไม่ได้เลยว่า โลกาภิวัตน์ทางเศรษฐกิจ เช่น การเปิดเสรีทางเศรษฐกิจและการขยายตัวของทุนนิยม ส่งผลอย่างมากต่อการขยายตัวของคนชั้นกลางในระดับล่างในชนบท ทำให้คนชนบทมีวิถีชีวิต วัฒนธรรมการบริโภค และทัศนคติใกล้เคียงคนชั้นกลางในเมืองมากขึ้น แต่ถ้าโลกาภิวัตน์มีผลกระทบเพียงแค่นั้น สถานการณ์ในเมืองไทยทุกวันนี้คงซับซ้อนน้อยกว่าที่เป็นอยู่มาก

เรื่องที่ 6 **จากความขัดแย้งสู่การแบ่งข้างแยกตัว** ความขัดแย้งที่กำลังลุกลามไปทั่วเมืองไทยทุกวันนี้ แก่นแกนของขัดแย้งเกิดจาก ความขัดแย้งระหว่างฝ่ายที่เรียกร้องสิ่งใหม่ กับฝ่ายที่ต้องการรักษาของเดิมเอาไว้ ก็คือความขัดแย้งทางการเมืองที่ดูเหมือนแวดล้อมอยู่รอบตัวบุคคลนั้นเบื้องลึกก็คือ ความขัดแย้งระหว่างกลุ่มคนใหม่หรือ พลังใหม่คือ นายทุนที่ต้องการมีอำนาจผ่านการเลือกตั้งโดยมีพันธมิตรคือชนชั้นกลางระดับล่าง ซึ่งเป็นคนกลุ่มใหม่ที่เติบโตในชนบท ถูกกล่าวหาว่าเป็น ทุนนิยมสามัญ หรือ เผด็จการทุนนิยม กับคนพลังอำนาจเก่าคือชนชั้นนำในภาคราชการ ที่ถูกกล่าวหาว่าเป็น อำมาตย์ โดยมีพันธมิตรคือชนชั้นนำในภาคราชการ และชนชั้นกลางในเมือง

เรื่องที่ 7 **โกรธ เกลียด และ กลัว** เนื่องจาก ความโกรธ ความเกลียด และความกลัว เป็นอารมณ์ความรู้สึกที่สัมพันธ์กัน เมื่อมีอารมณ์ความโกรธและเกลียดแล้ว ความกลัวและหวาดระแวงก็ตามมา กล่าวคือ กลัวว่าอีกฝ่ายจะคุกคามหรือบั่นทอนสิ่งที่ตนรักและหวงแหน เช่น ฝ่ายเสื้อเหลืองก็กลัวว่าสถาบันพระมหากษัตริย์กำลังจะถูกคุกคาม ส่วนฝ่ายเสื้อแดงก็กลัวว่าประชาธิปไตยจะถูกโค่นล้มหรือตัดตอน ความกลัวทำให้หวาดระแวง และจึงที่จะจับผิดจนกลายเป็น ถ้าไม่สนับสนุนรัฐบาลที่ประชาชนเลือกมาก็แสดงว่าเป็นพวกที่ไม่หวังดีต่อประชาธิปไตย หรือถ้าไม่แสดงความจงรักภักดีต่อสถาบันพระมหากษัตริย์ให้เห็นเป็นรูปธรรมก็แสดงว่าเป็นพวกล้มเจ้า

เรื่องที่ 8 **ยอมรับความแตกต่าง** ในปัจจุบัน ความโกรธ ความเกลียด ความกลัว ได้แพร่ระบาดไปทั่วและส่งผลกระทบต่อมุมมองการรับรู้และความสัมพันธ์กับผู้คน ทำให้เกิดการผลักไสต่อต้านจนแบ่งข้างแยกตัวรุนแรงขึ้นถึงกับอยากใช้ความรุนแรงกับอีกฝ่าย หรือยั่วยุปลุกปั่นให้เห็นอีกฝ่ายมีอันเป็นไป ความแตกต่างของผู้คนในสังคมนับวันยิ่งเลวร้าย ด้วยเหตุนี้มนุษย์ด้วยกันจึงควรหันกลับมามองและยอมรับความแตกต่างตามธรรมชาติของกันและกัน อันเป็นคุณธรรมที่จะนำไปสู่สังคมสงบสุขอยู่ร่วมกันฉันท์มิตร

เรื่องที่ 9 **ทำผิดในสิ่งที่ถูก** อธิบายถึงสิ่งที่ดี มีคุณค่า หากเรายึดติดถือมั่น ก็อาจจะส่งผลร้ายได้ ดังที่หลวงปู่ เทือง โชติโก ได้กล่าวไว้ว่า ความดีที่กล่าวถึงนั้น ไม่จำเป็นต้องเป็นความดีตามหลักศาสนาก็ได้ แม้แต่ความดีตามมาตรฐานของอุดมการณ์ทางโลก ไม่ว่า ชาตินิยม ประชาธิปไตย หรือคอมมิวนิสต์ ล้วนมีหลักการในการทำความดีเพื่อประโยชน์สุขของส่วนรวม ความดีไม่ใช่เรื่องนามธรรมที่จับต้องไม่ได้อีกต่อไป จริยธรรม และคุณธรรม เป็นความดีที่ทำให้มนุษย์อยู่ร่วมกันในสังคมได้อย่างเป็นสุข

เรื่องที่ 10 **เส้นแบ่งดี ชั่วที่รางเลือน** การตัดสินว่าใครเป็นคนเลวนั้น มักเริ่มต้นการแบ่งเขาแบ่งเรา แล้วตีตราแขวนป้ายให้เขา เช่น เป็นแดง เป็นเหลือง จากนั้นก็มีสมณานามอื่น ตามมาจนสุดท้ายกลายเป็นควายแดงกับแมลงสาบ หรือ ทุนนิยมสามัญกับศักดินาล้าหลัง เหล่านี้ ไม่ใช่แค่ถ้อยคำที่ใช้แสดงความดูถูกเหยียดหยามอีกฝ่ายเท่านั้นแต่ยังมีผลต่อทัศนคติของผู้เรียก ทำให้เห็นแต่ด้านที่เลวร้ายของเขา หรือหลงติดอยู่กับภาพที่ตนเองสร้างขึ้นมา จนมองไม่เห็นความเป็นมนุษย์ ถึงตรงนั้นแล้วก็ไม่ยากที่จะทำอะไรกับเขาก็ได้ แม้จะใช้ชีวิตที่เลวร้ายก็ไม่ใช่สีกผิด

เรื่องที่ 11 **สร้างเงื่อนไขสังคมและลดความขัดแย้ง** การจัดการกับความขัดแย้งเป็นสิ่งที่ทุกสังคมพึงตระหนักว่า ความขัดแย้งในสังคมแก้ไขไม่ได้ด้วยการหันหน้าเข้าหากันเท่านั้น นั่นเป็นแค่จุดเริ่มต้น อย่างน้อยการคายความหวาดระแวงต่อกันเคารพซึ่งกันและกัน มองเห็นความเป็นมนุษย์อย่างเท่าเทียมของกันและกัน ก็ช่วยให้เราฟังกันมากขึ้นใครเข้าใจจุดยืนของอีกฝ่าย และยอมรับความแตกต่างกันได้ง่ายขึ้น

เรื่องที่ 12 **คุณธรรมส่งเสริมประชาธิปไตย** หลักการประชาธิปไตยกับคุณธรรมเป็นสองสิ่งซึ่งไม่อาจแยกกันได้ การยอมรับในสิทธิและเสรีภาพของประชาชนภายใต้ระบบประชาธิปไตยจำเป็นต้องประกอบด้วยคุณธรรมของผู้คนในสังคม หากสังคมไร้คุณธรรมก็เท่ากับว่าขาดประการที่จะป้องกันมิให้เกิดความฉ้อฉลเสื่อมทรามเกิดขึ้นได้และหากความฉ้อฉลเสื่อมทรามเกิดขึ้นเมื่อใดอวสานของประชาธิปไตยก็อยู่ไม่ไกล

บทวิจารณ์

ด้านเนื้อหา มีการนำเสนอเนื้อหาไปทางการเมืองและศาสนาผสมกัน เชิงบอกเล่าเรื่องและอธิบายเรื่องราวต่าง ๆ เกี่ยวกับการเมืองและศาสนาที่มันสามารถอยู่คู่กันได้ หนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นจากประสบการณ์จริงของผู้เขียน จะออกไปทางเชิงบอกเล่าเรื่องเกี่ยวกับเหตุการณ์ต่าง ๆ ในสังคมบ้านเมืองที่เกิดขึ้นในขณะนั้นและมีการอธิบายในสถานการณ์ต่าง ๆ ประกอบอย่างชัดเจน เหมาะแก่ผู้ที่ต้องการอ่านเพื่ออยากรู้เหตุการณ์ทางการเมืองซึ่งหนังสือเล่มนี้ถ่ายทอดมุมมองของผู้เขียนออกมาอยู่ในหนังสือเล่มนี้

ด้านภาษา หนังสือเล่มนี้มีเนื้อหาเชิงแนวความคิด ที่เขียนขึ้นจากเหตุการณ์ทางการเมือง มีการกล่าวถึงเรื่องราวได้อย่างชัดเจน ทำให้ผู้อ่านอยากติดตามอย่างต่อเนื่อง มีการยกตัวอย่างได้อย่างเหมาะสม หนังสือเล่มนี้ผู้เขียนใช้ภาษาที่เรียบง่ายและเข้าใจง่าย ภาษาที่อ่านแล้วได้ความรู้สึกว่าน่าติดตามเนื้อหาต่อ และมีการอธิบายแนวคิดของบุคคลต่าง ๆ ได้อย่างชัดเจน มีจัดการวางเนื้อหาสอดคล้องกันระหว่างรูปภาพหน้าปกและเนื้อหาข้อความหมายได้อย่างชัดเจน

บทส่งท้าย ผู้วิจารณ์ได้ข้อสรุปว่าหนังสือเล่มนี้เขียนขึ้นโดยสะท้อนมุมมองและแนวความคิดของผู้เขียนที่มาจากประสบการณ์ในเหตุการณ์ มีความเหมาะสมในการอ่านทั่วไปอ่านเพื่อให้ได้รู้ในมุมมองต่าง ๆ ในสถานการณ์ทางการเมือง ซึ่งสามารถตอบโจทย์ให้แก่ผู้ที่ต้องการอ่านหนังสือหรือต้องการอยากรู้เพิ่มเติมในแนวความคิดและมุมมองต่าง ๆ ที่แปลกใหม่เพิ่มขึ้น แนวทางการพัฒนาในทัศนะของผู้วิจารณ์

เอกสารอ้างอิง

พระไพศาล วิสาโล. (2556). *เผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลง 40 ปี หลัง 14 ตุลาฯ*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิ 14 ตุลา.

หลักเกณฑ์การนำเสนอบทความวิชาการหรือบทความงานวิจัยเพื่อพิจารณาตีพิมพ์ ในวารสารการบริหารท้องถิ่น

1. วารสารจะให้ความสนใจและพิจารณาคัดเลือกบทความที่มีลักษณะเป็นนวัตกรรมใหม่อย่างน้อยในมิติใดมิติหนึ่งดังต่อไปนี้ อันได้แก่

- 1.1 มีความคิดริเริ่มทางด้านระเบียบวิธีและการออกแบบงานวิจัย
- 1.2 มีข้อคิดเห็นหรือข้อโต้แย้งใหม่ ๆ เชิงทฤษฎี
- 1.3 มีการค้นพบนวัตกรรมทางการบริหารใหม่ ๆ

2. กองบรรณาธิการจะเป็นผู้รับผิดชอบในการพิจารณาบทความ กองบรรณาธิการจะทำการคัดเลือกโดยมีเกณฑ์ในการพิจารณา ดังต่อไปนี้

- 2.1 การใช้ภาษาและการเขียนที่มีความสละสลวย มีโครงสร้างของบทความที่ถูกต้องตามหลักการเขียน
- 2.2 มีความเหมาะสมของระเบียบวิธีวิจัย มีการอ้างอิงและสังเคราะห์องค์ความรู้ใหม่
- 2.3 ผลงานที่ศึกษามีศักยภาพในการนำไปใช้ประโยชน์ต่อสังคมทั้งทางตรงและทางอ้อม

3. บทความที่ส่งมาต้องมีลักษณะเป็นความเรียงเพื่อเสนอผลการปฏิบัติงานวิจัยที่มีเค้าโครงการดำเนินเรื่องที่สอดคล้องวัตถุประสงค์ของบทความอย่างชัดเจน และไม่เคยตีพิมพ์เผยแพร่ในวารสารใดมาก่อน

4. บทความต้องมีส่วนประกอบ ดังนี้

4.1 ชื่อเรื่องทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ และชื่อ นามสกุล ตำแหน่งและสังกัดของผู้เขียนและหน่วยงานที่สังกัดทุกคนทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4.2 มีบทคัดย่อภาษาไทยที่มีความยาวไม่เกิน 250 คำ และบทคัดย่อภาษาอังกฤษที่มีความยาวไม่เกิน 250 คำ และต้องเป็นบทคัดย่อภาษาอังกฤษที่มีความถูกต้องตามหลักโครงสร้างและไวยากรณ์ของภาษาอังกฤษตามมาตรฐานวิชาชีพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในบทคัดย่อทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษต้องระบุผลการศึกษาด้วย

4.3 คุณวุฒิสูงสุด ตำแหน่งการทำงาน และหน่วยงานที่สังกัดของผู้เขียนทุกคน

4.4 คำสำคัญ (Keywords) ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ

4.5 เนื้อหาของบทความ ประกอบด้วยหัวข้อ อันได้แก่ บทนำ วัตถุประสงค์ สมมติฐาน ในการวิจัย (ถ้ามี) แนวคิดทฤษฎีที่ใช้ (ถ้ามี) การทบทวนวรรณกรรมหรืองานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้อง ระเบียบวิธีการวิจัย กรอบแนวความคิดการวิจัย ผลการวิจัย สรุปผลการวิจัย อภิปรายผลกิตติกรรมประกาศ (ถ้ามี) และเอกสารอ้างอิง ทั้งในเนื้อ เรื่องและเอกสารอ้างอิงท้ายบทความ

4.6 ต้นฉบับต้องมีความยาวไม่เกิน 15 หน้ากระดาษ ขนาด A4 โดยใช้ฟอนต์ TH Sarabun New ขนาด 14 ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ พร้อมบันทึกไฟล์บทความที่อยู่ในรูปแบบ Microsoft Word (*.doc หรือ *.docx)

4.7 บทปริทัศน์หนังสือ (Book Review) ต้องประกอบด้วยชื่อผู้แต่ง ชื่อหนังสือ สถานที่ พิมพ์ สำนักพิมพ์ ปีที่พิมพ์ จำนวนหน้า และรูปภาพหน้าปกของหนังสือ โดยผู้ปริทัศน์สามารถเขียนด้วยความยาวไม่เกิน 10 หน้ากระดาษ A4 พร้อมบันทึกไฟล์ บทความที่อยู่ในรูปแบบ Microsoft Word (*.doc หรือ *.docx)

4.8 การอ้างอิง ให้ใช้รูปแบบ APA (6th Edition) เป็นมาตรฐาน โดยสามารถดูตัวอย่าง วิธีการเขียน เอกสารอ้างอิงที่ถูกต้องเพิ่มเติมได้จากเว็บไซต์ของ APA เวอร์ชัน 6 <https://www.apastyle.org> หรือบทความที่ เผยแพร่ในเวปไซต์ ตั้งแต่ ปีที่ 10 เป็นต้นมา

4.9 การเขียนเอกสารอ้างอิงที่เป็นของคนไทยจะต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษทุกรายการ โดยในส่วน ของเอกสารอ้างอิงจะแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนแรกเป็นรายการอ้างอิง ของคนไทยและต่างประเทศ และส่วนที่ สองเป็น Translated Thai References ที่ แปลเฉพาะรายการอ้างอิงของคนไทยของส่วนแรก และเติมคำว่า “(In Thai)” ต่อท้าย (โดยสามารถดูตัวอย่างในท้ายรายการนี้)

4.10 การส่งบทความสามารถส่งผ่านระบบออนไลน์ได้ที่ <https://www.tci-thaijo.org/index.php/colakkujournals>

5. วารสารการบริหารท้องถิ่นไม่เรียกเก็บค่าใช้จ่ายในการตีพิมพ์บทความ แต่หากท่านทำผิดเงื่อนไขข้อใดข้อหนึ่ง ท่านจะถูกเรียกเก็บค่าใช้จ่าย จำนวน 1,500 บาท ใน 2 กรณี ต่อไปนี้

5.1 ตรวจพบภายหลังว่า บทความวิชาการ/บทความวิจัยที่ส่งเข้ามาขอรับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารการบริหารท้องถิ่นเคยตีพิมพ์ที่วารสารอื่น หรือถูกส่งไปยังวารสารอื่นเพื่อขอรับการตีพิมพ์

5.2 ผู้เขียนขอถอนบทความ กรณีไม่ต้องการแก้ไขตามคำแนะนำของผู้ทรงคุณวุฒิหรือ

5.3 ผู้เขียนต้องการส่งไปขอรับการพิจารณาตีพิมพ์ยังวารสารอื่น

ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิง

1. การอ้างอิงในเนื้อหา ให้ใช้การอ้างอิงระบบนามปี โดยกำหนดดังนี้

1.1 หากชื่อผู้แต่งอยู่หน้าข้อความที่อ้างถึง ให้ใช้ ชื่อผู้แต่ง (ปีพิมพ์)

เช่น พิรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ (2549)

Kamnuansilpa (2006)

1.2 หากชื่อผู้แต่งอยู่ท้ายข้อความที่อ้างถึง ให้ใช้ (ชื่อผู้แต่ง, ปีพิมพ์)

1) กรณีผู้แต่ง 1 คน ให้เขียนเป็น (ชื่อผู้เขียน, ปีพิมพ์)

เช่น (พิรสิทธิ์ คำนวนศิลป์, 2549)

(Kamnuansilpa, 2006)

2) กรณีผู้แต่ง 2 คน ให้เขียนเป็น (ชื่อที่ 1 และชื่อที่ 2, ปีพิมพ์)

เช่น (พิรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ และศุภวัฒน์กร วงศ์นวนสุ, 2549)

(Kamnuansilpa & Wongthanavas, 2006)

3) กรณีผู้แต่ง 3-5 คน ให้เขียนเป็น (ชื่อที่ 1,ชื่อที่ 2, และชื่อที่ 3, ปีพิมพ์)

เช่น (พิรสิทธิ์ คำนวนศิลป์, ศุภวัฒน์กร วงศ์นวนสุ และธัชเฉลิม สุทธิพงษ์ประชา 2557)

(Kamnuansilpa, Wongthanavas, & Sudhipongpracha, 2014)

4) กรณีผู้แต่งมากกว่า 5 คน ครั้งแรกให้เขียนชื่อผู้เขียนทั้งหมด และครั้งต่อไปให้ เขียนเป็น (ชื่อผู้เขียนคนที่ 1 และคณะ, ปีพิมพ์) หรือ (last name of 1st author et al, publish year)

เช่น (พิรสิทธิ์ คำนวนศิลป์ และคณะ, 2547)

(Kamnuansilpa et al., 2004)

2. การอ้างอิงท้ายบทความ ให้ใช้รูปแบบ APA (6th Edition)

2.1 หนังสือ

เช่น ศิวัช ศรีโกคางกุล. (2555). *เผชิญภัยความรุนแรงด้วยปองดอง? บทเรียนจากต่างแดน*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

Lamoureux, M. (2013). *Internal controls handbook: The power sector and NERC compliance*. North Charleston: Create Space Independent Publishing Platform.

2.2 บทความในวารสาร

เช่น พวงทอง รุ่งสวัสดิทรัพย์. (2541). การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์, ปัญหาและการเมืองของการนิยามความรุนแรงในยุคเขมรแดง. *รัฐศาสตร์สาร*, 20(3), 315-350.

Dhillon, J.K. (2001). Challenges and strategies for improving the quality of information in a university setting: A case study. *Total Quality Management*, 12(2), 167-177.

2.3 บทความจากหนังสือพิมพ์

เช่น ไตรรัตน์ สุนทรประภัสสร. (2540, 8 พฤศจิกายน). อนาคตจีน-อเมริกา. *เดลินิวส์*, น. 6.

Kamnuansilpa, P. (2015, June 20). *Lottery reform is running out of chances*. Bangkok Post, p. 9.

2.4 แหล่งข้อมูลจากเว็บไซต์

เช่น สุรัชย์ เลี้ยงบุญเลิศชัย. (2554). *จัดระเบียบสำนักงานทนายความ*. สืบค้นเมื่อ 21 มิถุนายน 2554, จาก <https://www.lawyerscouncil.or.th/2011/index.php?name=knowledge>.

CNN Wire Staff. (2011). *How U.S. forces killed Osama bin Laden*. Retrieved May 3, 2011, from <https://www.cnn.com/2011/WORLD/asiapcf/05/02/bin.laden.raid/index.html>.

2.5 วิทยานิพนธ์ หรือ รายงานการค้นคว้าอิสระ

เช่น ชัดติยา หรั่งประเสริฐ . (2556). การจัดการความขัดแย้งทางการเมืองไทยของรัฐบาลอภิสิทธิ์ เวชชาชีวะ (พ.ศ. 2552-2553). วิทยานิพนธ์ปริญญาศิลปศาสตรมหาบัณฑิต สาขาการจัดการความขัดแย้ง, มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์.

Matthews, W. (2005). Civil-Military Relations in Thailand: Military Autonomy or Civilian Control? Thesis for Master degree of Arts in National Security Affairs, Naval Postgraduate School, California.

2.6 รายงานการวิจัย

เช่น พินิจ ทิพย์มณี. (2553). การวิเคราะห์ปัญหาทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการตายของประเทศไทย (รายงานการวิจัย). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยธุรกิจบัณฑิต.

Jirapanthong, W. (2010). Development of selection model to support higher education (undergraduate programs) using data mining technique (Research Report). Bangkok: Dhurakij Pundit University.

2.7 กฎหมาย ราชกิจจานุเบกษา

เช่น ประกาศ ก.พ.อ. เรื่อง หลักเกณฑ์การพิจารณาการทางวิชาการ สำหรับการเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ พ.ศ. 2556. (2556, 1 ตุลาคม). ราชกิจจานุเบกษา. เล่ม 130 ตอนพิเศษ 127 ง. หน้า 14.

The 1997 Constitution of the Kingdom of Thailand. (1997, 11 June). *Royal Gazette*. Issue 114 Section 55. P 73.

3. ตัวอย่างการเขียนเอกสารอ้างอิงและการแปลรายการอ้างอิงที่เป็นของคนไทย

- หน้าเอกสารอ้างอิงท้ายเล่ม-

ส่วนที่ 1 เอกสารอ้างอิงที่ผู้แต่งเป็นคนไทยและเป็นคนต่างชาติ กรณีผู้เขียนเป็นคนต่างประเทศให้อ้างอิงในส่วนแรกต่อจากผู้เขียนที่เป็นคนไทย โดยไม่ต้องเขียนหรือนำไปไว้ในส่วนของ Translated Thai References เช่น

เอกสารอ้างอิง

นันทวัฒน์ บรมานันท์. (2552). *หลักกฎหมายปกครองเกี่ยวกับบริการสาธารณะ*. (พิมพ์ครั้งที่ 4). กรุงเทพฯ:

วิญญูชน.

พลกษ เครือแสง. (2558). คุณภาพการศึกษาไทยกับมาตรฐานการบริการสาธารณะของรัฐ. *วารสารนักบริหาร*, 35(2), 46-60.

พวงทอง รุ่งสวัสดิทรัพย์. (2541). การฆ่าล้างเผ่าพันธุ์, ปัญหาและการเมืองของการนิยามความรุนแรงในยุคเขมรแดง. *รัฐศาสตร์สาร*, 20(3), 315-350.

ยศ สันตสมบัติ. (2541). *สิทธิชุมชน: การกระจายอำนาจการจัดการทรัพยากร*. กรุงเทพฯ: สถาบันชุมชนท้องถิ่นพัฒนา.

รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540. (2540, 11 มิถุนายน). *ราชกิจจานุเบกษา*. เล่ม 14 ตอน 55. หน้า 73.

ศิวัช ศรีโกคางกุล. (2555). *เผชิญภัยความรุนแรงด้วยปองดอง? บทเรียนจากต่างแดน*. กรุงเทพฯ: โครงการจัดพิมพ์คบไฟ.

ศูนย์วิจัยและพัฒนาอุตสาหกรรมยางไทย. สถิติยางโลก. สืบค้นเมื่อ 6 มกราคม 2557, จาก <https://www.rubbercenter.org/index.php/worldrubberindustry/statistic-world>.

สาวิกา บุรพาสก. (2554, 14 พฤษภาคม). *วิหารทองคำ กับตำนานน้ำศักดิ์สิทธิ์ศาสนสถานสำคัญของชาวชิกข์*. *มติชน*, น. 17.

Dhillon, J.K. (2001). Challenges and strategies for improving the quality of information in a university setting: A case study. *Total Quality Management*, 12(2), 167-177.

Lamoureux, M. (2013). *Internal controls handbook: The power sector and NERC compliance*. North Charleston: Create Space Independent Publishing Platform.

ส่วนที่ 2 เอกสารอ้างอิงที่ผู้แต่งคนไทยโดยแปลเป็นภาษาอังกฤษ

- (1) จะต้องแปลเป็นภาษาอังกฤษทุกตัวอักษร และให้ใส่คำว่า (In Thai) ไว้ท้ายทุกแหล่งอ้างอิงเสมอ
- (2) การเขียนชื่อผู้แต่งเป็นภาษาอังกฤษ จะขึ้นต้นด้วยนามสกุลของผู้แต่งเสมอ ส่วนชื่อของผู้เขียนให้ใช้อักษรตัวแรกเท่านั้น เช่น Siwach Sripokangkul จะต้องเขียนเป็น Sripokangkul, S.
- (3) การเรียงตามพจนานุกรมจะเรียงตามนามสกุลผู้แต่ง

Translated Thai References

Boramanun, N. (2009). *Principle of Administrative Law on Public Service*. (4th ed.). Bangkok: Winyuchon Printing House. (In Thai)

Buarapasakol, S. (2011, 14 May). The Golden Temple and the sacred water legend: the most holy place for the Sikhs. *Matichon*, p. 17. (In Thai)

Krueasaeng, P. (2015). Quality of the Thai Education and Directive Principle of Fundamental State Policy. *Executive Journal*, 35(2), 46-60. (In Thai)

Research and Development Center for Thai Rubber Industry. (2013). *World Rubber Statistics*. Retrieved January 6, 2014, from <https://www.rubbercenter.org/index.php/worldrubberindustry/statistic-world>. (In Thai)

- Rungwasdisab, P. (1998). Genocide, Problem and Politics of definition in violence in Khmer Rouge era. *Journal of Political Science*, 20(3), 315-350. (In Thai)
- Santasombat, Y. (1998). *Community Rights: Natural Resources Decentralization*. Bangkok: Local Development Institute. (In Thai)
- Sripokangkul, S. (2012). *Confronting the Violence Effect with Reconciliation? Lessons Learned from Foreign Lands*. Bangkok: Kobfai Publishing Project. (In Thai)
- The 1997 Constitution of the Kingdom of Thailand. (1997, 11 June) *Royal Gazette*. Issue 114 Section 55. P 73. (In Thai)

COLA
COLLEGE OF LOCAL ADMINISTRATION, SUKHOTHAI THAMMASARAJIT UNIVERSITY

ใบสมัครสมาชิก

วารสารการบริหารท้องถิ่น

ชื่อ-สกุล

อาชีพตำแหน่ง.....

สถานที่ทำงาน/สถาบัน.....

ประเภทสมาชิก ☒ สมาชิกใหม่ ☐ ต่ออายุสมาชิก

☐ ศิษย์เก่าวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น รุ่นที่.....จังหวัด.....

☐ ศิษย์ปัจจุบันวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น รุ่นที่.....จังหวัด.....

☐ บุคคลทั่วไป / หน่วยงานหรือบริษัท

ที่อยู่สำหรับจัดส่งวารสาร.....

.....

โทรศัพท์..... โทรสาร.....

โทรศัพท์เคลื่อนที่..... E-mail Address:

กำหนดออกวารสารปีละ 4 ฉบับ (ทุก ๆ 3 เดือน)

ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม – มีนาคม

ฉบับที่ 2 เดือนเมษายน – มิถุนายน

ฉบับที่ 3 เดือนกรกฎาคม – กันยายน

ฉบับที่ 4 เดือนตุลาคม – ธันวาคม

อัตราค่าสมาชิก 1 ปี (4 ฉบับ) เริ่มตั้งแต่ปีที่.....ฉบับที่.....

☐ 1 ปี อัตราค่าสมัคร 500 บาท

☐ 2 ปี อัตราค่าสมัคร 900 บาท

ชำระโดย

☐ เงินสด (กรณีสมัครด้วยตนเอง)

☐ โอนเงินผ่านบัญชีธนาคารไทยพาณิชย์ สาขามหาวิทยาลัยขอนแก่น

ชื่อบัญชี “วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น” เลขที่ 551-4-02075-4

ลงชื่อ.....ผู้สมัครสมาชิก

วันที่.....

❖ กรณีไม่ได้ชำระเป็นเงินสด ให้ส่งใบสมัครสมาชิกพร้อมหลักฐานยืนยันการชำระเงินมาที่ วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น เลขที่ 123 ถนนมิตรภาพ ต.ในเมือง อ.เมือง จ.ขอนแก่น 40002 วงเล็บมุมของ “สมัครสมาชิกวารสารการบริหารท้องถิ่น” หรือส่งโทรสารมาที่หมายเลข 043-203133, 043-203875

❖ สอบถามข้อมูลเพิ่มเติมได้ที่ กองบรรณาธิการวารสารการบริหารท้องถิ่น E-mail address: cola.laj@gmail.com หมายเลขโทรศัพท์ 043-203124 ต่อ 316

L A J

Local Administration Journal
www.colakkujournals.com

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น
มหาวิทยาลัยขอนแก่น

เปิดรับสมัครนักศึกษาใหม่

ทั้งระดับปริญญาตรี ปริญญาโท และปริญญาเอก
ติดตามรายละเอียดเพิ่มเติมได้ที่

เว็บไซต์ www.cola.kku.ac.th

อีเมล cola@kku.ac.th

โทรศัพท์ 0-4320-3124, 089-7118964

โทรสาร 0-4320-3875

เฟซบุ๊ก www.facebook.com/prcolakku

สามารถดาวน์โหลด
ข้อมูลวารสารเพิ่มเติมได้ที่

www.colakkujournals.com

หลักสูตร

ของวิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น

ระดับปริญญาตรี

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรบัณฑิต

สาขาวิชาการปกครองท้องถิ่น

สาขาวิชาการจัดการการคลัง

หลักสูตรเทคโนโลยีบัณฑิต

สาขาการจัดการงานช่างและผังเมือง

ระดับปริญญาโท

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตรมหาบัณฑิต

กลุ่มวิชาการบริหารท้องถิ่นยุคใหม่

กลุ่มวิชาการบริหารงานตำรวจและชุมชน

กลุ่มวิชาการบริหารความมั่นคงแห่งชาติยุคใหม่

กลุ่มวิชาการบริหารร่วมรัฐ-เอกชน

กลุ่มวิชาการบริหารจัดการความขัดแย้ง

ระดับปริญญาเอก

หลักสูตรรัฐประศาสนศาสตร-

ดุษฎีบัณฑิต (หลักสูตรนานาชาติ)

สาขาวิชาการบริหารกิจการ

สาธารณะ

We are C O L A

พลังแห่งการเปลี่ยนแปลงโลกอยู่ที่นี่

บทความวิจัย

The Future Environmental Impact in the Food Industry Sector of Thailand and China as a Result of Economic and Social Growth based on Sustainable Development Policy

Pruethsan Sutthichaimethee and Yothin Sawangdee

ผลการดำเนินงานด้านการเงินขององค์การบริหารส่วนจังหวัดขอนแก่น

จิรายุ โชติศิลากุล และศุภวัฒน์ นกร วงศ์ธนวิสุ

การถอดบทเรียนจากกิจกรรมเชิงปฏิบัติการแบบมีส่วนร่วมสู่กระบวนการทัศน์ใหม่ในการปรับปรุงฟื้นฟูเมืองเชียงใหม่

อัมพิกา ชุมมิตยา และชาญณรงค์ ศรีสุวรรณ

ยุทธศาสตร์เพื่อการเสริมสร้างการมีส่วนร่วมในการส่งเสริมความโปร่งใสขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นไทยในทศวรรษหน้า

จิตภา เร่งมีศรีสุข

การประเมินความต้องการจำเป็นของชุมชนเพื่อการพัฒนาความสามารถต่อการเพิ่มมูลค่าวิสาหกิจ การท่องเที่ยวเชิงนิเวศในจังหวัดนครนายก

ศุภวัฒน์ ปกิสสรากาญจน์, อานุกาพ รัชสุวรรณ, มนต์รี พานิชยานุวัฒน์ และทรงพล วิธานวัฒนา

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบายด้านการมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ป่าสงวนแห่งชาติ : กรณีศึกษาป่าสงวนแห่งชาติ หินหนามหล่อ เมืองบัวละพา แขวงคำม่วน สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว

สินณะสอน แสงจันทร์วง

บทความวิชาการ

ตัวแบบการกระทำที่ดีที่สุดและตัวแบบที่เหมาะสมกับแต่ละองค์การกับการบริหารทรัพยากรมนุษย์ ภาครัฐไทย

พิชักษณ์ ภูตระกูล

บทวิเคราะห์วิกฤตการณ์การศึกษาไทยภายใต้ทฤษฎีของคาร์ล มาร์กซ

เด่นพงษ์ แสงคำ และอัครยา สังขจันทร์

บทปริทัศน์หนังสือ

เผชิญหน้ากับความเปลี่ยนแปลง 40 ปี หลัง 14 ตุลาฯ

พียดา สารมะโน และสุริยา หาญพิชัย

(TCI กลุ่มที่ 1)

วารสารการบริหารท้องถิ่น
Local Administration Journal

วิทยาลัยการปกครองท้องถิ่น มหาวิทยาลัยขอนแก่น

College of Local Administration Khon Kaen University

<https://www.tci-thaijo.org/index.php/colakkujournals/>